

Eesti Teaduste Akadeemia
Eesti Keele Instituut
2006

EESTI MURRETE SÕNARAAMAT

IV köide

18. vihik

käi – kõrtsima

Toimetanud
Anu Haak
Mari Kendla
Piret Norvik
Vilja Oja
Jüri Viikberg

ISBN 978-9985-79-170-7

käi käi g käia, käiä eP(kei Khk, keia, keiä LNG) Hls Ran KodT, g `käia, `käiä R(n `käiä)

1. ihumisketas `käiägä `käiäti `kirves teräväst Vai; käivad Ojumaalt `käiu `toomas Ans; eina aal viiasse käiad einamale; kašs läks `Rootsi keia `reisi (öeldi lastele, kui kassipojad ära uputati) Khk; `kerved ja nuad, keik tehakse käia peel teravaks Kär; Lehma lüpsikuga äi `tohtind käia `alla (käiakünasse) vett `viia, siis piim pidand ukka minema Pöi; käia `peale tuleb igi Muh; käi on kivi, mike pääl saab `kervid, vigadid ja nuge käiat Emm; keiä on koa `metsas ligi LNG; käiäl oo võll sees ja vänt oo selle võlli `otses Mar; aea moole `käia `ümmer Mär; enni teed [noa] käiä peäl vahedass, siss kõhutad kõbasi peäl Vig; Vanasti `võeti käiä kivid murrust; oli koa valatud `käias, kellega sai käiatud Kos; käia pääl saab ka kõhutatta, kui võtad ja niisama kuivalt lükkad `kervega üle käia Sim; meie kõhas ei teritatta muud ku nugasid ja `kervid käiaga Trm; vändäss aad `käiä `ümmer Kod; käiaga saab kervest teravast tiha Äks; käi on ihegä kyyš KJn; käi `olli molli pääl, vesi `olli all Ran

2. fig (paksult määrduud, paakunud esemest või olendist) Jalad kui sitta `käiad; Ull ilm ja ull tie -- rattad nigu savi ja muda `käiad, obusel `annab vedada IisR; jalad ol'lid meil kui moa käiad; perasoolik on kui üks rasva käi, `rohkem `rasva kui soolikud Saa; rasva tükk on nagu va käi Juu; rattad poriga koos kui käiad Trm **Vrd** käiakas

3. a. margapuu jämedam ots enne ollid puu nuiad, suur `ruilene käi `olli `otsas; nuiä käiäl `olli tina jum̄m sehes Muh **b.** rehepeksukoodi kolk varda käi ei taha `ringi `käia, tule õige sa ja arbuta Kad; varda `otsa on nahaga `pandud käi; varda käi, mis `ümbär käib, kellega lüüasse VJg; koodi käi Trm

käi- → käü-

käiakas käia|kas g -ka PLo **a.** kamakas, käntsakas leba käiakas Mih; peki käiakad; õete suure käiaka `leiba `ándis Aud **b.** fig (paksult määrduud, paakunud esemest või olendist) Tõs **Vrd** käi

käiama `käiama (-ämä), käiata (-ätä) eP(`keiama, keiata Khk LNG Mar) Hls, `käiada (-ädä) R

1. käial teritama `käiä pääl `käiän, kõvistan `luisu pääl [nuga]; `enne saab `käiädä, pärast kõvistatta Lüg; `uued vikkastid `tarvis `käiada õhukesest, `kergemb `jälle `lõikada Jõh; `sirpi sai käiatud Kär; Sui oli aida ees vilu vikatid käiata Pöi; `käias noa vaheks Muh; käiaga käiada (käiatakse) Rei; `keia vekat vahedaks LNG; nugasid ja `kervid ja piirunuge, `kõiki käiätässe Mar; Ma ei `oska käiata, ikka käia [tera] lakale Han; `käiasime vikatid vahedase Tor; `kirvi käiatass Hää; `kerve `käiamisel käiatakse tera `vaasi Nis; nuga tahaks käiata `suada JMd; lähän `käian `kirve teravast Iis; kui nuad ei lõigand, kas õlid kõvad vikatid või, siis käiati Trm || fig hõõrduma, hõõrutama ratas akas rougu `vastu `keiama Khk | peksma Koer karjub, üks vist `käiab `koera Emm **Vrd** käiatama

2. fig (kokku) määrima Täna ratas `raske, ta `käiab kõik ää (pori kleepub rataste külge) Pöi; laps eese riided ää `keiand Mar; veis on end sitaga nii ää `käiand, jušt kui va käi, sitane `ümmer `ringi Juu; ma `ütlesin te tüdrukule ka, et mis sa veeretad sial põrandal, `käiad ennast ukka; istud `vankri pial ooletult, `käiad õlma `vasta ratast porisest Lai

käias `käias Hlj(-ss) Jõh IisR Muh Amb Plt, `käiäs Kuu(-ss) Vai Mar KJn mustusega koos, paakunud Nie `riided on sul kohe nää `käiäss, mes sa sis ei pese Kuu; Jalad mudaga `käias; Lusikas `putruga `käias IisR; nenä on `käiäs Vai; sarabu lehed o ühna `käias, mee

kastet täis; riistad o lumega `käias Muh; lodin inime, [seeliku]sabad üsnä `kääs, tä ei või sabasid ülesse võtta ku tä porist läbi lähäb Mar; õled on sitaga `käias Plt

käiatama käiatama Mär; käiatämä KJn; tud-part käiätet Hls käiama `pussi käiatama Mär; las ma käiatän oma nuga KJn; [voolmed] `pänti varre `otsa, ta olli teräve käiätet Hls

käibija `käibija Sa(`kei-) Rei Phl tgn < käima

1. kõndija, jalgsi liikuja **a.** käimis-, liikumisvõimeline (olend) tubli `käibija Ans; laps pole veel `keibija Khk **b.** ringiliikuja ma pole enam teiste sias `käibija; `mööda `keibijad keivad kaudu -- ühed tulavad, teised `lähtevad Khk; Ma oli noorelt ka kange keibija, linnareis, see es ole mu kää midagid Kaa; ei ole ma küla `keibija inime oln, ma olen kodu oln Rei; kui mina `käibijaks sai (küläs, noorte seas liikujaks) Phl

2. kerjus; vallavaene Vanasti keisid vaesed inimesed perest perese, neid üüti keibijateks; Kui keibija tuli siis tä oli ikke öösse ka, sai `süia õhta ning omiku ka ennem kut läks; ühekorra oli üks va `keibija poiss, oli `täisid täis Khk; `Keibijad tulnd perese öömajale Kaa || käibija (hulkuv) koer Rei

3. (töökäijast) neid `möisa `keibijid (teolisi) oli küll Khk; ma põle merel `käibij [enam] Pha

Vrd käija

käidav `käidav IisR Jäm Rei Kul Juu Kos Trm Lai KJn, `keidav Khk LNg, `köidav Han Tõs Aud, g -a; `käidäv Lüg Nõo, `keidäv LNg Mar/-b/, `kääidäv Kuu Khn, `kääitäv Har Rõu, g -ä; `kääitäv g -e Trv Hls Krk(n `käi-, `kääi|täve); `kääid|ev g -vä Kod; n `kääidvä Puh, `kääidävä Vai; `kääitev San

1. **a.** koht, kus palju käiakse `käidäv tie lõhutasse puru Lüg; see `keidav tee, sii piab paramad `riided üle ajama Khk; Kool' oo üks `köidav koht, aga pood' oo `köidavam Han; ea suur `käidav tee, sealt käib paelu rahvast läbi Juu; `irmus `kääidev kõst, alate õled rahava silmä all; kerik ja `kõrtsi one `kääidväd kõhad Kod; kui ta (talukoht) oli `kääidavast teest `kaugel, siis oli ikke kolgas Lai; Talin on `käidav linn KJn; sijn om `kääitäve tijn, sedä ei saa `kinni panna Krk; Karjatijn, mes nii käidäv, om karjal porile sõkutu Nõo || (karjamaast) `loomade `keidäväks on meil maad vähä LNg; ei oole `kunnigil `kääitävet Krk **b.** väljas- või külaskäimiseks kasutatav vällän `kääitävel `ammel [olid pilud] Hls; miul o kaits suurtt rätti, tõine kodu rätt, tõine kirikun `kääitäve Krk; kääitev jak'k San

2. käibiv, kehtiv, maksev `käidav raha; `käidav sõna Rei; sijn om jo `käidäv raha, sellega saap `kõiki `osta Nõo

käigi-, käigu- käi|gi- KJn, käe-, kää- Kod Röp, kääi- Vön Har(k-) Rõu Se(k-); käi|gu-San, `käi- VNg Lüg(-o) Jõh, käe- Juu Kad Trm Pil

1. (esindusriietusest) käegi püksid one, kellegä käib puadin ja pidul; `väl'jä lähäb, käegi riie one `uhke ja tore Kod; Käügi`rõivõid kotun is peed'ä?; Käügi`rõiva? `olli õks par'emba? ja ilusapa Har; Voona villa? -- korati käügi `kindiss vai sukõss; Käügi `kinda_ `koeti suurõ kiräga? Rõu; Käügi rät'i ol'liva_jo ostõto? mu `aigo Röp; Käügikaadsa ol'liva kirivä?; Kõkõ parõp k'äägirõivaás om `sukman Se

2. kääri(ta)mis- Õludel õlivad `käigo`tõrred, `suured `puused pütid Lüg; `viina `käigu`tõrred -- `plankadest kõik `tehtud Jõh; [õlle] käegu tõr'ss Juu; `õhta akati [õllevirret] väl'la `laskma, oli magus nagu siirup, siis `pändi sie käegu `astjasse; kui käegukord (vaht)

akkas `piaie `käima, oli [õlu] `val`mis Kad; käigi tõrred KJn; käügitarõn saasiva `tõrdu Võn

käigu|lind rändlind nee om `säantse käigu linnu ken tuleve ja lääve Hls

käija `kai|ja VNg Krj Põi Rei LNg Kul Kse Vän Ris Juu Amb Ann VMr VJg Iis Äks Ksi Plt, -jä RId u Kod, KJn spor T, -je Krk; `keija Khk Kaa Jaa Põi LäLo Tor; `köija Muh Vig PäLo; `kääjä V(`kauja Se); `kääjä Khn; kai|ja Trv, -jä Hls Krk tgn < käima (sag liitsõna põhisõnana)

1. kõndija, jalgsi liikuja **a.** käimis-, liikumisvõimeline (olend) *Ma oli noorelt vali `keija Kaa; `köija inimesel ikke jalad seukst `pundun Tõs; `Mihkel kolõ tulinõ `kääjä Khn; `veasin ikke ka, kui ma vel `käija ja tegija olin Ris; ta on viel vali `käija VMr; eks näil `aega küll kädä, kui `käijäss suavad Kod; nüid ei ole must `käijad, ei `toojad Äks; must ei olõ? inäp `kääjät ei tegijät Plv; tujust olõ õi määnest `kääjät õi?, tuj vana viinaprääg (joomar) Se || pendel kella käija `valla `minnu Trv **b.** ringiliikuja (ant kodusistuja) *miä nisuke `kääjä inime ei ole, mina ole kodune inimene Nõo || Polnd [näaripoisteks] `käijud, mehed olid ää (sõjas) Põi; tede tüdrikul oo paeguline `köija (kavaler) - - küllap se ää võtab tese Muh; Tiiul põlõgi enäm `kääjääd (ehalist) Khn**

2. **a.** teeline, rändaja; kerjus, vallavaene *need olid `köijad jah - - `tahtsid `leiba või, ja said süüä ja - - näh siis magasid sii ja Vig; `vaata ega üks `köija põle, neid oo paelu `köijud, kis `tahtad `saada Mih; olõt `võtnu `kääjä (rändkaupmehe) käest `pulbrit Rõu **b.** hulkuv (olend) *aljas o õössine `nõiduslik asi, `niuksed `köimesed ja `köijad pidid olema Vig; meil ol' üt's `kääjä lihm, tuj is püüsü_kařja man Har; Maarik om kõkõ `kaujeb lehm kařah Se**

3. (koolis-, töökäijast) *siis ma olin kuolis `kääjä juba, käisin kuolis Amb; viirpoolik `olli iks päiviti `kääjä tuj manu Ote*

Vrd käibija

4. liikuv (tähtpäevist) *liha `eite om kääjä päe Krk; lihavõtõ pühi nuju omma_ `kääjä pühi Har*

5. (käärimisest) *`Kääjääd õllõlõ võtab suurõd villid `piaie Khn || hum Kes `kääjät keeldä? saa (õeld peeretamisest) Har*

käik käik Ris SJn, g käigu spor Sa, Rei Mär Tõs Hää HMd Juu Koe VJg Iis Trm Ksi Plt Trv Krk, `käigu R(n `käiko Vai), käigi KJn Trv, käegu Kos JMd Kod(käägo) KJn Nõo Kam, käegi Kod TLä Kam; kom kõegiga Aud; keik g keigu Khk Kse, keegu Tor; käük g käägü Kuu/`k-/ Khn; käük' g käägi Hls San V(käägü Vas, käägü Räp; `kauk g `kaugi Se)

1. käimine, kõndimine; teekond *kui jalad `käiku teid Kuu; sedä `käiko on tänä küll `käidu, `rohkeb ei voi `käia Vai; Kui [hobune] käegust `tul'li, siis `paanti riha all vanast kotist tekk piäle KJn; pikk käik ehen Trv; jala valutive suurest käigust Krk; obene jääb käegist väsinuss Ran; mine tast samast taad tujd `müüdä - - vanast ol' ta `kangõ käigi tuj Har || käimisviis, kõnnak pitkalise käiguga loom Khk; terase kõegiga obu Aud; tüdrukul oo rutulene keik; `kähku keeguga obune Tor; kuigat's oli kes käis lohakil, vibutas ennast ja kallutas käiguga Plt; om üt's vana rabask, seast tunnuss joba ta kõnest ja käigust Trv; temäl om `keřge käük' Hls; hil'lägu käägiga? Se*

2. liikumine **a.** kulgemine *uued sõidud (rongid) `paandi `käiku Mär; sabaga tähe käik on nii et sügisese päävä töösuss `lõune Kod; `pik'ne käü õks umma `kääki Har; Eešti `aigu ku*

tuu vallaline käik ol'l, sai naid kallo õks müvvä? muial kah; ja ol'l arvõstõdu tsõõri `pääle tuñni käägü? tuu vari näädässs `aigu Röp b. (mehhanismi vms) töötamine; (liikumis)hoog ma ole küll juba vana, ei saa `ästi `astu, ku ma aga `käiku saa, lääb asi paremeni Hää; südame käigust või kus tema (arst) `tadis et `omme surma päe on HMd; masin on käigu pial, käib täie `uoga Kos; uuril ei ole käik ea VJg; siss kui `käimä `panti, kos siss selle käegiga läits karussel'l nii `kaugele; suur ratass vedäs [koti] käegiga üless Ran || (käigukasti jõuülekandest) `aurik tuli - - ja `tombas vaba `käiku Jõe

3. teat kohas käimine; asjatoimetus siis loppeski se [pidudel] käik `viimast ära, `läksin mehele ja VNg; mool oo pal'lo `käikusi ees veel Mär; `linnas käik; marjul käik Tõs; `permel (peremehel) on paelu `käikusi Hää; see käik läks puha sitaste Saa; puar `käiku tegi `lenna ja asi oli `val'mis Juu; tull'i noorikulle `koşja, see ol'li kõege esimene käik SJn; kui täl tu käik äste läits Ran; es ole tuu käik asja peräst Nõo; sa_`kääte_`tühjä `käiki ja viidäte_`kal'list `aiga San; kuiss sul tä kääk' lät's Rõu; om käägi pääl (reisil) Vas

4. läbipääs, kulgemistee Jahu koid tulid jahude `sisse, ajasid `käigud `sisse; tagasi tulemise `käigus `tüötasimma [kaevanduses], `täitäsimma `käiku täis Jõh; Sealt ikka vanasti üks käik on läbi käind, sihest olnd puhas võlvitud Põi

5. kasutamine, tarvitamine käegi `piäle on `pehmem kui `kinda lõng on loid Kod; saiad ja pät'sikid `tehti ja - - ol'id ikke siis juba menu aeg ka käegus KJn; tu sõna olli rahva siän käegun Kam

6. a. käärimisprotsess siis akkab [viin] `käimä et vuliseb, nii `kaua kui käib `käigu maha Lüg; õlut akkab `kergest `käima, `éstiks on veike madal käik Juu; õllet käik sies JMd

b. (õlle)pärm pane `käiku kua, ei ta muidu kohuta Koe; õlle sekka pannasse `käiki Ksi

c. (õlle)vaht käik on õlle `piale kogund Ksi; õlle vaht on õllekäik Plt

Vrd käim

käikene `käike|ne g -se pärm – KJn Hel

käim käim g käi|ma, käe|ma eP, -mä Saa Juu Kod KJn, hv Krk Nõo Võn, `käi|ma Jõe VNg IisR, -mä Lüg Vai; keim g keima spor Sa Lä, Tor; köim g köima Muh Vig Kse Han Mih; käüm g käümä Khn(käö-) hv Krl Vas, `käümä Kuu

1. käimine, kõndimine; teekond nõnda vigane isi oli, es saa käimaga kuidagid `õigeks Jäm; võtan selle [kepi] käima abiks Kaa; mo käimad `käidud `nüitsel ajal VII; repi tuhvid olid `õõneks kulund käimaga Põi; see oo `loomade kõema tänav Muh; Mihel pole käimaks aega, muud kut laseb sankida (sörgib) Emm; `palja jalu käimaga äi saa läbi Phl; nahk ravvad olid `raskemad keima `juures, padinad olid `kergemad; päterdab mud'u, ei saa `õiget `keima `keidud Mar; `purjus inimene ei saa kõimaga `õigest, nõõgerdab aga Han; selle [kaugel] kõimaga võtab lehmadel piima koa ää Mih; nüüd ond käümäd `kääüüd, na vana juba Khn; jalad nõnna vaevased selle käimaga JõeK || käimisviis, kõnnak see nii pitkalise keimaga Khk; `uhke inimene, tipib oma käimaga VII; seo `sõukse `jutsis keimaga inimene Jaa; ta keib na `laia `keima Mar; `raske ja tõnsi jalaga ja `ihnsa käemaga [inimene] Mär; `kähk `keima, õdusa käimaga PJg; nisukest inimest annab `otsida, nii `lahke käimaga Ris; `väikse käimaga obune, laseb kõik se tie `sörki Hag; mõni teeb seda `käima nõnna `liipadi `loapadi Juu; jõuab paelu, ia käemaga obune JMd

2. liikumine a. kulgemine kui ma uksest lähe, ta (põrsas) tunneb mo ukse käima ära VII; kuu ja `päikese keimad (liikumistee) LNg; Ruhnu meestel nüüd käim jäi vähämaks Rid;

[sooja ilmaga on] *ussi käima aeg* Ris **b.** (mehhanismi) töötamine järgmise ümber käima ael ratas jooseb `puhta koha peal VII; *kell jääb oma käimaga taa* (taha) Rei; *kaks `polti oli* [kellal], *teene oli köema jaos, teene oli lööma jaos* Mih

3. teat kohas käimine; asjatoimetus `Huomikused merell `käimäd Kuu; *einamaa keima* `lähker Mus; [onni] `Öhte `külge `jääti `sisse keima koht; `lambas käima kord Kaa; *Lodi on `söuke pisike laia põhjaga `poadi `moodi merel keima asi* Jaa; *siis o sest kõimast midagi kasu koa* Muh; *Lehmaga pulli juures käima eest pidi kaks pulli peeva tegema; Jõhvigul käimaga vetsimi jälad täis* (jalad said märjaks) Emm; *Sõrm`kindad `ol`lid ikki `valged ku pisu, kirikus käima kinnasteks `oiti* Hää; *poe käimaga on ull, `oota ja paäsi seda `kaupa* HMD; *pidul käim väsitas poisi nõnna ää, et `põõnab ikke veel* Juu; *kä i m a p e a l (e)* 1. reisil(e), kodunt välja(s) *kaks nädalid keima peel olnd, pole koju saand* Khk; *mehed on käima pial* Rei; *ma olen nüid korra käima peal, eks ma lähä `sõnna koa siis* Mär; *on väl`jas käema pial* Trm; *kui kord juba käima `piale saad, siis mutku sõida* Pil || fig (süia-sinna lükatav) `nuores `põlves akkasid üks `ühthe lükkämä, [öeldi] *sie on `käimä pääl* Lüg 2. rase `Lieno on jo `käimä pääl Vai; *Kui naine oli käima pääl, äi tohtind - - kedagit parastada* Khk; *sai keima `peele* Mus; *Mitu `aastad mehkeldas poistega, nüid oo kõima pial saan* Han; *käema `piale `saama, see jo `piibli sõna ikke* PJg; *sie saan käema pial* Ris; *tohter `vaatas tämä läbi ja `ütles et sa õled käimä piäl* Kod; *Temäl naene om jälle käemä pääl* Nõo; *käimä pääle `saatma* (rasestama) Vas

4. a. käärimisprotsess töömes, mis õlle kihast ala jääb, paks `valge juuk, käim on ta ära `klaarind Jäm; *kui tal (õllel) kena käim oli, oh siis olid suured `kõrged laasid peel; mõned panavad umalad keima `sisse* Khk; `viimaks kui nad oma köema jao kõin, siis pannasse [õlu] nõude `sisse Muh; *õlut lähäb käemaga nii `seita pärmiga, et sünni mette `kuškile* Mär; *õlle käema nõu* Kei **b.** (õlle)pärm käim `sisse [õllele] Jäm; `virdele `pandi `keima `sisse Krj **c.** (õlle)vaht õllel keim peel; *viha `ümber `keerti õlle `keima ning see kuivadati ee, see ajas teisekora õlle `jälle `keima* Khk; *õllet suur keim peal, sest soab `kange õlut* Põi; *kõim oo õlle piäl* Vig

Vrd käik

5. hrl pl **a.** jalg Käimad akkavad alt `otsa `soama, muidu kõmbiks ikka veel; *Teine käim on puru `kange* Põi; *Inimene on kiire käimadega; Kis `seuke alb `surnu `ol`li, [öeldi] rui tal käimad oki `nõõridega `kiinni, sis ei saa kodu `käijaks `tulla. Vanad kulunud okinöörid pidid olema neid `käimasi siduda* Hää **b.** jalanõu *Ma tee eesele uied keimad* Kaa; *Ma pane omal käimad jälga* Emm

käima `käima (-mä), da-inf `käia (-ä) R eP(`käejä KJn; *käe-, kää|dä* Kod) Trv Võn, *kävvä, `kävvä* M(ma-inf -me) T; ipf *käisi-* (*käe-, kää|si-*) R eP M T; `keima (-mä), da-inf `keia (-ä), ipf *keisi-* Sa spor L, KJn Vil; `kõima (-mä), da-inf `kõia (-ä), ipf *kõisi-* (*kõe-, kõö|si-*) Muh spor L; `kää|mä Kuu Vai Khn eL(-me San Krl, -mäde Har; `kauma Rõu Se); da-inf `kääü Kuu Vai Khn; `käävü? San, *kävvä?*, *käv|vä?*, -vü? V(`kää,ü, `käävü? Har, `kääve Lei); ipf *kääsi-* Khn Hls Krk Ote; *kävi-* Kuu; *käve-* Võn(`käie) Ote V; *kävve-* San hrl intrans

Tähendusrühmad:

1. (liikumisvõimelisena) **a.** kõndima, astuma, sammuma; ant jookksma **b.** (muudest liikumisviisidest) **c.** sõitma 1. sõiduvahendiga liikuma 2. kurseerima, regulaarselt sõitma

2. **a.** mingil eesmärgil kuhugi minema (ja tagasi tulema); mingit tegevust või ametit harrastama **b.** ringi liikuma, läbi käima; ära nägema, üle vaatama **c.** (regulaarsest õppe- või kutsetööst) **d.** külastama, (koduseid) vaatama, võõrusele tulema või minema

3. minema, kasima (hrl imp; ka kirumisena)

4. käiku sooritama (kaardimängus)

5. suhtlema **a.** läbi käima, sõbrustama **b.** kurameerima; liiderdama, vahekorras olema

6. **a.** (riietuse kandmisest) **b.** (kantavast riieustest)

7. **a.** asetuma, (läbi) minema; end seadma **b.** kukkuma, langema **c.** fig mingis olekus, seisundis olema või kulgema **d.** (välja või üles) paiskuma, (lialli) pritsima, lendlema 1. (nt tolm, suits, sädemed, vesi) 2. (vihma-, lumesajust) 3. (tuulest) 4. (lõhnadest)

8. **a.** liikuma (mitte kõndimisest) **b.** (kiirest töötamisest) **c.** (ukse, sahtli vms avamisest ja sulgemisest) **d.** lainetama **e.** saabuma (postist) **f.** fig ühe valdusest teise valdusse minema

9. **a.** ringlema, pöörlema; töötama (masinatest, kellast vm seadmetest) **b.** toimima, funktsioneerima

10. **a.** (äkki) tekkima; järsku läbistama (aistingust, tundmusest, mõttest vms) **b.** esinema, tekkima (ilmast, loodusnähtustest)

11. suunduma, kulgema, (üle või läbi) ulatuma

12. **a.** paiknema, asetsema; (kuhugi) kuuluma, määratud olema **b.** kehtima, käibima, esinema; kasutusel, kombeks, tavaks olema

13. **a.** (vastu) puutuma, pörkuma, (ära) lööma **b.** ulatuma, küündima; külgnema

14. mõju avaldama, mõjuma

15. (midagi) järgima; (millelegi vastavalt) toimima, talitama

16. **a.** toimuma, teoks saama **b.** muutuma **c.** edenema, laabuma **d.** (käekäigust, hrl küsimusena)

17. kostma, kõlama

18. **a.** püsima, kestma, vastu pidama **b.** kõlblik olema

19. käärima (hrl õllest)

20. (ihade või himude kohta)

21. (lausenäited, mis ei sobi eelnevatesse tähendusrühmadesse)

1. (liikumisvõimelisena) **a.** kõndima, astuma, sammuma; ant jooksmata laps tuline `käimä, teräsed jalad Lüg; ma `käiksin küll kerikus, aga ei `jaksa `käia, jalad ei `astu enamb Jõh; Käib üöd kui `päevad, aga edasi ei `jõuva = kell IisR; üks käüb `kiirest, `toine käüb `illukaiste Vai; käi sa mo `järgi; vahel suka `pöisil käi `talve tuas Jäm; nii süa lumi, saa üksteise `körvas `keia mette; tahad salaea kohegi `minna, keid tipi `varbul; obu keib `sammu Khk; üsna jumala äda oli `käia Pha; lume valul näeb `keia; Kui sa ikka `rohkem [lehma] nina eest läbi käid (söödad), ikka lüpsab koa; Kahe `roandaga sai kaju vahet `käidud Pöi; sui `käidaks `palja jälu Käi; ta ni_samma kepi nõal keib ka Phl; mina olin `vahva `niitja elu `aeges, läksin `keies vikati järel Rid; ma kein üsna kepi varal; vana inimene keib juba `küüros ja `köhmis; päterdab mud`u, ei saa `õiget `keima `keidud Mar; mulgu kohast `koidässe üle Vig; kui mu jalad `terved oleks, siis keiks kõik kohad läbi Kir; nagu puu obu, ei saa `koidud Han; laisk obune, köib pikkä Tõs; `Käües akkab soe Khn; köib `peale limpa lompä Aud; ma_i saa `käitud, mul on `astma Hää; ei `oska tie raja peal `käia Ris; ma käisin sukkis Hag; käib kikadi kākadi (taarudes); läks ree pealt maha ja käis

moas; mis sa käid mu järel Juu; `käieski paneb inge `kiinni, kus ma vel `joosta saan Ann; nüid `klõmpsab karguga `käia VMr; ma ikke sugu sialt `müöda käisin, kus [kõneldi] seda saksa kelt (pisut oskan) Kad; ta käib mu järel, mu kannul VJg; `kiinni jalu ränk kääda; tämä akab käede (käies) tulema; sõedavad keriku alate käede (sammu), ei ruatsi obsess ajada Kod; kaas käib järel nigu koer; kepi naeal toksib `käia kah; `aige käib üleval Plt; pangad all, ta ei saa ju `kääjä KJn; ma käisin seda tuba üks sada `korda SJn; siss lääp sul paelu `aiga käian Pst; `täempe sai pal'lu maad maha käüt Krk; laseme nüid obesel `sammu kävvä, ega ta kik'k sij tij joosta ei jõvva Hel; sina käi joodikul perän Puh; pikkä tjid kävven nakass `lämmi; käenu `pal'la jalu, `astnu kannu `otsa; ärjäl piava sõra `liikuma, muedu ta i saa kävvä Nõo; jala olliva `aige, ma kate tokiga käisi Ote; tyyd kõvva `hangõ pite om kõgõ paremp kävvä? Kan; Ütte puhku käü, a edesi ei saa = kell Krl; lat's nakass ka jo `käimä, joba pand `sammõ edesi Har; ma kka käüssi? ja tjiissi? Plv; naañõ ja veli käve peräh; jovva as ma `kävvü?, üt's naañõ võt't käe `vangu mu? Vas; kõik mis nelä jala pääl kääse om eläjä nime all Röp; last opatass `kauma Se; varsakõnõ käü peräh Lut; ümber käima tiirutama [neeruhaiged] `lambad käivad `ümber Rei; vasikad, kui nende neerud maha oo peksetud -- sis näd keiväd `ümber `rinki Mar; kui lamma `ümber käib, on nierud `lahti Kad; lammass käib `ümbre, neerule `aiged saanu MMg; lammass käi ümmer, ku tõine rahu olevet mahan Krk; lammass käüse `ümbre `tiiru, rauh um maah Plv || (vanusest) Käin `seitse `kümme `neljät [aastat] Kuu; mina `käisin `seitset `aastat (olin kuuene), kui akkasin `veljaga kaheke-ste `karjas `käima VNg; Mari on juba sadant `aastad `käimas Jäm; seitsekümmend seitse `selgas, kaheksandad käin VII; Laps oo viis aastad vana, kõib kuiendad Han; juba kaheksakümmend viis vana, kuuet käin Rap; Leenu sai kaheksakümmend, käib `ühte `peäle Juu; viimäss `uassat, üheksäkümmend käin Kod; akkass viiedet `aastet `käimä (sai neli täis) Krk | naane käve viiedät kuud (rasedast) Se b. (muudest liikumisviisidest) kala parved `käisivad pikki `serva `ühte lugu VNg; `pietri `päivä ajal akka lohe `käimä; vareksed käviväd nockimas Vai; oomiku vara `akvad [mesilased] `väljas `keima Kär; `päästlased käivad madalast läbi (maadligi), siis tuleb `vihma Pha; tuid, neid keib vahel sii koa Rid; `kambli kala käib lapiti Trm; egass `varblase ütsikuld ei käi Nõo; kihulase survava, ku ná nii `ümbre `tsõõri käevä Kam; kakk käi kahru `persesst `sisse Ote; lijmik om vasõ `karva, käü vingõrdõn `müüjä maad Har || fig Teab mis sellest [tüdrukust] õle käind on, põsed nii kahvatud ja `aukus Põi; `uhkus käib `eeli ja `vaesus takka järele Juu; õnnetuss käib inimesi `müüjä, ega õnnetuss puud ja `kande `müüjä ei käi Nõo; hädä käü i_puid piteh, hädä käü inemiisi piteh; kaih käü ei üt'sindä puud piteh, tyy käü inemiisi piteh kah Vas || (müütilistest olenditest ja tavatutest nähtustest) `luomidel `käisite `painakad `seljas Jõe; `marras käis kodo Lüg; ühekorra räägiti, noid keind `loksperi peel Khk; `käidi `painajaks Krj; `koolja käib kodu, akkab kodu `käima Pha; loomal ja inimesel keis `tallaja peal LNg; mul'gi eit olnud unt, ike köind undis Kir; mere piäl `kääie tuliännäd Khn; ikke tõndid pidan `käima ja kodo `käijad ja Ris; surmad `olla kodo käind Juu; nisukesed vaimud mis `enne käisivad, ja nied siis `üiti paenakad KuuK; kodu `käima akand ike ainult kurjad inimesed Rak; ükskord nägin unes nisukest `asja, et minu isa käis kodu Plt; luupaene käüb `talve `sel'ga Pst; peninuki sõa `järgi ütelti käüved Hls; sij käi tõisel luupainen; nüid oo ku katk üle käinu, kik'k `puhtess tett ja lahastet Krk; tä käinu

`soendin Hel; *nij olnava Lapima vana`tütrigu, kes alliss käenava Puh; ku koolu millegiga rahu ei ole, siss nakap kodu`käimä Nõo; `enği päiv - - ega na (hinged) nüit enämp ei käi, vanarahvass iks`ütlivä, et käenävä Kam; Otebä`kerkude ta`ol`li matetu ja`ss säält`ol`li nakanu kodu`käimä oma provvat`kiusama Ote; Tast olõsi nigu katsk üle käinü?, kõik`om tühi ja pal`las Urv; Mõnõl eläjäl käü`üüse jäl`painaja`säl`gä Rõu; halb poig käve kodo ja vaavass külärahvast Räp; tagasi`käima (kodukäijast) surm akkass tagasi`käima; ku miul nõnda ei tij, kudass ma tahass, siss ma akka tagasi`käimä Krk; ma? olõ tuud`kuuldanu, et mõni käü tagasi, vana Tikudi Juhan`käübev (käivat) tagasi Har c. sõitma l. sõiduvahendiga liikuma`uis kudega keisid siit`Sörvest, kevade läksid, sügise tulid ära Jäm; akkas merd kaodu`keima Kaa; nüid ikka kõivad muidu alustega, põle midagid peal Muh; käib saaniga Rei; peaks tulema nii`pal`lo lund, et saaks regi`keima Mar; köid rattaga seält kaada Tõs; sui käib ikka`vankrege Juu; käib saaniga väilas VJg; suksed, kellega möda lund käivad Lai; pulmarongi ihen käis nõnamijis`ratsa obesege Hel; vanast`käüti mere pääl tuulõ abil;`väikese parvõkõsõga kah käüdäss vii pääl ja sõidõtass üle Har;`rohkõp [ma] ei olõ rongiga käinü? Vas;`tuuga (hobusega) kõgõ käudass, tu om kõgõ`vehmrüh (üha rakkes) Se 2. kurseerima, regulaarselt sõitma ega siis käünd`omni`pussi ega`autusi midägi Kuu; [tuhande kaheksasaja]`seitse kümme`viendal`aastal vist akkas rautte`käima VNg;`Praegusõl aal`käüväd pussid`kõikis Khn; kui rong akkas`käima - - [siis] mina käisin juba karjas Rak*

2. a. mingil eesmärgil kuhugi minema (ja tagasi tulema); mingit tegevust või ametit harrastama mei`käisimme ikke`mardiss ja`katriss; vanad inimesed`käined`mõistatamas, ikka jägu`aegadel Jõe; Täna käün`metsäst rüsä`vitsu`tuomas Kuu; õles käind`omme`veskil;`käisin`mustikes (`mantsikas,`pohlas) Lüg; meil`kävvä`tõrvaksiga`tuulal`kallo`püüdämäs`üöse; eks varas`käündki`üöse`vargal Vai; ma keisi`pähkel; peab korra`õite targa juures`käima Jäm; vanad inimesed`käind`ratsa`oostega`kerkus; ruudid keisid laulatusel, sariligud mütsid`pæes; kalamed`keivad`toosel Khk; ma keisi ühe`õhjegega`tursal;`toomapäeval`keisid`mehed`toomaks; kui õpetaja`juures oli`keidud, siis aketi maha`itlema Mus; viderikul`käima VII; siis sai rehel`keidud; Tüdruk, sa oled kaju`ääres kusel`käind (õeld luksujale);`Lamrine`käis`siis`küla`korda Põi; kemmerg on se, kus`kükidamas`käidags`Käi; need`keivad`marti`aamas (mardisandiks); vanal`aeal`keidi valla`küütis`Mar; nad sillutasid`maanded, ta`käis`koa`sillul;`püksi`korral`keima`Mär; enne`pul`mi`köidi`kimpa`kokku`panemas`Vig;`mehed`keivad`tulel,`püidvad`kala`Kir; talve`köidud`viina`vooris;`köis`soldatis`Tõs;`Saunõs`ammu`käämätä;`mutimeres`~`õngõs`käimä`Khn; noored`käisid`pühaba`õhta`kõrtsis;`enne`sai`pidude`peal`köia;`köisid`arsti`all`Pär;`köib`oma`asjal;`talgutel`sai`keia`ja`PJg;`käiti`räimelaadal;`käitaks`tuuksel (tulusel)`Hää;`enne`käidi`üides`jüribä`õhtu`Ris;`meil`pal`lu`loomi,`tuleb`ühte`puhku`veskil`käia`Nis;`sa`oled`täna`tapu`aedas`käind (purjus)`Juu;`meie`käime`juba`einamal,`tieme`eina`JõeK;`käiksin`vielgi`jahil,`aga`jalad`ei`võta`JMd;`seenel`käies`eksisin`kahel`korral`ää;`Paides`ma`käisin`kohe`tihti,`kui`ma`käija`olin`alles`Ann;`tedrejahil`käädi`kujudega`Kad;`käisivad`võrgal`~`nuodas`Trm;`vaata`köhe`abi`suab,`ku`ar`sal (arstide`juures)`käädässe;`ma`akan`viil`käimä`rehidel`Kod;`sai`turuss`käia`küll`kah`Äks;`olen`tohtril`käind;`soola`voorides`käinuvad,`kui`seda`raudteed`ei`old`Lai;`käid`pasal`KJn;`käiti`seal`jutlust`pidamas`SJn;`toona`me`käüsimä`surnuaial`Pst;`Käü`ommen`Sarja`veskel`ärä,`sea`jahu`om`otsan`Hls;

nooren iki käesime mõtsan `pähknil; na käesivä kavvõtõ aenale Ran; egä kate nädäli peräst käi iki sannan; suun käesit kure marjul Puh; üd'se `viidi sepäle, ku sepil `käidi; vanast `olli `üüse tu vähjul `käimine Nõo; ütsvahe ol'l ta kirmassõ pidämine `väega tukõv, nüüd käüvä seldsimajadõ Võn; ku tulissel `käüti, siss `lүүidi `västraga [kalu]; esä emäga käisivä laadel; mina `veškil es käi; kui mina `naksi liinan `käümä, kui suurõkõnõ tu liin siss `olli Ote; näet, sannan jäi käümäde San; mul sai mitu `vuuri `lehmi `tõistõ `paika `panman `käütüss Kan; `käüti kerikun; tõrvassil käüdäss `västrega Urv; ku sannan es saa_ `kävvi, ol'l `kirpõ ja `täie pal'lu; `tütrigu? `kävve? kerikul Krl; mi_ käve sinna suu pääle kurõ `marju `ot'sma; `käuügega (käigu) siss pidul, ku_ pidul `käüjäss saa; Mi_ sa_ käüt `sahtin (kerjamas), sul om `tervüss käen Har; `pähkmihn `käümä; esä käve tedre `jahti Rõu; hulgahna sai sannah `käüdüss Plv; kevjä nakami niidseh `käümä ja `viisa kudama; tulil käüdäss `västraga?; `Riiga `käüti talvõl `suula `tuuma; Pilve Juula käü `sahti (kadrinandiks) Vas; kesk iätse? iks käävä? kerikohe Röp; kokku käima kogunema `võerama saadikud `käia seal koos Mär; `lambad kõisid kokku na ku üks tuul Tõs; ehälised käesid `sinnä kokko tämäle Kod; `meie kotta käis külä pošt kokku; külä pääl om pal'lu `naisi, käivä kokku, lõkerdava ja `aava `tühje jutte Nõo; täl ol'l sääne isokõnõ et kõik' poisi_ käve sinnä_ kokko Plv || fig lõppema Meite einatõõ akab juba änam kogu keima Kaa; v ä l j a s k ä i m a euf asjal käima käib `tihti `väljas, sie tähändäb et läks sittale Jõh; seest üsna `aige, ma kõisin täna `õösi metu `korda `väl'las PJg; ta käis `väl'las oma asjal Juu; käisin mineva `üösse mitu `korda väelas VJg; käisin `korda kolm väl'las Ksi; ku kõtt valuts, siss piat `üüse vällän `käimä Krk; ma_ lä `vällä `käuma Se b. ringi liikuma, läbi käima; ära nägema, üle vaatama `Palju käind ja `palju näind; ma olen kõik nied talud ja majad läbi käind Lüg; se on talost talo alalde `käimäs Vai; ma ole keik kohad läbi kein Mus; Kõik maailm on läbi `käidud Põi; paelo kõind `rõõblid ja mõrtsukid Vig; arja vened või arjakad kõesid kaubaga Aud; lähän kodust ära natuke `käima Pal; nooren es saa koheki, nüüd vanan olen kõik liina ja laane läbi käenu; nooremba käevä kõigin puul, üits piäb iki kodu olõma Ran; `käimise pääl tulep `mõndagi ädä nättä; veli käis nigu sandikene, kai kost leeväpalakese `saie; mõni suur inimene ka käib ütest üless tõesest `alla, ei püsi `kossegi Nõo; nemä `olli kõik' kotusse läbi käinüvä Ote; kes nii `laembide käip ja näeb, sij tiiäp kõnelda Rõn; `saie mõts kõik' läbi `käütüss Har; ma_ käve kõik' kraavi? läbi, es `hämmä `kongi `jalgu är? Rõu; ha'okõsõ?, nuu iks käevä_ kormu säläh Plv; vanast poisi_ käve_ kõõ `hul'kih Vas c. (regulaarsest õppe- või kutsetõöst) Ega `ranna `naisel midägi avitand, `muudku `täüdüs alade merel `käüä Kuu; `käidi `oustega `eitsis VNg; `käisin sius (seakarjas) Jõh; `teulised keisid `mõisas tõöl Khk; Vana Jüri keina nüid lehma `lautas õövahiks Kaa; `talve lapsed `käivad `koolis Käi; isa akkas `mõisas teol `keima Kul; poesid käevad `karjas Mär; `kuõlis ma ei käüss (ei käinud) Khn; kõesime mõlemad veel tõös Aud; enne käisid lapsed `lammus Kei; vanad ja vaevased inimesed käivad `karjas Juu; [isa] käis sulaseks Pee; `éstiks ma akkasin anede karjas `käima Koe; tal'vite käib `metsas tüel VJg; käis lapselt `kuolis; käisin õitsis Sim; ise tašt kädä kvalin; mijs `käimä vabriku tüäle Kod; päiviti käib tüüs KJn; õetsel `käiti Kõp; juba mitu `aastet koolin käinü tüdruk; teol `käüti, olli siirsek'k sellän Krk; temä ennembi käis tüül, lõegass `kraavi Ran; mijs käib `raudi pääl tüün; mehe rõõbe ei käi `koskile tühü Nõo; naine om kotu, ei taha tühü kävvä Ote; vanast `käüti hobõstõga õüd'sin; liinan koolin kävven ol'l mu poig

säändsess ants `laagriss lännü? Kan; ma käve suvõ `otsa karjan Urv; latse? käävä `kuuli Krl; hädäline pää um, ei saa? koolih kävvä Plv; timä ol' vigalanõ, meelegeist ol' `puuduss, a karah käve Vas; kolm `talvõ ma kävegi_koolile; pääviline, päävite kääse `tjühü Röp; ja pidi `aastaka `tiinmä tuu iist, egä päiv teol `käümä Se d. külastama, (koduseid) vaatama, võõrusele tulema või minema Nüüd `lasti [sõjaväest] kodu `käima; `poisid `käüsid meil `käümäs Kuu; kävi `illote `minnu `katsomas Vai; tuled sa vahel meite `poole ka `käima Khk; `iilasi (hiidlasi) käib sii `ühte `puhku Krj; Jõulu `käidi sugulaste tuttavate `juures `võõraks Pöi; `aitehh kõemast Muh; tule siss meie `poole koa `keima Mar; keisin `naabert `vaatamas Kul; ma keisi `Laasneri Riinu `juures Vig; tänä o jõulu pühä annepäev, köidetse viil küläs ja juudetse mis järile oo jäen Var; üks küsib: käüsid sa katsel? – teine `ütleb: jah, käüsin kat'sikul Kei; sõdur tuli koju `käima JMd; käin vahest `noabri naise juures Tür; tuld linnast koju emale `käima VMr; `võõrsis `käima Iis; kui jõulus käüsid kostis `kossegi, siis `aanti iki `õunu Lai; lääme vel'lele `käima Trv; käüside sugulistel käümän Hls; väümüis ja tüdär tulev pühäbe `käümä miul; ma käisi `tütrel käümän Krk; ma käesi üle eelätse ütten paegan külän; Mañn ei ole `jalgagi siin käenu; poig olli saanu mõne päevä `puhkust, `tul'li kodu `käimä; ma ennist käesi sääil, es ole kedägi kotu Nõo; [ta] käve alati siin minno kaeman; nyu lät'sivä tädi `poole, käävä sääil koostil ärä Võn; mul poig käve suvistõ pühi_külän Kan; Tyu ollõv ka üt'sindä nigu susi, Señni `käübev tedä iks kaeman; suvistõpühi sai iks `käütüss Liine puul kah Urv; nädäli peräst `miñti, nyu'rmiiśś `mõrsaga `käümäde `mõrsa kodu Har; tulõ? mi? poolõ `käümä pühiss Plv; ma_käve ka `kaajat'sil; ma `jätnüki is su_puul käämäldä?; unotütär ol' ka käämäh tah Vas; ma käve timä puul šeeh; tõõsõ talo puul ol' käämäh Se || (ehalkäimisest) õli oma `naise `juures ehal käind Lüg; poisid keivad `kootis Khk; poisid käin tüdrukutes ~ õõ`ulkumas ~ putsal; mo `noores `põlves `õöti ikka `neitsis `käima Krj; putsul `käima Emm; `jälle poesid köesid küla kaada Aud; käis `kosjas [õeldi], ku käis `õöse tüdrukute `juures Kei; `lauba `õhta poisid käüsid lakas tüdrukute `juurdes; `käidi nuoremates, suvel, kui tüdrukud magasid lakas HJn; suvel käedi ehal üle `õhtate Kod; jõmp jahed ja `sõnnimas `käimesed kõik said `käitud SJn; poesi käiva üü`jahti Trv; meil `käüti iki tädirannan Krk; noh, nüit om na util käenuva Kam; poisi käävä ehal Ote; `aeleva `üüise `ümbre, käevä `tüt'rigede man Nõo; poisi? käävä? külä pääl `ulkman Kan; poisi_käävä_jõõsa pääle Plv; `tütrikka mano käävä? Se

3. minema, kasima (hrl imp; ka kirumisena) käi asemelle, `Kirju VNg; käi kuo ~ kodo; käi `lauta Lüg; Ah `käigu sie oma `lol'li lõraga kus kurat IisR; käi ruttu minema Pha; Käi `välja Pöi; käi potile Emm; käi kuradile Mär; käi kus kurat Tõs; Käi kaśsi saba `alla Hää; viss käi koeo, käi koeo Juu; käi `persse kui tuul, tule `väl'la kui välk VJg; käi lõale (õeld lehmale) Puh; ma anna tälle üte vuraku, siss käib nigu kera siist minemä; ku mijs õdagule tullu, ütelnu [naine]: käi litade manu Nõo; Käü persede Ote; Käü? siva (jookse ruttu) Röp

4. käiku sooritama (kaardimängus) mida mies maha käind ehk midä ülevell [tuleb meeles pidada] Lüg; Käi lagele ~ `välja! Pöi; kei aga `trumpi, sul neid kees küll Rei; piab `maśti `käima Iis; riśti äss käib `väl'lä KJn; Käü_maśti, ärtu? omma_põrõ_õlla?, sa_käüt pot'ti Urv; Käü? `maśti, är? `müüädä_käü? Plv

5. suhtlema a. läbi käima, sõbrustama nad keivad teineteisega läbi Mar; me põle pahased, me oleme ikka läbi käind Juu; tõene tõesega käeväd läbi, sõbrad one; nii

läbikäemätä pualemehed, et matusselegi ei lähä, ei käi läbi tõesega Kod; aga läbi nad käesid ja sugulased nad o'llid Vil; nij ei käi läbi, nij om pahatse tõene tõse `pääle Trv; mea käüsi tast läbi, miu `vastu olli ta `kangest `lahke Krk; käesime käsi käest läbi, es ole meil sõna vahet; kes äste sõbra olliva ja läbi käesivä, nonde kottale üteldi et, nij_m nigu ame ja perse Nõo; veneläse o'lli? esi?, mi? esi?, es käü_kokko sukugi Röp; läbimisti ~ läbi|seg(amin)i, -segami(s)ti, -seite ~ läbisti(kku) käima suhtlema, sõbrustama `käidi läbi segamitte Kuu; `meie `käimä `ühte `puhku läbimiste Lüg; me oleme ammu läbisegamini kõin Muh; näd keiväd ikke läbi segamesi, üks `aitab üht ja teine teist Mar; me põle läbi`seite käind Kul; nad oo `naabrid, kõivad läbistikku läbi Kse; keisid teeneteesega läbistikku Tor; nad on `kaugele läind elama, põle änam nendega läbisegamini soand `käia Rap; käime teiste inimestega läbistiku Iis; kas te teste `rahvaga koa läbisegamine `käete KJn; talu `rahva? käivõ läbistikku Krl; tõnõ tõsõga läbitsikku `käimä Plv; segamini ~ segami(s)ti käima suhtlema, sõbrustama `meie oleme ikke eluaja segamiste `käinu VNg; keivad segamini, ükstese jures `joomade peel Khk; tää mina mette, et nad sugolast olid, aga segamini käisid Rei; näd keiväd segamesi, näd oo ikke sugulased Mar; käivad segamine, kes vastakute käivad VJg; vaheliti ~ vasta|kuti, -misi käima suhtlema, sõbrustama `vassassutte `käimine, `tõine käib `tõisel ja `tõine `tõisel [küläs] Lüg; ema vennaga käivad änam vaheliti Khk; `naabrid käivad `vastamisi JMd; meie käisime alati vastakute, käisime vastakute avis, tüel Iis b. kurameerima; liiderdama, vahekorras olema täis `õtsekõhe inimine, ei käi `poistega `ümber ei kenegagi Lüg; Ei tia `kellega se `meie `lapsuke käib; `Tantsul näed kes `kellega käib IisR; akkas `laia tied `käimä Vai; tüdrek kõib laialt `ümmer, aeab meestega `ringi, kõib meestega läbi PJg; ta on selle naese `juures käind ja on `talle tite teind; `öösse käib üks mees mitu naist läbi; see on nii karšk [tüdruk], see ei aja mehi taga ega käi nendega `ringi Juu; kas sel mehel kellegi aru on, se käib jo `loomadega `ümber Trm; sij [naine] käib va lojustega segamene Ksi; see `käima seda tüdrukud moalutamas Pil; ta om poistega käinü `ümmer, siss om `laskunu `näoge Krk; mis aru sul onde om, et sa serätse kaabakuga käid; siss tulliva kuu `rõiva `külge ja nigu mijš man käis, nii `olli laits kah; naesel `olli laits `varsti tulekil, ike vana Juhan käis naesel sällän Nõo; nakass üte opetejege `ümber `käima litsi `viisi, `tahtsõ mijšt ärä võtta naisõ kääst; ta ei_käü_muidõgõ, taal om eišs nuur nañõ San; tuu naasterahvas ütäl' tolle mihe man käävät Plv; mijšs käve ilma `naisi piteh Vas || sugutama, paaritama kas õleta nähnd kuda kurg `männos käib Lüg; `uikil oled käenu ja `põrsi ei tuu Hää; lehm on pul'li juures ära käind Ksi; me lehm käis ärjä man ärä Krk; meil om kik'k `lamba `sõnnel ärä käenu Hel; kas sul lammass om `oinil ärä käenu Nõo; lehm `aelap pulliga ega kuu, ei saa ärä käenuss Kam; õhvakõnõ om pul'lil käümäldä? Urv; no `jääski meil ta vana suur lihm vana piimäga, mitte ei saa timä `käimüss Har; lehm ot's `pulli, käü pulliga; tsiga käü pahral; kašsi_käävä? řavvõl (indlevad) Rõu; lehm käve jo `varra keväjä ar?; lehm k'au häril; määntse häräga? ta käve Se

6. a. (riietuse kandmisest) vanad inimesed keisid `paksude riietega Khk; `talve `käidaks kinnastega Käi; toredad tüdrukud, käisid toredasti `riides Noa; see `näikse üsnä `easte `riides keiväd Mar; need tüdrekud kõesid põlled ees Aud; käib alasti (halvasti rõivastatult) Trm; ta käib `siidis ja sametis KJn; [nad] tahav õige toresti eläde ja `rõõvis käü Hls; [ta] käi mustan `rõõvan, `leinäss Krk; miu veli olli kolme `aastane ja iki käis ilma pögsetä Puh;

tõene ei taha alatude `rõivil `kävvä Nõo; Ta käü ka `väega nirõlin `rõivin Urv; käü ku vana raganõ, mõista ei parembade hinnäst `rõivihe kah sõss `panda Röp **b.** (kantavast riietusest) neil `käisite `püksid `ühtelugu jalas Jõe; kalave-nõskid -- esiteks keisid `koltset, pärast tegid mustaks Jäm; `kindad keivad `talve külmaga kää Khk; Püksid keivad jalgas Kaa; mo keige uuem kuub pole veel `selgas `käindked Kãi; `riided kõivad `sel'gas Kse; `soapad on mul juba mitu `korda `jalgas käind Juu; ku särk `selgä akab `käimä, lähäb pehemess Kod; nii om joba är käünü `saapa, puul'kulunu Krk; jalan käenuva suka Puh; neidega (sukkadega) `võidõ `kävvu, olõ õi viil `kat'ski Se || fig temä tõste `silmi iin `olli vagane, käis lammaste `rõivil, aga sehest `olli `kiskja mõtsaline Nõo

7. a. asetuma, (läbi) minema; (end) seadma Mihed kävid magama `paadi `pohja; tule `väljäst, käü kohe pikkeli; kävin asemelle sirula Kuu; käün `uuralli (viskan end pikali); `pääle `süömist `käüdi külite lesimä; `naised käviväd `eha magama Vai **b.** kukkuma, langema Küll siel o `järsküne `kallas, ei mina tohi `mennägi, et käün `viimaks kuger `pallu ala Kuu; Ma keisi nenda otseti vastu maad et üsna `laksus Kaa; nõu oo nii ääre `tassa vett täis, et telgad keiväd ühnä maha Mar; ei saa kepiga `käidud, käin kummuli maha HMD; käis ninali maha Koe; miul küll ein käis maha ku suitseb Krk; nii üle iä, et käesit säiliti maha Ran; regi jõörast ja visass `ümbre, käesivä mõlemba pääl maha; ma `less kukõr `pal'li käenu; karass mulle `ruškuga `rindu, miä käesi nigu mürätap sinna tema sängi `sälgä; [mul] jalg mõtsan vääratusi, ma käesi säiliti Nõo; jassik `olli `väega `väike, lätsid `ümbre ütte `viisi, nigu kerä käesit pikäli `lumme; lehm virutanu pullile jalaga, pul'l käenu pikäli maha Rõn || tasemelt viletsamaks muutuma; põhja käima `Alle käind inimine varastab, `räägib rumalast Jõh; sõast saadik inimessi jäi väheks, [elu] akkas ala `keima Khk; ta on maha käind JJn; Kõrralik inime nakab alla käimä Nõo; Pätt om üts alla käünü? inimine, kes varastass ja valõtass Vas **c.** fig mingis olekus, seisundis olema või kulgema käib kui kass palava `putru `ümber, `katsub siit ja `katsub sield (ääri-veeri jutust) Hlj; Käib `ringi kui munas kana (saamatuna) IisR; `oska enam `kuskilt otsast `peele akkada, kei `ümber kut `peeta kana Khk; Käib `õmber noagu oleks `lambal neerud asemest äe olavad (hulkurist) Põi; käib nina seilas Koe; alati käib `vingus, parem ei `märka `ollagi Pal; lai pomm, `käibki nina `püsti Plt; akkame ei saa, käi ku kaäs palave pudru `ümbre; te käit ku ärjä ikken (aeglasest töömehest); Kãi ku munavalun kana (edasi-tagasi) Hel; mia käesi mitu `tunni essitust (äraeksinuna); peremiiss `kuuli ärä ja `pernane käis mehekeerun (mehevalus) Nõo; Käip ku nõklu pääl (erutatult) Kam; Käip nigu tigu, aga süüp kui karu Rõn; Ku tel rahahädä ol'l, sõss käve nigu keerun Urv; lat's paigal ei_püüsü?, käävä nigu `piprõid `surhun Har; Tulõ `õigõl aol kodo, muido imä nakkas kärsitüisil `käümä (närveerima) Vas; tõõne kääse kibõvalla? (kärsitult), kunass saa tuu tüü tettüss Röp; Kääse perseh är ja ei olõ sitaga kah (eriti osavast inimesest); kääse pää `pištü kui hüäl hobõsõl (uhkelt); Jaan hiit jahe kivi vette, siss naka_i eläjä kiinih `k'auma Se || (rasedast) ta on last käemäs KJn; temä akab juba tõist tjjd `käimä Krk; sääl k'au jo kat's tük'kü Se **d.** (välja või üles) paiskuma, (laiali) pritsima, lendlema 1. (nt tolm, suits, sädemed, vesi) `müürüst käüb `suoja Kuu; lahve tuli keis `korssnast `välja Mus; kui tuld liigutad, käivad kirred üles VII; [ahju] Rinnaugust käis tuluke `välja kut obuse änd Põi; sild (tee) `tolmab, tuul `keerab, justkut `suitsu kõib üles Muh; [vee] pullid keiväd ülesse kui `sõutasse Mar; küla aleda

suitsud käivad `süia Juu; ahju paaš pial, et sädemed ei käi `vasta lage JõeK; teine oli alt uks, kust suits käis `väl'la (rehetarest) JIn; vesi käis `varba vahelt ülesse ku `virtsti Sim; ahi lõkkab nõnna et tuli käib `kummi Kod; meie suits käib ukse `kaudu Plt; siiva ollive korv `vankre man, kost pori üless es käi Hel; maea `olli palanu, tuli `olli karu `persest `väl'lä käenu; kui ta kõneleb, siss sülg käib suust `väl'la Ran; sõss tulõ kibõna_käve_ku_tsärisi Urv; `värski olu? `kirjäss alt ku kibõna? (õhumullid) käävä? üless Se || fig tuli käis silmist `väl'la Kei; pañd mulle serätse kähvi süä kindsu pääle, `õkva tuli käis silmist `väl'lä Nõo; Vana paneb viil selle päävarjugi `käima (põlema) TMr; kihuta `kimmõdõ hobõsõga tõisist `müüjä, et tuli käü ratta `mutrist `ussõ Har 2. (vihma-, lumesajust) vihma piisad käivad Jäm; lume `kaabed akkavad `keima; sajupuru keib Khk; lume peldad keivad Jaa; eele mõni piisk kõis; lume `elbed kõivad Muh; vihmapihu käib Rei; vihm keis läbi rätiku Mar; vihma tibad juba käeväd Juu; vihm käib riietest läbi VJg; vihmapiisad käivad `vasta akent Plt 3. (tuulest) tuul käib tua `pääle, puhub tua `külmäst; panema - - `kuue [selga], siis tuul ei käi läbi Lüg; `kange tuul keib parand kattuu; tuul keib liidi ala, tuli_p aka põlema Khk; tuul keib täna pagiti Mus; Vähe `nuhka ikka käib, aga see_b tee tuulingule veel teist mõtetki Põi; kena tuul akkas uksest `sisse `köima Muh; suur tuule hilling käis üle Phl; tuul keib `lõunest Mar; täna käib ea tuul `sisse, täna saab tuulata Mär; ku tuul pääl käib, oo külm Hää; tuul käib meie toa peal Juu; [märjad heinad] pannakse kärbistisse, siis tuul käib sealt alt läbi Kad; täna käib `kange tuul VJg; tuule iilid käivad ühte lugu Iis; tuul käib uksest `sisse Kod; kuhja põhi oli alt õõnes, et tuul alt läbi käis Äks; ommuku ku tuul käis, sõss [hakati vilja] tuulutama Trv; nel'lä kül'le puult käü tuul Krk; ait tetti `kõrgõdõ, alt jäi tühjäss, et tuul alt läbi käib Ran; tuul käip läbi saena `sisse; [mees] lõegass poole kuuse maha, nüid käip tuul majale `pääle; katuss om lagunu, tuul käib `säl'gä Nõo; tuul' käü lävest `sisse Har; tõõdõst lävest käve tuul' läbi Vas; tuul' k'au läbi saina, k'julm om Se || hum kut tuul läbi käib, eeld teeb, siis on peer Käi 4. (lõhnadest) Orava `marjad `kasvavad siin, hüä hais käüb Kuu; kärtsu ais keib, kui riiet `kuskil põlemas on Khk; inimese ais käis ta käde (loom haistis inimest) Vll; viina ais käis suust `väl'lä Nõo

8. a. liikuma (mitte kõndimisest) jää käis, `üösse akkas `käima tiad; `vanker juhab `teine `puole voi `teine `puole, käib `viltu Jõe; pilve`rünkäd akkavad `käimä; `suoled akkasivvad `alle `käimä; mina ei usu sedä, et maakerä `ümbär käib, mina usun ikke et `päivä rattas `ümbär käib Lüg; Õlut `tuadi `lauale kadakase kappaga ja sie käis `ringi Jõh; uued rattad ei käi `ümber Jäm; `augusti kuu lõpul kuu keib irm madalast läbi; kuue sülla vee peel, seelt võivad laevad läbi `käia Khk; Kust kõue pilved `korda akkavad läbi `käima, sealt käivad `terve sui Põi; na suur tõrm kõis üle Muhu Muh; kõho peege `katki ja sooled käivad läbi, käivad kubes Käi; jää akkab `keima, tuleb tagasi ja akkab `mõrdo rädima; pää (päike) keib `lõunest `alla Mar; üks suur kul'p kõis meil sedasi kauda küla, kus pulmad olid, `kardulid `tõsta Lih; päe ei kei, ike maa keib Tor; Sua lagi käib ju ikki oma `müüdi Hää; `vanker juhab, ei käi tied Kos; `kerged `pilved käivad, taevas `sõõnas Jür; sooled käivad kubemes Sim; üks `uassa kuu käis eden ja ele täht järel; meil käesid kotid ku tuul `vankrile Kod; kella trikkel käib edesi tagasi KJn; vanast olli järve käünü Krk; sul käip vene kole sügäväst, mul käip pal'lu õhemalt Ran; nii `kange `tõstja et, nigu `tuudsatap käenu kot't masina mant obese `pääle; taguots käib ike tõörä tõörä; [tal] sooliku käenävä kihel'konda

(kubemesse) Nõo; *silmä terä eläss, käü pää sisen üten`valgõga nigu väl'k Krl; ratass käü viriläst Har; t'sipa um`muutunu_päävä`k'au mine, tuust põh'a`puul'sest`aknast es paista_kunagi päiv`sisse, a no_käänd Rõu; ku jalassõ` ei oolõ` ütel`kot'sil -- siss nakkass regi`viltu`käämä Rär; tõnõ käüse ku ma'ssina, pia_i määnegi tüü kiñni`?; pilve_käävä`?, muni vihmapiisu jo tulõ Se || veri ei käi Lüg; süda paneb vere`köima PJG; `kamper paneb koledass vere`käämä Kod; viin aab vere`kääma Ksi; veri akkap`käämä jälle Hls; kui käed kül`metivä, siss`tul'li lämmitämä -- käib jälle Ran || (peapõõritusest) Pia käib`ringi, `silvide ies lähäb`mustast Jõh; pää akkas`üumber`käämä Vai; Pea käib`otsas`õmber Põi; pea keib nii`kangest`ringi Rid; pia uemane, keib`üumber JMd; pia aga käis`ringi, terve saunaga käis`ringi Kad; piä käib`ümmer, ilm lähäb mussass Kod; pea käib`ümmer, ei kannu üleval`olla Plt; miul kääs`pää`tiiru Krk; Pää seen nigu hällütäss`tämbä, pää käü`ümbre` Urv **b.** (kiirest töötamisest) minu kääd enamb -- `kärrest ei`kääined Jõe; `toine`jälle`laskes sene`sarja aga`kääia`ühte`puhku VNg; lase omad`kääbäräd`kääi Vai; Paneme rehad`keima Kaa; paneme aerod`keima Rid; lase käed`kõia, ää`laiskle Tõs; [eestniitja ütles:]`kõikide kääd`käigu, aga meie tüö`jõutku JõeK; lahe kätel`kääedä, et ei jää`uimama Kod; küll temä olli usin, kää käisiv ninda ku`üit's`libin Krk; lase kätel`käävvä, ärä suul`laske`käävvä Hel **c.** (ukse, sahtli vms avamisest ja sulgemisest) `kuulen, uks kävi ja [keegi] tuleb kohe sise Kuu; uks`äp`kei, `rüüstab`parandad Khk; Üks tuli teine läks, kõrtsi uks see käis`alati Põi; lova`sahtel`käib`preegu`tugevaste Emm; Liida`siiver`oli`tahmane ja nõgine, ei`kõin`iaste Han **d.** lainetama meri`käib`vai`lainetab, `valges`kopros`kõhe Lüg; meri`keis`nii`kangesti`kui`me`lainete`vahel`olime Khk; Eele`oli`edäläst`igänes`vali,`täna`viel`kääb`laugjas`laenõ`maha Khn; suured`lained`kääväd`nagu`müürid Kod;`väikset`lainõd`käävä`võjõrde Ran **e.** saabuma (postist) Mool`kääi`lehte`mitte --`ela`just`kut`kottis Põi; Männal`käib`koa`aealeht Tõs; kas`teil`Virulast`ei`kääi`Juu; mul`käib`ikke`omal`leht`kua VMr; nüüd`ei`kääi`meil`enäm`seitungi`lehte`KJn;`peräst`nakava`kirjä`käämä (algab kirjavahetus) Nõo;`elopäävä`kääve`mul`leht; sõa`aigo --`kirä`käävvä`talo`nimmi`perrä Rär; `t'seitina`~`kasedi`käävvä`?; leht`käu`Se **f.** fig ühe valdusest teise valdusse minema laada loomad,`nee`keivad`ühä`kääst`teise`kääde`Khk;`töö`käib`ühe`kääst`teise`kätte`Juu;`Käib`ühe`kääst`teise`kätte`kui`mustlase`püksi`nõöp`Pal;`tüdruk`kääind`kääst`kätte`Plt*

9. a. ringlema, pöörlema; töötama (masinatest, kellast vm seadmetest) `mootur`jääb`seisu, sa_i saa`teda`enam`kääima`Jõe;`kellod`kääväd`vahel`ede`Vai;`keribud`keivad`Khk; [veski]`tiivad`kääväd`ühte`vääri`Krr;`Ratas`akkab`rõugu`peale`kääima (hõõrduma) Põi;`kell`keib`tikk`takk`Emm;`kell`kõib`ühte`Tõs;`kell`käib`taha,`ei`jõua`edasi`ühti`Juu;`veski`tiivad`kääväd`ümbar`VJg;`õhta`kääs`mõni`neli`vokki`nõnna`et`kella`kümneni`Trm;`tuule`veski`ku`tuult`ei`õle,`longib`kääedä`Kod;`katal`kääs,`aga`masin`veel`seisis`Lai;`veske`pannass`käämä,`akats`jahvateme`Krk;`vok'k`pidänu`nii`tassa`käämä,`et`kiägi`es`kuule`Puh;`serände`väike`tuul,`sij`tuule`veskit`käämä_i`pane`Nõo;`tõuka`kell`kääimä`Kam;`mi`kell`kääü`üüpääväga`kat's`tuñni`ette`Har;`kell`kääü`kuvvõda`pääil`~`kuvvõdat;`pannõl`piat [koodi]`varrõ`otsah`ümbre`k'au`ma`Se **b.** toimima, funktsioneerima [siis]`Hakkas`küll`juba`äri`käämä`Suomega`Kuu;`Küll`oleks`kena,`kui`maailmas`keik`keiks`sedati`kut`peaks`keima`Kaa; [veisel]`oo`keelika`viga,`antse`rasva,`et`mälu`jälle`keima`akkab`Jaa;`meiereid`akast`köima`Muh;`koolid`akkavad`oome`kääima`Rei;`tihked`juused`kui`kamm`läbi`äi`kääi`Khn;

nüid põial käib ilusti, annab `liikuma Kei; see lukk on rikki läind, see ei käi `easte Juu; ing ei taha `käia, jääb `kiinni VJg; lukk ei käi KJn; `juussed om ärä vanunuva, kamm kah ei käi läbi Ran; taba hukka `lännü om, k`äu_üi? Se || fig Kääse ku Andso viiol (on heas korras) Röp

10. a. (äkki) tekkima; järsku läbistama (aistingust, tundmusest, mõttest vms) Kūlm kävi vähä läbi ja kohe löi mogad kaik rakku Kuu; naba `aigeta, `käivad nisukesed valu `iilid kohe VNg; `külma värinäd ja palava `iilid `käiväd Lüg; `luksud `kävväd Vai; kõrvedised käivad Jäm; mõne obusel keivad iirid ülal; lehmäl keivad puhudised, kut kõht `liiga täis oo; juba peest läbi käib see kisa Khk; lahk keis läbi, `tõmmas suu `kiiva Mus; Sii akkab nõnda kõhe, käib nõnda abudest läbi Pöi; `jalge sees käivad krümbid Käi; jälistus käis läbi Rei; see keis mul nii `irmsaste kerest läbi (ehmusin) Kul; kõöksud käevad, üks räägib sind takka Mär; valu ood kõevad, se `öötas kirm oleved Kir; va külmad kivi parandad, `jalgel akab külma, jalgest kõib läbi Mih; [vastumeelne jutt] Käib läbi nagu vile sia pääst Hää; rõhatesed käivad üle Ris; lapsel kluksud kääväd Kei; `aigus käib kallal `ühte `puhku Juu; teine räägib taga kui nõksud käivad JõeK; mul krambid käivad `jalgus Tür; laulab väga eledast, käib läbi pia Ann; `väituse iilid akkasivad `käima `kange `väega Kad; ku [laps] akab `sündimä, siis kääväd kinnitused Kod; külma kõrvust läbi käind Lai; valu jooned käeväd südäme `alla; temäl käeväd `tihti `rõuged KJn; rambida käeva `jalga Trv; aigu kävve ja uni tükip `pääle; kõrvetse käive `rindu, ku viga sehen om Hls; värin käis üle ihu, surm läits üle `avva aseme Ran; `õkva valu juun käiss südäimest läbi Nõo; Tuu käve jo_kõgõst lihast ja_luust läbi; kjiil `paanti kiinni?, kõnõlda as saa?, muidu_gu `süäme `puhkusõ_käve? Rõu; `rüõhke? käävä? pääle söõgi Vas; jumõ? käävä? üle iho Röp; `naksi latsõ halu? `Kauma Se; peal(e) käima aeg-ajalt hoogudena esinema täimäl käib `langev `aigus `pääle Lüg; nii `kanged aigud käivad peal Pöi; sennel käib lahje `aigus pääl Emm; al`ltõbi peab oo `kaupa `peale `käima Vän; kae mitu `korda sil`ma pial käind Kad; tõbi käib `pääle Puh || regulaarselt esinema tal käivad naiste asjad Rei; kuu `rõiva?, mis õga kuu käävä? Se **b.** esinema, tekkima (ilmast, loodusnähtustest) `tuule `iilid `käiväd `vihmä ies Lüg; vihm akkas mere peelt pagidega `keima Mus; [ilm] vahel üsna vaga, vahel suured tormi joonid käist Emm; sado keib ilinga aaval Mar; suured torma ilingud käivad Var; oli varjolese `kohtes, kos kevadi külma ei käin peal Ris; sügise käevad öökülmad; kuevad välgud käevad `õhta `aegu Kei; kui tulispaas `käima akkab, siis tuleb teisel kolmandal pääval `vihma Juu; aned lähvad, allad `käivad Amb; sügise akkavad `allad `käima Iis; vihmad akkavad `käima jaanipäeva `ümber Trm; `uassa läbi rajod kääväd Kod; üks välk käis teese järele; kui juba iilid käivad, siis on vihm tulemas Plt; välgud käevad, toodustab, sügisese öödel, toodused käevad SJn; laoritspäevä ja `pärtlispäevä vahel käesivä alled Ran; akan om `katski, säält käip kül`m `sisse Nõo; `pik`ne käve päiv `aigu, `taiva alunõ ol`l nigu üt`s tulõ meri Krl; nakasõ halla_`kääimä; välgü? nuu_`kävve tsihh ja tsähh Har; `pik`ne käve ku kårdsähti Rõu; `pik`ne kää, mugu müristäss ja, lüü `välkü; naasõl ol`l hulga `hainu kuivada_kotoh, vihmäsagara_käve? Vas || sui kõib talve järele Muh; sui käip `talve jarel, `talve käib sui jarel Juu; suvi käib talve järele VJg; suvi käu talvõ `perrä Se

11. suunduma, kulgema, (üle või läbi) ulatuma [karu] `jäljed `käisid üle tie `põigite Lüg; vana tie kävi `enne läbi külä joe `äärest `müödä Vai; `kerve silmast keib `kerve vaars läbi Ans; pisine rada keib metsast läbi; `valged pilve kiud keivad üle `taeva Khk; paet

obune oo iire`karva, must soon`keis sel`ja peelt läbi Mus; Üks`üüdis tuule aga, teisel oli noa laev, `sõuksed joonilised pilved käisid üle `taeva; Oli ikka pidu ja oli pidu laud ka, üle toa käis; vee tori, enne keis kaolt rehala Pöi; kut kõho all `valge tükk käib öles, siis on pugo lehm Käi; silla aampal`gid käevad kaсти pealt kaсти `peale Mär; vanasti [sohu] köis tamme pakudest tee `sesse Mih; rie kaust käib paku `otsade pealt läbi Ris; `talve põle `jäl`ga `käimas, siis on `umbe, lumi sügav Ann; polgu adjutant, suured ma,i-lma nõõrid käisid `risti siit rinna eest läbi Pee; `lantspu käib `vankri alt läbi Sim; tee käib ukse alt läbi; rässik o `val`kjas, juaned käevad `müüdü `selgä Kod; viisul on ormad - - kust paelad läbi käivad Lai; `purded ehk tõkkes käevad oeast üle KJn; tii käib kiverdi kõverdi Trv; massal kävve soone läbi Hls; ihu `ümbre `panti talje, ta käis `ümbre `rindu Ran; `ke`kutij käis `mõisast `mõisade; suur tannum käis `ümbre külä Nõo; sjiist `Leipsi palost käve karatij Vas || fig, hum Pilk kävi läbi `nindagu kali `mustlasest Kuu

12. a. paiknema, asetsema; (kuhugi) kuuluma, määratud olema `paadi `seuras kävi `enne üks viistoist ja kaks`kümmed `verku Kuu; korop käis rie pial; aam`palgid `pannasse `este, siis `käivad venitused, siis sarikad Lüg; laba`kindad, nämäd `käüdi `nahkasi `kindo sies; kus kaks ovost käviväd ratta ies, siis `tiisel oli kesk`paigas Vai; vanadel meestel `piipudel keisid kaaned Jäm; ake keib `ingede `kaelas, siis ta liigub Ans; telgas käib obuse sel`jas; alus ko`t keib all magada Khk; see küla keis Mustjala mõisa ala Mus; Piip keib suus Kaa; `pealmenne kivi käis [veskil] ikke kõva, alumene kivi peab `pehmem olema; aerud keivad `tollide vahel Pöi; vammussel köis pussakas `peale Muh; linad käivad sii kappis Rei; `pärled käevad `kaeles Mär; liiämür - - köis `ümmer aho Vig; murispuu `piäle kõivad paarid Var; jalaste `sisse kõivad kodarad Tõs; pal`gi kelk käib ree taga, pal`gi otsa all Juu; Särk käib kõige all Jür; põld ein käib `jälle `rõukudes puude pial Pai; linutamise aal käis põll ies VMr; obused käivad `tregidega ies VJg; trepil käevad lavvad `piäle Kod; Kalmumäe oli üks koht - - Ellakvere küla `alla ta käis Lai; see järi käib `kamrisse, toop käib naela `otsa; `kartul ja oder käisid ühe põllu pial Plt; [talukoha] `kõrva käis suur mets; riiv käib ukse ette; tallukad keisid sukkade `otsa KJn; `viina pit`s käü ehen ja saiapala pääle Krk; soolikad ja magu, südä ja kops, nij kõik käevä sisikonna `alla Ran; `kampsunil käis verrev nüür `ümbre kaala; saena `sisse olli `raotu nigu akan, aga laud käis ette Nõo; `olli serände `vanduss, kos piibu pää ja var`s `sisse käis Nõo; ega kaara maad es kõrrata, `kartlimaa käis jälle `kõrdamise ala Kam; puu annum, ku ta paar kõrd `olli piimä all ärä käenu, pidit `kijtmä Rõn; `Tõrdulõ käve kaas pääle Urv; Syyhara käü Tsolgo `kerko ala Rääp || `ukse `aagil on obadus, sie on kuhu aak `kinni käib VNg; sie `priesi käis vel lugus Vai; kui uks oo `niisked saand, oo ää `pahtund, siis äp kei `eesti `kinni änd; `pastli paelad - - keivad jala kurgu peelt kogu Mus; nõela toos on nagu pril`li toos, keib `lahti kesspaegast Kul; Levaahne `ol`li ka rihituas, ahjusuu, `siivrega käis `kiinni Hää; preesil oli tilgut, sellega käis `kiinni Juu; aeda uks käis lukku Äks; [kanga] sõl`g käis kokku, tal olid tihvtid ots, tõmmas `riide pinguli Plt; egä sõrme sehen om kolm `kohti ja kos kondi kokku käevä, nyy om jaku kotusse Ran **b.** kehtima, käibima, esinema; kasutusel, kombeks, tavaks olema sie on `ranna`rahva sana, maa`rahval seda sana ei käi Jõe; vanad [pere] `mārgid `käivad edesi Hlj; südä on `suurest `kasvand, sie [ütlus] käib tigidä inimise `kõhta; kilimittud `käivad `kõige `rohkeem `külvamise `juures Lüg; `paljo ei `käigi ühes kuos neid

ribilaid ja `ruopisi Jõh; keib teil ka `naarid maas Khk; ega see_s käi so `kohta mette kui ta nõnda `ütles VII; Sij käib `jälle sööma asja `kohta; Poomakas on niisama `käidav sõna ku `tujukam või kaigas Hää; see sõna Kaiu `keeles nii ei käi Juu; klubid pidid - - `käima ajutiselt raha ase `täitjaks, olid papist ja nahast Kad; `rahval käib sie pruuk; `rahva suus käib sie jutt VJg; üks moenasjutt käis, minu emä kõneles Kod; `kõrkjas mees, tema `tahtmine käib Pal; mõni raha ei käi enam Plt; anijalg käip vedru asemal Kam; tuj [sõna] om mõnõl tõsõl nukal käümän; tuj kää kõik `üte põhja `pääle (täendus on üks) Krl; kas se raha kää viil, see om `väega vana Har; meil k'au sjo sõna nii, sedä `värki Se; maha kä ima tarvituselt kaduma `Kõiki `endisi sõnu ei rägita nagu `luibu ja poogat's või, `vaata `seuksed sõnad käivad meelest maha Hää; sij vana kuhts om maha käünü, sedä ei `peetä änäp nüid; sij muud om joba maha käünü Krk || sisaldama, mahutama vakkamaid käis vist `tiinus kuus tükki Vai; kümme põo keib kärajas Põi; neli `korteld käis `toopi Emm; kaks käib `kümnes viis `korda Käi; veerandikkusi käis kolm tükki `tündre peal Kos; viis `vihku käis `sõnna `parrasse Tür; kaheksakümmend `vihku käis `kuormas VMr; paelu sihuksid [nagu sina] naela `peale käib (teist halvustav küsimus) Pil

13. a. (vastu) puutuma, põrkuma, (ära) lööma `ammastega ei ole [hüljes] `külge käind, aga [on] käppadega `piigistand; kork `pendrid `käivad `laeva ja `silla vahel, nad `oiavad, et laev ei käi `vastu `silda Jõe; `Ninda käsi `päidi suruss kogu sen [lapse] pää `ümbärt ringis läbi, `ninda et mitte üht `ainusa `kohta ep ole jäänd `käümättä (puutumata) Kuu; `kirves käib kive (kivvi), terä maas; `luomad juo `keiväd lage, `sõnnik on nii `kõrge Lüg; `Tämä mõttel, et `milla nüüd `vankri rattad kokku `käiväd Jõh; `küüner `pohja käis `vasta `lauda, `irmus valus oli Vai; Aisad olid lühiksed, regi akkas [hobusele] `kandu `käima; Lase obu `sõnna puu `varju, siis sadu_b käi peale Põi; `pialmesed `ammad kõivad alumeste ammaste `vastu PJg; siis akati `lüöma kahe kolme pindaga ikk, nõnna_t `korda käis Koe; laua tükk käib lati `vasta Kad; pea käis `vasta ust; puud kulund takule, mis `kuskil teineteise `vastu käivad VJg; kui kaegass `külge käis, siss [koer] niutsat üits kõrd ja pühk minemä Ran; varvass käis `vasta kivi Puh; tuj om irmuss ku oss käiss kas `suvve vai `sil'mä Rõn; pää käve `vasta `tulpa Se; kallal ~ man käima fig sööma; (vargsi) puutuma neid putakuid o koa, mis `kapsa `lehtede kallal kõevad Kir; vanames kõis uie kardulde kallal Mih; kui varas oo kallal kõin, kuevab [koirohi] ää Aud; Nää, iir on jo siin või kallal ju `käintki JJn; poiss `o'li üitskõrd kasti man käenu ja raha ärä `võtnu Nõo || fig ei käind tänä `üöse nahk minu `silvide pääl, ei saand magada; nädälä `päiväd mitte üks `toidu `eine tämä suus ei käind Lüg; mitte üks jumala tang pole mu `kiele peal käind VJg; `jooksis nii et jalad käisid `kukla Lai **b.** ulatuma, küündima; külgnema `süksül kävi vesi vahest üle tie Vai; see Soege nina, üks va kivi rümp, keib mere `sisse Khk; `meite `loomde karjama keib `senna `vastu Kär; mei põld käib Putkaste `maades `kenni Käi; mere lõugas käib maa `sisse Phl; `Lainõd `käüväd üle muuli Khn; `Seuke maanurk, käib `merre, sij on maanina Hää; kevadete käis siin vesi JJn; paisetus käib jua südame alla VJg; tule ülesse, mul käib redel senigu arja `alla Vil; Paistus kää süäme ala Vas || fig anna nii et - - valu südämede käib (nii et aitab) Ran

14. mõju avaldama, mõjuma Käüb `jalgule kohe sie `tärdäelemine (askeldamine) Kuu; käüb `ihje `pääle (ajab vihale) Hlj; kõik tööd kõevad käte `peale Muh; mõni toit käib sõdame `peeke Käi; `raske töö käib kere `peale Vän; saht asi, käib `mulle südame `peale

Juu; *sie tüe oli ikke `raske tüe, käis nii käte ja jalte (jalge) `piale Rak; [ketramine] akkab `pihtade `piale `käima kua Sim; Käib tervise piale Trm; `letre (elektri) `valge kävvet `silme pääl Hls; sij käüp miul periss enge pääl, ku tõine miut `sõimass Krk; tüü käib jõvvu `pääle Puh || fig (kaetamisest) on `aige üks luom, siis on `tõise kade silm käind üle Lüg; teise inimese kuri silm on siit üle käind, kurja silmaga `vaatand Jäm; `põrssad jäid kõik nii pasale ja -- sis oli saht sõna tal üle keind PJg; kade silm käis üle ja pani loomale täid `sel'ga Kos; vahel lapsed jäed `aigess, `üeldi, kuri silm üle käänud Kod; kui latsel midägi viga, üteldi et kuri sil'm üle käenu Ran; kuri sil'm om üle käenu, lehma om ligeda nigu `mõstu Nõo; ette käima altkäemaksu andma olid selle asja pärast ede keind Khk; (kaela) peale käima paluma, manguma, keelitama; nõudma Käüb `pääle `jüskü luu `painajas Kuu; käib kõhe `pääle kui `mustlane Lüg; mis sa käid `ühte `jooni nii pailu mo `peale VII; Äi sealt soa ilma peale käimata midagi Põi; küll käist pael, aga ma pole mette joond Käi; akkas `moole `peäle `käima, anna koht kääst ää Juu; perele käisin [tõõga] kõvaste `piale, ei soand sis `keegi `armu Kos; jusko `painjas käib `piäle, anna ja anna Kod; nigu `mustlane käib kaela `piale -- ikke anna `talle Plt; käib kui uni `pääle Puh; Nika käve pääle ku ma_ `täaga üten lät'si Rõu*

15. (midagi) järgima; (millelegi vastavalt) toimima, talitama usu `nööri `mööda keib kuni elu otsani Jäm; mis viha vaen tal Kuti `vastu on, `ühte `jooni käib teise kohe (vastu); ne käivad egas `asjas nõnda kut käsikäas üksteisega VII; ta peab ikka `õiget `säädu `keima Jaa; ma pian ikka `seaduse järel `käima Juu; [kui] laps vanemate `jäl'gedes käib [õeldakse:] kudas känd, nõnda võsu JõeK; sie käib mu kielu `vasta VJg; vanass kvalin `testi eel `kirja. küül `meister kirjutas ette, sa kirjutasid ärä et käsi käis küül `meisteri õmaga `üste Kod; sij [laps] om joba käsu käijä, ta käü mõne käsu ära joba Krk; ta käib vil emä `jälgin Nõo; ta pidä `säädüist, käu `säädüse `perrä, ei käu `vasta `säädüist Se; kohut käima õigust nõudma, protsessima `aksid kohut `keima, teeb millal see `otsa saab Khk; ma pole kenegiga kohut käind Käi; keisid ikke kohot, aga ei sest tulnd `ühti Mar; akkas -- landrahiga kohut `köima Mih; ärraga käisime kohut VMr; käisid kohot ka ike natuke KJn; `vannu ikki vjil nakassiva [vennad] kohut `käimä; kaits `paari käenuva kohut kaits `aastat, siss kerik lahutanu [abielu] ärä Nõo; nii tark poiss ol' et, käve vjil herräga_kohut kah Vas; käüse kohut uma küllä mehega? Se

16. a. toimuma, teoks saama Minu esimäne `Suome reis kävi hüäst Kuu; `ninda on käind, `ninda käib edesi; sie vana jutt käib `põlvest `põlveni edesi; sõda on `käimäs Lüg; paneme töö `käima; kuidas see laul keib Khk; Üksi koari `niitmine käis nõnda, aketi kohe äärest `niitma; rebasejaht käib `talve läbi Põi; meil on `metsas juba tööjärg `käimas Emm; rehepeksud, need keisid ikka käsil Phl; tants kõis edasi; eenätöö see kõib ike `endist `moodi Vig; teada küll, kudas need asjad kõebad Mih; rukki `lõikus käis sirbiga; rehepeks käis vardaga TÜR; mõesa moonamestel sel käis `küindlapää üless `ütlemene Pee; vihu `leikasid `val'mis, ega sis, sie käis nõnna mis `välkus kohe Koe; kos sinä õlid, ku lahing käis ranna jäären Kod; poste aßsad käivad laialt Plt; nigu `riibmine ja sugimine, tuu käis iki rehägä Ran; `aiga müüüdä asja käevä, ripa rapa rista `kat'ski; [sünnipäev] käip kõik näätäl Nõo

b. muutuma minu `muistamisest `saadik on sie laht `käänüd `palju pisemmaks; kui lähäd `puosta `pääle, peräst kui tugevaks käüb, saab `oite ala valatada; [kiluvõrgud] olid juo

vähä `kääned `pehmeks Kuu **c.** edenema, laabuma tämä kääs `käivad kõik tüöd, midä kätte võttab Lüg; lase kaup `keia, mis sa tihjid Khk; mis se ärja künd oo_s - - ega se na ruttu köi [kui] obustega Lih; mida `rohkem sa teed seda tööd, seda parem ta käib Ris; töö akkab tagurpidi `käima, ei lähä edasi `ühti, ei soa ärjapead väl'lalt ää Juu; sie käib `kähku kui käki tegu JõeK; `vaatab kuda niid elod akavad `käimä Kod; tüü käis ku soras Kod; tüü käip täl käen nigu käki tegu Nõo; tüü kääse mul nii virgast nigu tuli püss Röp; l a s (k) e k ä i a ergutus-, heakskiiduhüüd lase vade `kää! [hüüti] ku midägi `lähte hüäst Kuu; lase aga `köia, mis tal oo Aud; [üks] tahab `riakida, teine on `valmis `kuulama, `ütleb et lase `käia Lai; mis sa kurvasted, muud ku las aga kävvä Krk; `laske nüid käia, nüid ei massa `aiga `viit Hel; herr üt'el oma kutsarilõ: las kävvä Röp || (erilise leksikaalse tähenduseta) nisuke juomakalts et lase `käia Kad **d.** (käekäigust, hrl küsimusena) kuda käsi käüb Kuu; kuidas käsi keib; kuidas käpad keivad Khk; nõnda küsitakse ka, kudas käbarad käivad VII; Soldati käsi äi käind sõjaväljal mette `easti Põi; kudas käsi keib koa sis Mar; kudas käbäläd köivad koa, küsitse teese käest Tõs; kudas so käsi käib koa nüid, põle sind kaua näind Kos; kudas käsi käib, kuis elad Puh; vanast üteldi et, murra `murtust ja anna `antust, siss käib su käsi äste; käsi käip periss äste, rõevass om sällän ja süük om kõtun; tõene küsip, kudass käsi käib, tõene `ütleb mes tä käib, `käisest `sisse, `käisest `väl'lä Nõo; täl `hõste käsi käu, tä om õnnõlinõ mijs Se

17. kostma, kõlama käräkäs käis äkkist Lüg; `Järsku käis `irmus `raksatus IisR; kõhimise ääl keib `kaugelt käde; keis `irmus rõögatus Khk; Kurgede ääl keib soost ää Kaa; vali `õilamise ääl käib metsast Krj; Pisike kabin käis korra kaudu akent; Irmus nina norin käis teisest toast Põi; suur kõve kärgatus köis Muh; Üks vali kärts köis ja tuul lõi ukse `ingede pialt maha Han; sel on kõva kops, eal on nii vali, käib üle kõigi; mõni sõna käib tal nii ulluste; krapõi kõbin käis kätte Juu; käis üks plaks Trm; akasid paagud `käimä, `püssi `lasti; ele särdsäk käis Kod; suuretüki paugud käisid Vil; laksu käüsive Hls; kuuli ku tu kärts käis Ran; suur kärävüss käis Kam; sääne käräk käve ku? Se || (kuulujutust) Jutt keib, et meite `koloo-si tulne jälle uus esimees Kaa; jutt käib nii Puh; jutt kõib suust suhu Tõs; ja mehe kah olliva paraja praava mehe, nal'lajutt käis Nõo; ütevahe käve_jutu? et, kel pal'lo rõivast um, tuul võõdass rõivass ar? Rõu

18. a. püsima, kestma, vastu pidama õlekattus, kes ikke `oskas tih, käis sada `aastad Hlj; see käib mo põlveks küll, jääb järälegi Mär; nied raag `nahka `pasled jälle `ütlesid et, ega nied ei käind midagi Amb; panin kinnastelle uued lapid `piale ja käisivad `jälle VMr; teine pal'k käib, teine `pehtib ruttu. maltspuu ei käi `kuigi kaua VJg; pehme vikat', ühe suve käis Kod; `päätedu `saapa käevä tõenekõrd nigu `vastsegi Ran; tu ei upu_vette, ei pala_tullõ, käü alasi alalõ? Har **b.** kõlblik olema tegin alusse `einä, `luomad ei süü, aga alussest käib küll Lüg; `Mulle käib minu `naine küll, mis `teistel tämaga tegu IisR; See kivi käib just sõnna kohta Jäm; seda keib mäledä noordel ning vanadel Khk; `Meite asema `riided käivad veel Põi; nee käivad mõlemad, rumalus ehk lol'lus Kei; sina ei tea, mis meil käib ja mis ei käi VJg; sarapust [saab] ikke kõege paremad vitsad, paju, sji ka käib Pal; prae rasu käib igäle `poole KJn; sukass ja `kindass kõlvass, sinna käis [lõng] küll, aga `kangade es `kõlba Ran; meil serätse söögi ei käi; iluste ei mõsta `nõklu - - esi `ütleb, et küll tä käib Nõo; kae, kas tuu piim kääse kohvile vai om mürre Võn; säärän madalik hopõn

om, talu hobõsõss õks kää Har; su mõttõ_käivä_kõik' `mõtsa, na mõttõ ei kää_kohegi Se || (tehakse) se [reha] varss käib kuusest JN; lepapuust käib `kapsa tõrss VMr; [kuhja] malgad käisid kase vemmaldest Sim

19. käärima (hrl õllest) õlut akkab `käimä, lüüb `alli `kõrra `pääle juo Lüg; oluve `aami `panna olut `käimä Vai; õlut kihiseb `keia; õlut keib suurde `kelladega, suure `kõrge vahu ajab üles; õlut läks kihe `keima, kui ta pailu palavaks leheb ning `keema akab Khk; [õlu] akkab `keima, linakord peel juba Mus; õlut `lastasse kõia `tõrdes Muh; see oo verre, kui ta alles kõemätä oo; verre pannasse `kõimä, siss lääb jälle õlless Vig; õlut juba kõin, `tarvis vaadisse aada Tõs; [õlle] ramm käib ää. [kui] `lasvad `liiga ära `käia, ta siis viha ja segane keik Ris; kui õlut paelu käib, siis käib rammu `väl'la Juu; Kali `käima ei akka `ilmaski Jür; nüid on õlut käind, võib `ankrusse `panna Ann; õlu tahab kädä ja seessä õma aja Kod; virre on käimata õlu Ksi; õlut on käemäs KJn; õlu es lää `käime, jušt ku rokk ollu; peris tävveste ei lasta är kävvä Hls; `tuubrin läits õlu `käimä ja vatutama Nõo; virel ei ole `pärimi sisen, kui käi joba, siss om õlu Ote; kui õllu? nakass `käimä, pandass kõva pütü `sisse Röp; olu? om ar k'aunu, maidsat kas tä om ka kõva (kange) Se; k ü l m a k ä i m a 1. puudulikult käärima kui ta kuidagid `sooja saab või loksudud, siis akab uuest `keima, seda `üittasse siis [et] õlut keib `külma; `külma keind õlut kut udu leheb lage, ta nii põnevil seel sees Khk; `Külma keind õllet seisab keima kord ikka peel Kaa; Õlut läks külma keima Põi; `kül'mä käind [õlu] siis oli `ästi magus ja Juu 2. (vallasemast) va `külma käind tüdruk, `värdja ema Pha; [tüdruk] läks kodu `külma kõima; see [tüdruk] oo koa `külma kõin Muh

20. (ihade või himude kohta) Meeste isaldused keivad veini pudelite järge Kaa; käib imu tämä järele juba `mitmed ajad Kod; temä imu käi selle tüdruku `järgi Hel

21. (lausenäited, mis ei sobi eelnevatesse tähendusrühmadesse) Tämast `saamatuma ei `käigi (polegi olemas) IisR; kaņas ei kei kenast Khk; Seda tuli vähe ette, et ta (kangas) pole käima akkand Rei; lõng on kibas akkan `käima (kangaveast) Ris; ta laseb ikke kõened `käia teese vara üle Juu; ole kõigin paegun `lepplik, käi alt varvaste teistel, sis saat iluste läbi Puh; kusi om kinni, ei käü? kusi Krl; tütar üt'et, ega ma üle imä ei_käü?, mis imä otsustass, tuu um Plv; mõni (taskuvaras) käsegi? `laato piti, karmanit piti Se; k ä e s ~ k ä s i l k ä i m a kasutusel, kasutada olema ärjad pole täna kää keind Khk; See ju vana kää keind (kasutatud) riist juba Kaa; see obune peab alati kää `käima, ei soa rahu `ilmaski; mis seesäb, se on `liikumata vara, mis kääs `käia on, se on `liikuv vara Juu; kääs `kaidavad asjad, nõud, mis alati pruugitavad on VJg; sij raud mes käsil käib, ei ruasseta `ilman; `suapad akavad kõhe käsil `käima Kod; läbi k ä i m a 1. (proovi) läbi tegema, läbi minema nied on kõik minu kääst läbi käind VMr; üks mehine mees, kui ta kõigist asjust läbi käib Pal; raamat käis `enne `sensurist läbi KJn; siss `olli loosi alt läbi käenu Hel 2. (seedimisest) kõht oo ummussis, äi käi läbi mette; paljas vesi käib läbi, kut sehest `lahti on Khk; Kase karba vett `joodi -- kui sihest läbi keis, siis võttas kõhu `jälle `kinni Kaa; kõhutõbi oli, kõht käis läbi, pal'las vesi oli Pha; Kui kõht läbi keis, siis [mustikamoos] `tõmmas `kinni Põi; kõht on ummuksis, ei anna läbi `käia Vän; pihta ~ sisse käima pilkama, nõökima; taga rääkima Olga on `valmis ikka teiste `pihta `käima Khk; Akkas `korda teise `sisse `käima ja käib; `Kange teiste `pihta `käima Põi; Mõne mihel aa sihane sant mood, et käib teistel sisse Emm; Ära katsu si sisse käie midaged, sa mõtled et ma ni

tolgus ole et ma_p saa aru end Käi; üle käima 1. ületama, üle olema, parem (tugevam, tähtsam vm) olema `tõine käib ramuga `tõisest üle; mina_n käi sest tüöst üle, mu jõud ei `kanna üle Lüg; ta sõna pidi ikka teistest üle `keima Khk; [laps] Lihab ju nii `raskeks, jõud äi käi änam üle Pöi; eks tervis kõege parem ole, üle selle_i käi `keegi Var; kubjas köis meeste üle Aud; valla talitaja peab kõigist üle `käima, mis tema `ütleb see peab olema Juu; kasu pidi kuludest üle `käima VJg; naene käib üle mehe, ku mijs lähäb väimehess Kod; jumala käsk käib üle kõigi Puh; sij asi käib üle miu `mõistuse Nõo; timä helü piat õks tõisist üle `käämä Har; mu joud k'au sust üle; `uhkuss käüse üle rikkusõ Se || ta k'au üle sõna, `kullõ õi? (on sõnakuulmatu) Se 2. vaatama `laskes silmad üle `keia (vaatas üle) Khk; ma olen seda `asja näind, mu silmad on sealt üle käind Juu; mu silm käu üle, s_ma näe k'õik' ar? Se 3. (kogu tervikut hõlmama) lademest `üieti, siis sai `vartaga üle `käia VNg; Vanasti said viljapõllud kohe peele õsumist uiesti üle keidud Kaa; Lahing käis üle, tegi maatasa kõik Pöi; Pole sii einamal `seaste suurd `niita midagid, aga ma pea ikka vigadiga üle `käima Rei; lademed `kiera viel teisipidi -- siis [sai] `jälle kord üle `käidud (pindaga pekstud) JJn; va kase põngastik -- eks ta vikatiga pia ikke üle `käima VMr; kui lade oli püeratud, siis sai teist pidi `jälle kaks `korda üle `käidud Sim; kui vihm üle läits, said iki `vil'lä, aga kui põud üle käis, es saa midägi Ran; ümber käima käituma, kohtlema; tegemist tegema `katsuga tulega ilust `ümber `kää Lüg; mõnega tä üsna kenasti käib `ümber, aga teist tä `kiasab `jälle Khk; `Voata kudas sa loomaga `õmber käid Pöi; tä na suurest sugust, tä nagu ei taha alama `rahvaga `ümber `keiä Mar; ei `oska mängu riistaga `ümmer `käia Mär; lapsega tuleb õrnaste `ümmer `kõiä, ei tohe kuri `olla Tõs; `loomadega piab `ümmer `käima, `sõotma ja `jootma ja `kõike tal `andma Juu; õli kolm ja puul `uassad vangin, üväss `käidud `ümmer Kod; poiiss kanseldab obostega, ta käib nendega `vahvasti `ümmer Plt; mea ole `seantse `asjuge [nagu ravitsemine] `ümmer käünü Krk; temä ei mõesta serätse masinaga `ümber `kävvä Nõo; ega sa_noorõ hobõsõga kuifjaga `kõrda ei_saa, paremb käü õks timäga `hääga `ümber Har; `haigide inemistega? om pal'lo vaia `ümber `kävvi, kua taht juvva?, kua `ussõ viia? Se || fig liialdama tämä käüb `liiga `laialt `ümber Vai; see käib oma toiduga väga laiald `ümber, kevadi `puudus Emm; ta keib selle va kepega (kibedaga) `pal'lo `ümber Mar; ta käip selle va kipe mõrruge `ümmer (joodikust) Krk

Vrd käülema

käima|inimene käija, (ringi)liikuja ma pole käima inimene `ühtid mette (jalad haiged) VII; Mari põle käima inimene (ei jaksa käia) Rei; kui mina käima inimeseks sai (väljaspool kodu liikuma) Phl **-jää** ajujää keimajää ajab vahel nii paksult kogu Khk; kuule, me oleme keima jää peal Pöi; Aeb peele kut käima jee (pealetükkivast inimesest); lae jähi käima jää `sisse Emm **-kord** kääriva õlle vaht Ölut läks üsna ruttu `keima, aga taal on ka kena paks keima kord peal Kaa; keima kord on peal, ölut käib õlle `tõrdes Pha; [õlu] võttis just käima korra `peale VII; õllet juba kõimakord peal Muh; õllet on käemä kord pial Juu

käimaline `käimaline (õlle)virre `lähme `käimalist `juoma. `käimaline on kus pärm `sisse panematta Hlj

käima|lood seinakella raskus(pomm) – Käi Juu **-pealne** rase keima `peelne inimene Mus; si naene on käemä `päalne KJn

käimata käim|ata VJg, -ätä KJn; käümädõ Krl (läbi)käidamatu, ligipääsmatu käimata suad (sood), kust ei `pääse läbi; käimata tie, mida `keški pole viel käind; üks käimata koht, kus pori ja rägu on, et läbi ei saa VJg; käimätä tji KJn; tii um käümädõ Krl

käima|tann = käimatõrs esite pane käima tañn, `sõnna akka vett vädama Jaa

käimatselt käimatselt JõeK, `käümätseld Kuu möödaminnes, korraks Ma lähän käün `käümätseld `toises peress ja tulen kohe tagasi Kuu; läksin käimatselt `sinna `sisse JõeK
Vrd käimält

käima|tõrs õlle või viina kääritamise nõu Käimatõrs aa mihine suur nenda et terve õlletegu korraga sisse mahub; Mees kut käimatõrs (jäme) Emm; Mei (lapsed) mäññime kaju `ääres käimatõrre sees Rei; ja sis oli käimatõrss, kus sees õlut `kääris Nis; kui kardulid said kiend, siis said klopi `tõrde ja siis läks käima `tõrde ja sial käis [viinameski] kolm `päeva ja üed VMr **Vrd** käimatann

käimik käimi|k g -ku kääriv õllevirre säh, meki me käimikud koa Nis **Vrd** käites

käimält möödaminnes `käimält `vaide `kääväd kodo ja `lähväd `jälle Lüg **Vrd** käimatselt

käimär Ei ole `juomaril rahada, `kõrtsi `käimäril kobika rlv Lüg; se on külä `käimär Vai

käis käis g `käise S(käisse Khk) L K, `käisse Muh hv Mär Vig, Kir Sim, `kääkse Jõe VNg Vai Amb JMd Rak Iis; käiss g `käisse RId TaPõ KJn Vil Trv Pst Hel T; käüs g `kääise Khn, `kääkse Kuu; käüss (-s) g `kääise Hls Krk V(k- Se Lei), `käässe San Kan Plv; pl `käässed van Jõe

1. varrukas `kääkse `pitsi `tehti linasest `niidist VNg; vanaste õli särk `niisukene et, `käässed õlivad `õtsas -- ja `käässite all õlivad -- lappid; kie tegi `kuski pahandust, siis `üöldi -- pane puu `käisse ja `saadan oma `valda Lüg; ärä tie pikki `käässeid Jõh; `kääksele `tehti `kruoged sise; `kuida käsi käib? – [hum vastus:] `käässest sise `toisest `vällä Vai; särgi `käisel trümbid `otsas, käis `luhki, nõõbiga `kinni Jäm; jõki käis `otsast `lahti; `käise suus oo ka `värliid; vatil oo `käässed `kül`ges Khk; pista käsi `käise VII; `käiste nared (värvliid) Põ; ju `soole siis ühe `käässega särk koa tehasse (õeld lapsehoidjale); odra õsumisega `käässe alused kulusid, siis `pandi `selga õsumise `käässed, siis särgi `käässed jähid kulumata Muh; `käise veere oli `välja õmmeldud Emm; kääri omad `kääsed ülese; kuidas käsi käib? – no üks ta käi läbi `käise edasi ikka Rei; kis vanad mehed olid, neil olid lihtsuudega `kääsed Mar; [särgi] alos all jämedamast `riidest, `kääsed ja piht olid peeniksest `riidest Mih; mia tahaks `uusi otsa `kääsi aada vanadõ `käästele (pluusile uusi varrukaid) Khn; `kääsed on lüheksed Vän; võtan käistel tükid otsast maha Saa; `kääkse suu on `kat`ki kulund Iis; minul ei ole `käästega `säarki olnud, ega nad (särgikäised) pikad olnud, pooled `käässed olid Pal; käiss [kroogiti] `kit`sass, et `värvel parajasti `ümber ulatas Lai; vammussal ol`lid `käässed ja kiik (kõik) Vil; miul om üits ame `piri-lda siin, ilma `käässida, ei ole `käässit otsan; kudas käsi käib? – `käässest `sisse, tõisest `väl`lä, mis üle jääb, lääb `kindase Trv; `amme olli omakoet `rõõvast -- laia `käisse ja värrel otsan Pst; `kääse suhu võip viir`panna; latse `pühksiv nõna `kääse sel`läss Krk; nastel `ol`li pikä `käästega `ammed ja pallapuul `ümbre Ran; [lapsel] ää käsi `enne `aada `käässede, muidu saap korakäe mijs Nõo; `kääse perä mano, tõsõ ja tõsõ olalati mano `pañti üts vol`dikõnõ ja `taadõ ka üts, kui ol` kääss laemb tuust mulgust Kan; `tütrugu `umbli_henele kimarduisi `käästega_`hammõ?;

käsi kää ütest `käässest `ussõ, tõsõst `käässest `sisse, mis käel hätä; `Kaaldakõsõ ja `kääse veere_nyy? `olli õks alasi `rohkömb mustass lännü? Har; Ma? käke `sil'mi `käässehe (häbenen) Vas; `Kääsildä hamõh; verevä joonõ? `olli `ümbre `kääse Se Vrd kädis

2. pl naiste lühike rahvariidepluus – R S Khn KPõ `kääksed `kääsite `priesidega `kinni Jõe; `pitsid olid all viel neil `käästel ja Kuu; `litrid olid `kääkside pääl ja VNg; `kääksed, `niiskene lühikene jakk ja `litridega `tehtud; mul ei õle `käässi Jõh; Sõrve riietega olid `kääsed kuue porsti all, nee `tehti linusest `riidest -- kenad `uhked kraed peel, keik lõhngaga ära kirjjudud Jäm; vanast olid `valged `kääsed üll, nda kut vešt -- keril oli kuue `värlist saadik Khk; `käässed `tehti lõuendisest `riidest, suured laiad loori pitsid `aeti `alla, kaela peal ja `kääste `värglitel `ollid kurrud Muh; `kääsed olid nii pitkad et vööst saadik Kää; `kääsed `kaalas (seljas) Rei; `kääksed ne vuoliti nii ää paraku et; must sielik `selgas, `kääksed kää Ris; mo emäl olid koa noores `põlves `kääksed, mustad roosid olid ja kulla`karva `litred olid peäl Juu; õige vanal aal kääsid `kääksed seelas Kos; `kääksed olid kõik näpuga `väl'la õmmeldud, `litrid kül'les ja sõled VMr Vrd käispääd

kääse|kangas Naiste särk on kolmest kangast: pihakangas, kääkskangas ja jätkukangas MMg; `käässe`kangast ka lõegati nõnarätte Nõo; vanast `koeti `amme kangas ja `ahtakene `koeti `käässe kangas Ote **-kiri** kääste kaunistus, muster `Neie `kääste`kirjudega oli `enne tegemist küll, vade `varrukad kohe olid siis `õite ilusad -- nie olid `õige `uhked kohe, `varrukue pääl `neulutud Kuu **-rõivas** käseriie Ku`hammit te'ti -- `pañti kaal`taonõ pääle, tuu lõigati ahtikõsõst `rõivast, `kääse `rõivast Urv; `Kääse rõõvass `koeti õnnõ`sel'ge linanõ -- kedrati kõgõ peenembä`langu? Rõu; Kääse rõiva kangass koeti nimelt ahtakõnõ et viiri ei lää raisku Vas; `käässe `rõiva suga Rääp

-kääs|pea Ls kääkääspea

kääs|pihad = käispääd – Vai **-pääd** kääs(s)- Lüg Jõh IisR (põhisõna hrl lühenenud) hrl pl endisaegne naistepluus, kääsed `kääspide pääl õli `õmmeldud `vällä Lüg; ned `kääspäd õlivad -- kõik `pärlidega `tehtud kõhe; käässped, nied `enne vanast `pieti `särgi pääl, lühikesed, alt `väljä `õmmeldud; `meie `naistel enamb ei õld neid `kääspäid Jõh; `Kääspete `servas oli `kitsas linane pits IisR Vrd kääs, kääspihad

käästama `käästama hv

1. (kätt) kääsesse panema `aita `käästa kuub `sel'ga Hää

2. kääsest tõmbama mis sa must `käästad Hää

kääsud pl kääsud murulauk; küüslauk kääsud, suured jummid all; Lapsed sõid ikke käässusid Khk

käätama `kää|ama Jõh Jäm VII Mär Hää Saa spor K, Trm, -ämä Juu Kod KJn, -ämē Krk; `keitama Khk Mar Tor; `käätama Vig Kse Han PäLo; `kää|eme Krk San, -äm(m)ä Kuu Har Rõu; `kääutama Se

1. kõnnitama; talutama pisist last `keitasse, kut ta_p seisa ise veel `jalgul Khk; `keitab `peale tät kää kõrbas Mar; oost `käätakse, kui sõidust tuleb või sööb `pal'lo kedagi `asja Mär; `lihma `käätatse koa, kui ta täis ajab sehest Mih; teesed lapsed `käätavad et, lapsel siis `julgem `astuda oo Aud; palavad obust `käätadi, et jalad `kanges ei jää Saa; läks obust `käätama, noor obu veel Juu; kui veike laps on tulemas, siis `kääteta ema, üle tua ehk kus tahes VJg; karjapoiß üü läbi `käätäis pul'likess Kod; ku obesel muna är lõigats, siss `kääidets, siss piäp `käätäm obest, tasa `laskme `kõndi; määra lastass karate, siis pääle selle

`kääidets, et ta_i saa seemelt `vällä visate Krk; `kääidä? obõst edesi tagasi, ta om är `sõitunu kõvastõ; Ku_hopõn om `värsket `haina pal'lu saanu?, siss piat hobõst `kääitämä Har; võtõtass kässipite kinni, `kääitõdass, siss opatass `kääuma [last] Se; noorikut kääitama pulmakomme noorik `viiti karja `lauta, sinna ta visaás suka, siss `viiti lätte `võire, sinna ta visaás `võikse, siss `viiti ta sigade `lauta, sinna ta visaás `kinda, igasse kottel pidi ta `valge paneme - - sji `olli [nooriku] `kääitamine Krk

2. (masinat) käivitama, käima panema – Kuu Han

3. kääritama, käärida laskma mina täta (õlut) ei `kõitand Vig; õlut suab ikka `kääitud JMd; kraadi järel sai `kääitada [õlut] JN; õlle `kääitamese tõrss Plt Vrd keiatama

Vrd kääitama

kääitase|tõrs kääritõrs `Kääitase tõrss, sial kus õlut `kääitadi Kei

kääites `kääites g -e Ris Nis Juu JMd Pil KJn; g `kääitise Ann; `kääites- Khn kääritamissegu pani vekse nõu `sisse `kääitest `käärima Ris; õlle virre, pärm `sisse ja on `kääites Nis; tegin leeväle `kääitest; õlle `sisse `kääitese jaoks pärm ja `tõõmis Juu; viina `kääites kihiseb JMd; õlle `kääites; leba `kääites Pil Vrd käimik, kääitus

kääitsme pl `kääitsme jalatsid – Krk Vrd kääitsme

kääitus `kääitus g -e Lüg Ris Juu Trm Lai Plt

1. = kääites [viina] `kääitus, `ennevanad inimised `ütliväd segavus Lüg; kui panen õllele `pärmil `sisse, siis panen `kääitust `sisse Juu; see segadus kausis oligi `kääitus, [õeldi] et leeva `kääitust `tehti Lai

2. käivitus, käivitamine kui `veškit pannakse `kääima, siis pannakse `kääitus `sisse, `veški `aetakse `tuulde Juu

kääitama kääi|tama Khk, keiu- Khk Kaa, köiu- Muh

1. kõnnitama, käia laskma; talutama siis kääiass kääitamas obust, joosetamas; kui `sõitust ee `tuldi, siis keiudadi oost; kui ühekora ruumati, siis `keidi ikka obust keiutamas Khk; `pissid `lapsi kääitatakse, kui ta akkab `jalga `võtma Muh

2. hv käivitama, käima panema keiutas tühjalt masinad; mis sa keiudad seda okki sii Khk

3. kääritama, käärida laskma keiuda õlut uuesti, `ingand maik `juures; ta herberi on nda kut õlut, seda keiudasse Khk Vrd keiatama

Vrd kääitama

kääkand kääkand g -i (lühikesest inimesest) Kiisa-Mihkel oo kui üks kääkand – `piške, lühike ja lai; Vanaduses mõni läheb kääkandis; Kukkus kui kääkand, lükati sõrme otsaga `ümmer Han || Nagu kääkand oled iga töö juures (saamatu) Han

kääkar kääkar g `kääkra väike heinahunnik – Rid Vrd käägar

kääkas|kaala uperkuuti Kukkund loudild kääkaskaala `alla, saand üsna `aiget Emm; `viskas [end] kääkas `kaala maha Rei Vrd kääkaskaala

kääkas|kael sõim tule `siia va kääkaskael, ma `viska sind undiratast uksest `välja Muh

kääkas|kaela kääkas- S(-ss- Muh) Kse Han PJg Kos VJg Iis Trm Pal

1. a. uperkuuti, ülepeakaela kukkus kääkas `kaela puu otsast VII; tuli loudilt kääkas `kaela `alla Jaa; `Voata ede, et sa_b liha siit kääkas `kaela `alla, sii on nii järsk Põi; kukkus kääkas `kaela üle aa Kse; ta läks kääkas `kaela vette, pea `allapidi, jalad ülessepidi VJg; ajasin kääkas `kaela (?kukerpalli) Iis; kääkas `kaela läks maha, kui aas `vankri `vasta väravad

Pal **b**. kägarasse, kõveraks *Vikat aeti ääsi pial punasest, siis keerati ta käkas`kaela kokku; Mees võtnud ja murinud need rauad käkas`kaela katki* Trm || fig *lehm aand ennast käkas`kaela sõime`alla* Kos **Vrd** kākaskaala, kākērkaela

2. kiiresti, tormakalt, ülepeakaela *kākas`kaela teeb ühe töö ära, sellel pole ette nägu magu midagid* Jām; *ma joosi kākas`kaela`sonna, pole midagid* Jaa; *See minemine oli ju nii kākas`kaela, et seal es olnd aru peal; üks kākas`kaela`tehtud asi* Pöi; *nee tulavad ühe rasamaga kõik, nee tulevad kākass`kaela kõik* (viljad valmivad korraga) Muh

Vrd kakas-, kāgas|kaela, kākaskili, kākēskaela

kākaskili *kākas|kili* (-kele) Khk, -kile Rei = kākaskaela *sai säält kākaskele tulema; laps kukkus kākaskili üle lääve; sellel pole nägu äga magu, mis sedasi kākaskele tehasse* Khk

kākastama¹ *kākastama* S *kōhima, lākastama koer kākastab, midad`kurku läind* Jām; *Ärman kōhib vahest nõnda et üsna kākastab ning lākastab* Khk; *kākastas kõik renni sodri täis; tolm ajab kākastama* Krj; *Kui inimene rünnutu aa ja kōhida kākastab, siis aitab sene vastu rünnarohi* Emm; *Suits vettis mind na kākastama* Käi; *Küll sa kākastad et erm`kuulda* Rei; *mes sa kākastad, äi saa suud änam`kinne* Phl **Vrd** kākastlema

kākastama² *kākastama* Khk Krj Pöi Käi Rei

1. kiiresti, hooletult tegema *ta oo muidu tüki`valmis kākastand, sellel pole nägu äga magu* Khk; *mes sa kākastat töö`juures, [õeld] kes väga liig ruttus on* Käi || (süüa) *ahmima kui see akkab kākastama, siis äp saa teised midagid* Krj; *Polnd`aega`süüa koa,`püsti lauva taga kākastas tüki`sisse* Pöi **Vrd** kākeldämä

2. endale tööga liiga tegema *Ää adri kivi süle - - sa kākastad ennast ää; Ää rüki senne maatööga, sa jo naiste rahvas inimene, kākastad ka ennast ää* Rei

***kākastama**³ ipf (ta) *kākastas* kägarasse litsuma *ära kākastas ratta* [suure koorma all] Trm

kākastes *kākastes* upakil – Khk

kākastlema *kākastlema* *kōhima, lākastama kōhib ja kākastleb`ühte`jooni; ma akkasi nii kākastlema, leva puru läks`kurku* Muh **Vrd** kākastama¹

kākene *kākene* *tükiline, klimpis kākene pudõr um`saanu*[?] Plv

kākerdama *kākērdama* IisR/-kk-/ Khk Kär Kaa Emm spor Lā(kākār- Mär), Aud PJg Tor Kos Kad Trm, -dämä Vig Khn Kod Rõu(-k'), -tem(e) Hls Krk

1. kortsutama, kägrutama *mis sa kākērdad uue rätigu nii sandist kogu* Khk; *Kākērdas sene asja nenda ee* Emm; *Jõstu jõlusast, sedasi uiõd`riided`varssi kākērdet* Khn; *viis rubla raha, see oli kokku kākērdud* Aud; *Temä kākērts siu kirjä ärä ja visašs liidi ala* Krk; *Kākērd tüy põllõ kokko ja_visašs är`nulka* Rõu || fig *muljuma, vormima savi`pul'la kākērdavad lapsed* Tor

2. vaevaliselt liikuma *obu`kinni`jalgadega* (kammitsas) - - *esimestega kākērdab`peele* Khk; *mis sie obune kākērdab`kangesti, ei lähe edasi* Kos; *jäness õlesi viij kākērdänud, ei suanud üväss`minnä, vilets sij minek* Kod

3. hooletult või saamatult tegema *Kākērdame see ühteviiti valmis, saaks kaelast ää* Kaa; *Kākērdas seel tüki sitta kogu* (halvast tööst) Emm; *Kākērdab enne poole päeva kui koorma peale saab* Han; *vähä är kākērdet, ei ole midägi`valges mõst* (riiet) Hls; *kākērtemin om alb`mõskmin - - ta_i ole puhass, ta om är kākērtet* Krk **Vrd** kākērdama¹, kākēldämä

4. väntsutama *Latse om kassi ärä käkerten, selleperäst ta `säate oimane, kõhn ja kākun `karvege om Krk*

käkerdis *käkerdis g -e Khk Kaa Mar Jür(-des)*

1. pej (halbasti tehtust) *mis `taina käkerdis see on Khk; Äi see pole kessegid töö üht mis sii tehtud oo, tükk käkerdist oo kogu keertud Kaa Vrd käkerüs*

2. jõuetu, saamatu olend *Niisuguse käkerdisega (hobusega) pole midagi `peale akata Mar; oled ikka üks igavene käkerdis Jür Vrd käperdis*

käker|kaela *kākaskaela, uperkuuti käker`kaela ja uper`palli kukub vee `auku; Liisa tuli `koorma otsast käker`kaela `alla Mar -pukki käker- JJn, kākär- Jõh uppi, uperkuuti Ei saa `lambaid ka `üksi jätta - - `kardavad, ajavad enese kākärpukki Jõh; ajas enese käkerpukki autuga JJn Vrd käkerpussi -puss saamatu inimene, kápard – Han*

käker|pussi *käker- Jür Amb, kākker- Kuu*

1. uppi, uperkuuti *nää [koorem] läks käker`pussi Jür || fig nurja, untsu [midagi] läks käker`pussi Jür Vrd käkerpukki*

2. puntrasse, sassi *Midäs sest `köüest nüd kaik kākker`pussi aid; Siel va `mullik on henes `jälle nää kākker`pussi `kierdänd, kohe köüs ärä jamatud Kuu*

käkert, kākerts *käker` Krk; kākerts g -i Saa (kortsus või kākruas asjast) loputa viist läbi [riie], mud`u jääb iki kākertsis; ma seda kākertsid ei taha änam (raamatust) Saa; ärä rötsüdet ku käker` kunagi Krk*

käkerüs *käk`erüs g -e = käkerdis Taa no`midä tetä`mõist vai um, üte kāk`erüse õks tege Rõu*

käkes|kaela = kākaskaela – Vig

käki n, g *käki (kāk`i) Vig PÄPõ Rap Juu Kos TÜR Koe VMr Sim Plt Pil, g kākki Aud Juu JJn; n, g kāk`ki (kākki) Mär K(käiki Hag Juu) Avi; kāk g kākki Hää kätki, häll `riide kākisid oli, linast riiet ja võro `ümmer, eenamal `käijatel PJg; käki on viu `otsas Vän; kāk`i kere oli `laudadest `tehtud. kāk`il olid ümmargused jalad all. vajutad kāk`i jala `piale ja kāk`i akkas `kiikuma Kos; pane laps kāk`kisse VMr; ega sis nüid enamb kāk`kid ole igal puol, sie piab lapsed lol`list võnsutama Kad*

käkih *kadunud; otsas tyy om kākih, `löpnu kui tina `tuhka Se*

käki|kiri *sukakiri, muster – Puh -kook verikook – Kei Vrd kākileib -kott hobuse peakott, paslik säänte teräv olli päält nagu külmäge ja tuisuge, nevä õigasive neid kākki kotis Hls; kākikot`t om tilluke torgake Krk || hum sij om kül`l kākikot`t (viletsast tööst) Krk -leem kākikeeduvedelik, mida söödi supina – Emm Vrd kākki|rokk, -supp, -vedel, -viu, kākuleem -leib verileib – Noa Vrd kāk¹, kākikook*

-kākiline *Ls kiki-kākiline*

kākiläki *talimüts, läkiläki kākiläkil om kõrva, näid saa maha ka `laske Ote*

käkine *käkine tükiline, pankas käkine maa Krk*

käki|nägu *sõim sinä kuradi kākkinägo, egä sä `targemb `ühtä õle ku minä Lüg; va ilma kākinnägu Hää; Kuradi kākinnägu – üteli tõisele, aga sis pist esi juuskma Pst; tere`tere kākinnägu Hel -press hv, fig (lühikesest inimesest) [mees] Oli `piske nagu kākipress, ei täda tahtn peremed sulases võtta Han -rokk kākikidega söödav kākileem või sellest keedetud lihasupp – Emm Käi Vrd kākiroog*

käki|roog 1. *käk`i ryug klimbi-, kākisupp – Se Vrd kākirokk, kākuroog*

2. hobusesõnnikust seasöök üle `talve sigudele `annedi käksi `ruoga vaid, kääkid `tuodi `torde sulama, vett `pääle, siel appanes (etteviimisel lisati vett ja jahu) VNg

käkisel → käküsil

***käkiss** käkissit `mängmä peitust mängima – Se

käkistama → kägistama

käkistämä käkist|ämä Ran, -eme Krk; part käkistüt Krl hooletult, lohakalt tegema *sij om siant sama must ku ta olliki, [riie] läbi vij är käkistet pal't* Krk; *mine lobista [pesu], kae kud'ass saad ärä käkistädä, ei saa lumi `valges; nakass latsese `pök'se tegemä, käkist ärä, es `kölba kohegi; käkistäb noid rattit kokku - - temä tettu ratta läävä ruttu `kat'ski* Ran; *ta om niu är_käkistüt, alvastõ ol'l mõst* Krl

käki|supp u käkileem – Emm Phl **Vrd** kākksupp

käkitama käkitama (lumepallidega) loopima `talve lapsed käkitavad lumega, `viskavad lume tükkidega Muh **Vrd** kākima³, kākutama

käki|tegu fig lihtne ja hästi laabuv tegevus *kuda jää võttamine lähäb? – lähäb ku käksi tego* Lüg; *Mis see tükki ärjape eina maha niita, see oo meite kää just kut käkitegu* Kaa; *See käib ta kēe kut käkitegu* Emm; *Ega see pole käkitegu* Kul; *kana `tapmine ol'li tema käes käkitegu* Saa; *sie käib `kähku kui käki tegu* JõeK; *See on nagu käkitegu see `mõisa rukki`lõikus* Trm; *temä käen käib nigu käkitegu kōik', aga tõene uemerdab* Nõo; *Lätt ku käkitego Röp **Vrd** kākitoõ -tõõ käkitegu see leheb so kää nda kut kākitoõ* Khk **-vedel** kākileem käki vedelal on rasv sehes ja [sööjad] võtavad kākile pääle vedelikku, mud'u kākid akkavad `rindu; mõni `kallab käki vedela loomadele Äks **-viu** kākileem – Emm

käkk¹ kāk g käki eP, kaku Hi(-o Käi) Trv Krk San, kākki R(n kākki Vai; g kági Kuu Vai); kāk'k g käki Muh Han Var Mih hv VJg Sim, M T(k'äkk San) Krl Rõu, kākü, kāk'ü Urv Rõu Plv Röp; k'akk g k'aku V

1. tainast pätsike **a.** verikäkk; verileib tänä kākki, `huome `vorsti, tuna `kisku `kintla `ruoga rhvl Kuu; *pane rukki jahu vere `ulka, siis saab kākki* VNg; *kākide `sesse pannasse `rasba ja verd ja jaho ja Mar; kui loom saab ää tappa, siis tehakse kākki ehk `mauku* Mär; *eestroog oli praetud kākid* Kir; *kākki tehäse siis, ku `looma tapetse, odra jahudest, verd `sisse kua, `rasva ja, panni piäl [küpsetatakse]* Var; *käkke `tehti verest ja jahust* Saa; *isa istub `nurkes, süle kākiksi täis = ahi ja keris; kenel oli `pal'lu tappa, oli mito `aega kākki `süia* Ris; *käkk tehakse verest, `üitakse verekākki või verikook* Kei; *kākki saab sia ja `lamma verest* Kos; *pañdi jahud `sisse senna vere `ulka ja vieretati ää nesukesed pikergused munad ja küpsetati vel supi sies ära, ja sis sõime sis neid, `üiti kākist* HljK; *`lamma verest kākid on kiige paremad, niid tulevad `ästi kobedad* Vil; *kākile teid kastet ka manu* Puh; *tuu sa meele ka kāk'ke* Nõo; *ma hõörätä k'akkõ kas lauva pääl, vai katõ peo vahel* Kan; *Verest tet'ti mõnikõrd k'akkõ* Rõu; *pañnite rasva küdsämä ja kāk'ü_lõigite lipsoss, pañnite rasva `sisse* Röp **Vrd** kākileib **b.** valge odra- või nisujahukäkk käki kohe [õeldi] ika pal'l, limp ika natuse `väiksem Khk; `valged kākid tehakse jahust ja liha pannakse ka `sisse Jaa; *Ega kākil oli vehene lihatükk sees ja kākid olid ise kinad ümargest* Emm; *Kākid tehti odrajahust ilma vereta* Käi; *kākid on suuremad kui klimbid* Äks; *`valged kākki `tehti võipiima `sisse, odra või nisu jahust sõtkuti ära, kapa vahel `tehti mo'fikud* Lai; *mina tahan odrajahu kākka* Plt; *rasvage keedets `suurmid, kardulid, mõni kāk'k või limp sekkä [supile]; tetäs pudru sehen `valgid kākke* Hls; *taenass pätsitedi kāk'kess ja `pañti patta `kiimä; kost saap, sääl*

`võetass – kel om käpp, tol om kāk'k kah Nõo; mia panni käki `sinna kummi`mulku `lämmäle Rõn; võileeme `sisse kastõti kesvä jahu, `lasti vesi `kijmä minnä?, sõss `pañti `suula kah `sisse, sõss tet'ti kāk'ü? Urv; Ma_küd'si rasva är? sibulidõga_ja tei tjuust `tahta ja_keedi sõss k'aku? Rõu; sitavidämise `algoss tet'ti `valgõ_k'aku? Vas; `valgid kākke teti kesväjahust rōõsapiimä vai võileeme? `sisse Rāp; tek'ke k'akka (klimbisuppi) Se c. kamakākk perenaise viive oodakuss `mōtsa kama kākke, egäl ütēl ütē kaku Krk; `luškaga võtit `peiu toda kama, peo vahel müsitit kokku kākiss Nõo; paksost kamast tetäss kākü? Rāp Vrd kāk¹

2. (tänkjas) tükk a. klomp obusel kākid (lumetükid) [kabja] all, kui `pehme ilm oo Muh; `tehtagse lomest kākod - - siis akab se lomesõja pedamene Käi; kui sula lumi, siis poesid munserdavad lume kākiksi Kos; jahu pudru `kijitse, siss kääñd `suurtõ k'akku, siss säält añd Krl; Ku? [lina] ol' är? ilusahe `valgõss pleegit, sõss ol' ku_lumõ k'akk Rõu; [pudrul] kākü? `sisse jääñuvä? Plv b. sõnnikupabul `Naabru`naine ku leis `karjatielt kākki`unniku, sis kõhe `põllesaba ülās ja käsidedä kākkiid `põlle; Kākki `süödēti sigule, kuum vesi `kalleti `päälä Lüg; `enne `süödēti sigu obose kākkiidēga, siga sei ja `kasvas Jõh; sij `lamba kāk'k om rasse `laote Krk || fig Kus kāk'k `kerkis vee `peele (inimene, kes peab end teistest tähtsamaks) Ris

3. a. pej (vana)inimesest müñosugost vana kākki ei `aita `kiegi; ma olen üks va mulla kāk'k, muud `ühtigi Ris; sea oled ütīs kāk'k (vedelvorst), `seantsid kāk'k mehi mea ei sallī Hls b. ir, hum käki keel (Käina Utu küla keel) Käi; Kärevere kākid Ksi; `Käršnā käki (Kärstna elanikud) Hel

kāk'k² → käki

-**kāk'k Ls** mere-, hobukāk'k

kāk'keldämä kāk'keldämä kiiruga, lohakalt tegema Kāk'keldin `toised `riidesse ja `saadin [lapsed] kodust menemä; Midäs siel kāk'keldäd, et ei saa juo `heinä `hunnigusi `valmis Kuu || fig Mes sa kāk'keldäd (peksad) nüid henestäs `nuoremba Kuu Vrd kāk'kastama², kāk'kerdama

kāk'ki¹ → käki

kāk'ki² kāk'ki Muh Mar Juu KJn, kāk'ki Nõo Se klimpi, tükki jahud akkavad [leiba sõtkudes] kāk'ki `ümber kākē Muh; kui pal'lu `vihma oo sadand, sis muld lähäb kāk'ki Mar; vahel leib vaob kāk'ki kõberasse Juu; jahud läksid tükki ja kāk'ki KJn; nüid om jahu kõik' kāk'ki lähnuva Nõo || kāk'ki läts tu kāk'ki' (ebaõnnestus) Se Vrd kāk'ku

kāk'kima¹ kāk'kima, (ta) kāk'ib Sa Emm; kāk'kimä KJn

1. (hullates) suruma, pigistama ma käki so maha; eila `öösse va surnd inime (luupainaja) kāk'kis mind nii kõvasti; kāk'kis teise oma ala; mine käki teda korra; kassi pojad kāk'kivad `ühte teist Khk; Poiss `tõukas teise einde `peele pitkali ja akkas teda kāk'kima Kaa; poisid kāk'kisid tüdrukid Krj; Kāk'kis teise kogu Põi || murdma sedine to'rm kut täna kāk'kis neid (puid) küll maha Jäm Vrd känkima

2. a. kokku mätsima mis sa sest `tainast kāk'id sii Khk; see on `raske moa, sauene, kāk'ib saha äe kut känk; suur sauetükk kākē, kāk'ib teist `piale Põi; lapsed on väl'lās, lund kāk'kind, kül'metänd ää enesid KJn || fig ma kāk'kisi muist [heinu] kogu [enne vihma] VII; Mis selle va ahjul on, käki ise `valmis ja `aitab küll Põi b. kāk'gardama, kortsutama ma ole oma `riided keik ära kāk'kind Jäm; kāk'ib selle `riide püü `sisse; kāk'kis kaltsu kimbu kogu Khk; Käki sa paranda riie kogu Kaa; Käki [kasukas] `rohkem kogu ja istu `peale Põi

käkkima² *käkkima* Iis Trm, `käkmä, `käk'mä Hel T(-me San) V(-mõ Krl), (ma) *käki(n)*

1. *peitma kana kõik käkivä pesä, na_i taha näädätä pal'lu näil `munne om; korradi `tüt'riku `saadan, om miu nokitse ärä `käk'nu Nõo; tõese `tjidsevä, et täl ollu pal'lu raha ärä käkitü Kam; ma_käk'ke nõgla vällä?* Har; *ratta ol'li `vargal är_käkidü?* Rõu; *Lastõ ijst piät kõik magusa ar `käkmä; Al'vi käk'ke `poiskõsõ ar?* Vas || hv sõrmuussit `käk'mä (peitmismängust) Se

2. *peitu minema; peitust mängima ku me latse ollime, siss `mängseme pimmet sikka ja `käk'seme Nõo; käkime ärä üits üte ijst Kam; latse `mängseva `käk'mist; ta om tare `pääle `käk'nü `endä õle kuppe vahele ärä Ote; ku käkiti, siss iks `lätsive ahju `taadõ San; ma eilä_käk'se `hindä är?* tiä `otsõ minno Kan; *nimä_käk'kivä_paiu `sisse vällä?* ij *perve pääle, nimä pagõhõsõ sinnä `paiu; ku_mi latsõ `ol'li, siss tek'ki `käk'mist kolmõ nellägese Har; kos ta käk'k är?* `hindä ugalanõ, mõista_i? `tõstega üteh `süümä tulla? Räp; üt's käk'k är, tõnõ ots koh om Se **Vrd** käkiss

Vrd käklemmä, käküskellemä

3. *koguma, (kitsidusest) kokku hoidma ta om kõhe `oidja, ta käkkis riiet tütaratele kaštid täis; küll ta käkib omale `kõiki `asja Iis; ta käkkis ära (pani kõrvale) Trm || fig imäl kakkõss latsõlõ `hoitõh puu (põu) ar?* a *latsõl kakkõss puu imä käest käk'kih puu är?* (üks teeb endale liiga andes, teine võttes) Se

käkkima³ *käkkima* loopima, pilduma *lapsed käkkivad `ühte teist lumega Muh Vrd* käkitama, käkutama

käkk|müts meeste suvine peakate – *Hi vanade isadel olid ika käkkmütsid; käkkmütsil olid tagid `ääres Käi -supp* käkisupp *Käkksupil oli käkkide ümber ainuld selge virre, käkikeedu vesi; Käkksupp oli erm εε Emm*

käkk *käkk* Emm Trv Krk, *k'akku* Rõu Se klimpi, *tükki Lumekäkkusi saab teha ainuld sula lumega, müidu äi jee see käkk* Emm; *karu (karv) är täkertet, käkk* lännu, *likege mütsäkuss kokku; rasu tetti ka käkk*, *mikege rattit määriti Krk; Kae_pöörüsega_`siäten lät's jahu pudru sisehn ilusahe lak'ka ja jää es k'akku Rõu Vrd* käkki²

käkkus *kägaras, hunnikus suur tekk oo sii ka käkkus Phl Vrd* käkrus

käkkämällä *käkkämällä* sassi(s), seg(amin)j *Vanames tuli, ai kaik minu `vergu käkkämällä ja pani ise menemä; Nüüd oo kogu pilt sul käkkämällä (määrdund, soditud); Kaik o tänä tuas kohe käkkämällä, et ei `pääse `uksest sise; Oled ajand kaik `jälle minu `asjad kabiss kaik käkkämällä Kuu*

käkkäras *nied (juuksed) olid `karmed ja `niisused `valjud `juskui obuse savad, ja punased, ja puha käkkäras VNg*

käkklemmä *käkklemmä (-k'-), käkeldä?* VId *peitust mängima Latsõ, `naakõ `käk'lemmä Vas; `käk'lemese sõna? oma?: iksin tiksini toomõ `tilko, sullõ `näütä `nel'jä näppo Räp; ku latsõ `käk'lesõ?, nu pidävä nigu mañnerat (sõda, manöövrit) mõtsah Se Vrd* käkkima²

käkr → kägri

käkrema *käkrema* kortsuma *riided `käkrevad ää `saanis; pruudi leit `pañdi saani `kašti, et ää ei `käkre Aud Vrd* käkruma

käkru *käkru* Kaa Jaa Põi Muh Mär Lih Jür HJn Krk

1. *kägarasse, kõverasse koer `tõmbas ennast `käkru `istme `peale Muh; obune kukkus `auku `käkru Mär*

2. kortsu *Leht oli `korvis `käkru läind Kaa; Kudas so `riided ikka nii `käkru `lähtvad; Pane mitte seda `moodi `käkru Pöi; sa `istud `riided nõnna `käkru et Muh; `Riide `väänad `käkru Jür; `käkru kokku pant Krk Vrd käkrä*

3. kiduraks, kängu (loomast) – Jaa

käkruma `käkruma kortsu(ta)ma – Kaa VII Vrd kägruma, käkrema

käkru `käkru Kaa Jaa Pöi Muh Kul Mär Lih Kse Jür

1. kortsus *`Riided sol nii `käkru `perse all Pöi; rätik o `käkru `ümber pea Muh; küll on sool riie `käkru `selgas, kas sa ei või ära `triikida Kul || sassis, salkus koera karvad nii `käkru Muh Vrd kægus², kākun*

2. tükkis, klimpis *`Niiske muld - - on ka vahest `käkru koos Jür Vrd kākuh*

3. kõveras, küürus; kahekorra kukkusin *`alla pialae `piale, nii et sõrme küüned olid `käkru keik Jaa; koera kõrvad nii `kotris et, `käkru, põle `sirgel mitte Muh; istod [paadi] taga otsa pial labosalt, `aerudega na `käkru, teeb sel`la `aiges Lih Vrd kākku, kākun*

käkrä `käk`rä kortsu, kākru Kasugõ siil o`l kuuma truuba kõrval `käk`rä `kisknu Rõu

käks¹ *käks g käksi SaLä Krj Hi Tõs Hää, käksä Var Khn(k`-), u kāksa Var Tõs Hää*

1. konksuga ritv; (väike) pootshaak *käksil on putke näsa ning puust varss Jäm; muud ku käksiga `ülgele pehe Mus; sai [hülge] käksiga veel `paati `kiskuda Krj; käksäga tõmmetse `palki lähemale Var; käksiga katsutase meresügavust `ääres; käksil oo aak `külges; käksaga lõöd, kas jää tugev oo Tõs; Lüe käks kai taha ning `tõmba puät `äre Khn; käksiga raiutass kala; puid sositass käksaga ku puud jõge müüda lähvad Hää || liiprikonks – Mus Vrd keks⁸, koks², köks²*

2. väike kirves *käks `üita meil `väike kerves Emm; [õeldi] nagu ämma emandi käks, [kui keegi] pisike oli Tõs Vrd kiks²*

käks² *käks g käksi piimahammas lapsele tulad käksid suhe, pisissed `ambad Khk Vrd kiks¹*

käks³ *käks g käksi lstk täi – Phl Vrd kiks⁴*

käksima `käksima, (ma) käksi raiuma, täksima üks pisine kerves kee, muidu käksib Khk Vrd kāksuma²

käksti *deskr saan läheb `käksti `ümber Rei*

käksuma¹ *hv `kāksuma, (sa) kāksum Tor kisama, nāksuma mis sa kāksum mu `kohta (kallal) Kse*

käksuma² *kāksuma, (ma) kāksum puid lõhkuma ma kāksum puid Hää Vrd kāksuma*

kākuh *k`akuh klimpis, tükkis jahu omma k`akuh; tsial jääss veri `sisse k`akku, ta `hiitünü veri, k`akuh Se Vrd kākru*

kākuleem *käkileem ku_ `piimä es olõ, sõss `võeti tuu kaku liim, sinnä_ valgsati `piimä ka_`pääle, `aeti `kijmä Urv; ku_`haugati neh tuud k`akku ala? ja_`serväti tuud k`aku `liimi pääle? Rõu*

kākun *kākun sassis, salkus Ta `säate oimane, kõhn ja kākun `karvege; `juuse tolgentev pähän, kākun kogusen, ärä täkertet Krk Vrd kākru*

kākuroog *k`akuruug piima-klimbisupp – Krl Se Vrd kākuroog*

kākutama *kākuta|tama, -dama Hi(-teme, -deme Phl) lumepallidega loopima, lumesõda pidama Kākudamese ilm peab olema sula, siis jeeb lumi kākku ja seda saab visata; Lapsed läksid `oue kākudama Emm; lapsed kākutavad - - lume kākku`dega `loopivad; teeme kākud*

`valmes ja hakkame kätutama Phl || fig mätsima Vaada mis moodi sa sepigule võid `pääle kākudast Rei Vrd kākõtama, kākõima³

kākākõil kāgaras, kōveras *olgu ta* (inimene) *kūkākõil vai kākākõil, mugu tūy manu abiss* Nõo

kākārdi, -de *kākārdi(de)* väga purju – Ran

kākārdin *kui purjun oled ja makale jääd, siss oled sa kākārdin* Ran

kākūskellemä *kākūskellemä* Urv; tn *kākisslemin* Lei end peitma, peitu minema *Latsõ_`māngvā[?], sōs kākūskellese[?], `juuskva iks kapi vai sāngü `taadõ[?], `kāk`vā är[?] `hindä* Urv **Vrd** *kākõima²*

kākūssehe peitu *lät`s kākūssehe, kākūssehe `kāk`mä* Vas **Vrd** *kākūssile*

kākūssih *kākūssih* peidus – Vas

kākūssil, -le *kākūs|sil* San, *-sille* Urv, *-sel* Rāp, *kākissel* Se varjul(e) **a.** peitu, peidus *mul om jo_pudōr kākūssil* San; *`tul`ti laulatamast, sōss `viidi pruut` kākūssille, kaali ala[?]* Urv **Vrd** *kākūssehe, kākūssih* **b.** peitust māngõima(s) *ku lad`sō_kākūssel kākūvā[?], sōss `kāk`vā `hindä är[?]* Rāp; *latsõ[?] õks inābāst kōik `tahtva_`veiga kākissel k`avva[?]* Se **Vrd** *kākūssin*

kākūssin *kākūss|in* Nõo Urv(-k'-), *-en* Har kadunud; peidus *Juku om kākūssin, nakkami `kāk`mist `māngmä* Urv; *vāit`s kāk`ke väl`lä[?], ol`l kākūssen pal`lu `aigu* Har **Vrd** *kākūssil*

kāli *kāli* R eP M Puh TMr, *kāli* Vai Krk San V

1. mehe vennanaine; pl vendade naised (omavahel) *mehe `venna `naine on kāli; kui minul on kaks `poiga ja mõlemal `naised, [siis] üks `üiab tõist kāli* Lüg; *kālid* [on need], *kie `onvad `vennaste `naised Jõh; teene teese venna naene, need oo kālid Vig; kui kolm neli `venda `võtvad naõsõd, siiss `nende naõsõd ond kālid, `meiti oli neli kāli* Khn; *mu kāli `tul`li mind `vaatama* Tor; *ma lähä tal käliss Hää; mehed on vennaksed, siis ned naesed on kālid JõeK; mul on kaks kāli JMd; mehe [ja] venna naesed one kālid kahekeisi* Kod; *mul ka_kāli tul`l `küllä* San; *ma armastõ omma källü* Krl; [vendade] *naasõ[?] tõõnõ tõist `kutsva[?] kälüst* Se || fig *Kui mehel on `naine ja piab tõist naist ka, sis nied kaks naist on ühä `pulga kālid* Lüg **Vrd** *kälüsk*

2. meheõde – VNg Hls

3. naiseõde – VNg Jõh Hää Ris Hls

4. naise õmees; pl õdede mehed (omavahel) *kui kaks miest võttavad `tõine `tõise õe, siis `üieta kāli* Lüg; *teina õde on münu naiseks, teina sünu naiseks, mehed ikka kālid* Emm; *`õeste mehed üietse kälides* Aud; *kui kaks õde o abielus, sis nende mehed o kālid ehk kälimehed* PJg; *kälide naesed oo `õesed* Tor; *mi olõ Mikoga[?] kälü[?]* Se || fig *Kui `naisel [on] oma mies ja käib läbi viel `tõise mehega, sis nied mehed on ühä `augu kālid* Lüg **Vrd** *käliline*

5. mehevend – Plv

Vrd *kälis*

käliline *kälili|ne* Khk, *-le|ne* KJn, *g -se* naise õmees, *kälimees tegid küll kenad käliliste kaubad; said kälilisteks* Khk || *hum me saime kälilehes (sõbraks)* KJn

käli|mees (põhisõna sag lühenenud) naise õmees; pl õdede mehed (omavahel) *tulid kälimihed, `naised olid `ueksed* Kuu; *`ninda võib juo `varsti kälimehest `saada; kālid on `naised ja mehed on kälimehed* Lüg; *kälimihed on ka uued sugulased* Khk; *kälide mehed `ollid kälimehed* Muh; *kaks õõmeest (õemeest), need on kälimehed* Emm; *riid oli suur ja*

kälimeste kära oli lai Mar; kälimed o need, kes ühüd õed o võtn Vig; need o kälimed, kui naesed õed ja mehed vennad oo Aud; kälimel ol'i [jalg]ratas Vän; tuli kälimega koeo Kei; õemehed üiavad teineteist kälimeed Kos; kälimeste puolest, lepime ära VJg; kälimed süevad, kälimed juovad, kälimed käivad käpikille rhvl Iis; kõik kälimehed, kolm neli kälimijs, ku naesed on sõsared Kod; kate sõsare mehe [om] kälümehe Krk; Kälümehe om mõlemba ütele ämmäle väimehe; ma tulli kälümehele `küllä Nõo; Kälümeeste värk (ei maksa vahele segada) Räp || Nee [poisid] aa ühe ougu kälümihed (magatavad sama tüdrukut) Emm; Nemä üten kuun käevä nigu konagi üte mulgu kälümehe Nõo **Vrd** käli, käliline, kälipoiss, kälis, kälitsed, kälütšese, kälüsk, kälüskitse

2. naisevend mees `ütleb oma naise `venda kälümees Plt

käli|naine mehe vennanaine, käli Käli`naised [on] nie, `kelläs mihed o `vennaksed Kuu **-poiss** kälümees kui kaks `venda `võtvad naised mõlebad õed, siss [nad] oo kälipoisid Mar

kälis käli|s Plt, g **-kse** Lüg Kos; **käliss** San Krl, g **-e** Kam; **kälüs** Lei, **kälüss** Ote San, g **-e**; **kälü|ss** g **-se** Har; pl **käli|sed** Kse, **-ssed** Lüg Muh Äks, **-ksed** Hlj RId Jür Koe VJg Trm, **kälüsse** San

1. mehe vennanaine, käli me õlime `kolme `vennässe, igäl ühel õlid `naised, siis nied `naised õlid kälüksed Lüg; me oleme kälised Kse; kälüste lapsed Kos; naised on siis kälüksed, kui mehed on vennad Trm; tuu mul kälüss; [ma] `saie kälüsega kokku Har

2. naiseõde – Kam

3. naise õemees, kälümees õlima `Jaaniga kälüssed Lüg; mei olemo kälüksed Vai; kui naised on `õeksed, siis mehed on kälüksed VJg; minu sõsara mijs om minu mehele kälüss Ote; tõne tõse sõsare mihe omma kälüssse San

Vrd käli, kälitsed, kälüsk

kälüstama hv **kälüstama** deskri **kälüstab** `naerda, kui `ästi eledast naeravad VJg

kälütsed pl **käli|tsed** Kod KJn Ran, **-tse** Hel Nõo; **käl'üdse** Krk, **käle-**, **kälü|dse**? Vas Se

1. vendade naised (omavahel) **lellänaesed** one **kälütsed** Kod; **vend** on venna `väimis, **emat-tütärt** **kälütsed** (mõistatus) KJn; **ku** tõesel vellel om tõene sõsar naesess, **siss** naese om **kälütse** Nõo; **mi**? **olõ** `tyuga? **kälüdsse**? Se

2. naise õemees, kälümees **kate** sõsare mehe om **käl'üdse** Krk

Vrd kälis

kälkuma `kälkuma kiunuma **peni** **kälk un ull** (koer kiunub ja ulub) Lei

kält **kält** g **käldu** sakslane – Lut

kälütšese pl **kälüt'šese**? kälümehed – Lei

kälüsk **kälüsk** San Lei; **kälüsk** Urv Se, **källüsk** Rõu, g **-i**; pl **kälüski** Kam, **kälüski**? (**-ski**?)

V

1. mehe vennanaine; pl vendade naised (omavahel) **kälüski**, **nu** ommava velitside naese; [ma] `küssse **kälüskide** käest Kam; **kõik** `käl'lüski? **kyun** Rõu; **meid** **kat's** **kälüskit** `omgi Se

2. naise õemees, kälümees **Mi** `saami **kälüskiss** Urv; **kälüski**?, **katõ** sõsarõ mehe? **oma** `vaihel Krl; **kälüski**?, **kel** **naase**? **ol'i**? **sõsaritse**?, **tõsõl** **mihel** **tõnõ** sõsar Rõu **Vrd** kälüskitse

Vrd käli, kälis

kälüskitse pl *kälüskitse*[?] V(*käl'lüs-* Rõu), *käl'üskitsõ*[?] Krl Har pl õdede mehed (omavahel), *kälimehed üt's võtt üte sõsarõ, tõnõ võtt tõsõ sõsarõ, nuy omma_kälüskitse*[?] Har; *mi[?] olõ käl'lüskitse*[?] Rõu

kämäk(as) *kämä|kas* u VNg Jõh IisR, Amb Trm, *kämä|kas* Lüg Jõh, g *-ka*; *kämä|käs* Lüg, *kämä|gäs* Kuu, g *-kä*; *kämä|kkä* g *-gä* Vai; *kämä|k* Krl, g *-gu* Rõu suur tükk, *kamakas* `Ansin `toisele -- *kämäkä liha* Kuu; *Nied õlivad* [mulla] *kämäkäd, midä* `jäiväd `künni `pääle Lüg; *Iga laps sai kämaka* `värsket seppiku IisR; *kas siä süöd nüid sene kämägä* `vällä Vai; *Jät'tis* -- *nisukse rusika* `suuruse *käma* mol'li `põhja järele [juuretiseks] Amb; *suur kämakas* `leiba Trm; *Hel'mi and mullõ suurõ kämagu* `saia Rõu **Vrd** *kämikas*, *känakas*

kämar¹ *kämar* g *-a* VNg Vai; *kämär* Jõh, g *-ä* Lüg Vai

1. s *kobar*; *tomp*, *mügar* `suured `päikli *kämäräd*; *kabustal* `kasvasid *kämäräd* `alle -- *nagu rusikad*; *tuule pesäd on* `puudes, `paksud *kämäräd* Lüg; *kui puu on* `kustki pahast `kasvand, *siis* -- *puul on kämär sies* Jõh; *kämär puu* `külles (taelast) Vai || *känd leppa kämar* `kasvas tie `ääres, `raius *kämara maha*, *all oli suur munak* Vai **Vrd** *kamar*⁴

2. a *krobeline*, *muhklik* [jorjenil] *kämäräd* `juured Lüg

kämara, *-s*, *-sse* *kämara* Kse Var Tõs, *-sse* Mär Hää(-ss) JMd Koe VMr VJg SJn; *kämärä* Lüg Var Tõs Khn, *-sse* Lüg Juu; *kämara*s Mär Kse Han Var Tõs Aud JMd Tür Koe VMr Kad VJg Plt; *kämä|räs* Lüg Vai Tõs Khn Juu, *-ras* Var Tõs

1. a. *kortsu(s)*, *kipra(s)*, *krimpu(s)* *pesu tõmmatakse kämarasse*; *paber oo kämaras* Mär; *puu koor oo kämaras*; *kõik lähäb kämara mis o vana* Kse; *Piarätik oo kämaras*, *ei sedasi sünni pähä* `panna; *Äi istu seelikud kämara*, `tõmma `sirges Han; *kuusel* [koor] `kuivamisega *kämara* `kuivan Var; [lapsel] *nägu* `kärtsus, *silmäd* `vingus ja *kämäras* Tõs; *Vana inimese njao naha vääb kämära* Khn; [riie] `kõrtsus ja *kämäräs*, *kusagille* `istumese `alla jäänd Juu; *kämara*s puha olid tuominga lehed tänavu VMr; *riided nii kämaras seilas* Kad; *nahk lähäb kämarasse* SJn **b.** *krussi(s)*, *kräsus(se)* *paber või kasetoht* -- *on oma* `rulli *tõmman*, `tõmmab *oma nii kämara*; [lambda] *esimene vill on kämaras ja* `krässus Var || *köver puu on kämäras* Vai

Vrd *kimara*

2. *kobaras(se)*, *lähestikku* *Kämäräs majad*, `räistäss `räistäga *kuos*; *Ehidettu kõhe* `ennevanast `nindä *kämärässe* Lüg

kämardama *kämardama* VNg Var(*kämär-*) Tõs Aud, *kämärdämä* Khn **a.** *kortsutama* *kämardas* `riide või *paberi ära* Var **b.** *krookima* `riide `kohta *mis õmmelda saab* [õeld] *krousitatse ehk kämärdatse* Var || *fig* *kämardab mokki*, *oo vihane* Aud **Vrd** *kimardama*

kämastama *kämastama* Kse Han (*leiba*) *murdma*, *pudistama* *mis sa lebast kämastad* Kse; *Vanaste ei lõigatud* `leiba, *kämastati* `tervest *lebast kätega*; *Kämastaja oli ikka vanem inimene*, `lapsi *ei lastud kämastada*; *Kui nuga nüri ja* `leiba `puetab, [õeldi] *et nuga kämastab*; *ää kämasta* `leiba *küüntega* Han **Vrd** *kämima*, *kämmeldama*, *kämustama*

kämbak van *kämba|k* g *-gu* väike heinakoorem – Lut

kämbakas *kämbakas* *kobar* – Vän

kämbel → *kämmal*

kämberdama *kämberdama* *komberdama* – Jäm **Vrd** *kõmberdama*, *kõmberdama*

kämbla-, **kämble**[täis 1. mahumõõt, kamalutäis sigadele paar `kämla täit jahu sööma `peale Mär; `võt'sin `kämletäie jahu Juu

2. pikkusmõõt, käelaba laius mitu `kämletäit paned `kanga `laiuss, `kämlegä ja vaksaga mõõdad Kod

kämbus *kämbus* g -e kängus või vigane inimene see igavene *kämbus*, `kängu jäänd Jaa

kämbän *kämbän* kobaras *palugu* (pohlad) om *kämbän* Krk **Vrd** *kämpas*

kämi *kämi* saamatu, oskamatu *Kämi* inimene on üks saamatu ing, kine *kēē* üksid töö äi *lehe* Emm

kämikas *kämikas* Lüg(-käs) Jõh IisR suur tükk, kamakas `pulmades ja mattuses küll `niikesi `leivä *kämikaid ei õld*; `pandi [liha] *kämikäs potti ja `kartuli `pilgud ka Lüg **Vrd** kamakas, känikas*

kämima *kämima* Emm Rid **a.** saamatult töötama *Tule tast midagid, muudkut kämib* Emm **b.** leiba murdma, räsima *kämisime leiva ära* Rid **Vrd** *kämastama*

kämm¹ *kämm* g *kämmu* Pöi Muh LÄPö(*kemm* g -o Mar) Kei Kad Kod(g -o) eL(*kämm* San, *k'amm* Ote V, g -o), *kämmi* Jaa LNg väike (ajutine) heinahunnik *pisike eina unnikas, se_o kämm, tehatse märja `aaga, tugev sületäis ikka on Jaa; teeme einad `kämmu, labuse_p sünni panna vel Muh; kaks `kämmu `kõrvu kutsuti eina aun* Rid; `Vihma akkas tulema, `katsusin et sain einad veel `kämmu; kui ta (hein) siss veel ei ole kuib, siss -- `laotasse kemmud veel laiale, `ändä Mar; vanass `tuurved eenäd pandud `kämmu; kämmud one til'lukesed, `tõmmad uuniku ku vihim tuleb Kod; *Kämmu võid sellätävvege kodu viia Hel; võtab tolle kämmu vigla `otsa ja lähäb* Ran; mes kueva aena es ole, nõu `panti `kämmu; ruga `olli suur, kämm `olli `väike Nõo; `kämme tet'ti vihmatsega, kui ain lik'e; tulli kuiv ilm, `pilsene kämmu lak'ka, pannime kämmudest puie `pääle Kam; aina `panti `kämmu, peräst rukka, ku kuiva olliva Ote; toorõss hain `pañti `kämmo Kan; ku vihmatõ ao olli, siss `pañti [heina] üttest kämmust `tõistõ Urv; mehe `niiti, naasõ? pañni haina_ `kammu Har; kui hain kuiv, tetti suurõ_ `kämmu?, kolm vai nelli tükkü `kuurmahe Rõu || vilja- või õlehunnik kaera kämm `olli laiale Muh; `Niitmise `aigu tõmmati vili vikatiga `õkva `kämmu Rõn; üits `kämm `õl'ga San **Vrd** *kämbak, kämmukas, kämmäk, kämmüsss, kämu, kämukas, känn*²

kämm² *kämm* Saa, *kämm* Pst Hls, g *kämmi*; *kämm* g *kämma*, -ä Hls lapikpuur, *käämer kämmige lastass* [rattarummule] *pussi jaoss, auk `sisse* Pst; *kämmäge puurits ratta rummu `auku suurepes; sis ummikid tetti sellege, ehk `lasti enne `auku kämmage, `үүл'mege tõmmati libeves* Hls **Vrd** *kämmel*¹

kämm³ *kämm* g `kämmu lstk käsi – Jõe **Vrd** *kämmü, känn*³

kämmad pl *kämmad* tikand, tanukiri [kirjadeks olid] *kahed aasigud, arvad aasigud, taaspidi kämmad ja eespidi kämmad* Emm

kämmal *kämmal* g `käm(b)la Sa hv Rei, Kul Mär Kse Saa Kos Jür Kad VJg Trm Lai Plt, `kämle Käi Mär, `käm(b)li JMd Lai; *kämmel* g `käm(b)le Vig PJg Hää Tür Koe Iis Kod Plt KJn Krk Nõo San V(-l; *kämel* Lei), `kämbla Sim Iis Trm, `käm(b)li San Rõu, `kämblõ Krl; `kämmel g `käm(b)le Kuu RIId(-äl Lüg Jõh) Lih Kse Var spor Ha, Amb JJn Nõo, `kämla Kse PJg Pil, `kämli Kse Tõs; *kämmäl* g `käm(b)lä Kõp TLä Ote Har Vas, `kämble Võn; `kämmäl g `käm(b)lä Jõh Vai(n `kämblä) Juu; `kämbel g `käm(b)li Rid

1. peopesa; labakäsi *virutas `kämblega `vasta `silmi* Jõh; *kää pesa piab `kämleks `üütama* Khk; *kämmal oo jo käe laba* Muh; Nägu nagu serviti *kämmal* Kul; *lastel `añti*

`kämblaga laks `perse; kui kaks kämmalt kokku pannas, siss on ruhim Saa; ühel on laiem `kämmel ja teesel `kitsam `kämmel Kei; nüüd `võt'sin `kämlega jahu, `võt'sin `peosse Juu; mehel on kaks suurt kämmalt Kos; `võidis kohe `kämblaga teisele `müeda perset Kad; suur kämmel kui labidas Sim; `kämlegä lüü ehk karussa (karvusta) ku `vitsa ei õle Kod; kel suured käed, siis `ööldi, et iad `kämblad Lai; kämmel on terve käsi, sõrmed ja peopesa kokku Plt; to_m nii peenike, et võta `kämlega `ümbre Nõo; lei mullõ `kämblega põsõ pääle Har; tjuul sääne suur' lağa kämmel' Se || kamal `kämmel oo kaks piu `kokku, võtab `kämlega vett Kse

2. pikkusmõõt (käelaba laius) `kämblegä `mõõdan üht `asja, `kämble `laius ja `vaksa `pitkus Lüg; Paned pihu pesa `vasta `lauda, siis sene `nelja `sõrme `laius `kõige `laiemast kõhast on `kämmäl; Sia pekk õli `kämble `laiune Jõh; [nolkmitsile] tükk punast, kämmal `musta, punased ristid `sisse Jäm; `kämbla `suurune auk Khk; napp kämmal lai Kär; sedaviisi viis `sõrme on `kämle `laios Käi; paar `kämblid maad Rid; suur täis `viidi [vett] ää, nüüd [on veetase] `kämmel maad madalam Lih; vaks mõõdab pikkust, `kämmel `laiust PJg; üks nihuke `kämble `laiune, nel'la sõrme `laiune tükk [õlalapiks] KuuK; kärg on nii paks kui üks `kämmel, on `pandud linnu puus serviti Amb; `kämle `paksune kord `suola JJn; õhessa kämmelt läheb vikati `vaasi (löe esimese pulgani) Tür; üks `kämbla `laiune maatükk on; Mehe kämmal on neli `tollu Trm; `kämle paksuss `rasva piäl Kod; `kämli `laiune või, kuda `kelgi (loomal) se lauk oli Lai; si vikat om säedse kämmäld pik'k Ran; [sibulatel] Pidid kämlä laiutse vahe jätmä, siss pandset peo maha ja mõõtset Nõo; kas om `puuduss `kämbläst, vai om üle `kämbläst; pane no üts kämmel viil `pääle (õeldi riiet mõõtes) Har; `Kämlä `laiunõ kaaltagonõ om illoss, parass Vas; `kämble `paksu Se || fig lühike inimise elo on `kämble `laiune siin maa piäl Vai; opetaja `ütleb et, minu elu päeväd oled sa `kämblä laiutsess pannu Ran

kämmats kämmat's (-ts) g -i saamatu inimene, käpard Poiss akkab varsti naist võtma, aga oo na kämmats, et oost ette ei soa Han

kämmel¹ `kämmel Kse Var Mih, g `kämle Tõs Aud PJg Tor Krk, `kämli Kir Kei, `käm(b)li Tõs; kämmel Khn, g `käm|e Vig Var PJg Hää Saa Krk, -i Aud; kämmäl g `kämblä Khn

1. kellu müürisseppadel oo ko `kämmel Kse; `kämlega teed müüri tööd; `kämbliga pannatse siis `saue ja `krohvi ja Tõs; `kämmel oo müüri tegemise labidas; `kämliga pannetse `lupja ja silutse pärast Aud; `kämlega `viskab `lupja tel'liskibide vahele Tor

2. katuselasn katuse `kämlega tehässe õlekatust, kämmel oo laua `otstest `tehtud, `kämlega lüüässe tüid otses Var

3. lapikpuur, käämer – Krk Vrd kämm²

4. hobuse rautamisvahend – Kei

kämmel² → kämmal

kämmeldama kämmeld|ama Muh Mär Kse spor Pä, Hag JMd Koe VJg Sim Iis Plt, -ämä Mar KJn Vas; `kämmeld|am(m)a VNg Jõh, -ämmä Vai

1. (kämblaga) lööma, klähmima küll siä `tahtoksid `kämmeldä; viha peräst lähäd toist `kämmeldämmä Vai; [ma] kämmelda su nõnna läbi et Muh; kämmeldab `kämlega Tor; kämmeldasin teda `vasta nägemist Iis; ma tahas tedä selle ijst kämmeldädä KJn

2. leiba murdma, pudistama va lapsed kämmeldäväd leiväd ää; see leib oo `jälle ää kämmeldud Mar; piab lebakanika küllest `pioga kämmeldama; eks sa `lõika, mes sa kämmeldad Mär **Vrd** kämastama

3. a. kamaluga tõstma, ammutama kämmeldas `piuga vett Kse; ega sial siis nuge ega `kahvrid ega laual kedagist põld_s, kämmelda `pioga ku sa tahad Hag b. kelluga mõrti tõstma ma kämmeldasi `sauve müüri `peale Kse; müüriisepad kämmeldavad Hää

4. kämblaga mõõtma – Vas

***kämmima**¹ da-inf `kämme (heinariisumisest) ei viitsi `kämme käsitsi, jääb mõni kõrs maha Kir

kämmima² `kämmima, (ta) kämmib Khk Mus tammuma obu kämmib, tammub `jalgadega Khk || (saamatust tegemisest) Oimane inime, kämmib `peepe Mus

kämmis `kämmis Han Mih hädas, jännis Tööga ta oo kämmis, see ta kää ei edene Han; sa oled oma `tööga na `kämmis Mih

kämmu kortsu, krussi Ku sul'g põleb, `tõmmab ennast `käsna, kisub `kämmu kokku Hää

kämmukas kämmukas heinahunnik `väikseid kämmukid tegime, vihm oli tulemas Lih **Vrd** kämm¹, kämukas

***kämmutama** k'ammut|amma Har, -õmõ San; part kämmutat Krl hunnikusse panema kis `turbiid k'ammut' San; ku [hein] om är kämmutat, pandass rukka, `ruagõ viiäss kuhja manu Krl; k'ammuti `haina Har

kämmäk kämmäk|k g -ku Kan Plv, -ko Vas Se(-m-), -gu Se(k'-) väike heinahunnik; heinasületäis haina[?] kämmäkuhe panda, muido lätt kuumass Kan; `pankõ[?] haina[?] är_kämmäkohe Vas; olõ_s `aigu, pañni [heinad] nüisama kämmäkohe Se **Vrd** kämm¹

kämmü `kämmü Istk käsi `Tiemme sobu sobu, siis saab `kämmüd `puhtaks Kuu **Vrd** kämm³, kännu¹

kämmüss kämmü|ss g -se väike heinahunnik – Har **Vrd** kämm¹

kämp¹ kämp Põi Aud PJg Kei, g kämb|u Han, -ä Tõs tükk, pank; kobar Palitu - - nagu sopa kämp; `Juused oo na mustad ja `kõrsi täis nagu kämbud; Lehma sabaots oo kui sõnniku kämp Han; marja kämp Aud || fig Pisike vigane inimese kämp Põi **Vrd** kamp², kämpar

kämp² kämp g kamba hrl pl (suurest jalast) on aga sul ead kãmbad küll; suure `kãmpadega Pil **Vrd** kamp³

kämpa¹ kämpa hrl pl laste mängukark – Jür **Vrd** kõmp¹

kämpa² `kämpa Kir, `kämpä Tõs tükki, klimpi siis nad (linnased) olid nii kõvaste `kämpa `kasvand Kir; märjad jahud akkavad `kämpä Tõs **Vrd** kämpi

kämpar `kämpar g -a VNg VJg, kämpär g -i Kod (suur) tükk, tomp; kamakas `lüavad `luamadel kõhu `alla käsna, kohe suured `kämparad VJg; [jalarätt] nõnnagu pori kämpär Kod || [olen] küll seda `varta `reie tagund, ega `muidu siis kãäd nisukesed `kämparad ole VNg **Vrd** kämp¹, kämpäl

kämpas `kämp|as Mih Aud, -äs Tõs kobaras `ennevanaste olid küla maead ikke `kämpas koos, na üksteese ligi Mih; lilled kasuvad na `kämpas koos Aud || parand oli täis verd, `kämpäs (paksult) koos Tõs **Vrd** kãmbän, kämpis, kämpus

kãmpi, -s `kãmpi(s) Pha Kse Khn Kei

1. pank(s), tükki(s) `Aeti [linnased] laiali koa, mud'u läksid `kämpi; Sool oli kõik `kämpis Kei **Vrd** kämpa²

2. (külmast) kohma(s), kange(ks) *eks ta* (külm) *jalad ko ikka* `kämpi `tõmba Pha; *sõrmed oo na tuimad ja* `kämpis, külmaga *kisub kääd* `kämpi Kse; *Käed külmaga* `kämpis Khn **Vrd** kämpas, kömpi

kämps *kämp*s Muh Hel, g *käm(p)su* Saa Hls Krk; pl `kämpsud Mih fig kõhn olend (hrl liitsõna põhisõnana) *Temast on pal'las eide kämps järel viijl* Saa; *kõhna luum,* `juštu luu *kämp*s kunagi Hel || *karjamaad oo sii albad, vesitsed, muud seal pole kui va kadaga* `kämpsud Mih; *ta om `sõkline, sij kedägi iva ega jahu ei oole,* `sõkle *kämp*s Krk || *looma om kämsun kogusen* (kitsas ruumis koos) Krk

kämpsü `Kämpsü sassi (lõnga kohta) – Kuu **Vrd** kämpärä

kämpu kohma *Külm vetab kääd* `kämpu Kaa **Vrd** kämpus

kämpuras `kämpuras puntras – VNg **Vrd** kämpus, kämpäräs

kämpus `kämpus Kaa Jaa Pöi Han Var Mih PJg

1. koos, kobaras; puntras *Sukapaelad olid ja piarätikud olid* `kirstus `kämpus koos Han; *mesilased oo* `kämpus koos (peret heites) Mih; *linnu liimikad oo* `kämpus PJg **Vrd** kämpas, kämpuras

2. kühmus, küürus; kõveras Vaat kui *kämpus* see on. Vigane küürak, mõni ütleb *kämpus* Jaa; *Vana inimese puru, kõveras* `kämpus, *soa änam nina* `varbast ää Pöi; *käed oo* `kämpus `otsas Var **Vrd** kämpu

kämpäl `kämpäl g -ä suur tükk, kamakas *Kas `nindasuguse* `kämpälä paned `kerraga liha pada Kuu **Vrd** kämpar

kämpärä, -s `kämpär|ä Lüg Jõh, -äs Jõh, -as VNg Lüg puntras(se); kõveras(se), konksu(s) *juured one* `kämpäräs all VNg; *Nüid `sõrmed* `kämpäräs, `juoksva tieb; *tekki* `tõmmad `kämpärä, *tekk* `kämpäräs ja `unnikus Lüg; *köis läks* `kämpärä Jõh **Vrd** kämpsü, kämpuras

kämu *kämu* Kul Kse Tõs Ris Kei Äks spor M T, Plv/-o/ väike heinahunnik *pani eenad* *kämuse* Kse; *ku* `kaari `võetass kokku, *siss kaari otsa pääle saab* *kämu*; *iki vihmatse ilmaga tetti noid* *kämusit* Ran; *Kui ilm es lase õigede ainu kuivatada, siss panti väikeste kämude* Nõo **Vrd** kämm¹, känu¹

kämukas *kämu|kas* g -ka HMd Kei väike heinahunnik *Küini taga veel koa* *kämukas* Kei **Vrd** kämmukas

kämustama *kämustama* (leiba) *murdma, pudistama mis sa* *kämustad sest leibast, kas sul nuga ei ole;* *kämustab leiba kõik ää* Nis **Vrd** kämastama, käämustama

kämäksiss paksult (riides) *Küll sa oled hobuse pääl igä* *kämäksiss, neh ega siis külm ligi* `pääse; *Kämäksiss* `riides, *siis on* `jälle `raskas `kondida Kuu || *Küll oled* *kämäksiss* (tekkide all voodis), *mes kas oled* `haige kohe va Kuu

kämär *kämär* g -ä Mar Var

1. a *kähar, säbrus mõni koer oo* *kämärä* karvaga Mar

2. s korts *kas oo mõni riie või - - paned* `selgä, *kohe oo* *kämäräd* [sees] Var

Vrd kimar, kömär

kämärik *kämäri|k* g -ku *kägaras, kortsus asi* – Kod **Vrd** kimarik

kämärikku *kängu* *kämärikku* *jäänud veike põrsas* Kod

kämäs `Luodod kõhe kämä`lõuaga, `kandiline lõug pikkal ies, lõug kämä, tige Lüg
känakas käna|kas g -ka suur tükk, käntsakas Kesa `Kaarel oli võtt ma, i-lma liha
känaka ette, süend kõik ära Iis **Vrd** kämakas, känikas, kännakas¹, kärakas

känd¹ känd g kännu hv, u Ans Mus Jaa, Muh Emm L(ke- Mar) K, `kännu u Jõe Lüg IisR;
`kändu VNg

1. puukänd `tõrvaga `kännud, neist tuli must tõrv Lüg; me lähme `kända käristama
Muh; `jooksva eli `aetakse mädamand männa kännost Kul; täma (koskel) muneb kännude
`sisse Var; `kuibi `kände tembeldab Vän; koorivad kännu ää, et üssid koore vahele ei saa
Tor; kännud said `viatud viina vabrikusse HMd; `kändusi on `raske `lõhkuda Kos; männi
`kända `pantasse põlema MMg || (roo) tüügas känd võib nii pikk `olla, siis roog on ea, aga
teed sa `sõukse [kõrge] kännu, siis on õhugene kord (rookatus jääb liiga õhuke) Ans **Vrd**
kand², känd¹

2. fig **a.** (üksik) vanainimene vanad kännud kaduvad ja pole sii enam kedagid Mus; ma
ole üks vana känd Muh; elad nagu üks va känd üksi Mar; Vanad inimesed oo nagu vettin
kännud, ei neid taha `kiski Han; sa oled üks va vana känd koa Ris; päris `terves `siukest
vana `kändu ei tii `kijgi änam SJn || kalk, kaastundeta kõba nagu va känd, tema kül`lest ei
tule tükki ää, `niuke ihnus kõba inime Juu **b.** (esi)vanem; suguvõsa `kuida `kändu ies,
`ninda vesu taga VNg; kudas kennud, nõnna võsud Mar; nõnna kudas känd `ieli, nõnna
võsa järel koa Ris; kuidas känd, nõnna võsu, kuidas lind, nõnna laul; me oleme ühest
kännust `kasvand, oleme kõik ühe kännu võsud Juu; käbi ei kuku kännust `kaugelle JõeK;
kuda känd, nõnna võsu VMr

3. suur tükk, käntsakas suured mustad suitsuliha kännud olid `kausside sees Rid **Vrd**
kändam, käntsak

känd² känd g kännu Aud, kanna Pal; pl kännad Trm kimp, puhmas, kobar lille kännud,
kus paelu varresi ühü juurika pial Aud; känd on ühes kobarikus nagu pihlikul [õis], tuleb
`kända `viisi; näe õõnapul koa mitu tükki ühes kännas Pal **Vrd** kändas¹, kännas

kändak kända|k g -ga pank, kamakas suured mulla kändagad; muld viab kändaka Khk
Vrd kandak

kändam `kändam g -a Pst; g -i Vai

1. suur tükk, käntsakas mia sai ää `kändama liha Pst **Vrd** känd¹, kantsam

2. hülge tailiha `koira ei vottand liha, `saarlane [ütles]: justkui `kändami ei taha Vai

kändas¹ kändas HljK, `kändas Hlj VNg, g `kanta juurekimp, juurestik; taim koos
juurtega koi`rohtu `kasva ka `suurest `kántast (puhmaks) VNg; juure `kántad HljK **Vrd**
känd², kännas

kändas² `kändas Kad Sim Iis Trm Plt, `kántas Hlj

1. puhmana, kobaras sibulad on `kántas Hlj; ia oras on `ästi `kändas juurtega ja ise kua
`kändas Kad; siin on `kändas `sieni; sõnajalal on lehed `kändas Sim; sial (soos) on
murakid, muistikid, lillakid `kändas Plt **Vrd** kändus

2. kimpus, hädas sie vana on kua nende lastega `kändas Iis

kändel `kändel g `kändla võilille nupp – Hel

känderdama känderdama Pöi Emm komberdama, koperdama Mis sa sii känderdad;
Läks känderdes Pöi || deskr Ära roni katusele üles, kukud känderdes `alla Emm

känderdus `känderdus g -e kõver (puu) kõver nagu va `känderdus; kõver, `känderdus puu Ris

-känderik Ls kinder-känderik

kändi → känni

kändlik `kändli|k Hää Juu, g -ku Mär Kse Tor spor Jä, Plt

1. a kände täis mis `moodi sa sealt niidad, see oo nii `kangesti `kändlik Mär; `kändlik maa oo `kända täis Tor; mua on `kändlik viel, kännud põle ää `kuivand JMd **Vrd** kändne, kännuline, kännune

2. s raiesmik aeab loomad `kändlikku Mär; mets kõik maas, `kändlik aga järele; sial väila iares `kändlikus kasvab maasikaid Amb; ta ehitas `kändlikku maja Pee

Vrd kandlik²

kändne `kändne g `kântse kändlik `Kântse maa pial kasvab ilusid maasikud Han

kändrik kändri|k g -gu (-go) Emm Käi(-ek) kidur, jändrik Kändrigust puust äi saa muud kut põledust Emm; kändrek puu on `kasvand sedaviisi `valmes, pole tal `petkost ega medaged; On aga sii soos viletsed puud, igavest kase krässid ja lepa kändrigod Käi

kändus kändus puhmas, lopsaka kasvuga oras on kändus, `iasti kännakas JMd **Vrd** kändas²

känerik känerik okslik vana sikke, känerik puu; känerik ja `okslane puu Hls

käng¹ käng (käng) g kängä (kängä) Kod Hel T V

1. king, (poe)jalats tüü inimesel om suug paremb kui käng Ran; `korge `kondsega kängä Puh; mul `tul'li kängäl konds ärä alt; nii `pehme kängä olliva nigu siidi rät't Nõo; miul om üits paar `kängu Kam; küll teil om pal'lu `känge San; kängä² iks omma² noorõmbil Kan; käng pit'sitäss, `varba_kõik' vil'lin; kängül ei olõ² `siiri Urv; mul om `vahtsiid `kängi kolm `paari Vas; käüse imä `kängiga² Se || täl es ole raha, jäi ilma `kängidä Puh

2. veskiking (renn, mis juhib terad kolust kivide vahele) käng om all kol'u peeniksen otsan, sääil om mulk sehen Ran; tüüd `kasti `veski kivi man kutsutass kängäss Ote; kui `kängä olõ õi, siss võiva kõik' [terad] kõrraga `sisse joosta² `kollo Se

käng² → känk¹

-känga Ls kõnga-känga

kängats kängats g -i kõhetu, kängus ta kašs om sääne kängats Võn

kängerdama kängerd|ama Khk(-ηη-), -ämä Nõo Kam(-ñ-) Ote otsa lõppema a. kängu jääma `põrssid kängerdavad, p_kasu midagid; see vassik kängerdab, sellest äp tulegid veist Khk b. surema Ta om küll väegä otsan, nakab vist ärä kängerdämä; kui ärä kängerdät, siss olet ilma vaevast `valla Nõo; tüü inemine olevat joba ärä kängerdänu - - kängä otsa surma poole `käännu Kam **Vrd** känguma

kängine kängi|ne g -tse Nõo/-n-/ V(-dse) = kängits laits ta, ap jo kõkkõ, kängist ja rõevast ja `süvvä kah Rõn; katõl jalal ol'li kängidse², ütäl jalal kängine Rõu; Viis ol'l kõgõ tuu suvõ kängine Vas; mis um ka'ra `lat'skõsõ kängine muu ku rät't; karussõlõ lätt pal'lo kängitsit, karuss kakk pal'lo kängist Se

kängis|sepp kingsepp – Tor **Vrd** kängsepp

kängits kängi|ts (-ñ-) g -tse T V(-dse); pl -tsemmi², -tsimmi² Har) jalats, jalavari (ka sukad-sokid) pühä paega pääl ei vöi `pal'li jalu olla, piäb iki kängitsed olema jalan Ran; ei tiid, kos mu kängitse om visatu; ma karjast tullii, kängitse olliva ligeda Nõo; viisu nüü olliva

karjuse kängitse Kam; Panõ uma_kängidse[?] kõrraperäst kuiuma Urv; tuul õks viis inemiist katta ja kängitsimmi murõta `jalga Har; talvõl' piävä lämmä_kängidse[?] olõmma; nahk pargiti är[?] ja tetti kängitsiss Rõu Vrd kängine, kantsme

kängitsämä kängi|tsämä, -dä[?], (ma) kängidsä = kängmä – Vas

kängmä `kängmä, (ma) kängi T V(`kengmä Lei) kängitsema, jalgu kinni panema karjapoiss käng jala `kinni -- pañd suvva räti `jalga Ran; karjalaitis -- kängip kõögin `jalgu; [olgu] viisu vai `saapa vai suvva, `kõikiga kängitäss `jalgu; tõene jalg jäi `kängmäädä; ku `keřku lähikesi saeme, siss `kängsime jala `kiñni Nõo; Ma praavida naid vannu `tsuugõ, sõss om tõnõkõrd hää suka pääle_`kängi[?] Urv; sul omma tsuua kabla[?] kõvastõ kängidü, naid vaia raassõ nõrguta[?]; `känke jala_kiñni ja `miñke_`kařja Har; Haina `aigu kängitäss kunnal ka jala[?] (heinatüükad on teravad) Rõu; naase_`kängse[?] sääil `jalgu Vas; tu om sääil `jalgu `kängnü; tull'i üless, känge jala[?]; kängi suka[?] ka `jalga Se || `kul ma su jala[?] kängi (küll ma sulle veel näitan) Vas Vrd kängitsämä

käng|sepp kingsepp a. jalatsitegija känksepä olli ike `mõisade `ümbre Hel; tuu känksepp tennä ää `saapa; raha jäänu känksepäle `masmada, `saapa kräädsuva Nõo; Mine tuu känksepä puult `saapa ärä Rõn; mullõ na_känksepp tek'k, na_`saapa San; kängsepä poiss opiss kängsepäss Har; känksepp tek'k `saapiid ja parañd [vanu] Vas; [ma] lää kängsepä mano Se b. õlest kuju jõulumängus siss olli känksepäl silmä `vällä sorgat Hel; tuu edimäne -- es lase tolle känksepäle `kül'ge minnä TMr; tal'sipühi puul'päävä õdagu oldass üü üleväh, olõ_i midägi tet'ä, siss `tsuškva känksepä Se; kas känksepp kotoh – kotoh – kas mullõ ka[?] umbli – ei – ma[?] tsuska silmä `usse – ma[?] lasõ_i[?] Lut

Vrd kängissepp

kängu `kängu üld (-o Lüg Plv, `kängu Ran Puh Kam, `kangu Har; hv `kängü Kuu)

1. kiduraks, viletsaks `porsas jääb `kängü Kuu; rugid jäänd `kängu Khk; loom on `kängu jäänd Pha; kül'm paneb vil'la `kängu Lih; lapse kasu jäen `kängu Tõs; vili on nii `kängu läind; põrsas on `kängu läind ja kõberasse, ei sõõ ega kasva koa `ühti Juu; siga `jääda `kängu, kui kadeda silmaga vodata Tür; puu `kuivand `kängu VJg; `kängu jäänd vili Sim; õdra õrass `tõmmas kuivaga kollasest ja õdra `jäigi `kängu Trm; talud jääväd `kängu Kod; talleke om tirr, `kängu jäänu tõine, ei kasva ega kedägi Hel; orass om nii `kängu jäänu, kehvass Ran; `kängu jäänu põrss Krl; vili om ka nigu `kängu jäänu[?] Har || fig küüru – Rei Vrd kängä

2. kimpu, jänni sie jääb `kängu oma `asjaga, ei `joua edesi VNg; jääb `asjaga `kängu, päist `jalgu ei `pääsi Lüg; ku sedä tüüid ei tetä, sedä armastuse tüüid, ilm jääss ju `kängu Krk Vrd kängu, kängu²

känguma `känguma Ris KJn, `känguma Kod Puh, `känguma Rõu; ipf (nad) `kängusivad Vai

1. (kasvult) kängu, kiduraks jääma siga ju ää `kängund KJn; kui lämmi um, sõss kasuss kuřk jovvuline, muidu `känguss ar[?] Rõu

2. surema, kõngema nad `kängusivad `külma kätte Venemaa `metsades Vai; sie luom `kängus neil ää Ris; `omgi loomakene jo ärä `kängunu Puh

Vrd kängerdama, kängähtümä, känkäme, kännima

kängun `kängun Krk Nõo, `kängun Puh kängus, kidur kängun ja jännin puu Krk; vili om tinavu `kängun Puh; aiakraam ka kängun, ei kasu ei kueva Nõo Vrd kännin

kängur `käng|ur Khk Kul Tõs Juu, g -ru Kei VJg Kod; n, g `k'angru Plv, `kängro Röp kängus, kängu jäänud (olendist) `känkus nõnda kut oleks `kängur olavad Khk; `kängur põrsas, mis ei taha `süia ega Tõs; sa oled kõber nagu va `kängur Juu; sie laps on küll `kängur ja räbal; `lamba talleke on üsna `kängur VJg; `liikmed kõnksun nagu `kängur õllud sängin Kod; üt's põrss um `k'angruss jäänü? Plv

kängus¹ `kängus R(-os Lüg, -üss Kuu) spor eP kängu jäänud, viletsa kasvuga, kidur `porsas on `kängüss Kuu; laps ehk luam ehk, sie on `kängus Hlj; `kängus rugid Khk; `kängus loom Rei; põrsas `kängus, nagu `väike käss Vig; vili oo `kängus Lih; `kängus puu PJg; Rohi on `kängus, kui `vihma ei tule Jür; põle suur asi [loom], `küirus ja `kängus, `kängus kasuga JMd; iga vili on `kängus, kui ta edasi ei lähä; `kängus vili on armetu Trm; need olid niskesed `kängus kasvuga - - kased ja männid ja Lai **Vrd** kängun, känkus, kännis

kängus² kängus g -e Khk, -se Muh vilets, kängu jäänud olend `põrssad kut kängused Khk; tule `siia va kängus, ma lüö sind nagu ratta ülekaela Muh

kängä `kängä kängu ta_m kõgõga `kängä jäänü? Plv

kängähtümä kängäh|tüm(m)ä Vas, -tömmä Röp; part -hünü, -tünü Se otsa lõppema

a. kängu jääma, lahjuma Sa² tükit ar² kängähtümmä, süü rohkõmb; Talvitsõ põrssa tükise ar² kängähtümmä Vas; nigu `kängro är kängähtönü? tõõne, kõhnast jäänü? Röp b. surema, kõngema ta är kängähtü; om är kängähtüinü Se

Vrd känguma

kängäldä kängäldä Vön Se Lei, kängäldä? Rõu Vas Se paljajalu suvõl lašk iks kängäldä, ku jo kül'mäst lät's, sõss pañd `saapa `jalga Vön; käü pääle kängäldä? Rõu; Edimätse lumõga om hüä kängäldä kävvü?, jääse ilosa jäle?; rehetarõ ol' nii_kuum, es saa_kängäldä_kävvü Vas; tä lät's kängäldä? Se **Vrd** kengälti

kängä|leht (taim) ma_le kängä`lehti tuvagu iist tõmmanu Vas -lill käoking no kas sa umõht ei_saa² tuud kängä`lil'li matussõlõ viia? Plv; vanast `iustõdi kängä`lil'le `aido `sisse Röp; kängä|lil [on] sinine Se **Vrd** kingalill

känikas sie `naine on paks kui känikas VNg **Vrd** kämikas, känakas

känk¹ känk g kängi spor Sa(g -ηη- Kaa), Emm JõeK, kängu Khk Hi Rid Han Juu; käng g `kängu VNg tükk, klomp, pank, kamakas Põllal jähi vahest känk mulda vatuga külge Khk; Saue kähjõid oo otse kivi kõvaks kuivand Kaa; Üks suur [soola] känk on veel koti `põhjas Põi; apu piima känk Käi; ää `leika nii suurd `känku `leiba Rei; hobusel on sant `kõndi, [lume] kängud on `jalge all Phl; see on suur mulla känk Juu; paha tie oli, sula lumega vottis kängid `alla JõeK || puujump `metsas on `kängud VNg; peksunui, suur jäme kepp, känk `otsas, kellega peksujäl `käidi Rid **Vrd** känkär, känk³

känk² känk g kängi van sajalõngane kimp, mõisakangrute arvestusühik – Rid

-känka Ls kinka-känka

känkär(as) `känkär JõeK/-as/ Amb, g -i IisR Kei Kos Jür Sim Lai Plt, -a u Hlj IisR, Kad VJg; `känkär g -ä Kuu VNg Lüg Jõh, -i Juu; `känker Juu tükk, pank, klomp, kamakas Suur `känkär oli kohe mesi`kärge, vade `mulle `ühtä ei `annetud mekkida Kuu; `Känkäräd `jäävad kõvale `maale kui `kinnad Lüg; [lamba] Kõhualuseid `känkäräid ia (hea) `villaga `ühte ei `pandud. `Känkäräd olid niskesed mudast ja `sõnnikust `paakas tükkid; [sõnnikulaotaja] Võttas `känkari pihu, `viskas ühe `seie, `tõise `sinne IisR; madal ja sañt moa nagu `känkär; leib nagu `känkär, `kerkimatta ja tahu `moodi Juu; erilase kärge

külmetab talvel ää nagu `känkar Amb; `känkar on poriga kokku `kuivand riie Lai; sita `känkar Plt; känkara(sse), känkariisse, känkärä(ss) tükki(s), käkru(s) Nie kabukad on sul kohe jo `känkäräss, ega samate nie `kelba pesemättä `jalga `panna Kuu; sa pesid ikke [lambavilla] ja läks `känkärä VNg; `Aia `õtsile visetu peso `tõmmas pakkase kääs `känkärä Lüg; `kompvekid sulavad `niiske käes `känkariisse, kui piigistad `suoja Kad; põll või rätik, ku_d'a on poriga koos ja ära `kuivand, siis ta on `känkariisse `kuivand Lai | kõverasse, kõöku Oli `teine `ennast `känkara `tõmmand (kõhuvalu käes) IisR || fig `Kössüädä `jusku `issa `meie `känkär kohe Kuu; pisikene must `känkär, `räägib `kiele `otsast VNg; männi `känkara; poisi `känkar VJg **Vrd** känk¹

känkas `känkas tükki, käkru, paakunud – Lai **Vrd** känkras, känkris

känki `känki Jäm Pöi tükki, panka limbud `lähtvad `känki Jäm; Sauese moa `sahkamise `aega pidi nõnda `voatama - - [muidu muld] jähi kõik `õhte `känki kut suur seep Pöi **Vrd** känkra

känkima `känkima, (ta) kängib Jaa Pöi suruma, pigistama [poiss] `känkis `peale `teisi, näpistas `peale `teisi Jaa; [maadeldes] `känkis teise maha Pöi **Vrd** känkima¹

känkligane `känkliga|ne g -se = känklik minu põld om väegä `känkligane San

känklik `känkli|k g -ku ebatasane, künklik `känklik maa, kus pailu juurikaid VJg **Vrd** känkligane

känkra, -s `känk|ra(s) IisR Jäm/-as/ Jür tükki(s), tompu(s), käkru(s) `Solksatasid tina vette, sie `tõmmas sial `känkra; `Mõtlet, `püülijahu lasid `känkra keik `minna, `niiskes `seisasad IisR; Tänavu on `piendramuld kohe `känkras `piendra pial Jür **Vrd** känkra, känki

känks¹ `känks g känk|a, -u, -i konks **a.** kartulikonks känk [oli] `kartule `võtmese jaos; kardule känk, kellega kardult kisud Aud **b.** hv pootshaak känksga tõmmatse laeb `kaldale lähemale Aud **Vrd** kenks¹

känks² `känks g känk|si pink – Saa **Vrd** kenk

känks³ `känks mullakamakas – Noa **Vrd** känk¹

känks⁴ deskrlapsed `laskvad kukervalli, `viskavad üle pää känk ja känk Rei **Vrd** kenks²

känkris `känkris tükki, pankas, paatunud maa on `känkris, üless `kostund ei ole Noa **Vrd** känkra

känksti `känksti deskrl koorm läks `känksti `ümber Kse **Vrd** känksti

känkru, -s `känkru, `känkru konksu(s), kõvera(k)s sa oled ta (rauatüki) ni `känkru tagund et; [nüüd] on `känkru Trm **Vrd** känkru

känkru, -s `känkru, `känkru S

1. kõveras(se), kägeras(se), konksu(s) kõveraks `känkru tarib ennast, sihest `aige; loom külmaga `känkru, kribus, sel'g `küirus Jäm; sõrmed külmaga nii `känkru, p_saa `sirge; vana inimene nii kogu vädand - - nii `känkru jäänd; istub jalad `känkru, vaheliti (rätsepistes) Khk; see rätik `kuskis `känkru olnd, suured kurrud võtnud VII; ää vedag nõnna `känkru ennast (magades); tagumised jalad nii kõveras, `känkru et Muh; Süilid vidavad ennast ikka känkru, kui kiskid inimene või loom neid satudab Emm; Kes `viskas `riided sedasi `känkru Rei; see kanjas `aeti [vanutamisel] nii `känkru et erm Käi || tükki, panka Märg muld jääb kaevates `känkru Rei **Vrd** känkru, käkru

2. kängu(s) `känkus loom, ep söö ega kasu Jäm; soode `ääres kasuvad `känkus puud, lühised ning kõverad Khk; põrsas oo `känku jään, põle `õiged `söömist saan Muh; k ä n k u k u k k u m a alt minema, sisse kukkuma äi Peet pole sennega `känku mitte kukkund Emm

känkäme `känkäme, da-inf kängäte Hls; pr (ta) `känkäss Krk surema, kõngema saa nätä, kuna tal üt'skõrd sij tuñn tule, et ta ärä `känkäss Krk Vrd känguma

känn¹ kähn g känni Kaa Pöi Muh PJg Hls Krk, kähnii Juu Vil; känn g känn|i Käi, -u Phl kängus, kidura kasvuga Ju nendest (põrsastest) kuri silm ole käind on, et nee `sõuksed kännid ja kärna punnid on Pöi; `olli see üks va pisike kähn (inimesest) Muh; `põrsa känn on `välja tuln Phl; ni pisike nagu kähn, ei ta kasva ega Juu; mul kaks `veikest õuna `känni on säääl `lehta sij, paar `känni Vil; pedäjä känni ei kasva suurepes Hls; til'luk ku üt's kähn Krk Vrd könn¹

känn² kähn g känni Hls Krk väike heinakuhi `väike kähn iki sai, [õeldi] ku einä kuhi om `väike `juhtunu Hls; ku vihman suvi, sõss pannass `väikse kuhjakse känni Krk Vrd kämm¹, känu¹, könn²

känn³ kähn g känni Rak Ksi; känn g `känni Kuu Istk käsi `lapse `kännid `külmitäväd Kuu Vrd kämm³, kännu¹

kännakas¹ kännak|kas g -ka Pha; pl kännäkäd LNg (suur) tükk, kantsakas, kamakas suur kännakas [liha] Pha; raud ja liiv kokko suland, nisoksed kännäkäd, see oli raua sitt LNg Vrd känakas

kännakas² kännak|kas g -ka Nis Juu(kännäkäs) JMd Ksi (elu)jõuline, tugev, tüse; lopsakas tugeva, madala kasuga puu, kännakas puu; kännaka kasuga mees Nis; aga see oli paks jäme kännakas mees; see `neoke kännäkäs oras, jäme ja lõhike Juu; oras on kändus, `iasti kännakas (tugeva juurega) JMd Vrd kännukas²

kännal kännal g `kändla Jäm Pöi Pal Ksi Lai = kännas oh mis suur juure kännal oli; rugi kännal mis ta `võrressend on; rohu `kändlad, sedine suur pantsakas tuleb maast üles Jäm; `pähkli kännal Pal; kännal on `veike, puhmas on suurem Ksi; pohlaka marja `kändlad, mitu kännalt koos; õied, marjad on `kändlas Lai || fig (inimesest) sa oled üks pisike kärmes koa ehk kännal Pöi

kännar kännar g `känra kobar – Lai Vrd kännas

kännas kännas g `kända Khk(`känna) Pöi ViK TaPõ Plt KJn(-äs); `kännas Hlj Lüg(-äs), g `kända VNg (juure)pundar; puhmas, kobar ühest `kändast `välja kasund lõhmuspud Khk; kolm odra ühe `kända_bäl kasund Pöi; tal'v võt'tis ärjape kõik äe, mõni kännas aga jäi Kad; teil on `ästi pailu muru laugu `kändaid VJg; võerasemal on `kändad Sim; punase `sõstra kännas; pihlaka `kändad Trm; `pähkled kasvavad ühes `kändas Ksi; jõhv ein kasvab nigu kännas, `kända `moodi `ringi ratast Plt; pohlamarja `kändäd KJn || fig (inimesest) `istub ies `jusku vana `kännäs; kuhu sie `kännäs enämb läheb, kui on `ninda paks Lüg Vrd känd², kändas¹, kännal, kännar

kännastik kännasti|k g -ku Vän Juu(kännä-) Kos Jä, `kännasti|k g -kku VNg Jõh(`kännä-) kännustik `puhtas pao võsa ja mätastik ja kännastik `ol'li Vän; kännastikkus põle muud kui kännud Kos; luomad süevad kännastikus JMd; lähme kännastikku, seal paelu moasikaid Koe Vrd kannastik

kännestik kännesti|k g -ku kännustik kännestik kasvavad moasikad Juu Vrd kannestik

känni `känni Sa Muh L(-*n*-) Kad M, `kändi Rei kängu, kiduraks `pörssad on nii `känni läind; kasuga `känni jäänd Khk; `Leibade `ahju panemise ajal äi `tohtind lapsed ahju suu eest läbi joosta, kes `leibade vahele läheb, see jääb `känni Kaa; `pörsad on `kändi läind Rei; temal ei ole `tervist, kas on luutõbi, [et] jäi `känni Rid; `kapsad oo nii `känni jäänd Mär; mõni [inimene] ond `väikse kasuga, `känni läin Khn; vasik on `känni jäänu Saa; nii (taimed) om nõnda `känni jäänu, ei lää edesi ega tagasi Hls; sji [loom] om - - `känni kokku `kiskun Krk **Vrd** kännu²

kännima `kännima, (ta) kännib Mus Kaa Krj Jaa känguma Äi see (pörsas) kasu kudagid moodi, kännib aga peele Kaa; [siga] Kasus neli nädalad nii kenast, äga siis akkas äkist `kännima ja niid ep kasu koa änam mette `pörmu Jaa

kännin kännin kängus vili om kännin Krk **Vrd** kängun, kännis, kännun

kännis `kännis Kuu(-ss) spor S, Rid Han, -*n*- Kse Tor Kõp; `kändis Rei kängus, kidur Sie `porsa on küll `känniss, ei sie `kasva nüd mitte terä Kuu; Üks `kännis kask sääl veel `püsti on Jäm; pörsas seisab `kännis pääle, see ep kosu piretkid ka Khk; Kännis kasuga [puu] Kaa; küla on `puhta `kännis (vaene) Rid; vasikas oo `kännis Tor **Vrd** kännin

kännu¹ kännu (-*n*-) Koe VJg Trm Ksi Lai Plt; `kännu Lüg(-o) Jõh IisR, `kännü Kuu lsk käsi `Kännod on `külmäd Lüg; tule tie `tantale tere `kännuga Jõh; pese oma kännud `puhtast Lai; näe lapsel veike kännu Plt **Vrd** kämmü, känn³, kätü

kännu² `kännu kängu – Phl **Vrd** känni

kännukas¹ kännu|kas g -ka Jõe Mär Juu kännuline kännukas eenamaa Mär; se moa on nii kännukas, `kända täis Juu **Vrd** kannukas

kännukas² `kännukas lopsakas küll on `kännukas oras, on jäme, lihav Jõe **Vrd** kännakas²

kännu|kull kännu|kull kanakull – Var -**kuningas** (lastemäng) mina kännu kuningas, sina sita labidas JMd **Vt** kivikuningas

kännuline kännu|ne Muh Mär VJg, -le|ne Mar(kennu-) Lih Tor Juu, g -se kännurohke `meitel oo `seuke kännuline moa Muh; kännulene raiesmaa Tor **Vrd** kannuline³, kännukas¹, kännune

kännun kurt kännun kogusen ku üt's assak (kängujäänud puust) Krk **Vrd** kännin

kännune kännu|ne g -(t)se kännuline Kännust maad ei saa künda Han **Vrd** kannune², kändlik, kändne

kännu|seen `Känno `sieni ei süe `kiegi Lüg; kenno peal kasovad nee kenno seened, ega neid `sööda mette Mar; nihuksed riidad kasvavad kohe sedasi kännu `kül'gi, loomad söövad easti, need on kännu seened Juu **Vrd** kannuseen

kännustik kännusti|k g -ku Mär Kir Tor Ris(känno-) Kos Plt raiesmik põlegi muud kui üsna kännustik Mär; kännustikus kasvab nuor võsa Kos; kännustikus risu ei ole, see on puhas pal'las tüügas Plt **Vrd** kannustik, kännastik, kännestik

kännu|toristis kännutoristes lsk rähn – Nis -**vaht** hum metsavaht `ööldi kännuvaht olema. vahest `öössi `tehti `kändusi `juure (varastati puid), siis käis neid `kändusi `vahtimas ja `märkimas Juu

känsakille känsakille sirakil, losakil (maas) Kui inime või luom känsakille on, siis piab päris pikali olema Jür

känsatama Känsatama hooga pikali heitma, kukkuma – Jür **Vrd** kantsama

känt¹ *känt* g *känd*|u VII/g -tu/ Jaa Pöi, -i Rei

1. *känd raiu puu maha, jääb känt järele VII; 'paljad kivid ja kändud, kruusi maa; ma ole kadaka 'käntusi küll kärstand; kändud mädanevad ää Jaa || kaigas, halg mine 'korja puu 'käntisi; Tuka mullik tuli mei 'oue, ma 'viskasi kändiga; Törvase kändid olid lodja sees, senega näidedi tuld, üüti toosel käimiseks Rei Vrd kant¹*

2. fig vanainimene vanad käntud VII; *Äi tea mis inimene kākastab, omal pole kedagi, üks vana känt Pöi || kuda känt ees, nõnda võsa 'järgi koa (nagu vanemad ees, nii lapsed järel) Pöi*

Vrd *känd¹*

känt² *känt* g *kändu* kõverus, käänd; *kurv puu känt, kändudega puu; tji känt; Teel on kändud sjiis KJn*

käntas → *kändas²*

***käntima** *komberdama millal ma 'käntides tuli VII*

känts *känts* (-ń-) g *kän(t)s|i* S Ris Nis KJn Krk(*kändsi*), -u u Khk Pha Phl, spor L(-o Mar), Juu Kos Jür Kad VJg IPõ Kod(-ä); n, g 'känts|u, -o, -ü Vai

1. (suur) *tükk, käntsakas pappi 'andas 'köstrille viel üvä 'käntsü liha Vai; suur leva känts kää Khk; seebi käntsid olid 'kainus Kär; [turvast] Vissati aga känts aavalt 'ahju; 'Õhta 'anti veel kannikas 'leiba ja känts liha 'kainlu, söö teise päeva läbi veel Pöi; mamma 'saatis suured või käntsid levaga Muh; 'minta 'karja, leigada leva küljest tükk ära, [see on] karja känts Emm; küll tema võis 'siia maged võid, keeras käntsu 'püuse ja söi ära Phl; suured sialiha ja 'lambaliha käntsud Lih; 'murtsin ühe käntsu 'leiba Juu; üks suur känts liha VJg; ära 'löika nõnna suurt 'käntsä Kod || fig Sai käntsi 'kainlu ja läks (tüdruk leidis endale poisi) Pöi Vrd käntsakas¹*

2. (vana) vormitu, kasutu ese või olend; *konts mis sa vana känts oled (inimesest) Tor; vana luua känts; jäi üks seebitüki känts järele Juu; [rätik] nigu va känts poriga koos, ära 'kuivand Lai; 'väike 'kuurme känts Krk*

3. *käntsti Äkist oo einakoorm känts kummuli Kaa; Pisike roag jähi jala ede, känts maha, 'sõuke on see vana inimese asi Pöi Vrd käntsati*

käntsagalt *käntsagalt* kentsakalt, veidralt *kui käntsagalt ta seda 'oskab itelda Khk*

käntsakas¹ *käntsa|kas* Kaa VII Pöi L Iis Vas/-nds-, *käntsa|kas* Khk Muh Mär spor K, Trm(g -ku), *kän(t)sä|kas* Mar, g -ka; *käntsä|käs* Lüg/'k-/ Mar Vig, *käntsa|käs* Mar Tõs Juu, g -kä; *käntsa|k* Saa(-ndsä|k g -gä) Se/-nds-, *käntsä|k* Kod, g -ku; 'käntsa|k g -ka Kuu(-ä|k g -gä), n 'käntsaka VNg; *käntsa|k* g -ga Khk, -ka, -ku Trm Rõu; *k'andsa|k* g -gu Rõu

1. suur tükk, *kamakas 'andas 'mulle ia 'käntsäkä liha ja 'suure tükki 'leibä Lüg; sai käntsaka 'leiba käde VII; kui 'neoke 'pehme elm oo, kõik jalad oo [lume] käntsakud täis (hobusel) Mar; pulmakottis oli kaks 'leiba, karbitäis võid ja käntsakas liha Mih; suured 'turvla käntsakad pannakse 'kuima PJg; tõin 'siule õhe käntsaku liha Saa; sain iä käntsäkä 'leibä; 'murtsin ühe käntsaka leeva kül'lest ää Juu; ega sa seda käntsakad 'jäksa ää 'siia JMd; kaks käntsakud liha Kod || fig aga sie inimene one üvä 'käntsaka VNg*

2. *kidur, vilets, vormitu (ese või olend) va käntsäkäd paiod ja kased segämesi; pisiksed puu käntsäkad veel kasovad Mar; leib 'seepis, kui ta magedaks jäi, käntsakas, kooruke jäi 'lahti PJg; Käntsakas puu Vas; kuiv inemine kui käntsak Se || fig minu pea ei ole elu 'aegaski valutand, aga ta on 'seoke nagu käntsakas Mih*

Vrd känd¹, kants, kantsam

käntsakas² *käntsa|kas* Jäm Khk(-gas g -ga) Kaa Krj VII LNg, *känsa|kas* Khk Kõp, g -ka; *käntsäkäs* Khn kentsakas, veider; *naljakas on see aga üks imejutt, käntsakas lugu* Jäm; *känsakas mees, kis naljajuttusid ajab* Khk; *`söuke meitsakas mees, teab käntsakid sõnu ja juttusi* Krj; *kui sa jood, nii ea, aga pärast sur käntsakas maik jääb suhe* VII

käntsam *`käntsam* Pha, g -i Hää käntsakas Meite vana keis Toomal abis siga `tapmas, *antud suur `käntsam liha* Pha **Vrd** kändam, käntsakas¹

käntsama hv *`käntsama* Kaa, *känsata* Jür pikali viskama, kukkuma Nää kus enese maha *`käntsand* Jür **Vrd** känsatama

käntsati *käntsati* kantsati vedel tainas latsatab, aga kõva tainas kantsatab, kukub kui *käntsati* Saa **Vrd** kants

käntsi kängu läab *`käntsi pisike põrsas, kui ta saa `piima mette* Mar

käntsik *käntsi|k* g -gu Rei, -ku Krk(-nds-)

1. (leiva)tükk ühe *kæe* käntsik, kahe *kæe* käntsik; *mes `leiba ma änam leiga, ma `leikasi iga ühele kantsigu* Rei

2. väike koorem või ta mõni *`kuyrme olli, ahtik kantsik; `väike `kuyrme kandsik olli pääl* Krk

käntsme pl *`kants|me, -mä* jalanõud *suka* suvva koku olli *`kantsmä* Hel **Vrd** kantsme, kängits

käntsti *`kantsi* Kuu VNg IisR Han Jür Kad Rak äkitselt, hooga, kantsatades *`lammas `kantsi külite* VNg; *Obune kole `kantas, `kargas, mina `kuormaga `kantsi `kraavi; `Õhta `viska kere `kantsi `vuodi* IisR; *Siga löi nina aa alla ja aed oli `kantsi läin; Poiss pani venna `kantsi maha* Han; *ühekorra oli aga `kantsi pikali muas* Kad; *kui sa tasa `kaalu ei oid, siis oli [käru] `kantsi `ümber* Rak **Vrd** kantsi, karkantsi, känksti, kants, kantsati, kantsik

käntstik *`kantsik* Jäm/-n-/ Kaa kantsi kukub *`kantsik maha säält* (puu) *pæelt* Jäm **Vrd** karkantsik

käntsu *`kantsu* Juu Lai tükki, panka *see mullatükk on nii `kantsu ja `känku läind* Juu; *põll on `kantsu `kuivand* Lai

***käntsuma** *lööb teise uppi nii et kantsub* JJn

känu¹ *känu* hv väike heinasaad (hrl võrdlustes) *`väike lait's istuss rij* pääl *ku känu kunagi; sa istut `pääle ku üt's suur känu ütsinti siin* Krk **Vrd** kämu, känn²

känu² *känu* jõud, jaks *Sul_s seda känu na vähä on* Tõs **Vrd** kenu¹

***känutama** ipf (ta) *känuts* konutama *känuts vagusi pingi pääl* Krk

känutu *känutu* jõuetu, vilets *tä jäeb ju na kantsus ette, jäeb viletsas, vananimene ei saa oma asjaga isi akkama* Tõs **Vrd** kenutu

käo|jaani ajama Khk Hää Saa Rap Plt Ran fig naljatamisi luiskama, lorama *mis sa aead `söukest käu `jaani* Hää; *ära aea käo `jaani, no see on käo jaani jutt; al'bi juttusid aeas ehk käo jaani juttusid* Plt; *ai niisama käo `jaani, es `saagi `õiget `otsa kätte* Ran

käo|kaatsad pl *käokaatsad* TÜR, *käü`k-* Kuu nurmenukk **Vrd** käekaats, käo|kaltsad, -kannus, -kinnas, -king, -lill, -püksid **-kaltsad** = käokaatsad *käo `kaltsel om kõllatse `äitsne kãpan otsan* Krk **Vrd** käekalts

käo|kannus hrl pl **1.** sinine käoking *käo`kannuksed on sinised Vai; käo kannuksed kasvavad eenamoa peal Juu Vrd käoking*

2. *käokanusse(d) nurmenukk – Hel Vrd käokaatsad*

käo|kapsas 1. *jänesekapsas käu`kapsad, appod, kolmenurgelised lehed nagu ärjapea lehed VJg*

2. *lepiklill käu`kapsas kasvab kevadel lodu maas, kus lepavõsu IisK*

3. *?piimohak käo`kapsad one metsän laia lehegä nagu ike`kapsa lehed; alt metsäss vedäväd käo`kapsass ja sia`kapsass sigadele Kod; käo`kapsta mõtsah kasusõ Se*

käo|katlad pl (lill) *`krantsõ seen um`säätse lillikese[?], nigu`käo`katla[?] Rõu;`käo`katla[?] omma, nu ka kasusõ niidü pääl, om sääne lagä otsah kui tuul kurõ`katlalgi Se -keel (taim) käo`keeled on`niuksed sinised lilled Juu; käo`kijl, [tal] ei_olõki`häermit, lapigu[?] Se*

käo|king 1. sinine või kollane käoking *Käu`kingi vanast`pieti ajas`rohkemb IisR; käo`keñnad`kasvavad`kuiva maa pääl Vai; va`käoking o koa kihtine taim, see jo kodone roes Mar; käo`kingadel on sinised tutud`otsas Juu; käo`kingad,`terve king kohe ots, kõik ümmargune, linnud (mesilased)`korjavad magusad nende küllest VMr; meil on ajas käu`kingi Iis; käokingäd one sinised eiermud ja nagu kukekannused taga Kod; käokingal on kollane õis ots, kolme kandedes varred, õis on nigu king Plt; käokengä om kengä`müüdu, paela ka pääl, kõllakass ja must, loime mõtsan olli neid, kos poritsep ja vesine Krk Vrd kingalill, käo|kannus, -kota, -kübar, -roos*

2. *kuldking – Põi`Mär Vrd käopätt*

3. *nurmenukk (hrl pl) – PJg Hää Saa Rap VIPõ M Krl Vrd käekinnas, käokaatsad*

käo|kinnas pl *käo`kindad nurmenukk – Vig PJg Vrd käokaatsad -kirg -kirg(-r-)* = *käokirjass – Urv Krl Har -kiri = käokirjass käokiri, tuu`väike putuk,`näitä, kos poole ma mehele saa Rõn -kirjak`käokirjak = käokirjass – Nõo San Urv -kirjass`lepatriinu`käokirjass,`lindu`landu,`näitä, koe poole minnu mehele viiass Ote;`käokiräss, til`lokõsõ`mardigõ[?] Kan;`käokirjassel omma[?] siiva[?]; tiä ol`kirrev, selle`ülti`kaokirjäss Urv; latsõ[?] võti[?] käe pääle,`proomõ[?], lasi[?]`lindu, esi[?] lugi: käo`kiräss,`lindu`landu, kost puult mullõ`mijss saa Rõu;`Käokiräsel om il`loss`kirriv`sälg`Räp Vrd`käo|kirg, -kiri, -kirjak, -kirjät, -lehm, -lind -kirjät = käokirjass`käokirjät`ää`piimälehm, kuulute kos poole mina mihele saa Hel;`käokirjät`lindu`landu,`näita`kostpuuld`sõda tuleb.`sinna kos`käokirjät`siss`lendäb, säält puult tuleb sõda Nõo -kota pl`käoking`käokota[?], sinise[?] häitsekesse[?],`pääle`häitsemise`jääse`pok'sja[?] Lut -kukk`lepiklill`käokukk om`kõllane,`lepistikuh`kasuss,`keväja`häitsetse[?] no[?] kägo`nakass`kuukma,`nakassõ[?] lilli[?] ka`häitsemmä`Räp -kull`kägu`käokul'l, enne kui ta`kukse,`siss ol'l`kägu,`aga kui`vakka`jäi,`kukmise`aig`müüdü,`siss`jääss`kulliss`Kam || fig (karjuvast lapsest) [tüdruk]`esi`olli`ku`käokul'l`rüük's;`mis sa`tuut`sel`käokullist`siia,`ta ei`kurda`jo`Krk*

käo|käis|pea (kortsleheline taim) *Käo`käisped on`lehtise`einä`ulgas`neskesed`lehed;`käo`käispä`lehed`kasvavad`kolme`aariklased,`nende`pääle`kõrjab`vett, on`jusku`päält`õõned`Lüg -käte|rätt`kuradikäpp`mõtsa`alh`kasuss`kirivä`lehega`hain,`meil`kutsutass`nuid`nii`käokäterät't,`taal om`kat's`juurt`alh,`üt's om`must,`tõnõ`valgõ,`inemise`käe`müüdu`Har*

käo|kübar 1. *kellukas – Trm Trv Krk San raanikide`sehen`kuju`maa`iki,`sääl`kasvass`üüvarju,`käokengä,`ellereinä,`käopõlle,`käokübäre`Krk*

2. käoküpär käoking – Urv

käo|külm Piale jüripäeva seisis viil kaua kül, siis öeldi *käokül*m KJn **Vrd** käovilu **-lehm** lepatriinu *Käolehm lasti sõrme müüda üles ronida* Nõo; *käo lehm* - - *sai lindu* `aetuss [öeldi:] *käolehm* `lindu `landu, `linda sinnä? *lepistikku*, `karga sinnä? *kadastikku* Plv; *käolehm om kirriv*, [on] *verevät ja `valgõt ja `musta*; `lindu `landu *käo lehem, kohe poolõ sa `lindat, sinnä? ma mehele saa* Räp; *käolehm, kirriv* `kärpsekäne *verrev*, `valgõ_`täpi pääl Se **Vrd** käokirjass **-lehmalina** *käolehmälina* = *käolina* – Räp **-lill** *nurmenukk* – Hää Hel **Vrd** käokaatsad **-lina** (eoskupartega) *karusammal käolina om verrev*, `valgõ *nigu? tutt otsah* Räp; *käo lina, nu kususõ sääl koh kahrusammõl om, nigu söödü pääl, kuiva maa pääl*; *Käolinu keedetäss lehmile, siss lehm pelga_j kadõhust* Se **Vrd** *käo|lehmälina*, -nisu, -rügä **-lind** *käolind* lepatriinu – Plv **Vrd** käokirjass **-nisu** *käunisu* = *käolina* – Iis

käo|pesa fig `suuga teeb kõik, *kätägä ei tee käopesägi* Kod; `suuga teeb suure linna, *käed ei tee käopesägi* Pal; `Suuga tege iks suurõ liina, *kässiga ei tii? käo pessägi* Urv **-pete** *linnupete käo petet* `võeti *ommuku vara, suutäis suhu, kui `väl'la `miñti*. [muidu] *kui kägu kukub ja sa ei ole iva `enne `võtnud, siis kägu petab ära, [ja] siss petetse sind kogu päe* Saa; *käu petet võt'tis mõni, kui seda (käo kukkumist) põld viel `kiegi kuuld, `süödi tükk `leiba ära* - - [muidu] *oled ikke käu petetud* Amb **Vrd** *käopetis* **-petis** = *käopete keväde kui kägo kukkub, siis võtta `ommiku käo pettist* Lüg; *vara ommiku võta käu petist* Iis; *ma võtan ivakese käo petiss, leevä muriku - - küljess ivakese* Kod **-pung** = *käopuuk* *Käopung pueb inimesele ja ka `luamale naha `alle ja imeb verd, `perse jäeb `välja* IisR; *käopung on nesuke täi `muodi, must, vere imemise kot't, pueb naha `sisse* IisK **-putk** (taim) *käoputked kasvavad võsun; vares`put'ki ja käo`put'ki `süütse, niid on magus apud; lapsed roodid `müüdü jõe jäärt, korjasid käo `put'ki, käoput'ked one põhjatu üvad süädä, apukad kua* Kod **-puuk** *metspuuk käo puuk on `luoma `külles, `punnib naha `sisse, imeb verd* Lüg; `Kiskusin `kuera `küljest käu`puukisi IisR; *kihvtine `irmsass sij käopuuk, ku käod kukuvad, siis akab puuk `külge; võsud o täis käo`puuka* Kod **Vrd** *käopung*

käo|põll 1. *käopõll* (Listera ovata) – Hls Krk San *käopõlledel* `valge `äitsne; *käopõll kasvass einämaa pääl, leht pik'k, ots teräve* Krk

2. *jumalakäpp* *käopõll, tõine om `valge käpp all, tõine must käpp, kirivese lehe* Krk

käo|pätt *kaunis kuldking käo pätid kutsuti, päris kihja `moodi, sii nurme `niitis olnd ullusti* Vll **Vrd** *käoking* **-püksid** pl *käopüksid* *nurmenukk* – Saa **Vrd** *käokaatsad* **-raud|sepp** *väike-lehelind üits lind om `seante, laul kõlts kõlts - - käo raussepp* Krk || fig *sij* (laps) *om küll käo raussepp, ravvats ütte`puhku, ei lase eläde* Krk **Vrd** *käesilgutaja, käguraudsepp, käo|sepp, -sulane* **-roos** *käuruos* *käoking* – IisR **-rätt** *käorät't* ”*kalmuse moodi lehtedega roosade õitega lill*” – Har **-rügä** *karusammal käorügä* [kasvab] *kivede pääl ja mätäste pääl; käorügä, varre om `seante punaka, [kui] lumi lää, siss om temä joba `äitsnemen* Krk **Vrd** *käolina*

käo|sepp = *käosulane* *Käosepp laalab sil'p-sul'p-sul'p-sul'p - - jusku teeks sepi* SJn **-sulane** *väike-lehelind (Phylloscopus) Käu sulane, üks pisike al'l lind, laulab sil'ts sol'ts sil'ts sol'ts* Põi; *käo sulane `lendab alati käo järel. mõned räägivad et käost piab pärast kul'l `saama, kui ta enam ei kuku ja kõege esimene keda ta ära sööb, on käo sulane* Trm **Vrd** *kägisulane, käo|raudsepp, -sepp* **-sõlg** *käosõlg* *kuldtulikas* – Ksi Krk **-sülg** fig *valge sülgjas*

vaht taimedel `jaanibä `ümber on roho `küljes käu `sülge, vanad inimised `ütlesid et senest siginevad `paarmud Lüg; nisuke vahu `moodi tükk on käu sül'g Kad; käo `sül'ge om einämaal `lehte pääl, käosül'le tüki om seantse `valge Krk Vt jänese-, teo|sülg

käotamma `käotamma (haki häälitsemisest) hak'k om tuu, kes `käotass, tege käo^o käo^o Ráp

käo|tuss `käotuss (taim) – Juu

käo|ummis|king 1. (lill) käu ummiskingad, [kasvavad] kodu mail ja `ümbär uonete, ruosilille `muodi VJg

2. (seen) käo ummisking on üks ele punane sien, just kinga moodi, aja jääres kasvab, vara kevade Iis

käo|vilu Piale jüripäeva seisis viil kaua külm, siis öeldi käokülm või käovilü KJn Vrd käokülm

käpa|kala `käpakala euf hüljes – Ans Mus

käpakas `käpa|kas Aud Pst, g -ka Mar SJn; pl `käpaku Pst

1. hrl pl labakinnas `käpakad või pät't`kindad -- nendega käiasse `metses; kus mu `käpakad on SJn Vrd `käpik, `käpukas

2. lapuline, kontvõõras – Aud Vrd `käpaline

käpake dem < käpp¹ siul on just ku `kassi `käbäkäine Vai; `käpä täüs `võetass `käpakekse `kaindlõ ala Har; ma võt'i [koera] `käpakese, `ütli et Kudikõnõ, mine no kodo ar^o Rõu

käpakil, -e `käpakil Pöi Muh Emm Rei L Juu Tür Pal Plt, -gil hv Khk Saa, `käpakil Vig Tõs Kõp; `käpakile Jäm Khk(-gile) Vll Pöi Rid Kse Var PJg Rap Juu(`käpä-) Tür Lai Plt, -kille JJn VJg Iis Trm Pal Plt Pil; `käpäkille Kod KJn, -killõ KrI Rõu Ráp `käpuli kukkus `käpagile maha Khk; `käpakile aseme ees muas; `uhkus aeab upakile, `ahnus `käima `käpakile Vll; Vana võtab ennast kohe `käpakile (joo purju) Pöi; `joonund mees leheb `käpakil Emm; mis sa sii `käpakil vedeled ees Muh; `käis `käpakil(e) Rid; ronis `käpakil laua all Kul; `uhkus aeab upakile, `kõrkus `köima `käpakile Kse; jooseb raha `järgi kas või `käpakil maas Hää; `tõllutab `käpakile `kruavis Juu; tukkus sial laua pial `käpakille JJn; tuli üle ukse `käpakil Tür; laps - - käib `käpakille, `küürän Kod; kui `käpakille lase, on `käpili maas Pal; `õhta_i saa väl'lalt koeogi, [oled] tii ääres `käpakil maas Pil; `Uhkus aja upakillõ, `ahnus `käämä `käpakillõ Rõu Vrd `käpakili, `käpaksil, `käpakul, `käpikil, `käpukil

käpakili `käpakili Khk Muh Mär Hää JMd KJn SJn; `käpä|kili Juu KJn, -keli Puh `käpakil mis sa sii `käpakili maas kuulad; kukkus `käpakili läku `sisse Khk; `uhkus aab upakili, `kangus `käpakili; [oled] `käpakili, nelja `käpa peal Muh; `roomas `käpakili moas, perse `püsti taga Juu; olli `võtnu nii pal'lu [viina], et periss `käpakele maha jäenu Puh Vrd `käpaksili, `käpukili

-`käpakilla Ls neljakäpakilla

käpaksel, `käpaksil `käpaksil Mär Kse, `käpaksel Rid `käpakil oli siis sealt `käpaksil maas roomates ikke koeo isi tulnd Mär

käpaksili `käpaksili `käpuli laseb parandale `käpaksili maha Mar Vrd `käpakili

käpakul, -e `käpakul Hää, `käpakule San; `käpä|kul Hls, -gul Saa `käpakil `juunu käib `käpakul Hää; laits om `käpakul Hls; kudas sa `käpakule `käüt San

käpal¹ `käpal g `käpla (humala)käbi nopi ne umala `käplad siit maast ää Rei Vrd `käbal¹, `käpp³

käpal² *käpal* kihlusel, kihlomas [noored] *Olid louba käpal köin, teisi käpalesi oli koa oln* Han

käpa|laat *käpälaat* väike tantsupidu – Pst

***käpalane** pl *käpalased* kontvõõrad – Lih **Vrd** *käpaline*

käpa|laud teetähis, -viit `posti `külles on käppä `lauvad, [kust näeb] *kui pali kilu `mietrid on - - tie `aarude `pääle tehässe `tõised* Lüg

-**käpali** Ls neljakäpali

käpaline *käpali|ne* Mus Kaa Mar(*käpä-*) Mih Tõs Pär Hää VJg Hls, *-le|ne* Sa/*käba-* Pha/ Han Aud PJg, *käpäli|ne* Krk Ran, *-le|ne* Tõs PJg, g *-se*; *käpälõni* Krl; ppl *käpäli|dsi* Har, *-tsi* Krl (sag liitsõna põhisõnana)

1. kontvõõras *käpalised* `vahtsid üle värava - - vahel tulid `sisse - - jõid ning `maksid `kinni kes mees oli Mus; *Käpalised* vidasid reed laudile ja `topsid `korstnad `umme Mih; *käpalesed* oo need, kis ilma `kutsumata `pulma tulavad PJg **Vrd** *käpakas, käpalane, käpamees, käppaja*

2. (muster) *rät`te* `koeti pilulisi varrasteg ja *käpälisi* Krk **Vrd** *käpuline*

3. kihluja [noored] *Olid louba käpal köin, teisi käpalesi oli koa oln* Han

Vrd *käpiline*

käpa|mees 1. kontvõõras *käpamihed* keisid `juua `otsimas Mus; `pulma tulid *käpamehed, mis põln* `pulma kutsutud - - `tähtsisid niisamma, jõid õlut ja Aud **Vrd** *käpiline*

2. varas suur *käpämijs, silmädki peris* `varga silmäd Kod **Vrd** *käpard, käperd*

käpa|mood varastamiskomme taal sääne *käpä müüd - - kost saa, säält käppäss* Urv **-moor** *käpämyür* ämmaemand – Rõu Plv Vas **Vrd** *käpamutter -mutter* = *käpamoor* läks `kutsuma *käpa* `mutrid Ksi

***käpane** peotäie suurune *käpäne* kobar Kod

käpa|nöör nöör purjekäpa küljes, et purje ühele või teisele küljele keerata *käpänuür om purju* `tuulde `tõmbamise jaoss Ran **-piim** kohupiim `paksu `piimä üldäss *käpäpiimäss* Har **Vrd** *päkapiiim -puder* paks jahu- või kartulipuder *kui ilosit kesvājahu saamõ, teeme käpäpudru* Võn; *üits* `kartuli puder om *käpäpuder* Kam; *ku käpä pudõr valmis sai, siss* `käändi nutsakudõ jahuga kokku, nii et sait `peiu võtta? San

käpard *käpard* Pha Rei Pil, g *-i* Khk Hää JMd Koe VMr Sim Kod Lai Plt; *käpar|t* Trm, g *-di* VJg, *-ti* Plt Pst; *käpärd* Juu, g *-i* Tõs KJn(*-rd*) Puh Nõo; *käpä|rd* g *-rdi* Trv; *käppard* IisR

1. oskamatu, saamatu inimene, vusserdis *No küll on ikka käpard, mis tehtud, polnd kellegi tüü* Pha; *mud`u üks va käpärd, midagi ei soa* `tehtud Juu; *sie on nisuke va käpard oma* `tüega JMd; *käpard inimene, ei saa kedagi tehtud* Sim; *Oh sa vana käpart, seda üeldasse neskese suamatu inimesele* Trm; *ei selle käpardiga saa ühes tööd teha; last keelatasse paha meelega, mis sa käpard tikud* `seie, *kui sust tegijad põle* Lai; *see laud on ka ühe käpardi* `tehtud Plt; *on üks käpärd, mõni* `ütleb [et] *käed kõhus* KJn

2. varas *See oo igavene käpard, kui kuskil keind, säält oo midagid ikke kadund* Khk **Vrd** *käpamees*

Vrd *käperd*

käpas *käpas* Vän Trm, *kävas* Trm, g *käppa*

1. käpp *Kass läind `märgade kápastega asemele Rei*
 2. võrgukäba *iga kolmanda arva silma peal on [võrgul] kápas; `peale poole paned [võrgule] káppad ja ala `ääre kibid; vanast olid puu káppad peal, a korgid on paramad Vän; kávas käib nuoda peal, kes nuoda `pealmise puole vie pinnas oiab; perakünnisse káppad on suuremad Trm Vrd kápp²*

kápastama *kápastama spor Sa, Muh Rei Kse Var Tõs Aud*

1. káperdama, kobama; haarama *kápastas teise inimese `ända `kinni Jám; kápastas tüdrugid; ágad `asja kápastab Khk; igas `poolis kápastamas ning `kiskumas Kaa || áestama lähen kápastama `sööti Tõs Vrd kápastama, kápitama, kápitsema, káputama*

2. varastama, náppama *Kápastas säält paelu `asju ära Jám; Ühe käsi oo siit juba kápastand Ans; see kápastab ágast `poolest, kust ta käde saab Khk Vrd kápeidama*

3. lugemas käima; kihluma *pruut `peimes láksid kiriku `juure kápastama Kse; káe `ande `õhtu need (noorpaar) kóin kápastamas Var*

Vrd kápatama, káppama

kápatama *kápatama Kse Han Tõs(kápä-) Tor*

1. mulda kobestama, áestama *anijalg, sellel oli `nioke raud nagu kápp oli otsas, `öeti [et] läháb kápatama Tõs Vrd kápastama*

2. kosima *peigmes láks `sõnna kápatama, kust `pruuti taheti Han*

Vrd kápastama

kápa|täis *vähene kogus; peotäis `ansi káppä täis `tangu Vai; anna lammastele kápa täis `einu ette JIn; minu isa tegi elu aa ilma puudeta aanad (aunad), pani kaks kápatáit `vastamisi `alla Koe; kahe káe vahele võtad kápatáie, pihutáis on vähám, võtad ühe `káegä Kod; tõmmasin ta piást iá kápatáie `karvu KJn; üits tordsak vai kápatáis `villu maan; kullisitt `panti kuhjale üless `otsa, viimáne kápatáis, kui kuhi valmiss sai Ran; rügä põemeti kápatávve `viisi Puh; Jahu `panti iks pangi távve [sea] söögi páäle kat's kápä táüt Urv; kápä táis `hainu Plv Vrd káputáis*

kápeidama *kápeidama Jám Muh VJg*

1. varastama, náppama *küll see aga kápeidas sealt salaja Muh Vrd kápastama, káperdama, káppama*

2. nihelema *mis sa kápeidad seal (öeld lapsele), kui ei seisa paigal VJg*

kápeidämä *kápeidämä köit jätkama, pleissima [mees] `tul'li siiä esä manu keist parandama vai kápeidämä, esä mõist -- kápeidädä; mina es vahi, kud'ass nemä tedä kápeidivä Ran Vrd káperdämä*

kápeili *kápuli `öetse vahest kápeili ja vahest kápákil Tõs Vrd kápili*

kápeluss *kápeluss köiejätk, pleiss kápeluss, tüü `ol'li `keitmise vahe, vást puulteist `jalga võis ta olla Ran Vrd káperduss*

káperd *káperd Hel, kápe|rt g -rdi Krk*

1. kápard *Sij káper't ei mõsta ju `kellä `säädá; ta om üt's káper't, káper'ts `páäle, ei lää tüü edesi, ei tagasi Krk Vrd káperdis*

2. varas, nápumees *sij om va káper't, ega temä tõise `asja paigal ei pia Krk Vrd kápamees*

käperdama *käper|dama* spor S, L(-tama Aud) spor K I, Trv, -tem(e) Hls Krk, -deme Hel San(k'-), -dämä u Kuu, Mar Juu KJn TLä Vön, -däm(m)ä V(-demme, kãpõrdõmõ Krl; k'- Se); *käpperd|ama* Lüg IisR, -amma Vai(-ämmä); *käpãrdama* Khk Mär Var VJg

1. kãtega katsuma, kobama, kompima; kãtte võtma *Tãmã ei nãã enamb `ũhtãgi, kãpperdab - - ja `tunneb `missike on jakk vai `sielik* Lüg; *laps kãpperdab iga `asja* Vai; *`joonud meestel on see moed, et `tahtvad `naisi kãperda* Khk; *Poiss oli kange mees tãdrugid kãperdama* Emm; *ãã kãperda `papre kallal* Tor; *mis sa must kãperdad, ma ei sall'i et sa mind katsud* Juu; *kãperdud assad on mustad ja `meardind* Kos; *nemad kãperdavad seda `kaasi, siis kaas jããb nãrust* VMr; *`ũhtelugu pũiab tãdrukuid kãperdada* Trm; *kãperdab kõik mustaks* Plt; *ta kãperts pimmessel iki, kaess `kãege, mis sa ik kãpertet, kãppek kũllen iki egãss puul* Krk; *Mis sa kobid ja kãperdãd noid `leibu* Nõo; *ãã kãperdegu ilma `aiga toda `lũuma* San; *ũt's vurle ol'l, tul'l minno kãperdãmã* Kan; *Ar? sa? naaku mustõ kãssiga raamatut kãperdãmãmã* Vas; *sul om ta kãperdãmise muud kõgõh, harota timã `maaha* Rãp || *varastama kes jo varass poiiss om, tã kãperdãss, tã jo hãã kãpo miiss* Rãp **Vrd** *kãpeldama* || *tõuklema, hullama lapsed kãperdavad nii kaua kut tegad ùkstesele `aiget* Khk **Vrd** *kãpastama, kãpustama, kããberdama*

2. kãpukil kãima, roomama; ukerdama *laps parandal kãpãrdab* Mär; *ei `oska `kãia, kãperdes lãhãb* Var; *laps kãperdab kõhuli muas* JMd; *juodikud kãperdavad Iis; laps kãperdab, lãheb `jalgade ja kãte pial edasi* Ksi; *joba kãperts, lãã kui ùit's ribin nel'ã kãpã pããl või ùtte `kintsu pidi* Krk; *`kartuli mulla pããl, sãl kãperdã põlvikeli* Puh; *las laits kãperdãb maan* Nõo; *ta viil kãperdess, ei kõnni? viil* Krl; *kes kumarusi `tũũtãss - - tollõ ùteldãss, mis sa kãperdãt, kas rehã var's ei haaru?, et `sirgu saat olla?* Rãp

Vrd *kãperdellemã, kãpitama, kãppama*

3. aeglaselt ja saamatult tegema; vusserdama *sããl ta kãpperdab ja mõkkerdab, aru `saamatu inimene* Lüg; *kãperdab `peale, `tehtud saa kedagi* PJg; *kis kedagi teha ei `oska, sji kãperdab* Hãã; *ega sie tũõ midagi ole, mutku kãperdab sial tũõ kallal* JõeK; *`miski `moodi nagu tegi, aga see oli kãperdatud, see põld kedagi asi* Lai; *mis sa kãpertet, ku sa tjiit, siss tjiit; kãperts `pããle selle tjiit man, tal ei lãã sji tjiit edesi ei tagasi* Krk; *sji om ãã kãperdet, sji ei pia `vihma, sji rõuk ei `kõlba kohekile* Hel; *temãst ei ole tegijãt siin ei sããl, nigu kana `paklin, kãperdab `pal'lald* Ran

Vrd *kãpitsema, kãputama*

kãperdellemã *kãper|dellemã, da-inf -dellã?* Har, pr (sa) *kãperdelet* Se frekv < kãperdama

1. kobama, katsuma *mis sa kãperdelet tah, sul kãrsi_i kãe paigal, sa kõõ kãperdelet* Se

2. kãpuli kãima, roomama *lat's kãperdel'li maal põrmadu pããl* Har

kãperdes, kãperdis *kãper|des* Hãã JõeK, -dis Khk Põi Mar Mär Tõs Lai, *kãpperdis* Jõh Vai, g -e *kãpard ta on kãpperdis, ei saa [tõõga] akkama* Vai; *Mine suur kãperdis siit jalust ãe Põi; ùks va kãperdis, nii `pehme `tõõga* Mär; *eks ta mõne kãperdise `tehtud ole* Lai **Vrd** *kãkerdis, kãperd, kãperdus, kãperts, kãpits*

kãperdu *kãperdu* g -ma *saamatu on ùks kãperdu inime, ùhed kãperdumad kõik* Jür **Vrd** *kãputu*

***kãperdus** *kãperd|os* Kãi, -uss Hel, *kãpperdus* IisR; *kãpãrdus* Jõh/-pp-/ VJg *kãperdis* *Võtta ùks kãppãrdus ja `maksa tãis palk, sest ei tule `miski* Jõh; *Ta on jo sõhune kãperdos*

et äi ta tööst tule eige midaged Käi; on üks va kápärdus, ei `oska midägi `peale akata VJg; om va káperduss, ta om selle tüü ärä káperden Hel

káperduss *káperdu|ss g -se köiejätk, pleiss káperduss, tyy om ilma sõlmeta keidse jakk vai jakkamine - - toda tuleb ette ega püügi riista man Ran Vrd kápeluss*

***káperdämä** *da-inf káperdädä köit jätkama, pleissima [köie] keele läävä tõene tõesest `ümbre, medä `rohkemb `kõili, sedä paremb káperdädä; otsad kokku káperdädä, toda tuleb ette egä püügi riista man Ran Vrd kápeldämä*

káperts *káperts g -i káperdis káperts on, sut`sib `piale, `õige `niitja ta põle PJg*

käpi *Käpi 1stk käsi – Hää Vrd käpu*

käpik *käpi|k g -ku Jõh/-pp-/ u IisR, Ris Kad VJg I(g -ke Kod) Ksi M*

1. *labakinnas siin neid va káppikuid vedeleb Jõh; külmaga on kápidud iad VJg; sõrmiked o all ja kápided piäl Kod; kápid on ühe `põidlaga, `sõrmi ei ole Lai Vrd kápakas, kápukas*

2. *maaharimisriist, hanijalg kápid olli seemendemise man Trv Vrd kápis*

3. *rehekápp – Kod Hel Vrd kábits*

kápidkala *kápidkala Võn/-p-/ Plv Ráp(-a^o) Se; kápidkall|a Võn Urv(-p-) Ráp, -a^o Kan Vas Se(-p-); kábigällä Kuu kápuli `Langesin `rannas kohe kive `otsa kábigällä, neh libe kivi oli vie siess; `Naaburi mies oli `ninda `joobund, et tuli kábigällä `ehtul koo Kuu; ma üt`skõrd liinan `näie, ku inemine kápidkala `kõnde Võn; kápidkalla^o tull` ussõst `sisse Kan; vanamijs ol` kápidkalla sääil õllõvaadi pääl Urv; moro pääl kápidkala^o Ráp; kápidkalla^o, kõõ nelä jalaga maah Se Vrd kápidkeli, kápidkellä, kápidkulla, kápidkali*

kápidkeli *kápidkeli TLä kápuli `kõrkus aana kápidkeli `käämä; ärä sa `püsti mine, iki kõtuli ja kápidkeli Ran; ma pidi kápidkeli `viimä ta `sanna Puh; mõnikõrd sai kápidkeli korjatuss `marju; [ma] lassi `liugu kápidkeli ja kápidkeli Nõo Vrd kápidkala, kápidkellä, kápidkille, kápidkuli*

kápidkellä *kápidkellä^o, kápidkõlla^o = kápidkeli kartohkit kaibat, läät põl`vildõ kápidkõlla^o Se Vrd kápidkala, kápidkilla*

kápidkil, -e *kápidkil Iis, -e Trv TMr kápuli sial ta on kápidkil Iis; `uhkus ajap upakile, `ahnus `käämä kápidkile Trv Vrd kápidkil, kápidkille*

kápidkilla *kápuli Sääil mi^o õks olli urvikalla, sääil mi^o käve kápidkilla Vas Vrd kápidkellä, kápidkulla*

kápidkille *hv kápidkille = kápidkil – Plv Vrd kápidkeli*

kápidk|kinnas *labakinnas, kápid kápid-kinnastega lähän `metsa Iis; kápid-kinnas, kos pal`jas peiäl ja tõesed sõrmed ühen Kod*

kápidkuli *kápuli külä `naardsõ kápidkuli, külälatsse kápidkuli San Vrd kápidkeli*

kápidkulla *kápidkulla, kápidkulla^o Rõu, kápidkullõ Krl = kápidkilla lat`s kápidkullõ Krl; lat`s kápidkulla^o, nelä kápä pääl; tyy (õlu) ol` nipa`lo kõva et inemise_käve_kápidkulla_jo^o Rõu Vrd kápidkilla*

kápidkõlla → kápidkellä

kápidilde *kápidilde Krl Vas Se(k'-), kápidildõ Se = kápidile pu`roh ol`, käve kápidildõ õnõh; lat`s om sadanu^o kápidilde mutta Se*

kápidile *kápidile Jäm Var Nõo V(-p- Urv Har Vas, -lõ Krl Lei); kápidil(l)e Vai kápuli poiss oli nii `küüräs, et kápidile kápis Vai; ma läksi kápidile peedi jää vahele Jäm; laits nakap joba*

käpile `aama Nõo; *lat's sattõ käpile* Har; *poisi lät'si_käpile kardoka* `virksit piteh; *Nigu pauk käve, nii ma? olli käpile* Vas **Vrd** käpilde, käpili, käpilä

käpili *käpili* Jäm Ans Khk Var spor KPõ, I Ran Nõo Kam Krl, *käppili* RId *käpuli kukkusin käppili* `ülge `otsa VNg; *ajad nenä täis, õled käppili maas* Lüg; *laps `rüömä käppili* Vai; *jõi käpili allikast* Var; *kukkus käpili maha* Amb; *tulin käpili asemelt `väl'la* (haigena) VMr; *kašs kukub ike käpili* VJg; *oli käpili maas* Trm; *laš käpili minu sāngi `piäle* Kod; [libedaga] *ei saa kud'agi `käia, käi vöi käpili* Lai; *visass `endä käpili vai kõtuli* Nõo; *nakassi `põl'vi pääl `ruumama, käpili nigu ma sai roomassi kodo* Kam; *mi sa no käpili käüt* Krl **Vrd** käpeli, käpile, käpilä

käpiline *käpili*|ne hv VNg, Ans Muh Kse Var Mih TLä San(k'-) V(-p-; g -tse Rõu, -tsõ Se; k'- Se), -le|ne Pā Plt, -lei|ne Rei, g -se

1. *käppadega* (varustatud) *üks käpiline on ja jookseb maad `mööda, neid putukid jo paelu* Mih; *kui tol saagutajal laits `sündenu, siss ollu sarviline ja käpiline* Ran; *sadajala om käpilise, pal'lu `jalgu all; mina näi `õkva noid `täie, serätse käpilise olliva* Nõo; *palo nõid um käpiline nigu sisalik* Vas; *jäness ka om käpiline* Se

2. *käpataoline, hargnev a.* (mustrist) *vanasti kujuti käpilesi `kõrtisi ja `kindi* Hää; *Käpiline `kinda kiri* Urv; *sääne käpilitsõ k'iräga? rõivass, k'äpä? pääl* Se **b.** *haraline* (oks, juur vms) *puu võib `olla käppiline* VNg; *käpiline lil'l* San; *juudakäpä - - käpilise? juurõ? Röp*

Vrd käpuline

3. *kontvõõras koerkäpamehed, käpiledes* Tõs; *ega need `pääva ei tuld, need tulid `öösi, pulma käpiledes* PJg **Vrd** käppaja

Vrd käpaline

4. *abiline räimevõrgu puhastamisel* – Muh

5. *tööriist a.* *hanijalg vii? käpiline är? rehe `alla, muudo rostõdass `rõskuse käen är?* Kan **b.** *rehekäpp pühusid `aeti üles käpilisega* Ans **c.** *savisegaja telliseteahas suurõ tõrikese `sisse `panti savi ja vett, käpiline `olli sehen - - käpiline segäss [savi] lahedass, `pehmess* Ran

Vrd käpik, käpis, käpits, käpp¹

käpilä *käpilä* Har(-p-), *käbillä* Kuu *käpuli Kävi käbillä; Nii nork jää oli, ei saand ühest kohast `muidu üle kui käbillä* Kuu; *laš käpilä maha?*; *ma_sattõ käpilä* mutta nigu lopsati *enedä; käpilä lät'si* (kui haige oli) Har || *Inimesed on `nindagu aned, kui käbillä jääd* (vääratud, eksid), *nokkivad `vaese omaks* Kuu **Vrd** käpile, käpili

käpis *käpi*|s Pha, -ss Pst, g -e

1. *käpik(kinnas) käpised olid ikka vanasti* Pha **Vrd** käpus

2. *hanijalg käpissege seemendeti ja segati `mulda, mõni `kutsus teda vjil anijalg vöi käpik* Pst **Vrd** käpik, käpiline, käpp¹

käpistama *käpist*|ama PJg Tor Saa Trm Lei, -eme Hls Krk San(k'-) Krl, -ämä Nõo V(-mmä; -p-); *käpstämmä* Vas, *käpstämä* Se

1. *näpistama; käperdama sij* *käpistab tüdrikud* Trm; *temä käpisten, küll om valuss* Krk; *poisi_`tütrikkõ vanast iks käpistivä?*; *tiä tull' minno käpstämä* Kan; *Vähi käpistäss kah; ala_käpistü ei minnu; sõpr sõbra käpistäss, `naabre naba `lõikass* Har; *Halv lats, nakass tõist `käpstämmä* Vas; *timä mullõ `käpstämä nakašs, tohi ei `käpstädä? ei* Se; *kabe,ist*

käpistama Lei || (torkivalt) *valutama miul sehen käpistäs, ei tää ka `tosten om vöi; naba ümmert nõnda käpistess ja valuts* Krk; *köhä tulõ - - nakass nigu käpistämmä kurgun* Kan; *mul om sisest ni `haigõ, et nigu käpistäss* Har || (külma kahjustusest) *külm om sedä* (kartulit) *käpisten* Krk; *kooba suu vaia `kimmäpä kiinni_panda?*, *külm om jo?* *ubinõid käpistanü* Har || euf kohitsema *kebedä är ta vuonakõnõ, mine käpistä?* *ussõ munakõsõ?* Lut **Vrd** *käbistama*¹, *käpustama*

2. äestama *`põldu käpistama* PJg; *käpilese äkiga käpistase `põldu* Tor **Vrd** *käpastama, käpatama*

käpistel(1)ema *käpistelema* Vas, *käpistellemä* Har; pr (ta) *käpisteless*, (sa) *`käpstelet* Se frekv < *käpistama latsõ`rõipõ käpistellese pääle* Har; ni *`piinühe käpisteless läbi et; mi sa `käpstelet `leibä, `lõika väidsega?* Se

käpõtama *käpõtama* Ksi, *käpõt|eme* Hel San, *-äma* Ote, *-äm(m)ä* Urv(-p-) Vas

1. *katsuma, (läbi) kobama, käperdama tuleb üks võeras `kalkar ja tahab käpõtada* Ksi; *kes aseme ärä om käpõtänu* Ote; *mis sa käpõtet rõõvast* San || *näpõtama – Vas Vrd* *käpastama, käpõtama, käpõtsema*

2. *käpuli käima* No *mi sa_tan käpõtät põrmandu pääl* Urv

Vrd *käperdama, käppama, käputama*

käpõts *käpõts* Tõs PJg, g -i Põi, -a Var

1. *rehekäpp Käpõtsiga tuulati sii obuste jalge all tambitud `vilja, rehaltse tagu ukse vahel tuule sihes* Põi **Vrd** *käpõk, käpõline*

2. *käpard saa tööd `tehtud [ühti], käperdab `peale, oh sa käpõts* Var; *käpõts, see ei saa oma `tõega etesi; teeb, teeb, etesi ei saa, see oo päris käpõts* Tõs **Vrd** *käperdis*

käpõtsema *käpõtsema* Khk Muh Iis, *käpõtsemä* Rõu, *käpõtsemma* Lüg

1. *katsuma, käperdama; rüselema `lapsed käpõtsevavad, kisuivad `tõine tõist* Lüg; *lapsed käpõtsevad, käppupidi koos* Khk; *lase ma ennast niipalju käpõtseada üht kut sa `arvad* Muh; *poisid käpõtsevad tüdrukuid* Iis; *Mi_sa naist marust käpõtset, ku_süvvä_tahat sõs võta_kõrrast* Rõu || *varastama see `olli `jälle käpõtse* Muh **Vrd** *käpastama, käpõtama, käppama*

2. *saamatult töötama nagu käpõts, käpõtseb `peale, ei saa edasi* Tõs

Vrd *käperdama*

käpõtu n, g *käpõtu* IisR Aud Hää(g -ma) KJn, *käppõtu* Lüg(g -ma) Vai, *käbi|dü* g -tümä Kuu *saamatu, kobakäpp Sie on nii käbidü, et ei saa `mingegägi `valmis* Kuu; *kie ei `õska tehä, sie on käppõtu* Lüg; *käpõtu, ei saa `tõega edasi* Aud; *Käpõtu ikki `seuke, kis ei saa ära `tehtu kedagi* Hää || *käppadeta või vigaste käppadega – KJn Vrd* *käpõtu*

käpõkel → *käpõkil*

käpp¹ *käpp* g *käp|a* Jõe/-pp-/ u, spor Sa, Muh Hi Kse Hää K I, -ä Mar Tõs Khn Juu Kod KJn Vil eL(k'ä- San Har Se Lei, k'a- Se), -u Sa L(-o Kul Mih) Rap Juu Plt KJn, *käppä* RId(u *käppa*; n *käppä* Jõh Vai), *käbä* Kuu

1. a. *loomajala (küünistega) alaosa `ammastega ei ole [hüljes] `külge käind, aga käppadega `piigistand* Jõe; *`Suurte käppadega `ku'sikas, sest tuleb suur kuer* IisR; *`kissal on neli käppä* Vai; *`ülgel esimesed o käpad, tagumised loivad* Khk; *Jänes oli poastu `moaribe omiku `poegadele käpaga `perse `pihta pannund, ise `ütlend, nüüd akkate ise ennast `toitma* Põi; *anna käppa* (õeld koerale) Emm; *kassil oo `pehmed käpad* Mar; *koer*

käib nel'la käpu pial Juu; kassil, koeral, uüdil on käpad VJg; karu imemä käppä talvel, kuñni `küinlapäävani `üste, peräss tõiss Kod; koer pand käpu tema õla `peale Plt; karul om sääntse käpä ku inimese jala Hel; tõenekõrd ku kaás kuseb, siss kisup käpäga `mulda `pääle Nõo; peni käpä `katski ajanu? Krl; `käädre pävä käänd karh käpile; konnal omma_suurõ laja_käpä? Har; `küündlepäävani ime [karu] ütte k'äppä - - siss nakass tõist k'äppä imemä Se b. tapetud looma või linnu (esi)jalg sia `sinjid ja käppäd; kaks suppi `keidäb ühe `lamba käppägä Lüg; `saare `rahvas `käiväd [hülge] käppäga titte `katsomas Vai; jänese käpp, ee `saapud `määrida Khk; Jänese käpägä iä kengi võeda Khn; loomal lõegatakse kaks esimest käppu `teisele ja kaks tagumest käppu `teisele; mo ema `andis `talle `terve leeva ja käpu `lamma liha Juu; nied käpad, singid, nied `pandi `tervelt [soola] KuuK; `andis `meile tasuks `lamba esimese käpa JJn; ani `siibu ja käppu keedeti Krk Vrd kaps¹

2. (laba)käsi (ka hum või pej) `Pruovi kas nie `kindad sobivad sinu käppile Kuu; mehel käppä kui `mändä (suur); mis nei käppidegä `torgid; Mis sa vahid käppäd lottus, tule `aita ka Jõh; ära tulg oma `mustade käppadega kallale Ans; sõnnigud ep kaabita käpuga Khk; pallid `tehti kahe käpu vahel `valmis Kaa; kellel on mokka, sellel on käppa Pha; käpud kut ruustanjid (tugevad) VII; Ää topi oma käppusi egase `poole, kuule juttu; Põllud nopiti käpuga `puhtaks Põi; kuidas käpad käivad (kuidas elad) Käi; käpod oo ukkas Kul; sõnikud `laotasime käsitsi, käpuga Vig; Käppu `püsti `aama (alistuma) Han; küüned ju käppes Khn; võttis käppa (käekõrvale) Aud; on käppa lõond, pisikse asja `kuskilt äiand (näpanud); kudas käpp kõib, kudas elad PJg; käpuga olen püind [vähki] Vän; Rumalal näidetaks näpuga ja pime katsub käpuga Hää; küll on kül'm täna, võtab käpud ää Juu; lapsed pat'sivad käppa Kos; [jõulu ajal] sai oma käpaga liha võtta VMr; ära aea käppi `külge, käpad `iemalle Sim; käkid tihasse käpa vahel Äks; käpaga löi teist ehk lükkas Ksi; kui `kangest `mõtles, `plani pidas, siis oli pia kahe käpa vahel Lai; karma-nsikid olid `laatadel - - kus said käppa `tasku `pista (varastada) Plt; rüäkõrt - - võtit käpäge kokku Krk; `laapab lavva üits kõrd üle niisama käpäga Ran; ärä aa `endä käppi mulle `arja; kel om käpp, tol om kääk kah; [poiss] pallel miu iks küüdsil ja käpil; nii suur ülekohus et `õkva käpäga kobida; käpp `olli kulbi iüst Nõo; `naarnu nii et katõ käpäga pidänü kõttu kiñni Võn; `tul'li päiv `otsa toda `atra käpi otsan `kanda Kam; mi sa_käperdät taast raamatust, kõtik iks käppi vahelõ Kan; käpä vahel iks `siäti ja pit'sitedi `tõisi (värvitavaid villu) Urv; käpäga? vai üsäga_pilluti [heinad] üless `kuurma pääle Rõu; Poiss lask joba nelä käpa pääl nigu plakin Vas; käpa all(a) mõju all(a), võimuses(se) Sai `lelle varanduse oma käppa alle ja `lelle `lapsed on ka täma käppa all IisR; ma pole ämma käpa all olnd Kaa; mõni naine on küll `sõuke `vahva, et oeab mehe oma käpa all VII; kaás om pinil käpä all Ráp; käppa imema fig (sööma)puudust kannatama Elada ei `mõista, eks ime siis käppa nigu karu `talvel IisR; `Talve akkab käppa imema (see, kes suvel ei tööta) Põi; vahest ime või käppa VMr; imeb näl'läga käppa Trv; käppa peale panema omastama, endale võtma või võitma Pani `teise mehe `pruudile käppa `piale IisR; Mõni inimene tahab igas pool - - käppa pial `panna, oma `tahtmest `saaja Han; Miñnij ol' uma käpä jo rahalõ pääle pannu? Rõu; pañd käpä pääle Vas || euf (suremisest) see `olli käpad pea `alla pannud Muh; pani käpad pää `alla Rei; juba see pannund `jälle käpad pea `alla Mar; ta on käpad pia `alla pand KJn; Pañd käpä? är? pää ala Urv

3. käepidemest käsitletav ese **a.** rehekäpp *käpäga käänetas tapand ümmer* Trv; *'kaar*u tõsteti käpage; *käpä*l puust pikk vaars perän, pistit *'üske uniku 'sissi ja visasit 'sarja* Krk; *käpä*l olliva vašt puultõi-st *'toll*i laiad *'laprigud arud*; *käpä*gä tõsteti aganit ja *'põhku* Ran; võta nukast käpp ja pane *'vil'lä 'sarja* Nõo **Vrd** käpik, käpiline, käpis **b.** kalatõstmise vahend suvel - - ei old *'tarvis sedä käppä*, aga just *'külmäl ajal*, siis pidi käpp olema Kuu; see oo *'müümise käpp*, sellega *'võetse 'talve kalu 'välja 'tündri sihest* Muh **c.** kartulikonks pane käpp kardula vau *'pääle* Saa; *käpage* [kartuleid] võtten ei kaabi *'küüsi ära* Pst; *käpä*ga om ää *'kartult 'kaapi* Ote **d.** pannipihid *tsõõrik pañn ol'l sääne 'mäantsel es olõ?* *'handa*, noil ol'l käpp Röp; pliini *k'app puinõ* ja otsah om ravvanõ, minga võõdass *'vällä* ahost Se

4. fig mitmesuguste esemete (konksjas) osa (sag pl) *kui simavor ei 'tõmma sedä käppä maha*, siis sõit (rong) *'sisse ei tule* Lüg; *'peñji käppad* (paadipingi toed) Jõh; *labida varre käpp* (kark); *niie käpad* (kolgid) Kul; *rauast käpad puu sees*, äkke *'moodi, lõhub karet*, see on anijalg ehk käpad Lih; *sõela raputamese käpp* [veskis] Var; *anejalg, käpad olid 'kül'ges*, need *'joosid sedasi maa 'sisse ja, 'lõhkus näid mäitud* Aud; *pil'li käpad aeavad* [ankru] *'pil'li 'ümmer* Hää; iga *'asple käpa vahel on üks küünar* [lõnga] Ris; *Suuremalt jault veskitel õli pilli külles käpp puust vai rauast - - mis sõela raputas* Trm; *üte obese vedru ägel olli viie käpäga, kate obese jaoss olli säedse vai 'ütsä käppä* Kam; *meil omma? käpä?* [vikatil] man; *'kanga käpä?* (niiepuude kolgid) *nuu omma kohe 'nitse_manu_pandass*; *käppiga 'aeti seemeñd maa 'sisse* Har; *'ankril om viis vai kats käppä* Röp; *üte k'äpaga 'jaakre ja katõga ja neläga* Se || ilustus, muster võöl olid vask käpad, *'uhked, tored* Emm; *vask võõ, vask käpad olid peel* Käi; *jah, ikke 'kindad olid kirjod, käpad ja roosid ja 'nioksed 'tehti 'sisse* Kir; *laba 'kindad, käpad või kañdid peal* Mih

5. taimeosa (sag juur) *'juudakäbä 'juurigal on kaks käppa* VNg; *Rugil on käpad 'kül'ges, neesammud käpad 'tolmavad* Põi; *küll om suure sibule käpa* (säugud) all - - kole juragu käpa om Krk

käpp² käpp g käpa Rid Vän, *käpä* Mar võrgukäba selise *'peale olid 'pandud käpad ja aena 'külges oli kohe nisuke käpp, kus oli pere märk peal. ja see oli puust see käpp, teised käpad olid korgist* Rid; *võrgul on all kibid ja peal käpad; nüüd panevad 'kořka kápaks, a enne 'tehti 'siuksed puust õhukesed; käpad sõlmitakse nüüdiga võrgu paela 'kül'gi* Vän **Vrd** kápas

käpp³ käpp g käpa LNg Rid Mar(g -ä) Ris *käbi mänd käppisi täis* Rid; *kuuse 'otses kasuvad käpad; 'aasta nellä viie eest 'keidi käppi metsäst 'otsmas; káppe sees olid 'seemned; omaladel oo koa kápäd* Mar **Vrd** kápal¹

káppa kängu ku mõni päe *'kuuma om, kesü jääp káppa ja lehekse lääve 'arku ja kõllatsess* Krk

káppaja ^{tn} *káppaja* kontvõõras – Aud Pär **Vrd** kápaline, kápine

káppama *káppama* VNg IisR spor S L KPõ, Iis Trm Plt, -ä|mä Kuu Lüg(-mäie) Mar Juu KJn spor T, -m(m)ä V(k'- Se), -me M Krl; da-inf *kápata* Khk VII spor L KPõ, Plt, -ä|tä Mar Juu KJn spor T, -tä? Kan Urv, -dä? Rõu Vas, -de Krk; *kápp|ada* VNg IisR Rei, -ädä Kuu Lüg

1. käe või käpaga puutuma *Mis sa käppad* Pöi; *käppas teese kätt* Tor; *ta käppas mind*, *`katsus käpuga* Juu; *Suskmist kašs ei taha, siss lääb kurjass ja käppäp* (küünistab) Nõo **Vrd** käperdama, käpitama, käpustama

2. varastama, näppama *`Huilab `üösel `ringi et sais jodagi käppädä* Kuu; *tämä tahi `tõise nuga `vällä käppädä* Lüg; *käppab siit ning säält* Khk; *`kange emmu täl käpätä* Mar; *käpänd siält uuri* Juu; *sie käppab kohe kui soab* Jür; *sai kuhjast `einu käpata* Plt; *temä om mišs käppäme* Hls; *sij kaess iki ku ta är saa käpade* Krk; *mõnel `ommegi käppämise müüd, kost `saie, säält timä käpäss* Kam; *taa om küländ sääntsit `väikeisi `ašju käpänu?* Kan; *kost saa, säält käppäss* Urv; *Mustlasõ omma virga? käppämä, kost aga saava?* Vas || *haarama olõ õs `aigu jüvvägi võtta?*, *käpässi õnnõ `uibu alt paar ubinat `peio* Rõu **Vrd** käpeldama

Vrd käpitsema

3. käpukil käima, roomama *lapsed akkavad ju ikka esiteks sedasi käppama* Ris; *laits käppab tuba mööda `ringi* Pst; *suu inemine ei käppä?* - - *latsõ? iks käppäse?* Rõu; *lat's nakass k'äppämmä, k'äppäss maat pite* Se **Vrd** käperdama, käpitama

4. kihluma *nie olid mend käppämä* Kuu; *nad köisid käppamas* Kse; *läksid käppama, kui läksid kiriku `juure* JõeK

Vrd käpastama

5. kontvõdraks minema *`pulma tulid käpamehed, mis põln `pulma kutsutud, need tulid käppama, `tañtsisid niisamma, jõid õlut ja* Aud

käppar *käpp|ar, -är* kakleja; *lobamokk käppar on kohe `toisil `külles, paha ise`luomuga* Vai

käppikali, käppikälli *käppik|ali* Jõh, *-älli* Lüg *käpuli kukkusin maha käppikälli* Lüg **Vrd** käpikala

käppärä → *käpra*

käppäsille *käppäsille* käsitsi kokku (kaklema) *`muidu viel suu sanaga etto saa, ku lähäto käppäsille* Vai

käpra, -s *käpra* Saa, *`käprä* Krk V(*k'a-* Rõu), *käppärä* Lüg Jõh; *käpras* Hää Saa, *käppäräs* Lüg *keerdu(s), kõveras(se), kortsu(s), kipra(s) õlen tehend `virsusi, on mend `ninda käppärä et `viska menema kõhe; lõng on `kierdos ja käppäräs; toho on käppäräs; `sõrmed nied kisuvad käppärä (vanal inimesel) Lüg; [kuivaga] taime lehed `tõmmavad `käpra kokku* Saa; *purganti päälitse `kissev `käprä* Krk; *vakl kisk endä `käprä* Krl; *nahk kõik' tulõ `käprä* Har; *kõik vana? `lätvä_`käprä* Rõu; *Mis sa? `tõmbat otsa `käprä* Vas; *lätt vanast, `tõmbass `käprä* Se

käps¹ *käps* g *käps|i, -u* kints *`põrssa käps; seäl on sink, `lammal on käps; soetsetasin `lamma käpsu ää* Juu **Vrd** *käpp*¹

käps² *käps* g *käpsi* Saa Vil Krk(*-ps* g *käpsi*) väike(lapse) kinnas või sokk *Talve iki `pañti lastel käpsid jalade `otsa; Mia olen neid `käpse küll kudanud* Saa; *vana `kinda käps, vana ärä punitud kinnas* Vil; *Pane nij käpsi kätte, mud'u om kül'm* Krk || fig *Küll om sij vanaeit iki til'luke, sääst `käpsi ei ole mea enne nannu* Krk

käps³ → *keps*⁴

käpsakas *käpsa|kas* g *-ka* tragi, *krapss see üsna käpsakas mees veel* Khk **Vrd** kapsakas

käpsel → *kepsel*

käpsima `käpsi|ma KJn, -mä Kuu/(sa) `käpsid/ Juu, `käpsme Pst, (sa) käpsid (kergelt) lööma mis sa `käpsid toist Kuu; ärä käpsi KJn || kui sue `õhta on, sis siäsed käpsivad (suruvad) Juu **Vrd** käpsämä

käpsit on vaada kui leheb käpsit käpsit Khk

käpsitama käpsitama kõpsides käima εε meelega leheb käpsites Khk

käpsämä Käpsämä KJn Vas, `käpsämmä Plv, Käpsämmä Vas

1. (kergelt korra) lööma, kopsama Muudku käpsäs aga teesele korraga pähä KJn **Vrd** käpsima

2. murdma, näppima `Naksi [leiva]pätsi otsast käpsämä, sai imä käest näppä pite Vas

3. `käpsä? tä kinni? Plv

käpu käpu 1stk käsi – Ksi **Vrd** käpi, kätu

käpukas käpu|kas g -ka Pha Hää Pai (laba)kinnas lapsel `pantass käpukas kätte; Ot'sib oma käpuki taga Hää; suured `valged õied nagu käpukad Pai || sõrmeotsteta kinnas Sügisel tuhlid kiskudes on keige paramad käde panna käpukad, saab iasti tuhlid noppida ja käde_p akka kül_m Pha **Vrd** käpakas, käpik, käpus

käpu|kaupa käpu `kaupa käsikaudu – Khk

käpukil, -e käpuki|l Emm Mar Kse Vän Hää HMd Kos Plt Trv Krk, -le Plt Trv, -lle Hlj Kos Koe Plt, käppukille IisR, käpokel Käi käpuli `Uhkus ajab uppakille, `kõrkus `käima käppukille IisR; laps `roomab käpukil Kse; sure `vartadega sai peksetud neid ja siis `seasi käpukil maas Kos; laps käib käpukille Koe; ei saa vjil `kõndi, käpukil käi; käpukile sat'te maha Trv; `uhkuss aa upakil, `ahnuss `kääimä käpukil Krk **Vrd** käpakil, käpukili

käpukili käpuki|li Kaa, -lli Jõh/-pp-/ Ann käpuli **Vrd** käpakili

käpuksi käpuksi käpuli – Mar

käpuli käpuli Kaa Põi Muh Rei L(-o- LNg) K Trv Krk, käpüli Urv käppade või käte-jalgade peal ta kukkus käpuli Muh; joomane mees oli käpuli Rei; käpuli tulen reppi_kada ülesse Mih; Rohkem käpuli kui püsti Tõs; vana inime tegi `koerust, käis käpuli Kei; pian `laskma käpuli ja siis käpuli `ruoman trepist `alla JJn; ta palus teda käpuli ja sil'mili muas Ksi; mitte suguki käpuli es lase Krk; sadanu_käpüli sinnä?, ku `piknõ tu avva kokku lõönü? Urv || kättpidi Igas `poolis olgu ta käpuli sihes Põi **Vrd** käpeli, käpikala, käpikilla, käpikuli, käpikulla, käpilde, käpile, käpili, käpukil, käpukili, käpuksi

käpuline käpu|line Rap Kos M, -le|ne Juu JMd KJn, g -se käppadega varustatud; haraline, käpataoline (muster, kiri) käpuline ang oli nel'la aruga Kos; udrats on käpulene ja püiäb kalu KJn; käpuline kiri [kindal] Trv; sisask om käpuline, nel'lä käpäge; käpulise `nõste - - `jämme jußt nagu nagla, nju om ku kassi käpä Krk **Vrd** käpaline, käpiline

käpune → käpus

käpu|puu käsitsi mahavõetud puu Enne sai ikki roonumetsest käpupuid `tehtud. Need `ollid `suksed puud, mis sai käpuga maha võtta, saega ega `kirvega ei võind `ühtegi maha võtta Tor

käpus käpu|s, käpu|ne g -se Hää; pl käpused Jäm Ans

1. labakinnas `noota vädada, suured käpused kää Jäm; vanasti `käiti `nootasi vedamas, käpused ollid käe Hää || hv sõrmeotsteta kinnas – Ans **Vrd** käpis, käpukas, kätis

2. käsivarrekaitse Käpused ehk `kätsmed, `viltse lõngast isi kudusime käevarre `kaitseks `ümmer käevarre kevadi, et tuul ja märg `kässi kat'ti ei lõhu ülevalt Hää

käpustama *käpustama* Kaa Vig Juu Koe Iis Pil; (ta) *käpüstäss* Se katsuma, käperdama mis tä neid koera `poegi jälle läks `kiskma, mis tä neid käpustab paegal Vig; mis sa must käpustad ja küinistad, seisa must rahul Juu; *käüberdab ja käpustab mind* Pil || näpistama *käpüstäss küüstega*? Se || konksuga kartuleid võtma ma oless ammu käpustand, aga ma_i teänd, misuke se minu vagu oo Vig **Vrd** käpastama, käpistama, käppama, käputama

käputama *käputama* Var Ksi KJn Trv Pst käperdama a. katsuma, kobama *tüdruk ütles: ära käputa mind - - ära kisu ega käputa* Ksi; *sina `kõike `asja käputad* KJn; *käputab kikk läbi* Trv **Vrd** *käpustama b. saamatult töötama käputab, aga tööl ei ole `oskust - - edasi ei lähä* Var c. roomama *käputess küll, ei saa viijil `kõndi, käpukil käi* Trv

Vrd käpistama, käpitama, käppama

käputsi *Käputsi* käsikaudu – Kaa

käputu *saamatu mis sa nii käputu [oled], et sust ei ole mitte kedagi* Aud **Vrd** *käperdu, käpitu*

käpu|täis väike kogus; peotäis `andas käpu tääve `pähhid Khk; *Pane obusele pisike käputäis ärjabad ede* Kaa; *kergitasime ära ja siis tegime õle vihud, teene käputäis [õlgi] `jälle kergitud* Aud; *argidega `võtsime jälle siis selle käputäie [heinu] `sel'ga ja panime kärbisesse; pane ikke käputäis käputäie `otsa, siis tuleb ilus ümmargune saad* Juu; *käputäie `lõikas `val'mis, sellest sai [vilja]vihk* Pee; *Viimäne käputäis [heinu], mis anguga üles `ahti, `o'li kul'lisitt* KJn **Vrd** *käpatäis*

käpu|töö *käputöö* käsitsitöö – Mih

käpä- → *käpa-*

käpäkeli → *käpakili*

käpä *käpä* g *käbärä* käbe, kärmas, hakkaja – Urv Plv

käpätõmõ *käpätõmõ* käpuli käima – Krl

kära¹ *kära* VNg u IisR, eP, *kärä* R Mar Tõs Khn Juu Kod KJn eL kisa, lärm `tievad suurt *kärä* Lüg; *keib nii suur meeste kärä* Khk; *põle kisa kärä midagid* Muh; *teitel oo nii suur kärä säl tuas* Mar; *mürä ja kärä kõik kohjad täis* Tõs; *Koerdõ kärä_mte maksa tähele `panna* Khn; *terve ilm kärä täis* JMd; *lapsed tievad `irmsed kärä* VJg; *õllud kärä (jutt) üleväl et `upnud* Kod; *siin muud ei oole, iki nurin ja kisa ja kärä* Krk; *kui om latse majan, siss om kõik kammer kärä ja mürä täis* Puh; *is olõ üttegi mürrä is kärrä kuulda?* Har; *Pal'lo kärrä, veidü_ `villa* Rõu || *riid, tülitsemine `Sõuke kärä oli sihes, poisil oli kaigas käe, akkas vanale `vastu* Põi; *kärä pidamine ~ tüli tegemine. vana pidävä kärrä, tüllü; `jätke `maahha tsuvvakärä, `taivah omma `tohvle `valme?* Se

kära² *kära* Jäm Krj KuuK Kad, *kerä* Phl kobar, salk, hunnik *`lambad on nii käras täna koos* Jäm; *sie küla oli käras kuos* KuuK; *üelda küla käras, kui küla on uinikus* Kad **Vrd** *kärajäs, käram, käru*⁵, *käräk*¹

***kärajane** a < *kärajäs tähed o vahel nõnna kärajased* (asetsevad kobaras koos) Muh

kärajäs *kära|jas* Sa(-jes Pha) Muh, *kerä|jas* Mus Phl, g -ja; *kerä|jäs, kärä-* g -jä Mar

1. lina- või viljahakk *linad `laotase käräja `kuivama* Khk; *viiskümmend püud oli käräjäs* Kär; *lina püud korjati kogu ja `lauti käräjaks, kümme püü oli ikka koos* Kaa; *kaera käräjad o uta ata* (segamini) Muh; *paneme linad kerajase ka, `karge `pæele `püsti* Phl; *kui akkab sadama, pannasse lenad käräjässe* Mar || *mesilaste käräjäs* (mesilassülem) oli puuoksa küljes Khk **Vrd** *kära*², *käräk*¹

2. salgas, kobaras, hunnikus `lambad olid k rajas koos Khk; naised olid kergu`aidas k rajas koos P i; linnu liimakad kasuvad k rajas; pale läheb sool nõnna `vinna täis et  hna k rajas; Igak las oo pered  heteise k rajas k ik; ` etse vaenu paelad, `mitmed saad (sajad)  hna  hes k rajas Muh

k rak(as) kära|kas (k r |k s) g -ka (-k ) Kuu/-g s/ RId Sa(-gas g -ga Khk) Muh L(käära- Kse) K IP ; kära|k (k r |k) g -ka Emm KJn, -ga Rei, -ku Saa  ks M T Urv Krl R p, -gu Krk V(k'-; -r- Se)

1. suur (ebakorrapärane) tükk, käntsakas suur k r k s `einamad L g; kust koer `seikse liha k raka k de saand_o Mus; Märja `aaga oo `tuhlid nagu suured mustad k rakad Han; minugi vennal on s al `Kotkam al k rakas `põldu Kad;  nd suure k raku `leib  Puh **Vrd** k rakas

2. alkoholiannus; viin [ta] Tegi kodo ka k r k  L g; `v tsi paar  ed k ragad Khk; Mees `viskas ühtepuhku k rakad Emm; võta  ks k r k s    Mar; võttis tubli k r k  `viina T s; sai -- k rakas `viina `piale `võetud kui saunast    tulid, tervis tuli tagasi jälle ja Nis; mehed p le akand `enne `t  legi, kui suand k raka `viina VMr; võtame ühe k raku kül'ma `rohtu  ks; seh, pane  it's k r k n iid Krk; kas sa k r kut ka `viskad vahel Ran; Poisi_v ti_tan  dagu k r kut Rõu

3. pauk, k rgatus Kui k r g s k vi, oli `ulge ka `sirge Kuu; ära são `vasta  od `ninda `palju `kapsaid, akkad kole k rakaid panema (peeretama) IisR; pannund suuret ki akkama ning annund k raka    VII; `pikne põletas k rtsi maha -- k rakas oli v aga k va Pal; piken l  b k va k r ku Hls; kui tu k r k k is, siss `akna klaasi p risiva Ran; Tuu kärägu p ale_ma `heit  magamast üles Urv; tek'k suur  kärägu ku satt  Vas

4. l ok, hoop `t mmasin kuradile ühe k r k  `pitki `vahtimist L g; `antsin teesele ia k r ka `kuklasse JMd; anni tal  te    kõrva kiilu,  te kärägu v ani tal kõrva `p ale Krk;  nd mull  t' kk kärägu, l vvaluu lei `risti Se

k raki k raki deskr lasi püssist et k raki Kad

k ram k ram g -u kobar, salk `leidsin soo p alt mitu k ramud pil'vikid; koot' ja riha ol'lid `taeva s ola ka dis, kus need seitse `tähte k ramus on Saa **Vrd** k ra²

k rama¹ kärama VNg IisR J m Khk M r spor P  K, Iis Trm, k r |m  Kuu Vai Var Kod KJn Trv Puh, -me Hls Krk San; `k r m , da-inf k r r t  N o Kan/- ?; pr (ta) k r r  Hel/-b/ Se, k r r ss Rõu Lei/-r-/; ipf (ta) k r s Plv

1. a. lärmama, kära tegema ühekorra olid `umbest viied pulmad sii k las, küll k rasid Khk; lapsed k ravad `õues Kos; Seal nie `juomarid kõrtsis k ravad VJg; mis te k r de,  r  akade k r tseme Krk; lats _`k r se? Kan; kana k r ss (karjub) Lei || m rama talled tahvad koeraga k rada SJn b. kajama; helisema keriku plats kohe k ras ja m ras `kelladest ja obustest VNg; `laulsid nõnnagu k ras Ksi; sisaski? lauliva kui k r ss Plv; nii `t nt ss, kui maailm k ik k r r  k eh Se || regi om just kui ruusa sehen, k r r b ja kisendab per n Hel

2. riidlema, tõrelema sain k r d  Kuu; isa tuli meiega kärama M r; ma k ran poisiga, ul'ak teine Saa; ema tuli ja akkas kärama, pidime `pekse `saama Trm; akkavad kärama kohe, ma_i tohi `rääkidagi, ma sain k rada kohe Plt;  r  k r ? ilma asjande San

Vrd käratsema

kärama² *kärama* Kuu(*kärämä*) Hlj Kad vastu pidama, kestma; piisama; kõlbama *Sest`parlastist kärab küll; Nie telad`täüdüvad sen suve kärada;`Vanker käras nii`kaua kui kuo sain, siis lagus Kuu; paneme sientele kuort ja sibulad`peale ja kärab küll; sie rät`ik kärab viel küll Kad*

kära|pill *kära pill* viripill – Jäm

kärastama *kärastama* VNg Jõh(*kärä-*); *kärästäm(m)ä* Lüg Jõh *käratama parun kärästäs`mulle: kas sie mies ei tahagi`palka; Isa kärästas, et jääb see meru maha vai ma võttan`rihma Jõh || laps kärästäs kisa (hakkas karjuma) Lüg Vrd* kärgastama

kärastikku *kärastikku kõik sial kuos, rägastikku kuos (tihedast võsast) Kad*

käratama *käratama* Rei/*-dama*/ Hää Kos Koe VMr VJg Trm Lai Plt; *kärätämä* Kuu Kod KJn Trv TLä Kam San/*-emel* spor V(*-mmä; k'-* Se); (ta) *kärätab* Tõs; ipf (ta) *kärät'* Krk

1. valju häälega kurjalt ütleva *Ta käradas kohe mo`pääle Rei; käratas`piale, et olgu mutku õmmeldud VMr; sa võenod (oleksid võinud) kärätätä, ei tõhi võtta; sinä koer kärätäd viil emäle`piale Kod; kõva äälega kärät, viil prõlla om kõrvun Ran; siss kärätänu`poiskesele: mine koerakutsik Nõo; perremiüss käräti tsiapoisilõ pääle Har Vrd* kärastama, kärgastama, käritama¹

2. kärgatama, paugatama *`pikne kärätäb kõvasti KJn; nüit kärät' üte oori küll, lei kun ta lei Krk; küll`pik'ne kärät`täämbä väegä`irmsade, nigu aid`saibagi värisivä Kam; Nii ol' regi kummalõ ku käräti Rõu Vrd* kärähtämä

Vrd kärähütämä

3. laimama *timä minnu kärät' Vas; päfeb om`suuhhõ sut'ita kui sääl takah kärätä? Se*

käratsema *käratsema* VNg spor eP; *käräts|ema* Kuu Lüg Vai/*-mma*/ hv Tõs, Juu KJn, *-emä* Mar Khn Juu Kod(*-ämä*) TLä Har Vas, *-emma* Lüg Plv, *-eme* Hls Krk San Krl/*-mme*/, *-õmma* Rõu lärmama; valju häälega riidlema *`lapsed kärätsevad; midä te kärätseta sääl Lüg; ma käratse`taaga (kassiga): mis sa raabid VII; Vana korra käratseb, siis on vagusi koa Põi; poisid käratsevad`pulmas Rei;`teitel oo nii suur kärä säl tuas - - mis te sääl kärätsete Mar; lastega piäb kärätsema Tõs; mis sa`muuga kärätseid, ma kuulen vähemastki Juu; mis te kärätsete, vits tuleb, kui te ei`kuula Pai; lapsed kärätsevad ja kisendänud Kod; vahel tul'li suur ulk`poissa, ärmoonik ol'li ühes ja mud'u kärätseid möda küla SJn; ma kärätsi tage,`ütli tal valusti Krk; mõni kui om joonu siss kärätsep nii et kõik ilm`lä'rmi täis Puh; sulasõ kärätse² Krl; mi sa tah kärätset Plv || (lindude kisast) *al'l rästas on kige`kangem kärätsema Saa Vrd* käräma¹, käristelemä, käritseme*

kärb → *kärv*

kärbakas *kärbakas* Kaa VII *krobeline (ese)`seemed kukkuvad säält (käbi) sehest ää, sur karune kärbakas jäeb`järge Kaa; meriärg, see oo egavene karune kala, suured sarve nukid on peas, kärbakas VII Vrd* kärbaline, kärbane¹

kärbali *korpas, karpas (puukoorest) kui sa`vaatad vana`kaske mis nii kärbali VII*

kärbaline *kärbaline* u Trv; *kärbäli|ne* Hel Kam, g *-se* Hls *krobeline; korbane nij roosa [kartulid] olli kärbälise koorege Hls; särände matal, kähär, kärbäliline puu (kuslapuust) Kam Vrd* karbaline, kärbakas, kärbane¹

kärbama → *kärvama*

kärbän → *kärbän*

kärbane¹ *kärba|ne* g *-se* Kaa VII; *kärbä|ne* Krk Se(pl *-dse*), g *-se* KJn, *-tse* Trv Hel

1. krobeline; korbane *kärbased kased, `maarakased, sure kärbase karuse koorega; Kärbaste koordega `tuhlid Kaa; kärbane oss, puu Trv; kõrva kivi om kärbane, `kärplik Krk Vrd* karbane, kärbaline, käräne

2. okslik, jändrik *sääntse kärbädse puu?*, tulipuid saa noist Se **Vrd** kärbikunõ

Vrd kärbiline

kärbane² *kärba|ne* KuuK Kad Rak VJg Iis, `kärba|ne, kärba- R, g -se **a.** *kärbes Sa oled `kaige `tüoga `jusku `kärbane `tervass, ei `jõua edesi Kuu; `ämmelgas `püüab `kərbasi Hlj; minu vanaisa `ütles, et `kərbane pureb Lüg; lüön õhe kärbase maha KuuK; teil on `palju kärbaseid Iis || fig (väikelapsest) kaks lapse `kərbäst on, `kolmas on tulemas Lüg || Ärä aja `kərbäsi pähä (ära püüa mõjutada) Lüg **Vrd** kärbän **b.** kindakirja motiiv `kərbased `tehti `sisse, üks silm `alle, kolm vahepäle Hlj; üks silm `tehti esimase korra `sisse, teise korra `sisse `tehti siis kolm `silma, jaah ja kolmanda korra `sisse `tehti `jälle `piale üks ja siis jäi kohe päris kärbane `sinna sisse KuuK*

kärbas¹ *kärbas* Mus Phl JJn ViK IPõ, `kärbas VNg IisR, g `kärpa

1. oksatüügastega puu; tugipuu; toestik suvilja või heina kuivatamiseks *kaerad panima `kärpa `piale. kaks `niisukest pikka `otsa puud oli ja siis `jälle sie poig puu, neid oli kolm vai kuda `tahtas `kärpast teha VNg; rüстик pannasse `kärpa `pæele `kuivama Mus; `tehti suured pikkad [rõugud] ja siis arjati kärbastega ära nii kui ned tua akkid `pañdi kaks tükki `vastamisi `piale. nagu nüüd on põllul eina redelid. nied ülesse ja `ss `pañdi `õlgi `sinna arja `piale ka ja siis nied `kärpad `pañdi sis `piale Rak; kärbas, raami `muadi, kus vili `panna. vili, vikid, einad, ärjapead `panna `kärpasse VJg; kärbas `tehti kuusest, `jäätõ õksa tõngad `külge; kärbaste `piale `pañdi vili. `löödi kolm kärbast `vastamiisi, pialt siduti kokku; `varda `ümber `lүүdi kolm ehk neli kärbast -- õts õli raiatud, lõid mua `sisse, sidusid `õkstega `kiñni, mõned panid vitsaga, mõned naelttega; `kärpad õlid `õkslikud kuuse ladvad; ku `erne `sarda akati tegema, `pañdi `kärpad ritta, `õkste `piale lat'id Trm; kuhja `kärpad Lai || tõkkepuu `kärpad `pandud `tiele ette, kui ei `lassa läbi VJg; ära mine sialt, kärbas on ees; silla kärbas (sillamaksu kogumiseks) Trm **Vrd** kärbäts*

2. kärbisel asetsev suvilja või põlluheina hunnik *Ühe `kärpa paneb `kõrraga `piale, `rohkem ei mahugi IisR; odrad `niitsime `kaarde maha, ajasime kokku ja panime `kärpasse JJn; niidetud vili, sie `pañdi muidugi `auna, `kärpasse `jälle; mõned `kärpad on viel väilal VMr; anguga sai kuared kokku `kantud ja `kärpa `pandud Sim*

3. löe alaossa kinnitatud raod, nn vikati luud vikati löö `külge `seoti kärbas, kas paeost ehk kasest -- siis `niitis `puhtamast, lõi eina kokku, kaaru `piale kõik; kärbas õli üle jala pikk, kahe aruline või kolme; mina põle `kärpaga `rohkem niitnd kui ühe korra Trm

4. varsa okaspäitsed (imemise takistamiseks) *kärbas on varsal nina pial Trm **Vrd** kärbast, kärvas(i)*

Vrd kärbis, kärp¹, kärvast(i)

kärbas² *kärbas* Kei, kärbäss Lut; n, g `kärps|ä Vas, -e Har Lei Lut käre, intensiivne **a.** (väga kõrgest või madalast temperatuurist) *väga vali kül'm on, kärbas kül'm Kei; Varssi piat `kärpsede `ahju `pandama. Ku `liiga `kärpse ahu ol'l, võti karra iist ärä? Har; `kärpsek'ulm ~ kärbässk'ulm, kärbäss purõ ni k'ulm sullõ ka haard Lut **b.** eredavärviline *Kül_sul om `kärpsä `undrek Vas; `kärpse verrev (tulipunane) **Vrd** karkjas**

kärbast *kärbast g -i okaspäitsed varsal on kärbast Phl **Vrd** kärbas¹, kärvast(i)*

kärbastik *kärbasti|k g -ku vaateorn [ta] Oli nii jülge mees, et oli kärbastiku kõikse kõrgema otsa pääl püsti ja keed (käed) püksi taskus Rei Vrd kärvast(i), kärvits*

kärbe|kõis *kärbekõvega siutse puri masti külge Mus*
kärbelaine → kärblane

kärbes *kärbes Muh Hi L(-äs Mär) K I(-ss Trm) Krk/-ss/, kärbes u IisR, kärbäss Plv Se Lut(-ss), kärbne Äks Rõu/-r-/ Plv/-r-/ Röp, kärpne Puh Nõo Vön, kärpses Khk Mus Rei Noa/ k-/ Ris, g kärpse; kärbäs g kärpše Lei; pl kärpsed Lüg spor Sa, kärpse? Kra; ppl kärpsi Jõe Põi/-d/*

1. väike kahetiivaline putukas (peam Musca) *Akna päälise kõhe kärpsi täis Lüg; Kui oomikul kärpsed kangesti silmade kallale topivad, tuleb päeval vihma Kaa; matsabe petatase kõik asjad ää et siis põle kärpsid sui Muh; kärpsed ammostavad Emm; näh kärpses kiusab Noa; lehm aab kärpsid Mar; küpseta kärpse seent kärbeste tarvis Kul; vanad inimesed veel, et jahvatasid madisepäe kärpsi - - et siis ei tulle - - änam kärpsed tupp naapaelu Tõs; kärpse sittä kõik kohad täis Juu; madisepävast tõusevad inge kõik loomad, kas kärpsed ehk uis Tür; kui külm keväde, siis ei piä kärpse munad ärä mädänemä, siis nävad sigenevad; kärbes tuleb ike ühen sinuga, egä see juuksmine kärbess maha jätä Kod; kärbne lendab vahest lambi pääle Äks; Ega ne kärpse ei ole jumalast luudu Vön; köüdä vil päält nõoriga kiini ja, et kärpse mano j saa? Plv; pujokõnõ pandass tarrõ, ku kärpset lätt täüs, tsusatass kotte Röp; kärpsit tulõ tarõ täüs haavapuie seest kost tulõva?, säälnä kasusõ? Se; hall ~ pime kärbes sõgelane allid kärpsed olid sõged Jäm; pimedad kärpsed, mõni [ütleb] et tohmod kärpsed, need ammostavad kangeste Mar; allid tigidad kärpsed, pimedad kärpsed nimetakse neid Amb; hispaania kärbes l. ravim hispaania kärbest (Lytta vesicatoria) ispaania kärbess, sellege võiss perra panna (armuma sundida) Krk; 2. porikärbes üks suur one sinine, üeldässe ispaania kärbes; ku ispaania kärbes kalade ja liha päile situb, siis kõhe uisid lüüvad sisse Kod; hobuseperse kärbes (liik kärbselisi) obusel on kärpsed perses, obuse perse kärpsed Khk; obese perse kärbess ~ raud kärbess Trm; kirju kärbes (liik kärbselisi) kirjod kärpsed, ne ne oelad on Ris; kirju kärbes on ise ja parm on ise Amb; kärpsid on palju, ühed on kirjod kärpsed MMg; rootsi kärbes (taimekahjur) vaest varakult on rootsi kärbes jälle siin, on kevadete varakult väilas ja rikuvad porgandid ära JJn || fig Äi see tee kärpselegid kurja Emm; Pane suu kiini, kärpsed lendavad sisse Hää; suu teeb suure linna valmis, aga kääd tee kärpse pesagi valmis Juu; kärpseid pähe (silma) ajama ~ loopima mõjutada püüdma raiud teisele auku pehe ~ aed kärpsed pehe Käi; meelitab ja õssitab mudu tühja, loobib kärpseid pähä Juu; ajab tõesele kärpsid pähä Kod; Kavval inemine et aase tõsõlõ kärpsid silma Plv*

2. ristikujuline kindakirja motiiv *kas paneme [kindale] kärpsed sisse või lapid või ruutlikud VII; mina tegin kõige prostoi-malt, teesele tegin kärpsed sisse, teesele kahed Amb*

Vrd *kärbane², kärblane, kärblane, kärbes, tsärbäss*

kärbik¹ *kärbik (-r-) g -ku Kos Iis Trm Trv Ote San, g -gu V(k- Lei; kärpik Se); kärbi|k g -ku RId; kärpk g kärpku Ote Rõu*

1. oksatüügastega puu; tugipuu; toestik suvilja või heina kuivatamiseks *tsuhkru ernetel pandas kärpku; kuhja kärbiku, oslitse; neli kärbikut kuhja orre ümbre; kärpkide*

pääle pandass vili Ote; mee_tuu_hobõsõga_kärbikit, saa `rõuku `panma `naata?; tedre marana?, suurõ juurõ? all kui kärbiku; kärbik aid (püstandtara) Kan; kärbigu omma tettu nigu redeli?, kat's tükkü lastass kokku; vili pandass kärbikõidõ pääle üless kuiuma; lina_panti kärbikudõ, üt's kolga maha?, tõnõ pääle `risti Har; Lina `sijmne jaoss ol'li? erälde joba tettü_kärbigu?, ol' võet paras kärbigu `jämmüne puu, sinnä_`lasti jämme oherdiga_mulgu `sisse, nii neli `mulku, säält `lüüdi pulga_läbi; Puu äägel ol' tett kuusõ kärbikiist Rõu; Kärbikide aid (kärbikuist ja ristlattidest aed); äi alõ kärbiguk'sti mun, jernidõ varõ? maal Lei; kärbik um pedäjäne ni kuusinõ, ossa? jätet manu?, `vassa puultõist a mõni `vassa kat's Lut

2. kärbisel asetsev suvivilja või põlluheina hunnik `põllu ein on `kärbikus Jõh; `Tõime `kärbikud ja panime `paarite kokku; ei tia kas `annab vihm `mulle `mahti `saatud või ned `kärbikud `kuivadatta; mene `kärbiku `alle IisR; lähen `kaeru kaarutama, panen `õhta kärbikusse Kos; minge pangõ vili ar kärbikohe Se; kärbikide nei k'esva? nei `kaara? `põnti Lei

3. okaspäitsed – Trm

4. fig (riiakast, kiuslikust inimesest) ma olõ kui katõ kärbigu `vaihõl (tülitsejate vahel), üts `susass üttest poolõst, tõõnõ tõõsõst poolõst; olt sa üt's kärpik, kõõ ossa `vasta; tuu kärbiguga saa no midägi kõõnõlda? Se

Vrd kärbis

kärbik² k'ärbi|k g -ku kärp k'ärbiku eläve `siandse põllu rõugu all San

kärbikunõ k'ärbi-, k'ärpi|kunõ okslik ja jändrik k'ärpikunõ puu, ossõnõ (tarbepuuks kõlbmatu) Se || fig ebasõbralik, tuim kärbikunõ ineminõ, sais kui kärpik, tä ei tunnõ hüvvä sõnna ei `halva Se Vrd kärbane¹, kärbiline, kärbislene

kärbiline k'ärbili|ne (-r-) Saa M Plv Vas, -le|ne Hää KJn Vil, g -se

1. krobeline rabi (krabi) - - `sõuke pruun, kõva, kärbilene nahk pääl nägu kork Hää; kui temäl (hobuse haigel jalal) kabi peäs `otsa kasuma, temä tuleb kärbilene Vil; naistel olli suur sõl'g, päält kärbiline Krk; `surnu risti ala `panti kärbilisi kive Hel Vrd kärbuline, kärplik, kärpline

2. okslik k'ärbiline puu Plv Vas || ebasõbralik; kiuslik k'ärbiline inemine Vas Vrd kärbikunõ

Vrd kärbane¹

kärbis k'ärbi|s g -se Sa L K, -sse Muh Lä, -ssa Vil, -kse Jür HJn JõeK Amb ViK; kärbiss g -e TaPõ VIPõ(-r- KJn) Hel T; `kärbi|s g -se Jõe(-kse) Vai, -sse Lüg

1. oksatüügastega tugipuu; nendest puudest alustoestik heina või vilja kuivatamiseks; rõuguredel `kärbissed on `õksiklased, `õksad `jäetasse `puie `külge, `panna neli tükki kokku, päält `siuta `kinni, kel redemi ei õle Lüg; panime eina kärbiste `pääle üles; ristik on kärbiste pääl Krj; ärjabad, nisud ja odrad ja kaerad ja kõik pannasse kärbiste `peale. kärbiste peal `kuivad ennemini ää kui `napras Muh; kuiha udi ja kärbissed; kärbissed o kueha sees, sis kueha udi ei `sa ümmere vajuda Vig; odral ja kaeral on koa kuhilas, sial on kärbised sihes. mõni pani odra kuhilale neli, mõni kuus, mõni koguni kaksteist kärbist Kse; vili `pandi `kärbisese; risteinä kärbised; kuhja ora `ümmer pannasse neli kärbist Var; auna kärbis oli pailo sandim teha, `senna läks naa `irmos pailo lat'ta ja `teibaid et põlnd arogi Mih; `kuprad `kuivad kärbiste peal Aud; noor kuušk raiutakse maha, kel oksad `kül'gis on,

`sõnna pannakse lina `kuprad, see on kärbis puu Juu; poiss pand kärbised `põesa `alla tueks HJn; kärbiksed on tued kuhja`vardal, pannakse `sisse, et kuhi ei vaju `viltu Amb; ümmärgune puu one, aagud `lastse `sisse, pulgad `sisse, sij one kärbis Kod; kärbised on kuhja sehes, mis `püsti pannasse `varda `naale Ksi; kärbised tulliva `ildä, `puule mulgud `sisse, pulgad `sisse üless otsani Ran; kärbiss `raoti `osligust kuusest, vai `lasti mulgu `puule `sisse Kam || ronimisvahend panin kärbisse kuuse najale ja viisin [mesilaste] kongi kuuse `otsa; kärbis oo üks `okslane puu, oksad küllest ää, siis saab seda mööda ülesse ronida Mär || loomatõke kiviaid ala ja puuaid `peepe, kärbised `pandi `peepe [et loomad üle ei tuleks] Mus; kärbised `pantaks aea peal, et luomad ei lähä ligi, `kartvad seda Ris **Vrd** kärbäts, käristi², kärmits

2. kärbisel asetsev suvivilja või põlluheina hunnik Ega üks teind seitse kärbist [heinast] Pöi; pani odrad kärbisesse Kse; kärbised ja kuhelad. kuhelad olid ümmärgused, kärbised pikergused, pikergustel olid `kartsad - - et tuul alt läbi `joosis Tõs; põllu pääl vili `pantaks kärbises, kaerad ja odrad vahel, ku vähe on, et röuget ei saa Hää; suivili sie on kärbikses Amb; `ernel olid kärbised, aga ual oli rõuk Ann

3. okaspäitsed kärbis on `sõuke `rõövast `tehtud pal`mik, raud naelad sihis, mis obusel kõhu `alla puudub, et ta imeda ei lase; kärbis `pantaks varsal nina pääl Hää; mõnel lehmäl, kis akkavad oma alt `piima varastama, pannakse kärbis nina peal, puu [millel], naelad sies Ris; lehmale `pändi kärbis nina `peale, [muidu] imes enese ää Pil **Vrd** kärvasti

4. tragi (võrgu otsimiseks veest) kui muti aru `kat`ski läits, `võeti paari jala pik`kune käevarre jämedune puu, pesseti naglad `sisse - - `vennega sõedid üle `rišti, kos tu aru `kat`ski `ol`li. kärbisse otsa `kül`ge keedeti nüür kellega ta `venne taga juusk ja tõese otsa `kül`ge kivi - - tyy ois `põhja. sedä `viisi sai kärbissega keedse kätte Ran

5. sõrestikule toetuv kerge ehitis – Kuu

6. fig a kiuslik, õel kui pole ee inimine änd, kessel saht süda oo, see o kärbis inimine Mus

Vrd kärbas¹, kärbik¹, kärbisti, kärbits, kärbus, kärp¹, kärri¹, kärvis

kärbis|hernes meil `kolme `tõugu `ernid: kesa `erned ja `valged `erned - - ja kärbis `erned Pil

kärbislene okslik kärbislene puu KJn **Vrd** kärbikunõ

kärbist(i) kärbist(i) KuuK Kad; `kärbisti g -m(m)e Kuu viljakärbis, -rõuk `herne, ua, segadukse `kärbisti; Näppänd maa `mieste `kärbistimmie päält, `põllu`eina; Ühe `ainukase `kärbistimme `saimmegi `ohra Kuu; üks kärbisti `kaeru jäi viel väljale; erned kierati `kahla ja siis `pändi ikke kärbistisse, juurikad `väl`ja ja erned sissepuale Kad **Vrd** kärbits

***kärbistümä** `kärbistü- kipra tõmbuma, kortsuma `Puie lehed nägüväd olema juo kaik `kärbistünned; Ärä sidä `kärbistünd paberi küll `leiva `ümbär pane; `Kange `kuumaga `kärbistüväd nie `marjadki `peesas ärä Kuu

kärbits kärbits Khk, g -a Hää VJg Sim IPõ Hel, g -e Hää Hel; `kärbits Lüg , g -a Jõe VNg(-ä) Vai

1. oksatüügastega puu; tugipuu; toestik suvivilja või heina kuivatamiseks `otrad `panna `kärbitsa `peale, nie on `niisukesed redeli `muadi VNg; sügisi `pantass vili kärbitsal Hää; üks paar vastakute `pandud puid on kärbits VJg **Vrd** kärbäts, kärmits

2. kärbispuudele asetatud vili või hein *nisu* `kärbitsad, `kaera `kärbitsad Jõe **Vrd** kärbisti

3. okaspäitsed `pandi kärbits varsale nina `piale Iis

4. puust vaatetorn – Khk **Vrd** kärbastik, kärvits

Vrd kärbis

kärblane `kärbla|ne Tõs Saa Vil, `kärblä|ne Khn Kõp eL(-r- V; -ni Krl), `kärbäla|ne VNg Lüg Jõh/-lä-/ , `kärbälai|ne VNg(-be-), `kärbläi|ne Vai, `kärplä|ne Puh, g -se; pl `kärbläde Lei kärbes `katsu ku `palju `kärbelaisi; `luomad `vehklevad savaga `kärbälaisi VNg; `Kärbälane `lendäb suhu, sis kõhe, et ei tia midä `värsket mina saan, kala midägi Lüg; `kärbläised `seilavad (lendavad) `ukse pääl; `kiirud `kärbläised on ka viel Vai; akka `kärbläsi `tapma, kaduvad puhas ää Khn; `kärbläne tñjv võrr võrr võrr, tädi tädi tädi Nõo; `kärbläiste `pessä? om sääne lapits Kan; suvõl om pal'lu `kärbläisi Har; Neo_ `kärbläsereo? tulõva lehmäkõsõga üteh Räp; `kärbläde omma d'o? nei `äüdü (häbitud) ku šitusõ `suhtõ Lei; hispaania kärblane mürgine mardikas; kiimaseks tegev rohi `ispaa-nia `kärblane Trv || fig eläb nagu `kärblane seinä lõhe vahel Trv; `suuge tñjv suure liina, kätege ei saa `kärbläse pesägi Hel; Käib nigu kärbläne, sita rida taka Nõo; ma ole nigu `kärbläne (väikest kasvu) Rõu; tu eläss kui `kärbläne söömälä? (närvast sööjast) Se **Vrd** kärbane², kärblane

kärblase|kiri kärbsekiri `kärbläse kiri õli eledäl `põhjal, `jusku `kärbläne `lennäb `tiivad `laialli Lüg; `kärbläse kiri olli `väikse risti Trv; mõni kodass `kärbläse kirjägä `kinda, kodass nigu `kärbläse `kindale `sisse Nõo **Vrd** kärblise-, kärbase|kiri **-paber** kärbsepaber [oleks] võinu_ `laskõ_ `kärbläse `papriit tuvva? Urv **-seen** kärbseseen `Kärbläsesien `ollõ `kihtine, ennemä `kielti ikka, et mitte kärbläsesiende kallalõ `minne Khn; `kärblaseseen on `kärbläste `tapmise jaos Saa; `kärbläse šijn om verrev ja täl om nigu `valge `nõstme pääl Nõo; n_om pääle vehma `kärbläse `šijni kõik kotuse_`täüs Har **Vrd** kärbliseseen **-tatt** kärbseseen `kärbläse tat't om punane, `valge täpi pääl Ote **Vrd** kärbsetatt

kärblane `kärbli|ne Saa Hls Krk(-li)n Hel, -le|ne Krk(-le)n Hel San Krl, g -se kärbes `lätlane `lendab, šij al' `kärblane Saa; `Lehmä toove mõtsast parmu ja `kärbläse kodu Hls; `augusti kuu sihen - - `kärbläste šiginemin iki om Krk; mõni suvi om `rohköp `kärbleisi, mõni suvi ei olõ_ni_pal'lu San; hispaania kärblane ravim hispaania kärbsesest (Lytta vesicatoria) `lehmil ja märädel andass `ispaa-nia `kärbläsi ku na joosnuss ei saa; `ispaa-nia `kärbläne om šij, kellege saap `perrä panna (teist armastama panna) Krk || fig `tñjüge `kinni iki, ku `kärblin tõrva pääl Krk; sa aat mulle juštku `kärbläsi pähä oma `ulle juttege Hel || kärbsekirja motiiv `silmege `kärbläne, sel om võre ümmer, riips vahel Krk

Vrd kärblane

kärbläse|hunt ”musta peaga, kollase- ja mustakirju tagakehaga, pruunide jalgadega tiivuline putukas” niõ om `kärbläse undi, niõ murrav `kärbläsi Krk **-kiri** kärbsekiri `kärbläse kiri ~ ristikse kiri; ilma sil'mede `kärbläse kiri Krk **Vrd** kärbläsekiri **-seen** kärbseseen `kärbläse seene, nendege võets `kärbläsel elu Hls; `kärbläse `šijni om kätte `sořti, alli ütelt kihtitsep olevet ku punatse; `kärbläse šijn `aeti pudeli `sisse, `panti müüri `pääle, siss `sulli ta ärä, selle lödige määri ennast [jooksva ravimiseks] Krk **Vrd** kärblaseseen

kärbne → kärbes

kärbse|hoid kärbevõrk võrgud `akna, akende eden one `kärpse oiud, sõredada mes `pantse `akna ette Kod **-kiri** ristiline kindakiri ei mina `oska midagi ilusa `ruosilist, ma tien `kärpse `kirja VNg; kolmeaasulene, see `ööti suur `kärpsekiri Rid; `Kärbsekiri, sji on nagu kanasil'm, aga `keskelt täis Hää; `kärpse kiri, `esteks on üks silm punast, teese korra aal kui `ringi tien, siis tuleb kolm - - ja siis kui kolmat `korda `jälle `ringi tien, siis tuleb `jälle üks Amb; `kärpse `kirja `kindad Sim; `kärpse kiri oli `kärpse `moodi, neli täppi kokku `tehtud, nukeline, tiivad on kahel pool Lai **Vrd** kärblase-, kärblise|kiri, kärbsetiib, kärbsetiiva-, kärbäse-, kärmpse|kiri **-kirik** jõulu-, näarikroon enne `tehti ölest `kärpse kerk, jõuluks `tehti ning `seisis lae all; `kärpse kerk, paberdest, `roogudest, `tuhli `sisse, toreks tehase päris Khk **Vrd** kärmpsekirik **-kong** klaasnoõ kärbeste püüdmiseks `kärpsekongi `alla pannakse sukkurt ja vett ehk `kal'la `sesse, sis `kärpsed `lendavad üles ja kukuvad vee `sisse Juu **Vrd** kärbse|mörd, -pudel, -põrgu **-kott** Kui naiste rahvas tuli, siis öeldi, oh sa kärbse kott. see pidi siis perese kärbseid viima Mus **Vrd** kärmpsekott **-lill** tulikas `kärpselilled on kollaste oitega JõeK **-lont** = kärbseplett ennä `vaata, kus `kärpse loit siin, sellegä annama `peksä `kärpsitele Kod **-mörd** = kärbsekong `kärpse mõrral o meere all (kus vesi sees) Muh; `kärpse mõrd, tal on jo pojos sees nagu mõrral Rid **-näpp** (lind) `kärpsä näpp - - `veikene all lind Lüg; Mesilaste vaenlased on suitsupääsugeised, `kärpsenäpid, sipelgad ja hiired Phl **-paber** `aaptigist tuakse `kärpse pabert Juu; kaš sei `kärpsepaberi vett, sji õli kihtine, kaš suri ärä Kod **Vrd** kärblase-, kärbäse-, kärmpse|paber **-plett** kärbsepiits Tuo `kärpseplet't, ma `tõmman ühe `kärpse maha IisR **Vrd** kärbselont **-pudel** = kärbsekong `kärpse pudel on `kärpsid täis SJn **-põrgu** = kärbsekong `kärpse `põrgu, noh ta oli nüid sie klaasriist - - üleval oli nagu pudeli suu. all oli põhjaauk, `sinna `pañdi leib, kumeruse `sisse läks puol `liitert vett `sisse JJn

kärbse|püss 1. kärbselapats `kärpse püssiga tapad `kärpsid Kod

2. `kärpsepüss on ane sulest, puu pulk ja, paned kardulest `sõnna `otse, sis laseb klõmm ja klõmm Juu

kärbse|seen, -seenes mürgine seen `kärpseseenes o punane kiri Khk; küpseta `kärpse seent kärbeste `tarvis Kul; `kärpse sien on kihtine Kos; `kärpse siened - - neid karda `ästi VMr; kaš sei `kärpse sjiñt, nüid sureb `väl'ja Kod; `kärpseseentel on `valged topid pääl Äks; `Kärpse sjiñi om punatsit, `pruune, rohilisi ja `valgit Rõn; `kärpseseene?, `kärpse lõpõsõ ku söövä? Se **Vrd** kärblase-, kärblise|seen, kärbse|tatikas, -tatt, kärbäse-, kärbäs-, kärmpse|seen **-tatikas** kärbseseen ühed_o sööma tatikad, ühed `kärpse tatikad Muh **-tatt** kärbseseen `Kärpsetat't on mürgine Se **Vrd** kärblasetatt **-tiib** kärbsekiri üks oli `kärpsetiib - - `kärpse `tiiba `tehti siis üks silm `tehti esimase korra `sisse ja teise korra `sisse `tehti siis kolm `silma KuuK; `Kärpse `tiiba ja `lamba `silma tegi mõni kolme lõngaga Amb **Vrd** kärbsetiivakiri **-tiibuline** kärbse|kiri, -kirjaline vanasti olid `kindad kašsikäpulisel ja `kärpsetiibulesed JMd **Vrd** kärbsetiivuline **-tiiva|kiri** kärbsekiri `kärpse tiiva kiri VII; `kindale teevad `kärpse tiiva `kirja Tor **Vrd** kärbse|tiib, -tiivaline, -tiivuline **-tiivaline** kärbse|kiri, -kirjaline `kindale `tehti `mitmet `moodi `kirja, üks oli `kärpse tiivalene, `seoksed tiivad olid sehes Aud; mina teen `kärpsetiivaesed `kindad Kei; `kärpsetiivaline oli, päris nigu kärbes `lendab, tiivad laiali.

`kärpsetiivalist (`kirja) on `kerge teha Sim **Vrd** kärbse|tiivakiri, -tiivuline **-tiivuline**
`kärpsetiivuline kärbsekiri Kse **Vrd** kärbse|tiibuline, -tiivakiri, -tiivuline

kärbuline kärbuline krobeline obese udar om `seante kärbuline; vorsti rohi, kärbulise
lehe Hls **Vrd** kärbiline

kärbus kärbus g -e Saa Pst Hls(-üis); kärbus g -e Pst Krk, -a Trv; kärbü|ss g -(s)se Krk
Krl Har; `kärbu|s g -sse Jõh Vai, -kse Vai(-üis)

1. alustoestik vilja või heina kuivatamiseks; okslik puu redeli `pääle `pandi puud,
`kärbusse puud Jõh; `enne es ole vil'la redelid, siss `lүүidi kärbusse `maasse, lati `pääle ja
vili `pääle `rõuku; aia ernetele pannasse ka kärbusse, kas sile või `okslise, sji tjjb üits
`väl'la, erne paneb oma küüne `kül'ge iki Pst; vil'la kärbüse? redeli `muudu, kat's `tulpa
ütele ja tõsõlõ poolõ, viis `varba om vahel Har || ronimisvahend kärbüseg ronitse või
minnäs puu `otsa mõtsan, ku purrest ei ole Hls

2. viljarõuk vili `panna `kärbusse Jõh; `argiga `aeta `vilja kogo `kärbukse `panna Vai

3. (kõvast sooheinast) kõva kärbus kun seemel otsan, nal'lalt loom seda `eina ei söö Hls

4. okaspäitsed kärbus `pantse varsale ninä pääle, et emä imeda ei lase Saa; varsal nuki
`pääle tetäs kärbus, nagla otsa sehen Hls

Vrd kärbis

kärbähüss kärbäh(h)ü|ss g -se Vas Se hoop ma anni üte kärbähüse, lei telle Vas **Vrd**
kärdsähüss, kärähüss

kärbälane → kärblane

***kärbälik** sakiline võilillel om kärbäliku lehe Krk

***kärbäline** a < kärp¹ Tõuvil'ä rõõgu_tettevä? nel'ä, viie ja kuvvõ kärbälise? Röp

kärbämä → kärvama¹, kärvama²

kärbän `kärbän g `kärps|e, -ä; `kärban kärbes `kärban `lendas Lei **Vrd** kärbane²

kärbäse|kiri kärbsekiri `kindad sai tehä `miestele `kärbäse`kirja Lüg **Vrd**
kärblasekiri **-paber** kärbsepaber tuo `kärbäse paberi ka Lüg **-piits** kärbsepiits selle
`kärbäse `piitsaga on üvä koppada maha neid Lüg **-seen** kärbseseen `Kärbäse seen `panna
`tassi `pääle, rabutada `suhkurd ka, siis `kärbäsed `sööväd ja surevad Kuu; `kärbäse sien
on `kange `kihtine Lüg **Vrd** kärbäseen

kärbäs|seen kärbseseen `kärbäs`siened `onvad päält punased, alt `valged, minä en tia
kie neid süüb Lüg **Vrd** kärbäseen

kärbäts `kärbäts g -i kärbis panivad `einäd `kärbätsi `pääle `kuivama Vai **Vrd** kärbas¹,
kärbits¹

kärbätämä kärbätämä KJn Rõu kokku kuivama, kipra tõmbuma puu lehed ää
kärbätänd KJn; Tel taa nagu um pään jo ku_kärbätänü_hapu upin Rõu

kärd¹ kärd Har, g `kärdü Kuu, kärro Röp kõrbehais; halb hais Mes kärd teil nüd tuas
on, kas olete `korvedanned `lamba vai vasiga päid ja `jalgu; Kus sedä `aisu ja `kanget
`kärdü `ninda et ära nenä via Kuu; `kärdo tarõ täüs; rasva `kärdo aase `tarrõ Röp **Vrd**
käru⁶

kärd² kärd g kärru Nõo Ote käristi, tuuleratas müta kärd `paniti pikä varre `otsa, tuu
`olli `pilpist tettu Nõo; kärd tege suurt mürä; kärru tetäss mütä peletamises Ote **Vrd** kär³,
käru²

kärd³ kärd g kärru käru meil olli kärd, periss puust tettu, ratass olli all; tasast `müüdü om `keŕge `kärdu `aada Rõn **Vrd** kärru¹

kärdan `kärdan kõrbenud `kärdan piim Lei

kärde|hais `kärde- Ran Nõo, `kärdo- Võn, `kärda- Trv = kärdhais `vaata kas midägi palab, `kärda `aisu om `kambren Trv; ei tiia, kos rõevass palab, `kärde `aisu tõseb Ran; `kärdo ais tulõ `sisse Võn **Vrd** kärrehais

kärd|hais kärd- Kam Ote V(k'ard- Kan Plv, käärd- Se Lut) kärsa-, kõrbehais kui villane rõevass palass, om nii kärd ais Kam; Kõrvõt' `lambapääd kõik maja om kärd`haisu täüs Urv; kost tah kärd `haisu aja[?], soo kärd haisu kätte koolõ vai ar[?]; rasvast ka om käärd hais, kui [rasva] `tullõ lätt hüste pääle Se **Vrd** kärde-, käri-, käärdna|hais

kärdi, kärdigi, kärdik `kärdi IisR Jür; `kärdigi Krk; `kärdik Kaa deskr Ühe `korra oli `kärdi-`plärdi `piima `vanker `kraavis IisR; Mehed tõmsid puldani `kärdik luhki Kaa; Kui riidet käristad, siis tieb `sulle `kärdi `vasta Jür; lint tegiis `kärdigi (rebenes kärinal) Krk

kärd|pael pael purje kottitõmbamiseks Kärtpaõl lekk (lõtv), vää `kangõmalõ Khn **Vrd** kärrpael

kärdsõh kärdsõh kortsus, krimpsus silmä kolmu[?] kärdsõh; nõna kärdsõh Se **Vrd** kärtsus

kärdsähtämmä kärdsähtämmä kärgatama `pik'ne käve ku kärdsähti Rõu **Vrd** kärtsatama

kärdsähüss kärdsähü|ss g -se löök, hoop no sai jäl[?] ütõ kärdsähüse Plv **Vrd** kärbähüss, kärts¹

kärdsäk kärdsäk|k g -ku kärgatus väl'lan olli suur kärdsäk, ei tiia kas `püssi `lasti vai mes eli ta `ol'li Nõo **Vrd** kärtsakas¹

käre¹ käre Jõe, g -da RId Emm Kse Pä K I TMr, -dä Lüg Vai Mar Kod KJn Vil T(k'-San), -jä Kuu; kärä g -da Lüg Jõh Mär; kärre Krk, karedä Puh Kam; n, g käre S Trv Krk, kärre Hls Võn V(k'-Se)

1. ägedaloomuline **a.** äkiline; kuri, riikas (olendist) äkkise südämega ja käre Lüg; Sel mehel on kärä `naine Jõh; sirts-särts käre inime sõna pælt oort Jäm; üks käre inimene, nihuke sur sandi `moodi inimene Mar; see oo `seuke käre eit küll Aud; ta on kaniste kareda `jäoga inime Juu; käre koer, kes augub ägedalt Kad; mees naisega mõlemad karedad Lai; õige käre tõine oma kõnega Trv; ta om iki `väege käre ja käre Krk; kes serände käre om, säristab tõesele `vasta nigu kadaea puhmass Ran; taa pujanainõ um sääne kärre, tõrõlõss alati naidõ `lat'siga[?] Plv; kärre `pernaane, ruttu `ütless_ar[?] Se || terav, karm taa_p taha `sõukest kared olemist (karmi kohtlemist) Khk; Mini oli oma ämma käest paelu karedid sõnu kuulnd PJg; tuu um sääne kärre vai kal'g sõna Rõu **b.** energiline, kärmas tüõ `juures on [ta] peris kärä Lüg; on aga käre inime, lõhub tööd teha `metme mehe eest Vän; on teine käre ja nisukene akkaja vaim JJn; käre obune KJn || rutt, kiirus mul on käre taga TMr **c.** kergesti süttiv, kiirelt põlev männi kared on ka kared põlema, nee ullemad veel kui kadak Khk; põletasime kadaka `põõsid, ku põlema lähäb, siis käriseb teene, nii käre kui Äks || fig (ägestuv) nõnda käre kut kui (kuiv) kadak, kohe kärin lahti Khk **d.** kiirevooluline Kärä juaks Jõh; jões oo karedad kohad ül'dalati `lahi Tor; karestiku pial jokseb jõgi valuga, jõgi on sial kareda joksuga Kad; Soo `jõõkõnõ siin um kärre joosuga Rõu

2. intensiivne, tugevatoimeline **a.** kange, vänge (maitse, hais jm) *kust sie üvä on kui käre `suolane Lüg; meesigu `seemed vil`la sees, suur pitk taimes, nii suur käre ais Khk; käre kohe, paneb piä raputama Tõs; käre apu piim Tor; kali läheb käredest (liiga hapuks) Iis; käre tuha leheline Trm; kui umala viha juures on, siis on ta (õlu) `kange ja käre Lai; Sül`dile `pañti iks õigõ_hää suul, nii et maitsemise `aigu sül`dil kärke suul ol`l Urv* **b.** ere (valgus, värv) *kari `kakra kollane on käre Lai; nõnda käre päe, lumi vormets puha Krk* **c.** väga külm, vali (pakasest) *Nüüd lähäb kärädale, kuu `küünäd on üläs `puale Jõh; see käre külm on pailu jääd teind mere Khk; Ilmajaam lubas ikki käreidil `ilmu, aga ikki satab `vihma Tor; täna on nii käre kärsakas kül`m, lumi karjub jala all Juu; nii käre kül`m, `õkva aid`saiba lõövä `plõksu Nõo; kärke tuul` Vas* **d.** väga kuum, kõrvetav *Kärä tuli `pliidi all Jõh; pailu käre ahi Jäm; Küll on käre saun Rei; tänä on kaniste käre pala soe, se küpsetab `eina ja `kõiki Juu; leevad on käredate saanu Äks; see (loog) tahab nüüd käredate `kuiva kui see kuivab Plt; kärke ahi olli, tõmmaäs koorikse kupa üless, ülearu kuum Krk; lõun `olli nii käre, et irmut lavald `alla Nõo; ahi om pal`lo kütet, kärke, pal`lo kõva Rüp* **e.** hästi kuiv; krõbe *see on nõnda `pitkamisi `küpsend leib, pole tainas mette, pole käre `küpsend koa mette Pha; lina `tehti käre kuivast, siis läks `ka`ki Trm; punane käre liiv, kuum liiv; käredate liiva piäl ei kasva `ükski vili; käre kruus, kos vili tükib `kõrbnema Kod*

3. kärisev; kriiskav; vali (häälest) *sel on käre ääl just ko `trummu Vai; meni lammas karjub nii irnkäre ääleaga Khk; karuse ääleaga kukk, akkab `laulma `sõukse suure käre ääleaga Vll; sool ikka käredate ääl kui mool Tõs; mõnel inimesel on käre jäme eal, reagib nii kärinal Juu; miul ei ole ilusat laalu eli, om serände käre eli, tulep kurgu põhjast nigu kärinäga Nõo; kärke hel`üga? inemine Plv; üte? kärke? (ühikäredused) heli? Se*

Vrd käre¹, kärme¹

käre² n, g käre Sa Rid **a.** vaigune puu, tõrvas, vaigune kuiv männioks *Võta tule`siüüteks püütäis käredate Jäm; käredate puudest tegad tule londi; Ta (õpetaja) nagut käredate lähä sirinal põlema (ägestub) Khk; oma tarist ma ole ka teind `tõrva, metsast sai käre korjatud; käredate keisid `toosel Mus; Männi kannud luhuti käredateks ja `aeti tõrvaks; Sihelmine käre ahi (tõrvaahju kolle) see `tehti `eädest kividest eä sauega Kaa; männi sakkudest nad `võtvad tõrva käredate Krj; käredate keedetse `tõrva Põi; käre kandid oo vaegused männi kandid Rid* **Vrd** käri² **b.** vigastatud, vaigune koht puul *kust oks `katki läind või midagid löhu puu küljes - - sääl on paljas vaik - - see `üütasse männi käredateks; see on nii käredate täis mänd Khk || (puuhaigus) käre on meite õunapude sees, mõni `ütleb vähk Mus; On männil käre `külges, sureb ära Krj*

käre³ käre g -da "suur rohuplats" – Aud **Vrd** käre²

käredate käre|date Trm Plt, -dält Nõo käredate Kõle ruttu reakis ja neskese eleda ealega, käredate Trm; oja `jooksis käredate Plt

käredate käredate käredateini vesi juokseb käredate MMg

käredate, -i käredate|sti Kos Ksi, -ste Aud Tor, -st IPõ KodT; käredate|st Lüg Vai, -ss Kod adv < käre¹ käredate kisendäb, `kõrvist käib läbi; saun käredate `küütud Lüg; vesi jooseb käredate Aud; kül`m akkas käredate `kõrva `kiñni; reagib teene käredate Kos; Ta reakis `kärrest ja käredate, nii kui kõrvetas oma kõnega Trm; vesi käredate `jooksis Ksi **Vrd** käredate, käredate, käredate, käredate, käredate, käredate, käredate, käredate, käredate

käredik *käredi|k g -ku Iis(kärä-)* Kod kärestik *käredik, madal ja vesi `kiirest juakseb, kivid väl'jas Iis; `mölder lašk käredikkä puhassata; käredikud õlid jõen Kod*

käredus *käredu|s VNg Lüg Vai VII Rei Mär/kärä-/ Kse Tor Hää VJg I Plt KJn, käredu|ss Trv Puh Nõo, g -se s < kärē¹*

1. ägedus, viha *tämäl `kurjust ja käredust küll Lüg; kus sa oma käredusega lähed Muh; ega see ea ole `ühti, kui inime igakord kärädusega jooseb teese `peale Mär; pereme käredust kardavad kõik Plt; tu käreduss om tõesele joba `luydu Ran*

2. (mingi omaduse intensiivsusest) **a.** kangus, teravus *virre on pehme ja magus -- umalad annavad käreduss Kod; [õlle] käredus on ikke `käimisest Lai* **b.** kõrge kuumus *ahjul on tänä käredust küll KJn; ahi om kõvaste kütetu, kae esi, vai mia temä käredust tiiä, kas ta_m kärē vai mes ta om Nõo* **c.** (pakasest) külm *tükib ligi, on külmä käreduss Kod*

käredä *käredä käredasti käredä aagub, kõva käredä jäälegä Kod*

kärehede *kärehede käredasti mõni kõnõlass kärehede, tõnõ kõnõlass `pihmede Har Vrd kärehehe*

kärehehe *kärehehe = kärehede väega kärehehe jo `naksi `mängmä [kaarte]; kärehehe kõnõlass, säne käre jutt Se Vrd kärehe*

kärejäst *kärejäst käredasti Küll hakkas kärejäst `oues kuer `haukuma, no on kärē kuer meil Kuu*

käre|kant *tõrvas aketasse `tõrva põletama, `valmis `tehtud kärēd oo käre|kandid Khk; õösse toost ajades põledatse kärē`kantsi Mus Vrd käre|sakk*

käre|keel *maikelluke Mu kõkõ `armsamp lill om kopli pervelt nopit kärekiil Vas*

kärele *kärele kiiresti, hoogsalt tyyud (polkat) mängitäss `väegä kärele Rõu Vrd käredasti*

kärene *käre|ne, pl -sed vaigune männi kannud olid käre|sed; `ütleme tõrvased, `kanged käre|sed puud, siis põlesid Mus*

käre|sakk *vaigune puu, tõrvas kärē sakk, `seoke tõrvane puu Khk; kärē sakkudest keedetse `tõrva Mus Vrd käre|kant*

käre|st, -i *käre|st Khk Krk(-i)*

1. ägedalt, kärēdalt *ta kõnelep esi kärēst(i), ega ta selleperäst kuri ei oole Krk*

2. eredasti *päe paistab kärēst, ei või `vaate Krk*

Vrd *käredasti*

kärestik *käresti|k TMr Vön Plv, g -ku VNg Vän Kad IPõ KLõ Ote (kärä-), -gu Kam, -kku Lüg; kärēssi|k, kärässi|k g -ku Kod*

1. kiirevooluline kivine koht jões *kangest vesi `juakseb kärēstikku pääl'd Lüg; all_pol Sindi `paisu on kärēstik Vän; kärēstiku pial jokseb jõgi valuga Kad; Ped'jal on küll kärēstikkusi Lai; kärēstik on jões, kus kivi põhi, `mööda kiva jokseb Plt; `Mõrdega sai `püütud kärēstikke päält -- kalad tulevad auvast kärēstikku, `kalda lähedäle Vil Vrd kärēdik*

2. viljakandmatu koht põllus, kuiv kõrgendik – Kam Ote Plv

käre|tu *käre|tu elavaloomuline, püsimatü see lehm on nii käre|tu -- ei seisa [paigal] Pil Vrd kärēitu*

käre|tõrv *käre|dest saadud tõrv kannu tõru (kännutõrv) on param kut kärē tõru Khk*

kärg¹ *kärg* (-r-) g *kärje* (-r-) eP(ke- Kse; g *kärjä* Ris KJn) Hls Ran San, `kärje VNg Jõh Vai(n `kärje; `ke-), *käre* Kuu Saa eL; *kärr* g `kärre, `kärje Lüg

1. mesilaste *kärg* *mesilase* *kärr*, `kärje `sisse on *mesilased* *magusa* `kandaned; *mesilased* jo `tievad *seda* `kärr; `kärjdest *saab* *magusa* Lüg; *mesi* `vöötasse *keige* `kärjedega `välja Khk; *kärjemesi* on *kärjede* *sehes* Var; *mesilane* *toob* *kärjese* *mett* Tor; *vurruga* *vöetakse* *mett* `kärge *seest* Juu; *moamesilase* *kärg* on *rusika* *suurune*, *seal* on *kõik* *koos*, *magus* ja *pojad* Amb; *kui* *mua* *ära* `kuivas, *siis* *õlid* *lõhed* *sees*, *nigu* *mesilase* *kärg* Trm; *leib* *ärä* *kujunu* ja `urglisess *lännu* `justku *mesilise* *kärg* Krk; *nu_m* *kärje* *mis* *mesilene* *mij* `sisse *kand* San Vrd *käri*¹, *kärme*⁴, *kärv*²

2. *urbne* *tükk*, *kohr* *kuum* *supp* *tõsteti* *ärä*, *siss* `panti *apu* *piim* `pääle, *siss* *olli* *apupiim* *käred* *sehen* Pst; *kärge*(s) ~ *kärjel*(e) 1. *kohru*(s) *maa* on `kärjel ja `arjal, *konerik*; *külm* `kergitab *maa* *üles* `kärjele Lüg; *põld* `tõmbab `kärge Mh; `kärjes *jää* - - *vesi* *peal*, *alt* *lääb* *tühase*, *korbas* *peal* Aud; *kevade* *mua* *kohutab*, *võtab* `kärge Amb; *mua* *konarane* ja `kärge *tõmmanud* Kod; *käre* *liiv* *om* *kären*, *tükin* *nagu* *kärg*, *mägeden*, *ojan* *vij* *sehen* Hls; *sääl* *kost* *suits* `korstnade *lääb*, *sääl* `tõmbab *nõe* `kärge, `tõmbab *kõvass*, *tükki* Nõo 2. *rõngas*(se) `tõmmaś *kärge* *kokku* *ku* *üit*'s *kerä*; *looma* *puha* *kären* *kogusen* *mahan*, *puha* `rõngan *mahan* Krk

kärg² *kärg* g *kärje* Vän/-rg/ Saa SJn Kõp, *käre* Krk Hel Võn San V *musträhn* *kärg* on *must* *lind* *nigu* *kana* *kunagi* Saa; *kärje* *saba* on *kõva* *nagu* *raud*, *vaik* on *kõvas* *teind*. *kärg* *luegutab* SJn; *kärg* *lask* *mõtsan*, *põrr* ja *põrr* Krk; *suu* *tege* *suurõ* *liina* *käe* *ei* *tij* *käre* *pessägi* Võn; *kärg* *põrist* *kõvastõ* *mõtsan*, *siin* *ma* *ei* *olõ* `kuuldanu *kärg* Har; *meldsass* *um* *ka* *käre* `sorti, *meldsass* *um* *imäne* *kärg* Rõu Vrd *kärr*³

kärgas¹ *kärgas* Pär Hää Ha(ke- JõeK) Amb JMd Kad, `kärgas Hlj, g `kärka; *kärgäss* Plv, `kärgäs Kuu, g `kärkä a. *põndak*, *kivine* või *kruusane* *küngas* *Ei* *kive* `kärkäl `kasva `einä *ega* *ädälä* Kuu; *see* *va* *kärgas* *jäi* *tänavu* `pal'laks Kos; *kärgas*, `kõrge `kõlbmata *maa* JõeK; *kärgas* *tie* *pial*, `kõrgem *koht* või *sel'landik* KuuK; *mää* *kärgas* *kardab* `kuiva JMd; *on* *üks* *kärgas*, *ei* *kasvata* `vilja *ega* *kedagi* ja `raske `künda *kua*, *on* *nii* *kõva* Kad b. *kivine* *madalik* *jões* või *järves*, *kärestik* *kesset* *jõe* *suud* *sij* *kärgas* `ol'li *ka* `kiñni (*külmunud*) Hää; *vesi* *veike*, `kärka *kohad* `väl'las Jür; *eks* `järves *ole* *kua* *neid* `kärka `kohtasi HJn

Vrd *kärk*¹

kärgas² *kärgas*, pl `kärkad *kuuse-* või *männikäbi* `kuuse `kärgas, `mäñnil ja `kuusel on `kärkad Jõe Vrd *kärkal*(as), *kärkulane*

kärgastama *kärgastama* (peale) *käratama* – Iis Vrd *kärastama*, *kärgatama*

kärgastus hv *kärgastus* g -e *kärgatus* *suur* *kärgastus* *käis*, `pikse *kärgastus* Jäm

kärgatama *kärga|tama* eP(-dama Rei, [ta] -dab Khk); `kärjatama VNg IisR; *kärgä|tämä* KJn Puh Nõo, -tama Tõs, -tem(e) M San

1. *peale* *käratama* *käre* *inimene* `kärgata, `eiga *sie* `kannada VNg; *kärgatas* *nõnda*, *et* *keik* `kohkusid Khk; *valitseja* *tuli* `sinna ja *kärgatas* `piäle Tõs; *peremijs* *kärgatas* *nõnda* *et* *aas* *irmu* `pääle Saa; *kui* *süda* *täis* *on* *siis* *kärgatab* *teese* `peale *kõvaste* Juu; *kärgätess* *üit*'s *mij* *kõva* *elige* Hel Vrd *kärgastama*

2. *kõmatama*, *paugatama* *küll* `äiekene `kärmati *kovast* VNg; *isu* *lööb* `kange *kärgatamesega* Emm; *kivi* *kärgätab*, *tükid* `lendävad *kui* *lõhutse* Tõs; `välles *kärgatas* *müristada* Tor; *kärgatas* *nii* *val'luste*, *kuhu* *ta* *nüid* *lõi* Juu; *kärgatas* *nõnna* *et* *seenad*

värisid Plt; sääil ta kargät's kõvast, ka ta sääil kahju ka tegis Krk; vanemb kargät' nii `kangede, et maja saena värisivä Nõo

Vrd kãratama

***kãrgatis** kãrga|dis Khk, -tes Juu kãrgatus üks kãrgadis keis nii valjusti Khk; kui müristab siis käib kõva kãrgates Juu

kãrgatus kãrgatu|s Khk/-dus/ VII Kse Tor Kei JMd Koe VJg Iis Trm Plt, kãrgãtu|s Tõs KJn Hls, kãrgãtu|ss Puh San/-il|ss/, g -se paugatus, raksatus kut kõue ilm oo, siis kãrgadused keivad Khk; aga käis kãrgatus, sie (pikne) lõi maha JMd; käis kõva kãrgatus, lõi kusagile `sisse Plt; olli äkilene kãrgãtu|ss, nigu maa põru|ss `õkva San **Vrd** kãrgastus, kãrgatis, kãrgãh(t)|üss, kãrgãvuss, kãrgãuus, kãrjãjus, kãrãhuss, kãrãtus, kãrãvuss

***kãrgline** transl `kãrglisess Krk Rõu krobeline, kohruline `üü|se kül|mets ja `pãevã sulats, kül|mets maa `kãrge, rüã juure `vãllã, siantse `kãrglisess jãess maa Krk; ku ei trul`lita, sõss jãess [põld] `kãrglisess Rõu **Vrd** kãriline

kãrgu|haigus vähktõbi Enne `ol`li kãrgu`aigus, surm `arstis tend; `Laiksaris (Laiksaares) olnu naene kãrgu `aiguses, üks rind lõegatu maha Hãã **Vrd** kãrgutõbi, kãrk⁵

kãrgutama kãrgutama **a.** tuld ergutama, õhutama kui tuli ära palanu vai `kistenu, siss tuleb tedã uvveste kãrgutada, et tuli palama `kãrgab Ran **b.** "jãrsku keema hakkama" ma tõi puid, panni `pããle, siss kãrgutiva kõik `kijmä, potid ja pannid ja paad Ran

kãrgutuss kãrgutu|ss g -se tulehakatis (kuivad oksad, puud, laastud) vaea tuld kãredãmbãss tetã, et kãrgutust manu `panna, ei lãã muidu palama vai `kijmä Ran

kãrgutõbi = kãrguhaigus naene olnu kãrgu tõbes Hãã

kãrgutõlõma kãrgutõlõma; suu veeren soritõli, kãssi pããl kãrgutõli Lut

kãrgãh(t)|üss kãrgãhtü|ss Rãp, kãrgãhü|ss Har, g -se kãrgatus Ol`l kõva `pikse - - perãn kãve vijl mitu kõva kãrgãhüst Har; `ol`le `kãngõ `pikse kãrgãhtüss, nakaãss `vihma tulõma ku uavarrõst Rãp

kãrgãne Kãrgãne ebatasane, künklik, kõva (maa) – Vas

kãrgãvuss kãrgãvu|ss g -se kãrgatus kui tuu kãrgãvuss käis, siss `akna klaasi tirisivã Nõo

kãrgãuus `kãrgã,üs kãrgatus Kãvi igã kova `kãrgã,üs küll Kuu

kãri¹ kãri Vai Ris HMd kãrg õrõlãise pesãl olid kaik kãrid sies Vai; traadide `kül`gi siis nad (mesilased) teevad need kãrid HMd || kobar `pãhkle kãrid Ris

kãri² hv kãri tõrvas tõrva kãrid Põi **Vrd** kãre²

kãri|hais kãrsahais kãri `aisu tuas Kãr **Vrd** kãrd-, kãru|hais

kãrik kãri|k g -ku leivaviil kolm kãrikud sõin ära `leiba Pil

kãri|koll kanga lasik Kãrikoll - - kahearaline rauatükk, `otsapidi lohu `külges; Kãrikoll `kanga lohu `külges - - tema teeb `sarvede pial kãrinad ja piab `kanga `kinni Jür

kãriline kãrili|ne Mus, kãrile|ne HMd g -se kohruline, urbne kui sa `õnne valad, siis tina o kãriline; kui saãnt leiges oo, siis o sehest kãriline, kui sa katti leigad Mus; seep jãhi kãrilene, lãks kãrileseks HMd **Vrd** kãrgline

kãrin¹ kãrin g -a Hlj VNg IisR eP Trv, -ã Kuu Lüg Vai(n kãrinã) Juu Kod KJn TLã, -e Hls Krk; kãrrin (-ãr-) g -a, -e San, kãrinã Puh Nõo Kam V

1. deskri **a.** (helist) lãrm, ragin, mürin; kisa tulid kohe kãrin taga (ruttu ja lãrmakalt) `sisse Hlj; ku `lendur madalald `lãhto siis kãrinã ei `kuulu Vai; laps `ãrkab üless, kãrin lãrin_o

`lahti (hakkab nutma) Muh; `autud `sõitad mürin ja kärin taga Mih; kui `kanga otsast rõõvast käristse, siss on kärin Saa; kadakas teeb suurt kärinad kui ta põleb Juu; läk'sid `riidu, nii et kärin taga Iis; peeretas et kärin taga Plt; ma `tul'lin koa selle kärinä `piäle `siia, mis te siin käratsete KJn; ratta röögive kui üt's kärin Hls; küll o irmuss sij kirin kärin, kisentev ja röögive Krk; väegä kräuhka `tütrik, `ütleb `vasta nigu kärin Ran; lavva vüur tullu nigu kärrin ja mürrin Kam; mia tyy kärrin sääil om, hainamasina kärrin vai Har; kõnõlass ku kärrin Vas; kärinaga 1. kärinal Va tige naine, `kargab kärinaga mehe `kallale IisR; miul - - om serände käre eli tulep kurgupõhjast nigu kärinäga; kõjo tohikidega om ää tuld läedätä, nigu tikuga `suskat, nii lähäp palama nigu kärinäga Nõo; kirrinä ja kärrinege lätsive `müüda San 2. hooga, rutuga Esimese kärinaga `tuldi `meitele Jäm; Ää aja oost mette sõhukse kärinaga sii mätaste sehes Kaa; nüüd ma aasin suure kärinaga talle `otsa Juu || riid, tüli riid tulab ka sõna sõnast, viimati läks suur kärin `lahti Jäm; kui `kossegi kärinät `olli, Mari `olli iks tule `läitjä Nõo || urin, lõrin siis on seda kärinad, üks (kutsikas) ühe tuttis `kinni, teine teise Lih; kas koerad purelevad, siäl üks kärin õli Kod

2. käristi – Vig Pä obuste kärin Var; taat tegi lastele vanaste ikke kärina `mängmeseks Tõs; kärinaga irmutati obusid. see oli pulgadest `tehtud ja `piske vänt oli ka et `ästi lärises kui `ümmer `aeti Aud

3. fig a, s kärisev; lärmakas (inimene), viriseja (laps) kärin inime mis `liiga palju `teissi taga räägib; üks va karjus laps, kisab nii `kangesti pal'las igavene kärin Khk; On üks va lapse kärin, et ta magaks; see o nii kärin laps Põi; mõnel o kole kärin ial, madal ja käriseja Lai Vrd kärinik

Vrd käristi¹

*kärin² ma võta kärina (sõõmu) õlut Kir

kärinal kärin|al IisR Khk Kaa Muh L K Trm, -äl Mar Khn Röp adv < kärin¹

1. lärmakalt, kärinat tekitades, raginaga `Kuerad `läksivad kärinal kokku IisR; piirud põlesid kärinal Mar; `veske jooseb mürinal ja kärinal Tor; poes tõmmati `enne riidet kärinal `lõhki Juu; räästas - - pani `lendu kärinal Lai || käriseva häälega `rääkis kärinal, üsna krõbinal kohe VJg; kes kõvast ja `kärrest riagib, kädinal või kärinal Lai

2. ägedasti; ruttu; tormakalt Teeme nüüd see töö kärinal valmis, siis saame õhtsele Kaa; `talgud ep tule nii kärinal Muh; võtab neid `õunu `süüä, et ühnä kärinä Mar; tiib tüüd mis kärinal Saa; kärinal jooseb vesi, kõvast lähäb nigu jõgi Plt; kākū² keevä kärinä, verivorsti virinäl Röp

*kärinik meil joba tõene nädäl kärinikod (lapsed) siin Kod Vrd kärin¹

käris → kärris¹

kärisama, kärisema käris|ama Saa Trv, -ämä Mar Kam Rõu Vas(-ämmä), -õmma Rõu; kärise|ma Jõe RId(-mma Vai) eP Lei, -mä Kuu Lüg Juu Kod KJn Pst T V(-mma Plv), -me Hls Krk San Krl

1. deskr (helist) a. kärinat tekitama, (p)ragisema, mürisema Käristi - - `panna `piendra `otsile kärisemä, ettei müdäd tule `porgandisse `huonu tegemä Kuu; `rinnad on `aiged - - `rinnad käriseväd Lüg; liha käriseb panni pēel; lumi käriseb `jalgade all; kiñjad kärisevad jalas; kui rahud kärisevad, siis `eetasse meri `louna joosu võttand Khk; kellel nina käriseb, `norskab, see viiakse ühekorra `vankriga `mulda; `lindurid kärisesid `ümber Mus; tuule `veske käriseb ja pragiseb Tõs; miu ääl käriseb täna, sain vist `kül'ma Saa; me

karjasmoa värav käriseb Juu; kadakas käriseb kui põleb Kad; emä alate käriseb ja rögiseb Kod; kül'm ilm om, regi kärisesess perän Krk; mõni käriseb ja lariseb, tol om rinna `kinni, rögä rinnun Ran; eli käriseb, ei_tä mes_säl lõõrin om Nõo; vok'k kärisesess Krl; kunna_väega_kärisi ku kudõsi? Vas **b.** lärmama, karjuma; riidlema `Neie `tuhli`kookide peräst mittugi `korda kärisesime omavahel, noh et ku `toine taht omale `suuremad Kuu; Käriseja nisike, ei ole rahul ja pahandab Jõh; oo va käriseja laps. mes sa seal kärised Tõs; mis sa kärised nõnna paelu, ole vahest vaid Juu; laps `kuukab vara ülesse, akkab kärisema, ei lase `teisi magada Lai; mis sa kärised, ole vait, `muudgu kärises; kas sa tohid käriseda Ote; vihaš inemine kärisesess nigu katai; ku sa käriset `huypi, sinno inäp suta_i kullõlda? Se

2. rebenema sielt käriseb [riie] kust idunane on Kuu; `seuksed suuremad siilud olid ära kärisend `väl'ja [kalavõrgust] Ans; Külje õmblus see käriseb ikka äe Põi; suka sääri kärisänd `lõhki Mar; Kärisen ramatu lehed piäb uõst kogo liimmä Khn; pluuse nii kitsas, et kärises takka `lõhki Juu; katik kärisnu Trv; papõr kärisäss Vas

3. fig n i i e t ~ k u i k ä r i s e b (intensiivsust väljendades) ahi põleb nõnda_t käriseb Khk; küll oo magus, nii et käriseb Mar; rukki tuli ia nõnnagu kärises Trm; kõik lapsed lugid qualin ku kärisi; laalid niigu kärisi Kod; ma sõin nõnna et kõht kärises KJn

käristaja käristaja käristi veta käristaja kätte, siis kärr, kärr, kärr Phl **Vrd** käristija

käristama käristi|ama VNg IisR eP Trv, -ämä Kuu Lüg Vai Mar Vig Var Khn Juu Kod/-ss-/ KJn TLä Kam Rõu Vas Lut, -ämmä Lüg Plv Se(k'-), -eme Hls San Krl/-mme/; `kärstämä Lei; (ta) kärüstäss Se

1. a. kärisevat heli või müra tegema ku `kuulus käristämist, siis mutti ei aja üles `mulda Vai; kida arak käristab nõnda elu arja peel Khk; käristiga käristati obusid `kaugemale Muh; nüid ta (torm) käristab Emm; Laps käristab `ärri (r-häälikut) Rei; käristasid `pil'li Kse; missa käristad ja müristad, teed mud'u müra Tõs; ma kraakson ja käristan nõnna et Ris; soonelesed võl'vid olid [käristil], õhuke laast oli pial mis käristas Pai; ärä kärissä masina rojoda Kod; käristab nigu arakas - - kes kõvast ja `kärrest riagib Lai; mis sa käristet uma vokigõ Krl; latsõ? käristivä? kusõmõga? ku `hernit `sisse ol'l pant Plv; vok'k `käristäss Se; perset käristama peeretama küll käristas kõvast perset Ans; mis sa käristad sest `perssest, ei soa magada Juu; käristab mudku tagumise otsaga Plt || müristama (äikesest) `pik'ne käristäp `õkva `taivaalust pittu Kam; pik'käne majä kottal `kõvva käristäss Se; jummal' käu `kärstelleh Lei **b.** riidlema, karjuma `Laste `pääle sai `enne ka käristädä ku sõna `evvad `kuulled Lüg; mis sa nüid käristad ja kargatad mu `peale Juu; küll sie laps käristab nutta Sim; karjused kärissäväd näie eläjitegä Kod; mõni om nigu kada püüs, käristäb ärä ja om üle jälle Ran; t_om serände käre inimene, ku midägi om, siss käristäb su läbi Nõo; Käristäss kõrra är?, sõss saa jäl_hääss Rõu || (haukumisest) koerad käristavad täna õte `aukuda Vig; `lehmi kallal kärissäb aga [koer] Kod || kräunutama, karjutama messä kärissäd sess lapsess Kod **Vrd** käritseme

2. a. midagi intensiivselt (hoogsalt, ruttu, palju) tegema `Puole `päevaga käristasime `sõnniku `laudast `väl'ja IisR; iga päe käristasid (jõid palju) `viina Jäm; käristab kahe eest tööd teha Ans; kärista (sae) siit veel puid maha; käristas `piima `juua Khk; Poiss käristas kiha moha (heitis pikali) ja magab Põi; nüid põle änäm `õiget tubakast, käristäväd va penutagust tõmmata Mar; Vanad päevad juba kää, aga ei jäta mööda `ilma käristamest

maha Han; `enne noored mehed käristasid kiba `tõsta Mih; küll ma täna käristasin sõnnikud laiali laodada Juu **b.** kiskuma, tirima Einad nii `kinni, ma käristesi neid nõnda et küüsed kibed Khk; ma ole kadaka `kântusi küll käristand Jaa; sa oled ju uie `tuhi üles käristan Muh; mis tä `soole teind oo, mis sa ta `karvest käristäd Mar; vaat oli `keskelt laiem, vitsad käristadi otsast `piale Tor; ei joua oost [jäälõhest] `välja käristada JõeK; käristemi ta kivvi är^p muiale San || pigistama, kägistama raud ket't käristas lehmäl kurgu `kinni Mih **Vrd** kärutama²

3. rebima, rebestama Seda `riiet ei saa käristata, piab `leikama IisR; mis sa käristad `riidid nii pailu Khk; va poiss käristas kaaned ää kül'jest Mus; Vanast autu kummist sai päti `tallu käristud Pöi; kärista `moole üks `riide riba Muh; üks on raamatu `lõhki käristanud Saa; käristasin ölm `lõhki Ris; vanad asjad kärista kõik kat'ti ja tee põranda `riideks Juu; `lõhki käristanu püksi Trv; Käristä siist nar'dsu veerest üt's riba Rõu

4. praadima liha käristeta pañni peal VJg; akkan mune käristämä KJn || fig nüüd ta (päike) käristäb `luugu KJn

käristand → karristand

käristelemä kärist|elemä Vas Se(k'-) Lut, -öllõma Rõu, da-inf -ellä^p Vas Lut frekv < käristama **a.** tõrelema; kärkima mis sä käristöllõt Rõu; muni (inimene) om õks `oigõbakõne, käristele ei nii `väega^p Se **Vrd** käratsema **b.** müristama (äikesest) ka_noo-vil^p vanaesä hännä, a gu kõvasõlõ tuori jo_käristeless Lut

käristes → käristis

käristi¹ n, g käris|ti Jõe Hlj VNg Jõh S Mar Han Kse Khn Juu Jür Amb ViK(n -t VJg) Vil, -te Lüg, käris|ti g -tim(m)e Kuu

1. a. käriseva heliga mürariist (loomade peletamiseks või mänuasjaks) rüsal käib käristi, sie on väike `veske, sie irmutab `ülgeid Jõe; Mihed `tehkä siva käristimed, juaks müädäd ajavad `mulda üles Kuu; käristel on `päälimine võll, `pitkite `suoned sies, siis `niske raam nagu lina `massinal, `väändäga ajad `ümber Lüg; Kael sul nagut käristi võlv (pikk ja peenike) Pöi; käristi keel lõriseb `vastu `ambud, kui virutad, siis teeb ikka lõrr lõrr lõrr lõrr; käristiga kohotatse `lambud Muh; käristi käristab ja obust `kartvad seda eeld Käi; Käristi oli puust `tehtud, `piisse `veske `moodi, `aeti väändast `rinki, siis kärises ja ragises; Must nagu käristi võl'l Han; lapsed teevad käristisi. sooniline võl'l nagu lina masinal, `piske pind kõib `sooni kauda läbi siss see liriseb Kse; kisendab nagu väilavahi käristi VMr **Vrd** käristaja, käristija **b.** kangapoom käristil oli `ambad `küljes ja `pulgad, siis `sinne sai `ümber `kierada [kanga] VNg **Vrd** käristipakk

2. a, s karjuja (laps); riidleja küll selle käristiga on äda, `karjub mis kole Jõe; va käristi inime, suure `val'ju käre ääleaga, tige inime Jäm; on üks käristi, alati on tal teistega tegemist, suud pidi ühe ning teise peel Khk; seda käristid äp taha `keski oida, igavene käristi Krj; see laps oo `õige käristi, `lõugab ilmast ilma VII

Vrd kärin¹, käristis, käristus, kär³, kär²

käristi² n, g käristi (g -ma, -me) oksatüügastega puu, kärbis ajale `pandi kuuse käristimad `peelee; käristi aed, sealt ei saand loom läbi; käristimitest tehasse ogi`aidu; tee on nii karune kut käristi Khk

käristija käristija käristi käristija on `veike raam -- viibotakse teda `ringi ja see sünnitab kärinad Käi **Vrd** käristaja

käristi|pakk kangapoom `kangas tuli rimppuu päält läbi, siis läks kärstipakkusse Hlj; kärstipaku `ümber lähäb riie, sel on `ambad sies JõeK **Vrd** kärsti¹, kärstispakk

kärstis käris|tis Mär Rap VMr, -tes Kul Hää(g -tse) Ha Jä Plt Pil, g -tise, -tese

1. **a.** kärsti kärstis pannasse kapsastesse, et mut'id `kapsud ää ei aja Mär; Ku seda kärstest ümmer ajanu, sis' olnu mailma mürin, sis' obused `juusnu `jälle `ijmal Hää; kärstes on tuule `veški `moodi, sees ja `kül'gis aasad, mis kärisevad Nis; metsavahid tegid kärstesi; jäneke `aajatel oli ennemalt kärstised JMd **b.** kangaspuude osa – Kei KuuK

2. (inimesest) **a.** karjuja (laps); riidleja laps, kui ta `lõugab on õete kui va kärstes Nis; vana Mari on küll üks kärstes, aga ega tema mud'u `ummes ei kärsta Juu; on ike üks kärstes Plt **b.** töörabaja Selle kärstisega ma küll `töötada ei jõua Han

Vrd kärsti¹, kärstus

kärstis|pakk = Kärstispakk kärstipakk – JõeK

kärstus käristu|s IisR Vai Tõs Tor Kos JMd VJg Sim Iis Hls, -u|ss Puh, g -se

1. kära tekitaja **a.** kärsti – IisR Sim **b.** kergesti ägestuv inimene [ta] Alati nisuke kärstus old, kõik `tiavad, paremb teist mitte erutada IisR

Vrd kärstis

2. käratsemine, lärm; sõim Oh misukene kärstus, kui akkas, `jusku erilane oleks `torkand IisR; mis kärstus se `ühte`puhku oo Tõs; pole `enne tema suust niessukest kärstust `kuulda old VJg; `taplesid nii et kärstus õli `kuulda Iis

3. kärsemine, kärin jaare lõngad `argnesid kärstusega Kos; ärä rebi, ma ei taha toda kärstust kullelda Puh

kärstöllõma → kärstelemä

käritama¹ käritama Mär([ta] -täs) Mih PJg Tor käratama; kurjalt keelama, manitsema küll käritäs kõvaste Mär; käritan `lehma et kus sa lähäd PJg; käritas lapsed vaid olema Tor

käritama² käritama Hää hv VJg põletama; põlema süütama `Oksi põletavad, käritavad; Kadaki käritadaks, niid kärisevad `ästi; aod käritadass põlema Hää || praadima mune käriteta, kui pañni `peale pannasse VJg **Vrd** karitama³, käristama

käritseme käritseme Hls San/k'-/ kärkima, häälekalt riidlema neve jälle käritseve Hls; ega ma ti `käritsemise `perra ei `pel'ga San **Vrd** käratsema, käristama

käritu käritu Kul/-o/ Mär Mih Khn Tor SJn, g -ma Kse PJg JMd/-rr-, -rr-/ VJg Pil; n, g käritu Tõs Hää Nis KJn

1. kärsitu, püsimatu, kannatamatu küll oo üks käritu laps, ei seesä pudeleski vakka Tõs; käritu obune läheb pirak-parak Tor; poiss `seoke käritu ja vallatu, põle sugu vagus Hää; laps lähäb käritumaks kui imeda ei sua JMd; käritu laps, äge `nutma ja tige VJg; tulised käritumad lapsed Pil; On üks igavene käritu mies, ei ole `aega `ühte tööd veel lõpetada kui juba jooseb teese töö kallale SJn **Vrd** käretu

2. maias – Kse

käritus käritus g -e maiusroog Lapsed aavad käritust takka; Vanaste põln käritusi kedagi, `arva sai natuke `ponksi; Näl'lasel oo pal'las leib kua nagu kärituse eest Han

käritänd vilets, kidur, kangus `türnapu on käritänd puu, sies `kollane Lüg **Vrd** käristand

kärje|mesi kärjes olev mesi `neie `kärre `aukude sies on mesi, sie on `kärremesi Lüg; kärje mesi `öotakse kõege parem mesi olevad Kul; kärje mesi mis kärje sõijs on ära

kaanatud PJg; magus nagu kärjemesi Plt; käre mesi om tuu, mis vana `muudu` pistü pakkõ
sijst lõigatass kõgõ kärega Har

kärjäjus `kärjäjü|s g -kse kärgatus – Kuu

kärjätämä `kärjä|tämä, (ma) -dän kätatama Ma `kardin kohe, ku see mees seel `kärjät
oma `naise `pääle; Vanamies on `kange kohe `aeva `kärjätämä igä `tühjä `asja peräst Kuu

kärk¹ kärk g kärg|a Hää Jür KuuK SJn, -ä Kuu/`k-/ Kam(-i) Kan Plv, -u Jõe/`k-/ TMr
Kam Se/`k-/; kärk Ote, g kär|lä Urv VId(-i Rõu); kerk g kergu Juu kivine kõrgendik
a. põndak, kruusane või kivine kungas Kive `kär|gäl o `hüästi `palju `mantsiku suvel Kuu;
[hernes] ikke `tehti nisukese `kõrge kärga `piale, nisukese kruusa `kärkadelle; se on nisuke
kärga ots, kärga `pialne määnükk; meie talu juures läks kärgaks KuuK; kärk midägi es
kanna, olli `kõlbmada maa, es kanna `mõtsa kah; kärgi omma `rohkömp nigu äkilise kengu,
aga `väikese Kam; haina[?] viit kärgä `pääle sää| um kuivõmb Rõu; suu siseh umma[?] kärgä[?]
Plv; ii `kär|gu[?] (jõekäärus olev maa) Se || metsatukk tuu sää|t mõtsa kärgust aku (hagu) Kam
b. kärestik minge sinna kärga `pääle, sää| puud `sulgus Hää; kivilesed kohad jões on
kärgad SJn; Muuge `kärku jäi lodi `kiñni TMr

Vrd kärgas¹

kärk² kärk g kärgu iste, järi istu[?] kärgu pääle Rõu **Vrd** kerk¹

kärk³ kärk Noa Hää SJn San/`-`/, g kärg|a Nis, -i PJg Krk(-`-`) Se/`-`/, -u Trm KJn Krk
Puh

1. kärgatus, pauk käis üks õege kõva `pikse kärk Trm; püssä kär|gi anni Se

2. ägedaloomuline **a.** äkiline, kuri Inime kärk, kär|gib ja praugub et tahm tua laest maha
Hää; kärk inime on tige inime, soab ruttu pahaseks Nis **b.** energiline, kärmas sij om kärk ja
erk ku üt's tule pisu kunagi Krk || kiire vooluga, kärestikuline kärk jõgi SJn **Vrd** kärku **c.** s
energilisus, ägedus tal ei ole `erku, tal ei ole `kärku KJn

3. käre, palav, kuum kui leivad `easti `kähku ei küpse – ahe ei olnd kärk PJg; Ahe kärk,
ei `võigi `leibi `sisse panna Hää; pane ääd `kärku tuld `ahju, kardultege leib taht `kärku
`ahju; kesvä karask taht `kärku `ahju, siss küdsäss ää; Midä kär|gem ahi om, sedä ilusebe ja
kobevebe levä tuleve Krk

kärk⁴ kärk (-r-) g kärgä M Ran(-`-`)

1. kirvetera nurk `kirve kär|gägä lei jala `sissi Trv; ku mõtsan agu raiut, sis lüüt
tagumitse kär|gäge Krk; `kirve kärk om terä ots, edimäne kärk ja tagumane kärk; `kirve
kärk om sil`mä veeren, `vasta vart; lei `kirve kär|gä katekõrra Ran

2. puu langetamisel kannu külge jäänud läbisaagimata osa, kaba es saa aru kas temä
(puu) üle kär|gä `murdun olli; üle kär|gä [on nii], et ku tedä (puud) siia tahets aia, temä
sinna lääb, `murdub tõisspidi Hls; puul jäi teräv kärk `otsa Krk **Vrd** kärss⁶

kärk⁵ kärk g kärgu vähktõbi `Kärku enne `ol`li, nüid [õeldakse] vähe `aigus; Kärk
akkab `kurkus pesa tegima Hää **Vrd** kärgu|haigus, -tõbi

kärk⁶ kärk liha hobusekabja all nii taga, kaits `kär|kä Krk

kärk⁷ kärk g kärgu Hää; kärk g kärg|i M, -u San kärp kär|gud on `murdjad loomad Hää;
kärk on must ja nirk on `valge Saa; kärk om punane rañtskaalage, tõhust vähemp, eläp kivi
ahervarte sehen, kivi `aide sehen; Kärk om erk ja uudisimulik Hls; nirk om `valge, kärk om
punatsem Pst; kärk murd kanu ja süü anipojal jala alt ärä; kärk om obese `muudu, kaal

`püsti, töbi änd, punane `valge rind, riipsu om nõna pääl Krk; kärk eläs urun, tä om `seande pruuñ ohakane Hel

kärkal(as) `kärka|l(as) g -la mahalangenud kuiv männikäbi – Hlj **Vrd** kargas², kärkulane

kärkalene `kärkalene kivine, kruusane `kärkalene, kivilane `kõrge moa koht Amb **Vrd** kärklane

kärkama `kärkama, kargata Pha Pöi; nud-part kargan Muh vihaselt kariatama äkise meelega `kärkab, saab tigeks Pha; vana kargan: mäda (mida) kurat sa tahad `sööma akata Muh

kärkelemä → kärklemä

kärkevill(a) `kärkevill(a) ärevil, elevil Olimme `Eedigä `uodukse `kärkevill; Sen palitu `kärkevill sa oled old juo kogu `talve; Sa oled tänä `oite `kärkevill, mes `hüädüist sul on `kuulla; Oli juo mittu `päivä `kärkevilla, piid (pidid) `vierad tulema Kuu **Vrd** kärkvel

kärkima¹ `kärkima spor R(-ie; -mä Lüg), Khk VII Muh Rei Mär Tor Hää spor K(-r-; -mä Juu), IPö; `kärkümä Kuu; `kärk|ma (-r-) Saa, -mä Kod KJn eL/-me Hls Krk/; (ma) kärgi(n), -r- eP eL, `kärgin R

1. valju häälega riidlema, kellegi peale karjuma ärä `kärgi `lapsega Lüg; kargib nagu köue VII; `kärkimene oo riiu asi Muh; küll oli vihane, `kärkis ja `paukus mis seenad värisid Mär; küll ta `märkis ja `kärkis Sim; kärk ja vañd `kuja Kod; vanamis `raksus ja `kärkis mis kole KJn; mis sa iki kargid ja `riidled ütsilugu Trv; mia kargi - - nigu `pik'ne jälle, röögi nii et `ilma kuulda om Nõo; peremijs ol' vihane, `kärkse mõtsan põllu `panjidõga Kan; Mi sa no taast latsõst nii kargit, kas taa midä tjiid tüust Urv; kärk `pääle minnu Krl || fig (loomade häälitsemisest) riitsikad akavad `kärkmä nukan Kod; ko_varõss ka ilosahe vaak, siss om hüä, a ko kärk vai `hürmelless, siss kuulutas midä pahha Se **Vrd** kärskima

2. müristama (äikesest) `pikne kargib täna `õige kõvasti Saa; `kärkimine on ligidal, `kaugel on tüimin ja kolistamine Lai; vanamb kärk kõvaste, vanamb tüimistes Trv; küll kärks pikken kolesti Hel; Kui vanemp aga kärk joba enne jüri `päivä, siss `tul'li vilu suvi Rõn; `pikne kärk `kõvva Plv; pik'käne kärk, `kärmahe lüü Se

3. paukuma, praksuma Kui tund on `käuüid, siis `kärkü lakkulaud Kuu; kuñdi liha ei anna `rasva `väl'jä, kargib pañni piäl Kod; tuli `naksi `kärkmä; kuusõpuu `kärkvä, a pedäjäpuu ei kargive San; `ruskut lei `vasta `lauda ku `kärke Plv; kuusõ puu[?] `paukva[?], `kärkvä[?], pill kibõnõid Rõu; mõsu `paukminõ_m `kärkminõ, pandass õks prauh-prauh kui mõstass tõlvaga[?], tõlv kärk Se || fig maa kärk `vasta, maa pill `atra `vällä Vas

4. teritama; pinnima `atra ja adra `haerat (kunnirauda) ja kirvõst kargitäss; kirvõst vaja `kärke[?] sepil, kel om paks terä, aiass tuli kuumass ja vasaraga pessetäss Röp **Vrd** kärpima¹

kärkima² `kärkima, -mä Lüg(-ie) Jõh, (ta) `kargib Lüg

1. kavatsema `kargib akkada sadamaie, on `pilves juo ja uherdab `vihma; [mesilased] `kärkisiväd siest (mesipuust) mänemä puha; luom `kargib siit üle `aia `viljä `mennä Lüg; Olen `kärkind ikke mittu kord `menna, et lähän ja tuan ära, aga ei_sa siekord ega `teinekord Jõh

2. vahtima luba ei õle `akna taga `kärkidä; midä sa siin treppi pääl `kargid, ku tuppa et tule; `mendi `pulma `kärkima kui kerikust kodo `sõidab Lüg

kärkjās `kärk|jas g -ja Ans Khk Kaa üsna kange, käreдавõitu *Oli kena`kärkjās [õlu], pidas mehe`juures Ans;`väljas täna nii`kärkjās külm; supp üsna_sur`kärkjās soolane ~ soola`kärkjās Khk; Niid oo seiksed`kärkjās palavad pääväd, loog kuivab mis käriseb Kaa **Vrd** kärbas², kärmakas*

kärklane `kärkla|ne g -se kivine, kruusane *mua naa`kärklane, kardab`kuiva JMd Vrd* kärkalene, kärkline

kärklemä `kärklemä, da-inf *kärgeldä* Kod; `kärkele|mä, -dä Har; `kärkell|emä, -ä? Rõu

1. kärkima, riidlema *mes sa nõnna`kärkled ja karjud* Kod; *Ei_tiiä? kingä tuu muidõ Huugu nii`kärkeli* Har; *kae_ku sõss nakašs`kärkellemä, sõss mugu`kärkel`li inne* Rõu

2. müristama *Pikse`kärkeless -- üts kärgähüss kää tōsō takan* Har; *oi_kül_sõss`kärkell`li`hirmsahe; Ku_jüripäiv tu`l sõss tohe es kangast kuta? õs, et mood`o kōik` suvi`pik`ne kää ja`kärkelless* Rõu

kärkline `kärkli|ne g -se Kad, -dse Hel; `kärklene Kos **a.** kivine, kruusane `kärklises muas `kõrbeb kuivaga rohi ja vili kōik ära, *mua ise on kōva kui raud* Kad **b.** kärestikuline `kärkline jõgi on madala ja kivise põhjaga, *vesi jokseb kivide vahelt* Kad; *Õhne [jõgi] on`kärkline* Hel **Vrd** kärklane

kärknä `kärknä kärkimine, tüli sääal om `kärknä tu tülü pääl Se

kärku ägedalt, ruttu õige `kärku kōnel`; *sij om tuline,`kärku tege kik`k asja* Krk

kärkulane `kärkula|ne g -se kuuse- või männikäbi – Hlj **Vrd** kärgas², kärkal(as)

kärkvel `kärkvel ärevil, elevil *Vasika`kärkvel lehm* (igatseb taga oma vasikat); *Tütrik on küll`kärkvel, vade poiss ei tie`väljägi* Kuu **Vrd** kärkevil(la), kärkville, kärkvällä

kärkville = kärkvel `erkvalla vai `kärkville Röp

kärkvällä = kärkvel *ku kohe vaja`rühke? om, tōsōst ei`lahko är? , sul uma tüü` süäme pääl, olõt nigu`kärkvällä? kōik` ; lat`s om`kärkvällä? , ei püsü?`kohke ei? Röp*

kärkümiste adv < kärkima *Sanu* (sõnu) *tuli`väljä`aeva`kärkümiste ja mina panin sield kohe tulema;`Sendäpsis`üälädi`justku`kielu`kärkümiste, ärä mölise* Kuu

kärlik `kärli|k g -ku Kaa Muh, -gu Mus; *Kärli|k g -ku, -gu* Khk krobeline, kärniline *See laud oo sandisti ööveldud, nii kärlik; Küll oo se_asta kärligud`tuhtid* Khk; `maarjakased -- kärbane, *sur`kärlik, sure karuse koorega* Kaa; `kärliku sõlega kōis särk eest `kindi Muh **Vrd** kärnik, kärplik

kärliis kangus, kõssis [laps või loom] `sōisab`pōnnis, `kässis ja `kärliis, kie `vaivane on Lüg

kärm¹ *kärm* g *kärmi* Mär Ris Kei, -r- Tor Juu kärmas oo üks `kange kärm inime Mär; *kärm inime teeb ruttu* Tor; *ma olin et`i kärm minema* Ris; *Puu torgati rooma vahelt läbi -- pidid kärm olema, et puud`jälle ülesse`soada* Kei

kärm² *kärm* g *kärmi* (madu) *rabade sees on kärmid,`sōuksed punased soo ussid, kui see püstab, siis on kohe`valmis* Krj **Vrd** kärv¹

kärmakas *kärma|kas* g -ka Jäm Ans Khk Kaa

1. kärmas, usin *Oli va kärmakas mees, ta koht oli ikka igatipide trois; Noor inimene peab ikka kärmakas olema* Kaa

2. käreдавõitu, pisut liiga vänge *Kalad on kärmake soolaga* Jäm; *Nee lestad nõnda kärmake* (soolased) Ans; *pal'ju umalid sihes, se (õlut) nõnda vihakärmake* seda `korda sugend; *supp igavene soolakärmake* Khk **Vrd** kärkjäs

kärmamini kärmemini *kui `suñdisid* [kännihärgi], *siis nad läksid `jälle `kärmamini* TÜR

kärmas kärma|as Muh Mär Vig Pä spor Ha Jä, Trm Ksi VIPõ Trv TMr, -äs Vil Juu KJn, -äss eL(k'-; -r'- Vas; -s Se); `kärmas Jõe VNg Ris; g `kärma|a Mär Hää Kos Koe Plt, -sa Plt KJn; g `kärma|ä Juu Trv T V, -sä KJn Hel, -se Trv Krk

1. kärme, kiire **a.** väle, usin, nobe *tragi laps on `kärmas* VNg; *isa `ol'li `aeglane, ema `ol'li `kärma* Hää; [ta] *old nõnna kärmas niidu mees* Rap; *kärmas nigu nirk* Koe; *olid ühed `kärmsad inimesed kõik, ei sial `keegi `ul'jund* Plt; *ta on kärmas `suule, aga kättega ei saa kana pesagi*; `kärmsä jalaga obene KJn; *temä `ol'li kärmas `kõnma* Vil; `kärmsse engege Krk; *ole vähä `kähkump, `kärmsämp, liigute ennast* Hel; *ma nooren olli kärmas inimene, minu sai egäde `paika* Nõo; *tu_om sääne kärmas mijss, virk mijss, and tõdsõlõ valu takast*; `kärma| inemisel jovvuss tüü Se || fig *tä om väega kärmas `tüt'riga_päle* Se

b. jõudus tämmudi on ädalas kärmas kasuma Vän; *rukis `tahtis enamist laisaks `jääda, aga tänavu oli nii erk - - nii krap, `kärmas* Ris

2. käre, kange küll oli kärmas külm Kse; *kärmas tuul' kõvastõ käüse, suur tuul' Se*

Vrd kärma¹, kärmake, kärmes¹, kärmi¹

kärmastama kärmastama Jäm Ans Khk Kaa VII kärkima, valju häälega riidlema *Mes sää| muud aitab kut piab ikka korra peele kärmastama* Ans; *kui tä paugub lastega, siis tä kärmastab; paigulist kärmastab äga tühja asja pärast* Khk; *Meite esimees oo üsna nobe mees inimeste peele kärmastama* Kaa **Vrd** kärnastama²

kärmasti `kärma|sti, `kärma- TÜR Ksi VIPõ(-s-), -ste Puh, -st Lüg Jõh Amb Trm Kan Röp kärme|sti, ruttu *ma piän `kärma|st `kärma, ei saa `aiga `vietäda* Lüg; *puu `vankrid lagunesid `kärma|st ää* Amb; *nii kui tina sula oli `puhta, siis valas `kärma|sti* TÜR; *tee `kärma|sti; mine `kärma|sti* Ksi; *on jalutu, ei saa ju nii `kärma|sti `käia kui teised* Plt; *uhab `kärma|sti `minna* Pil; *tegi kiik `kärma|sti ärä* Vil; *astu_ `kärma|st* Kan

kärme¹ kärme g `kärme Muh spor L, I Hls(g kärme); n, g `kärme R S spor L, KPõ

1. kärmas, kiire; agar `Kärme tüö on `kärniküne, `hilluka tege silejä; `Kärme emä `kasvatab `laiskad `lapsed, laisk emä aga `kärmed `lapsed Kuu; *nirk on teräne `kärme luom* Lüg; *tohrid on `kärmed `leikama* Vai; *see oo `kärmete `kontidega* Muh; `kärme rutakas inime Mär; *ku sa olid kärme kuduma, said sülla `võrku `päevas* Tõs; `kärme vileda käimaga obu PJg; *mis sa nii tasa eietad, ole `kärmem* JõeK; *kes `kärme suu `peale, see on `kärme kää `peale* Juu; `kärme joksuga jõgi Kad; *rukki õrass on kärme tulema, teised õrassed jäävad kõik il'jemast* Trm; *leib õli kärme `kermä* Kod; *kes `kerge jalaga, see on kärme `käima* Lai; *om ää kärme ja usin* Hls || *naene one kärme küll, aga teod one viil `kärmemäd* (halvad elukombed) Kod **Vrd** kärmes¹, kärmi¹, kärma¹

2. tugeva mõjujõuga **a.** vali tuul_o täna üsna `kärme Mus; *Lehmal oli `kärme äälega kell `kaelas* Kaa; *Sellel tüdrukul oli `kärme laulu ääl* Pha; `Kärme jutt kuulti seal sihes olavad Põi; `kärme tuul teeb `kärme päeva `lahti, siis `tõmbab kohe kuiuks Rei; `kärme tuul `üütasse koa kõva tuul Rid **b.** kange, vänge (maitse, hais) mõisa tuuligus `lasti [mesika] `seemid `peeneks, on aga `kärme ais; *metsmindid pised `taimed rohu sees - - pole nii*

`kärme ais üht kut kodumindil Khk; Supp nat_oks (nagu oleks) püsut `kärme (liiga soolane) olad Emm; leem `ermus `kärme Käi c. kuri, karm Vallamajast tuli söuke kärme käsk Kaa; ütlen talle mõne `kärme sõna Vll; Sai mo `peele na `kärmeks, akkas `karjuma; Paistis na `kärmed `moodi olad, ma pole läindgid ta jütule Emm

Vrd käre¹

kärme² `kärme Hää; g `kärme Pär Hää kagu Tuul puhub `kärrest, tuleb `kärme puult, põörab `kärresse, põörab `vasta `kärmet; `kärme tuul külmaga oo külm, soeaga oo soe; ku `kärrest `puhkab, siis tuleb `vihma Hää

kärme³ adv `kärme Vai Kod kärrest vana pappa, tule `kärme; temä `kärme `lähtö Vai; kes süüþ `kärme, sij tiiþ `kärme Kod **Vrd** kärmi² kärmä²

kärme⁴ kärme g `kärme (mee)kärg – Rei

kärmede `kärmede Ran Ote kärrest sa_i ole `sände kar'sk, et sa `kärmede tiiþ, sa let väsinu Ran; lätt ku vilu, `õige `kärmede Ote **Vrd** kärmäde

kärmem kärmemini obo jooseb inimesest kärmem. poiss `joosis kõikse kärmem LNg **Vrd** kärmin

kärmemast `kärme|mast VNg Jõh Trm Ksi, -mmast Vai, -mäs Kod kärmemini mida `ninda venides tied, eks sis `kärmemast saa VNg; `Astu aga `kärmemast Jõh; kas sa `kärmemäs ei sua käedä Kod **Vrd** kärmämbäst

kärmembide kärmemini võib `olla nakap nüid `kärmembide sulatama Puh **Vrd** kärmäppä

kärmemi kärmemini `Esteki olid näd (püstkojad) jo `kärmemi üles `lüädäväd ka Kuu

kärmemini komp < kärrest

1. kiiremini ikke `tarvis takka ergutada et tä akkab `kärmemine tegema Mar; tule ju `kärmemini JõeK; said oma sõnniku küll `kärmemini `väl'ja, aga sa ise pidid `jälle `testel abis `käima Amb; liiguta vähä `kärmemini Plt **Vrd** kärmamini, kärmem, kärmemast, kärmembide, kärmemi, kärmin, kärmämbäst, kärmäppä

2. valjemini `Rääkige `kärmemini; Pili tuli lisemale ning korrast `kärmemini akkas müristama Kaa

***kärmendämä** Roosaga hää hobõst kärmendädä? (ergutada) Röp

kärmes¹ kärmes Kos(komp `kärmem) HJn Amb JMd(g `kärme) kärmas see on kibe `käimine kui kuus `versta `tuündis, see peab kärmes `käija olema Kos; nää oli nii kärmes, tuli õhviti `lüpsma Amb; isa-ema, mõlemad kaks kärrest inimest JMd **Vrd** kärme¹

kärmes² kärmes g `kärme|se, -sse, -pse Sa Käi Phl Kse(-ss) Han Var Pä a. kärbes korista reñd ära kärreste eest Jäm; nüid on see kärreste aeg Vll; `Kärmpsel oli tilk nina `otsas, oome tuname sajab `jälle Pöi; pisem kut kärmes Käi; Kärrestel tuleb `väävli `suutsu tiha Han; `kärmsi tuleb õuest ka `sesse Var; hobuseperse ~ härjaperse kärmes liik kärbselisi obuse `perse `kärmpsed on madalad laiad; ärja `perse `kärmpsid `pandi laisa koirale äna ala Khk; Obuse `perse `kärmpsed mis obuse äna all on Pöi; hispaania kärmes kiimaseks tegev rohi `ispaa-nja kärmes oo `sohke rohe, mis teeb inimese ulluss Tõs; kiri kärmes nn kirju kärbes kiri kärmes, mõni vana inimene `ütles lollid `kärpsed Jäm; pime kärbes sõgelane püme kärmes, veel kibemad kut arilik kärmes on Pha || fig Ää teda `uskug, ta ajab `soole `kärmpsid pehe (petab) Kaa; Kärmes `lindab nii kaua

`ümmer tule, kui tiivad ää põletab (riskimine võib õnnetult lõppeda); *Kaks kärmest korraga* (mitu asja korraga tehtud) Han

kärmesti `kärme|sti (-sti) Kaa Pöi Emm Rei Noa Mär Aud PJg HaLo Hag Kos JMd JJn Tür Kad Sim Rõn San, -ste Kuu Hlj Muh Phl L spor Ha, Amb Tür VJg Trm SJn Kõp Vil, -st R Mus VII Jaa Emm Phl Rid Kse Mih Pär HJn JõeK ViK I/-ss Kod/ TMr

1. ruttu, kiiresti *aja `kärmest `riided `selga Jõh; tänä ää tuul, `veski jooseb üsna `kärmesti Emm; tee `kärmeste, ma ooda sind Phl; ää rutta naa `kärmeste, ma olen väsind juba Mär; kõi `sergest ja tereta `kärmest, kes send teab et sa `vaene oled Mih; linad võtavad nõõrid vokil `kat'ki, see käib `kangest `kärmeste HJn; `kärmest tieb tüöd VJg; reagib `kärmest ei soa arugi Trm; näpid kääväd `õige `kärmess Kod*

2. valjusti – Sa *me_b `ütte nii `kärmest end -- räägime tasa Mus; Naine `laulus `kärmesti Kaa; räägi me nii `kärmest änam üht Jaa*

Vrd kärmasti, kärme³, kärmede, kärmi², kärmisti, kärmsasti, kärmä², kärmäde, kärmähe, kärmälle

kärmi¹ *kärmi* kärmas *ole kärmi* KJn **Vrd** kärme¹

kärmi² adv kärmesti *joosõ `kärmi* Ran **Vrd** kärme³

kärmim kärmemini *kärmim ta sõit ja usinam ratas käin `ringe* Ris **Vrd** kärmem

kärmisti `kärmisti, kärmist Ris; *kärmiste Hag kärmesti ku ma kärmist käin, akan ma kohe ingeldama* Ris; *sie jutt läheb nii kärmiste ehk ruttu Hag*

kärmits *kärmits g -a kärbis kärmitsad on põllu peel, mõlemad kül'led `einu täis, tuul keib alatsi* Khk **Vrd** kärbits¹

kärmpse|kiri kärbsekiri *`kärmpse kiri oli kahe lõngaga Mih -kirik jõulukroon `roodudest tehase suur sarilik, `üütesse `kärmpse kirguks, pannasse lage; jouluks ikka tegime `kärmpse kirgu Khk Vrd kärbsekirik -kott "madisepäeval majja tulev naiskülaline" kui emane `matsabe `vööraks leheb, see on `kärmpse kot't, siis `kärmpsed pidavad sigima Khk Vrd kärbsekott -paber kärbsepaber `tuodi `kärmpse `paprid poest Pöi -seen(es) kärbseseen `kärmseseenid, punased, `valged tipid peel, libred all Jäm; `Kärmpse `seenid äi korjata, nee on `kihvtised, nee äi `aita `süüa Kaa; `kärmpse seen küpsetätse tule piäl, süte piäl ää, pannase `piimä ja `suhkurt `piäle, `kärmsed sööväd, surevad ää Tõs*

kärmsasti kärmesti *`oopsasti või `kärmsasti, vanasti üteldi `oopsasti* Plt

kärms(s)e- → kärmpse-

kärmus `kärmu|s Lüg Vai Rei Kse Tor Hää Kos VJg I/`kärmüs Kod/ Plt KJn, -ss Puh Nõo San/k'-/, `kärmi|ss (-r-) VId/-s/s Se/, g -se /-sse Lüg/; p `kärmust Hel kiirus, väledus, nobedus akkas `niisikese `kärmsusega `tüöle Lüg; *kül_siä oled üks `iljukaine inimine, siul ei ole `kärmpse `joudu Vai; paelu olli `nuuri inimesi, `kärmust oleva täis Hää; siin on `kärmust tarvis Trm; paristas, tegi ruttu ära, aga töö põld ilus -- mis sest `kärmpsest kasu oli Lai; igä tüü taht `kärmust Hel; täl ei ole toda nobedust egä `kärmust, ta om nii `aiglane Puh; tüü om nii tasanõ ja tuhnakonõ, täl ei olõ? kunage `kärmüt Röp; taal om `kärmüt (~ `kärmüist), taa om vik's mijss Se **Vrd** kärmästüss, kärpsus*

kärmä¹ n, g *`kärmä* RIId kärmas *jalad tulised ja kääd `kärpäde tegemäie* Lüg; *`Õhta `õldi `kärpäde, et `kiegi ei tahand `õhta `viimasest `jäada `väljalä Jõh **Vrd** kärme¹*

kärmä² adv *`kärmä* ILõ kärmesti *eietäd aga, ei sua `kärmä tehä* Kod; *sa lähäd `kärpäde ja tüid* Pal **Vrd** kärme³, kärpäde

kärmäde `kärmäde Puh Nõo kärimesti *ta Illi nuur laits*, `kärmäde joosnu ja tennu Puh; `pernane kedränu `kärmäde_säl `villu Nõo **Vrd** kärmede, kärmä², kärmähe, kärmälle

kärmähe `kärmähe Rõu Se(k'-) kärimesti astu_ `kärmähe Rõu; *tege* `kärmähe, *tege ruttu* Se **Vrd** kärmäde

kärmälle kärimesti *ruttu ja* `kärmälle olgu_tett Urv **Vrd** kärmäde

kärmämbäst kärmemini *tij_* `kärmämbäst är?, *saat innembi õdakulõ* Kan **Vrd** kärmemast, kärmäppä

kärmäppä kärmemini *tij_* `kärmäppä Rõu **Vrd** kärmämbäst

kärmästüß *kärmästüßs* kärmus *kärmästüßs om tuy*, *et* `mäantse *tüü man tä tege ruttu* Se

kärn¹ kärn g kärna (-ä) eP eL(k'- Se), g `kärnä R (n `kärnä VNg Vai)

1. a. vigastatud nahapinnale moodustuv koorik, korp *kel kärn*, *sel* `küüned, *kel muhk*, *sel mure* Lüg; `rüistas *kärna peelt ää*, *niid akkas verd* `joosma Khk; *justkui täi kärna all kägiseb* Muh; *haava peel on kärn* Phl; *kuiv kärn on peal*, *akkab* `terveks `soama; *täke lähäb mädänema ja võtab kärna* `peale Juu; *kärn akkab* `valla `lüümä (irduma) Hls; *täi olliva sääl* `kärnu all Nõo; *Kärnkonn om tummõ hall nigu* `kärne olõsse täüs Röp | fig *Sie jutt pani* `jälle tääl `kärnääd kihelemä (vana pahanduse meenutamisest); *Küll oma* `kärnääd kihelevad `kaige magusamine (oma häda tunneb igaüks hästi) Kuu; *küll sis_tüüd akkab tegemä*, *kui omad kärnääd*, *sügelemä akkavad* KJn **b.** sügelised või muu nahahaigus; lööve; vistrik `kärnäst `üöldi seda, *se oli* `niiskene *akkaja* VNg; *kui ei kihu*, *egä siis ei õle kärn*, *sie on midägi muu* `aiguss Lüg; *suuremb jago* `üellä `kärnä, *aga sügelikko on ka* - - *obosed* `toivad sedä Vai; *kui seda tule ehet kärna* `peele paned *sis kärn akab ka* `kuivama Khk; *Kes seda* (mailast) *puudutas*, *sellel akkasid* `mailased, `mailase kärnad, *vett ajasid* `välja Pöi; *lammaste kärn oli ja seda* `praegoged *mõnikord* Käi; *sis se mees* `peale seda o *läind* `kärna täis ja *nende kärnadega tä surnd* Vig; *sügelik ehk kärn* IisK; *raudnõgese vesi võtt kärnä ärä* Krk; *Vankre määre* `olli *kärnärohi*, *määriti* `kärnule `pääle Rõn; *kärnä?* *umma?* *õks suurõ?* *haigõ?*, *a süüdü?* *umma peenikese?* Rõu; *ta'rigukärnä?*, *väikukasõ?*, *nu süüdäs õnõ*, *kirivä?* *omma?*; *suurõ_kärnä?* *nu omma vil'lidse*, *a* `väiku *omma* `piinü, *ilma vil'lildä?*; *kuiv kärn*, *mi* `ütte *samasspuul* `kõõ `valgõ, *süüdäss armõtohe a muu kärn om leemene* Se; *kärna(sse)*, *kärnas* ~ *kärnä*h ~ *kärnä*n kärni täis *vahest löi kohe* `katki ja `kärnässe *kaik sen kää* `selja Kuu; *suu* `kärnas *puhas* Khk; *kui obosed* `kärnäs oo, *siis määritasse* [rohelist seepi] `peale, *et piab kärnääd ää* `kaotama Mar; *Tee pial ei tohi kusta äga sittu*, *persse lähäb* `kärna; *Kärnas lammas aab* `terve *karja ukka* Han; *lapsed läksid* `kärna [reostatud veest], *ossa alastus*, *nii* `kärnas *old kohe* JJn; *pia sel lapsel* `kärnas, *täiu on sial all nigu kihab* Trm; *tuulege võtt nõna alutse kik* `kärnä Krk; *mustus* `olli *suur*, *latsil olliva alati käe kärnä*n; *ku lehmä* `piimä `tulle lähäp, *siss lähvä lehmä nisa* `kärnä Nõo; *ku olõt kärnä*n siss *üldäss et omma süüdikä?* Har; *hobõnõ um kärnä*h Plv

2. kärnataoline muhk või mügarik *Kärnääd on* `vällä *kuluned* `kalo-sside *alt*, `õuves *libe*, *kärnäsi ei õle*, *kukku viel maha* Lüg; *leiga* `tuhli kärnad *umbest* ε Khk; *Oo ikka* `kange *märg küll*, *kusse ikka piisk kukub*, *sääl oort kärn* `järges *Kaa*; *kammel*, *kellel on kärnad* `selgas Rid; *puu lehed üsna* `kärnas, *lehe peal suured nubrakad* Mar; *kärn* `konnadel *on kärnad pial* Kos; *kardul om kärnä*n Krk || *kidurast puust kutsuti*

rabass - - säääl kasvava suukaela, mõni jooviku põõsäss, mõni kägär `puukõ, pedäjä kärnä, neli viis `jalga `korgõ Kam

3. must karvadeta koht hobuse jala sisekülje keskel `oose jala kärn Kaa

kärn² kärn g kärni San V(-r-; k'- Se Lei) kirn koore kärn sais säääl nurgan peñgi all San; valõti kärn kuurt täüs siss jäl_tet'ti `võidu ku hapaäss; mõnõl kärnil o'll mulk `sisse tettü? - - no? om mõnõl siiva? tett `sisse Har; kärn o'll alt lağa, päält ahtakõ; `kärne o'll egäh `suurusõh, viis, kümme, viistõistkümme `tuupi; olõ õi? `kärne no? inäp, mõni vana um tuha `panda? Rõu Vrd käärne

kärn³ kärn (kärn) g kärni Khk Var Rap Jür Kad VJg I Krk Puh, `kärni IisR, kärna Trm Pst, kärnä Võn Plv metalli märkel sepa kärn VJg; kärnaga `löödi märk rauale `sisse Trm; kärn um_üt's raudpulk. kärn um jämme ja tumbä otsaga. kärnäga_tulõ plek'ile vai ravvalõ märk ette lüvvä?, sõss to'niga lüvväss mulk `sisse Plv Vrd kärn|pits, -stempel, -torn

kärna|haigus sügelised `kärnä `aiguss, nüüd `üellässe sügelus Lüg | fig tal `üelda kärna `aigus olema, läheb näppama VMr **-hain** = kärnahein kärnä hain ~ kidsi hain Vas; kärnä hain, tuu kasuss mij maie päl ka? Se Vrd kärnhain **-hein** rohttaim, millega kärna ravitseti emäne sammaspoolik om - - kuri `arsti - - kidsipaatsibu kõllast `mähke, kärnäeinä `juuri, tuleve peeniksess `pessa - - ja sedä `pääle `panna; süidikute rohi om sil`mäkivi, püssirohi, elävõbe, kärnäeinä juure `pulber; kärnäeinäl om marnagu otsan Krk Vrd kärnahain, kärnhein **-juur** kärnä juurõ? maa_šeh kasusõ. ka_gu omma kärnä `lat'sil, siss kaibat - - säntse kõlladsõ juurõ? Se **-kask** sookask kärnakased on soos, ei kasva, kuid pisiksed lehed `otsas PJg Vrd kärnik, kärnkask **-konn** kärnkonn kui `kärnä konn tuli `õuve, sie õli `tõise inimise viha, `viskasivvad vahel tule tõse jah Lüg; just ku `kärnä `konna `vatsolle Vai; sie inime on nii kärnane just ku kärnakonn Iis; kärnä konn se on õete suur ja kärnäne, va kole luum KJn; [ma] näi kärnäkonna ka ära, temä pal'lu ei `karga, temä ronip pal'lalt Trv; kärnäkonn imess lehmä all; kärnä konn, sji om ka nõia värk, temä om pahast vaimust peri. temäl olli pant punane lõng `kaala, `viiti tõise talul; kun kärnäkonn om, säääl om uisk ka Krk || pej (äbarikust kärnasest loomast) meš_si põrsas on, üks kärnäkonn Kod **-koorik** `Este eleti ja `õldi kõhe ku täid `kärnä `kuorikus, üks tuba ja suur pere; on saand jo küll näha kuda täid kuderdavad `kärna `kuorikute vahel Lüg; `visked võtab üles `ühte `luata ja kärnakoarikud (ohatisest) Var **-kott** sõim sa kärnäkot't Plv

kärnal → kärner

kärna|leht rohttaim `ohita t'sirgukõsõ_käve_tak'ka ja kärnälehe `ryudsõ pääl kah, nuid `sijmnekeisi koratõh Vas; kärnälehe?, pik'ä lehe?, kui peedilehe?. sääntse juurõ? omma kui `maararida juurõ? Se **-lill** kibetulikas Kui on maailm neid `kärnä `lilli `heina sies, ei siis `lehmad taha Kuu; Nied on kibedad, `lambad ei `süõned `kärnä `lille Jõh; kärna lilled, kollased pikad, õeru `kat'ki ja pane ihu `peale, siis võtab ka ära kohe kärna VJg; kollased lilled kraavi kallastes on kärna lilled Plt Vrd kärnaläll **-läll** = kärnalill `kärnaläll, pisikese `keldase `oiega läll, nie `kasvavad `kopliss VNg; ku `kärnä `lällä on pali `einama pääl, tuleb üvä ein Lüg

kärnama¹ `kärnama PJg, kärnata Hää käiama akkame kirvest `kärnama; maa vikatid `o'llid, käi `o'lli einama pääl, sis kärnati Hää

kärnama² `kärnama, kärnata Khk; `kärnämä, part kärnänu Trv pej

1. lärmama mis sa `kärnad sii `karjuda Khk **Vrd** kärnastama²

2. lohakalt või saamatult midagi tegema `kärnap katust panna, õige kokku kärnänu tõise Trv

kärna|magu sõim `kärnamagu midä sa `viisud Lüg **-mürk** = kärnateras kärnä mürk, mis Root'sist `tuudi; kärnamürgü tük'ül ol'li_säärtse_`väikese_kul'li_pääl. sõss ku tuud kärnä`mürkü `kirvöllö `pañti, sõss mõnikõrd es saa_kirvõss hää, `pil'lo tük'ü_`vällä. terä lä't's ruttu `kat'ski? Plv

kärnane kärna|ne eP, kärnä- Mar Tõs Saa Juu KJn eL, `kärnä- Kuu VNg Lüg Vai Har, g -se Kuu VNg eP, g -tse Mar Kse Tõs Aud Saa M T(k'- San), -dse V(k'- Har Se)

1. kärni täis, kärnas **a.** kärnadega kaetud siu pää on `kärnäne Vai; see kärnane lehm ol'li `rõuges, nüid on kärnad sellas Saa; obese külge one kärnäne, külge kõik kärnä Kod; nina om kärnäne Hls; latse om täl musta ja kärnäse Nõo **b.** sügelistega nakatunud, sügelistes kui õliväd `kärnä, siis viheldi `saunas, siis `kärnäne viht `pandi risttie `pääle Lüg; sa olõt `kärnäne vai süüdikäne nigu vana labakonn Har; üts `kärnäne pörss ajä laudatävve `kärnä Se

2. halb; õel; kehv (ka sõim) Pia oma `kärnäne kiel `ammaste taga Kuu; [pastor] on esiti väga paha mees olnd - - `irmus sañt on `rahvage olnd, igavene kärnane olnd Ans; lahje kärnane. oh sa kurati kärnane Muh; räägib kärnast `moodi [õeldakse] `mõirgaja inimese `kohta Rei; kudas käed kärnatsed teevad, nii perse `vaene piab (pükstest) Aud; `suuge tijt suure linna, kätege ei saa kärnäst `mõisategi Krk; kärnädsäe käe?, `arke vei (vargusest) Se

3. krobeline, kühmuline `kärnä `konna, tämä on `kärnäne päald Vai; Kärnäsed `tuhlid Jäm; Ma `võtsi omale ea kärnase kepi Põi; otsitasse üks al' kärnane kivi, sellega vaotasse [paiset, kärna], see `kaotab ee Rid; põhja tuulega ei tahetud `kartuli teha, et siis kasuda kärnatsed Tõs; Teine kuusk vesitse maa pääl on kärnane, `karplene lüdüpuu Hää; kärnäsed kivid järve põhjan - - nõnnagu mesiläse karg Kod; emälepp tuu om - - krobeda koorega, kärnäne Kam; kahrõ? `kärnäne laud, vaja silevess tetä? Har; helme? ol'liiva hõõrigu nigu kanamuna `muudu, kärnädsäe?, `tsoplikadsõ? Se; kärnane konn kärnkonn va kärnäsed konnad `roomavad. õige konn üppäb aga see va kärnäne konn `roomab Mar; kärnäne kunn tull ega_kõrd suust `vällä ku kõnõli Vas; kärn kunn ~ kärnäne kunn, tu k'iids Se || hum (lapsest) oh sa kärnäne konn Trv **Vrd** kärniline, käräne

kärnapung sõim uujoh, vana kärnäpung, mis sa sääl `tjide Har **-rohi** rohttaim kärnä rohol om suurõ lehe? `suurmidse `hælmü? Plv

-kärnas Ls tulikärnas

kärnastama¹ kärnastama krobeliseks tegema `Oopis kenam kui ää kärnästad [puidu pinna] Ans

kärnastama² kärnastama kärkima, kurjustama; lärmama mis sa mooga kärnästad; mis se Muti (koer) seel oues nii kärnästab, kenne `peele ta kärnästab Jäm **Vrd** kärnästama, kärnama²

kärna|teras terasesort, millest tehakse kirveid kärnäteras Rõu **Vrd** kärnamürk **-tõbi** loomade nakkushaigus Tõkati, `rasva ja `kreolii-ni segamine `keitasid, `sellega `määrisid, siis parandasid obuse `kärnatõvest IisR; kärnä tõbi on lammastel, ihu lähäb `kärnäsi täis ja aab villa pealt ää Juu; obused olid kärnatõbes JMd; Rebased toovad kärnatõbe - - akkab

lammastele ja teistele *lõumadele*, karv tuleb maha Kod; *kärnä tõbõga suut innõ, kakk innõ*
Se

kärner `kärner, `kärnär VNg spor S, Han Pä JMd Sim IPõ Kõp, `kärnä' San(k'-) Krl Vas, `kärnel, `kärnäl (-l; -r-) R Rei L spor K, I M TLä Rõn Kam Har(-l'l) Rõu Se(k'-), `kärnal Jõh IisR Rid Mär Lih Tõs Saa Ha ViK Vil, `kärnal' Plt, g -i(`kärnäl'li Har Rõu Se) aednik `kärnäli vaha (pookvaha) Lüg; `moisas ikke `ongi `kärnälid roho `aias Vai; noore metsa `kärner (metskits) Emm; `Kärnelitel olid poisid abis. `Kärnelite poistest kasusid uied noored `kärnelid Han; mõesa `kärnel aris ja `lõikas õunapuid Aud; Nüid on kit's `kärneriks (omakasupüüdlikust ametiisikust) Hää; ühe `oasta olin Raasiku `mõisas `kärnaliks Kos; vahest käisime `kärnänille, roho aeas tüöl `jälle `kärnäli `juures Kad; vanasti oli ike `kärnal', `nüid `ööldasse `aednik Plt; `kärnäl' ka oman söögin, `kärnäli tüdruk olli perelavvan Hel; `kärnäl puhast `aida ja istut puid ja `puhmit Nõo; `kärnäl'l ol'l esi?, `aidnik ol'l esi?, `kärnäl'l ol'l õks suurõmb miis Har

kärn|hain = kärnhein *kärnaena* `äelme olliva edimäld rohilise, peräst lätsivä pruuniss; *kärnaena* `juuri `võeti, `panti `apna koore `sisse, siss tollega määriti `kärni Nõo; all lauda takan om pal'lu kärn`ainu Ote; *Kärn'haina*, taad `paändse jala pääle Se **Vrd** kärnahain **-hein** rohttaim apu kitsi piim, kidsipaatsipu koore ja kärneinä juure segämini om ka [sügeliste] rohi Krk **Vrd** kärnahein, kärn|hain, -oblik

kärnik kärnik Tõs Aud Plv, g -u PJg Kod Pst; n, g `kärnika Vai

1. a krobeline, konarik, kärniline `augu kohad, `kärnika kohad `leigati `kartolil `vällä ja `keideti suppi Vai; kui sügisi külmetama akkab, tuleb konar, kärnik, konarik maa Tõs; sji puul on kärnik, tõene puul on sile Kod **Vrd** kärlik, kärniklane, kärplik

2. s kärniline taim või olend a. sookask kärnik kasvab igate pidi üks viletsakene PJg **Vrd** kärna-, kärn|kask b. liik kurke Äid apu kurke talve jaoss saab palt kärnikist Pst c. söim ah sa vana kärnik Plv

kärnikane `kärnika|ne Hlj, g -se Lüg; *kärnika|ne* g -dse Võn; `kärnikäi|ne g -se Vai; pl `kärnikaised VNg krobeline, kärniline `kärnikaised `marjad VNg; *Laud on `kärnikane* [hõöveldamata] Lüg; [külmast] lüüb kana lihale, kehä lüüb `kärnikäisest Vai **Vrd** kärniklane, kärnikune

kärniklane `kärnikla|ne, -lä|ne Lüg Jõh IisR, *kärniklä|ne* Kod, g -se kärniline, krobeline `maarakased on `kärniklase `kuorega alt; *Metsäst `tuodi suur must `kärnikläne pahk* Lüg; *trell `kangass - - `kangru `telgidega `kuotud `niisikesed `kärniklased ja `kirjud; kuningakübär on pisem kui mago, `kärnikläne; must `kärnikläne kivi Jõh; leeväd ei õle siledäd, kärniklased on; kärnikläne ja luogeline käterätt Kod || lohakas, korratu `Kärme tüö on `kärniklane IisR **Vrd** kärnik, kärnikane, kärnikline*

kärnikline kärnikli|ne JJn Sim Trm, g -se Kod, -le|ne g -se Var KJn kärniline, krobeline kolm `korda on küün ära tulnd, aga ei ole kärnikline JJn; *labida vaars on kärnikline sellega ei soa tööd teha* Trm; *nyur kask oo sile ja ilos, vana kask oo krobe ja kärnikline* Kod; *Piä`amed `ol'lid `siuksed kärniklised munad kahel puul `sil`mäde juures KJn **Vrd** kärniklane, kärnäklane*

kärnikune kärniku|ne Aud Tor; `kärniku|ne Kuu(-kü|ne) Hlj, g -se kärniline, ebatasane *Moni `tuhlis o `oite `kärniküne, moni kivi ka; Tänane sai jäänd `ninda `kärniküse `kuorega; Jää on `kärniküne, ei `sengä `keilidä saa Kuu; kuusel on `rohkem kärnikune koor, aaval ja*

lepal on siledam koor Aud; raie pakk oo kärnikune Tor || lohakas, korratu `Kärme tüö_o
`kärniküne Kuu **Vrd** kärnikane

kärniküest adv < kärnikune Küll sie vene on `kärniküest `tehtud Kuu

kärniline kärniline|ne Rei Mär Mih VJg KJn Puh, `kärniline IisR, kärnile|ne Mar Mär
Han Nis Juu Koe Plt, g -se krobeline, ebatasane, kühmuline mõni kibi oo kärnilene, kibil oo
kärnäd pial Mar; nupulesed ja kärniled karduled Mär; `Kaarmad kasbavad rabas, suured
kärnilised marjad Mih; [veskikivi] soonte vahed raiuti kärnileseks Nis; uúsi kuningal old
suur punane kärnilene kroon peas Juu; puu on kärniline, kui ei ole sile VJg Kadaka puust
vist `ollid `tehtud [okaspäitsed], `siuke kärniline puu `olli KJn || lohakas, korratu Tama tüö
pole suur asi, `kangest `kärniline IisR **Vrd** kärnane, kärnik, kärnikane, kärniklane,
kärnikline, kärnikune, kärnane

***kärnane** pl kärni(t)sed kärniline; kärnane kabalad oo `säatsed kärnised, männa kába
`moodi; `lambad tulad `õhta koeo, nenad kärnised peas. kadaga okad kisubad nena `lõhki
Mih

kärnipiim kärnipiim kirnupiim – Har

kärnikäne kärniline no kel oli sie `kärnikäne `vaali`kaigas, siis läks ikke iast [pesu
vaalimine] VNg

kärnikapsas `kärn `kapsad, mõisates vanast oli neid, piad ei kasvatand Trm **-kask**
kärnkask sookask – Ann **Vrd** kärnakask, kärnik, kärnkõiv **-konn** liik konni (Bufo) – eP, u,
hv R eL kärnkonn elab `põlluma pial IisR; kärnkond o lai, nagu sulu tüid o naha peal Muh;
kui sa kärn`konna unes nääd, saad sa õhe luhaka inimesega kokku Emm; va kärn konn
augob naa et, teised konnad `laulvad Mar; kui kärnkonna maha `lüia, siis `saada patud
`andes Tõs; kärnkonn käib sedasi mütäk-mütäk Juu; kui einamal olime, kärn`konna nägime,
siis `ütlesime ikka et `vihma tuleb Amb; kärnkonn - - imeb ise lehem raisk, kõhe kui `lauta
suab, lehmä nisa suhu Kod; ku kärnkonn elu`uune ala akap `käime, siis tulevet tulekahju
Krk; om ike irmuss küll tüü kärnkonn, kärnäne ja serände `kõrge nigu kupp jälle Nõo;
vanasti üteldi et krobikunn, no üteldäss kärnkunn Vas **Vrd** kärna-, kärp-,
kärnkonn **-konna|kiri** silmuskoekiri Kärnkonnakiri on kolm `silma ääpidi, kolm `silma
pahupidi, kolme korra tagant vahetada Hää **-kukal** kärnkukal (nõõriga) vurrkann – VMr
Vrd kärnpea **-kõiv** = kärnkask ega kärnkõiv suuress ei kasva, nemä om serätse krobalise,
verevit täpikesi om koorde pääl ja lehte pääl kah Puh **-käpp** sõim **a.** kärnaste kätega
inimesest sina kuradi kärnkäpp, läät `sinna levä `sissi Krk **b.** kitsi, ihne Mõni sovhoos om
kärnkäpp, ei anna tüü malevlastele kuigi kõrralikult süvvä Nõo; te joht särätse kärnkäpä ei
ole, te annate iks `vaestele ka ku teil küünip Rõn **-oblik** rohtaim mõni kut's kärn`aina kärn
oblikuss, na_m apoblikuga üte sugutse Nõo; neil ol' aiah `pallo kärnublikit Se **Vrd**
kärnhein **-pea** vurrkann kärnpia `tehti `värtnast. teine kedra leigati pialt ära, siis pulk läbi
ja kärnpia `val'mis Sim **Vrd** kärnkukal **-pits, -stempel** = kärntorn kärnpit's; kärn`stempel
Var **-torn** märkel sepa kärntoörn JMd **Vrd** kärn³, kärn|pits, -stempel

kärnäline kärnäline|ne g -se kärniline, krobeline kesä kartulid o nõnna kärnäklised;
laud one kua kärnäline Kod **Vrd** kärnikline

kärodi kärodi käru – Mih

kärotama käro|tama, [ma] -da kärinat tegema kärotass käroga? Vas **Vrd** kärritamma,
kärrõtama, kärrutamma

kärp¹ kärp g kärpä Vön Kam Ote V(kärp Rõu Röp), kärba Äks Sjn Hel, `kärpa VNg/n `kärpa/ Lüg, kärbi Hi Tõs Kod Trv(kärp), ill `kärpi Vai; kärp g kärbi Kod Urv Har Röp Se

1. oksatüügastega puu; tugipuu; toestik suvivilja või heina kuivatamiseks Viisid sa kärbid põllale; kärpide peel kuivadakse `vilja Käi; lääme toomõ mõtsast paar `kärpä Vön; `erne vai vil`lä sarra kärp om kolme pulgaga. lina `sõimne sarra kärp kuvve pulgaga. `pulke `pääle pandass lati; mis `pišti om, tuu om kuhja ors - - kärpä om sehen, neli `kärpä Kam; aina kuhja kärpä. ors `kesken, kärpä `ümbre `tsõõre Ote; kärpä? lüvväss `rinda Kan; Nuu_rõugu kärpä? ot`siti `santse oõsikadsõ_kuusõ? vai kadaja? Rõu; kärpä? umma_nurmõh. `kärpi `pääle pandass `ruudja?, sõss pandass vili `rõuku. kärpä? umma_mõtsast `raotu?, ossa_küleht Plv || [särjed] `aeteva_niid`se `perrä ja `pahteva? aid`saibahe ja `kärpe `otsa kuoma Röp || ronimisvahend ku `hauda `sisse `karksit, sõss kärpägä pidit `vällä tulõma Röp

2. kärbisel asetsev vilja- või heinahunnik suvivilja `panna `kärpa VNg; Kärpis einale äi tee vihem midagid Emm; odrad olid `kärpis, pole `naabrid mitte tehtut Käi; nisud ja kaerad ja, pannagse `kärpi Phl || linasülem Ku_linnu jahvõti, `võeti `riihetarõn `kolkma `valmiss ja `pahti `kärpi, kümme-viistõissümme kolgand `risti üt`stõsõ pääle; Kärbi võt`i `üskä ja `veie ütekõrraga lina `jauhja manu? Har

3. puust rull käsitsi rehepeksul kärp, jämedast pakust ol`li `tihti sedasi läbi ja `veeti `ringi teda, lina kukarde jaos se kärp ol`li Sjn; kärpä om õigõ pal`lo harra Kan; kärbiga sõkuti tapaõ üle; kärbi pulga? Urv; mine panõ? hobõnõ kärpä ette ja naka? riiht `sõkma; kel üt`s obõnõ ol`l tuu tek`k kärpä; kel `kärpä es olõ?, leivä `kuutega Plv Vrd kärü²

4. okaspäitsed kärp oo varsa nenä piäl Tõs; kärp on üks võru mes lähäb üle varsa ninä. kolme tollised naalad `sisse lüädud, teräväd õtsad väl`jäuale. siis vana ei lahe `varsa ligi imemä; kärp vaja `ninnä `panna, vars vaja ärä võõrutata Kod

Vrd kärbas¹, kärbik¹, kärbis, kärvast(i)

5. harudega tikandimotiiv `amme kirjä: kärp, saki, kurekuul, pilu, tipu Trv

kärp² kärp, kärp R(`kärpi VNg) Krj Mar Mär Tor K I Trv Hel Ran TMr San, g kärbi, -r- Krj Mär Tor K I Trv Hel San, `kärbi R, kärba Lai, kärpä Kod KJn Ran loom kärplaste sugukonnast: tuhkur, nugis, nirk kärp süõb kana pää `õtsast maha, pisike luom, nagu meil `kassipojad `onvad Lüg; kärp või nugis, see o üks loom, nahad olid kaunis `indas. ta on noore jänese suurune, aava puu `karva, puude `otsas ta elab Krj; kärp oo rot`i suurune, suve oo pruunikas, talve `valge. kärbid elavad parandate all Tor; kärp on `neoke pruun ja kurgu alt `valge Juu; kärbid on pruunikad, kolavad `mööda `lautasi Kos; kärbil on `kange paha ais VJg; kuradi kärp vißt on täna `üesse kõik kanad `õigest võtt, piad kõigil otst ää näritud Sim; kärp - - tä pitk pienikene, kriimod silmäd, kriim ninä piäl. `tuhkur ja kärp, kaks nime täl Kod; kärp süü kannu, kodun ja pervede sihen eläss. ta olevet `seande ku `tuhkur Hel Vrd kärbik², kärbits², kärk⁷, kär^t

kärp³ kärp g kärpä nutja laps oh sa² kärp, kõõ ikk. mi latsõ? omma ku kärpä?, kõõ täntäse Se Vrd kär³

kärp⁴ kärp- Sa Saa; kärp- Var; käerp g käerbi VII = kärpsaag käerbiga saagitakse `palkisi maha VII

kärp⁵ kärp kratt – Jõh

kärp⁶ *kärp* g *kärba* paks krobeline puukoor *männikärp*, *kuusekärp*; *männikärbast*, *tämast sitast pole ju midad üht*; *Kase kärp* Pöi **Vrd** *karp*¹

kärpama *`kärp|ma*, *-da* Rei, *da-inf* *kärbata* Khk; *`kärpäme* San; *`kärpämä*, *ipf* *kärbässs* Vas Se

1. *hävitama*, *ära võtma*; *kahjustama kaa on juba tuhli lehed ää`kärpand* Rei; *külm`kärbäss är`keväjält ku pandass jürjeni`aida*; *surm kärbässs är`latsõ* Vas || (*tapmisest kaardimängus*) *Ää võta ää, ässid`kärpavad, pörudame veel* Rei

2. *kõrbema*, *põlema vaada et`iused ep`kärap* εε. *`iused`kärpand*, *kärtsu ais`lahti*; *naha äär`kärpand* εε Khk

3. *lööma kärbässs kat's kõrd kõrva pääle*; *ma`käripsi*, *ma anni kärbähhuise* Se **Vrd** *kärutama*²

Vrd *kärpima*, *kärvama*¹

kärpas *`kärpas* VNg Kaa Jür *karpas a.* (*nahapinnast*) *`juoksesimma_säl jalad`kärpas*, *keik muda sies`karja maal* VNg; *`Lambrise põli oli`kärpas*. *`Kärpas kuhale`pandi`rohtu`pæele* Kaa **b.** (*puukoorest*) *Menel [puuliigil] oo söuke`kärpas koor, tammel, männil* Kaa; *Vana tomingal on`ästi`kärpas koor, puu nagu üleni`kärpas kohe, aga noore puu koor on sile* Jür

kärp|hain *osi Kärphainal om tilk`keväjält otsah*; *Kärp`haina mi kak'i`'siole süüvä*; *Kärphaina`kasusõ`mul aiah, põllu pääl* Se

kärpima¹ *`kärp|ma* (*-mä*) Kuu VNg Lüg S L K(*-r-*) Trm; *kärpima* Iis; *`kärp|mä* Kod Krk/*-me/* TLä Krl Vld(*-r- Plv*); *`Kärpme* San; (*ma*) *kärbi(n)* (*-r-*; *k-*) / *`kärbi(n)* R/

1. **a.** (*osaliselt*) *ära võtma*, *vähendama ma kärbi koore pæelt ära* Jäm; *vanasti kärbiti`palkasi`ühtelugu`alla Kos*; *kärbib ühe kääst ja teese kääst. nüid`kärpis`jälle sialt otsesest vähemast, ei makst seda ära* VMr **b.** *pügama*, *lühemaks tegema ta`juused`tahtvad ää`kärpida* Kse; *lehmad`kärpvad`tihle`piälsi* Tõs; *`kärpisi nat'ike üle ta* (*lamba*), *ei oln na ea vill* Aud; *kärbid kuue üsa lühekesese* Tor; *kui tahetakse tasast ekki teha, siis kärbitakse ladvad pealt ära* Juu; *vaea`juuksed ära`kärpida* Lai; *puul kärbiti ladva är päält ütelisess* Krk; *mehe`kärpisvä abet, kel suure abeme* Ran **c.** *teritama*, *õhemaks tegema ku kivi* (*veskikivi*) *nüriss lääp, muud ku raiutass sügävepes ja kärbitas päält teräves* Krk; *kärbe ma väist; hobõsõ`rauda ka kärbtäss* Vas; *k'irvõst`kärbitäss, ku kirvõss om padi* Se **Vrd** *kärkima*¹ **d.** *kahjustama* (*külmast*) *külm on`vilja`kärpind* Lüg; *külm`kärpis orase otsad ää* Khk; *kül'maga kärbitud`tatrad* Tor; *kül'm on natuke kardule`varssa ää`kärpind* Juu; *kurgi`piälsed ärä`kärpnud külm* Kod; *ärä alladet vili, all om är`kärpind* Krk **e.** *fig akab`käripides minema. nõnda`kergest`keimise`kohta`estasse* Khk

2. *peksma*, *lööma karuss kärp`lehmä`ka`ra roosaga. vitsaga_kah või`käрпи*; *inemist kah kärbiti – and tõnõ tõsõlõ`kõrvu piteh roosaga* Rõu; *ma su kihä kärbi õt sa püüsü`i paigah;`lat'si kärbitäss vitsaga`* Se || *rookatust altpoolt tasandama katus`kärpimata alles* Muh

Vrd *kärpama*

kärpima² *`kärpima*, *kärbi-* võrke veest välja tõmbama *ku tühi meri on, siis võrgud kärbitaks üles* Hää

kärp|konn *kärnkonn kärpkonnad, mis`nästligud oo* Khk

***kärpiane** *`kärplased oo Kärbu küla rahvas; Kärbu küla mehi ikke pilgatse, et`kärplased tulavad* Aud

kärp|lasn *kärp-* tööriist rookatuse altpoolt tasandamiseks *Kärplasn on see missega katus pärast vajumist alt sileks kärbitakse Pöi; kärplasnaga teed katusse sileks; kärplasnal oo tihemad õnalad kut katusselasnal Muh*

kärplema kaklema *Läks löpuks kärplema Emm*

kärplik `kärpli|k g -ku kare, krobeline, konarlik `kärplik puu *kuur; laud om `kärplikuss lüüid, karbatsess lüüid; `kärplikit kardulit ole `nannu, augukse sehen, pikä, sinitse || ogaline `kastani muna om `kärpliku ku siilu kunagi Krk Vrd karplik, kärbiline, kärlik, kärnik, kärpline*

kärpline `kärpli|ne g -se = kärplik ku leib `kastmisest `pehme om, kaet ku vähä mütsüte ja `ahju panna saat, siss jääss `seante `kärpline päält, tat ei saa libevess silude; `seantse `kärplise õbe sõle, `seantse `kärpliku kirjä olli pääl; kahre puu *kuur, `kärpline Krk Vrd karplene, kärbiline*

kärpmä → kärpima¹

kärpne → kärbes

kärp|saag kahemehesaag *kus kaks meest o teine teisest otsast `kinni, see o kärpsaag Ans; kärp saed olid vähemad ning suuremad - - kahe mihega `saeti Krj; kärpsaag oo kolm ja pool `jalga pikk Var Vrd kärp⁴*

kärpse → kärbas²

kärpse- → kärbse-

kärpsele adv < kärbas² *timä hummugult iibä `kärpsele (väga külmaks) võtt, ku päiv nõsess timä `raaskõsõ leppep saa; läät `ussõ, timä kakkui `kärpsele haard manu; `kärpsekulm, `kärpsele võtt nõna maha Lut*

kärpses → kärbes

kärpsus `kärpsus kiirus *kohess ta selle irm `kärpsusega lihab Ans Vrd kärmus*

kärpsä → kärbas²

kär¹ *kärr g kärri Hls Krk; n, g `kärri VNg Lüg(n kärri) vilets, väike asi või olend `kuivand `kärri (vana paju) VNg; `mütsi `muodi [kuused], egä neist_sis puud ei tule, üks kärri jääb tiad `vaide Lüg; õuna ku kärri otsan til`lukse Hls; nji ei ole kedägi `põrse, nji om seantse kärri. kärri, til`luk ja kehväk, kokku `kiskun, pää jala kogusen Krk || krässus, sagris üht miest `soimiti `kärri `parda VNg Vrd kärri²*

kär² *kärr IisR Rei Mar Sim Krk on `Sõitativad `vankriga kärr-kärr IisR; Sellel (krässvõllal) on roud `ambad, sur_roud lingiga veeda kanjas piñhule, siis see sur_roudkräss käriseb kärr-kärr-kärr Rei; käristiga `tehti `ermsad äält kärr-kärr, kärr-kärr Mar; kui oma `tahtmist ei sua, siis kär-kär-kär kohe, nagu kadaka põõsas Sim; [musträhn laulab] kellel liialt linu, kellel pal`lu `paklit, sellel suu must kui minu perse, kärr-rr Krk*

kär³ *kärr Jõe Lüg(g `kärri) Jõh IisR Käi(g kärri) Rei I KJn; kärri KJn Hls Krk Ran; g kärri I Krk; n, g `kärri Lüg Vai; n, g kärri|u Trm KJn Rõu(k'-), -o Kod; n, g `kärri|u (-o) VNg Lüg Jõh Vai; kjärr g kjärru Khn(kja-)*

1. käristi `kärro, sedä krädistäsiväd, siis obosed `kartasivvad. tämäl õli võll, `ambad `sisse `löigetud, siis õli raam `ümber Lüg; rebase `kärri, jahi pääl `käidi `nendega, `aeti `luomad ette - - `kieritati, siis kärises Jõh; öövahi kärri Trm; mõnel õli `veikesed kärrod, neid kärissäsüd jänese jahil Kod; irmuta kärriuga obesid KJn Vrd kär²

2. fig viril laps, kisakõri nutu kärr, kes nutab alati; väike laps on vahel nutu kärr Jõe; Ta laps on läbi kärr mis kärr, on täitsa nutukärr, karjub hullem kui hoostekärr Rei; küll on üks kärr laps Iis; lapse kärr. kärr üheldässe kes alate itkeb; põrsas kisendas, nõnnagu kärr õli Kod; mis tal ometiki ädä, rüük' ninda ku üt's kärr Hls; pahandedi lastega, et sa oled nigu üits kärr Ran Vrd kärp³, kärrik, kärrpill

3. lind a. naerukajakas kjärrud ond vähäm selts räeme`kullisi Khn Vrd kärtskajakas b. musträhn – Krk Vrd karg²

4. kangaspuude osa a. kangavõll ja -pakk. Ees ja taga on kärr [kangaspuudel]. Tagumisel kärral on löime, esimesel kangas Käi Vrd kärrpakk b. kangapoomi "sarviku" pulk `kärropakkul `kärrid `küljes; `kärripakku jämeda `õtsa `küljes, `auku `lüödu `üeksa `kärr Lüg

Vrd käru²

kärr⁴ kärr g kARRA suur veeloik `Tooma `kople ots on kärr. kARRA linnud `laulvad (konnad krooksuvad) Phl

kärr⁵ → kärru¹

kärr⁶ → karg¹

-kARRA Ls kirra-kARRA

kÄRRE|hais kÄRREais kõrbehais – Lei Vrd kärdehais

kÄRREhe kÄredasti kui `lähkeseh om inemine sõss [peni] hauk kÄRREhe RÄp Vrd kÄREhehe

kÄRRI `kärr Lüg Hls kangu, kõssi; kipra `männi `kärrid, midä `menned ka juo `kärrisäl suo_päl Lüg; sji (nahk põletatud kohal) om `kärris tõmmanu, `kärris kokku `kiskun Hls Vrd kÄRSSI, kÖRRI

kÄRRIK kärril|k Iis, `kärril|k Lüg, g -ku viril laps, kisakõri küll sedä `kärriku `annab `oidada Lüg; kust täma `tulla saab. kes seda kärrikut oiab Iis Vrd kärr³

kÄRRIPAKK = kärrpakk [kangas] mis `kuutust saab, lähäb `kärripakku `pääle Lüg

kÄRRIS¹ `kärril|s, kÄRI|s g -sse, kÄRISs g kÄRISs(imm)e

1. okslik puu; tugipuu heina või vilja kuivatamiseks `kärrissed, `metsäst `raiutud, `vaaksa `pitkused `õksad `küljes; `lähmä `kärrissit `tuoma – mänd ehk kuusk ehk lepp ehk, `õksiklased puud õlid; `pannasse `kuuse kärissed `püsti ja `neljä `kanti `argid `vasta. siis `pannasse `erned `sinne `aasa Lüg || puuriida tugipuu puu`riida käriss, `pandi `ninda et ei kukkund `ümber; ei `uoli kärissit `panna, ku `risti `laudid puud; puu `süüli `õtsas `käiväd ikke kärissed Lüg

2. kärbisel asetsev heina- või viljakuhi `einä `käriss, `käriss alt on `õõnes; kärissed on `ümmargused Lüg

Vrd kärbis

kÄRRIS² `kärris VNg Lüg Kõp

1. kangus, kõssis; kipras `oksikaine ja `käriss keik [puu] VNg; on nisukene `vaivane, `sõisab `käriss, ei `kasva Lüg; lehed on nõnna `käriss, vist ärä kujund Kõp

2. krässus, lokkis `Mihkli `rahva peres Savalas `põlvest `põlve `miestelgi `käriss `iused Lüg Vrd kärin

Vrd kärristand

kÄRRISTAND `kärris|tand (-tänd) VNg Lüg(kÄRIS-) Jõh

1. vilets, kidur, kängus *nisuke* `oksiklane ja `kärristand puu VNg; *nied* `põrsad `mulle ei `mielidind, *õlivad* `niisukesed `kärristänned, *lühükese* kehägä; *vana* `kännäs `tamme puu, *neid* `üeldi tarudest, *kui* õli *vana* ja `kärriständ; *käristand* puu, *viletsa* `kasvuga; `kärriständ suokased Lüg **Vrd** käritänd, kärsetänd

2. korratult kohevil; *sagris* `kärristand `parda VNg; *küll on sie* `kapsa pää `kärriständ ja *kohokalli*, `muidu *lehe kohokas*; `Kärriständ pää ja *abe* ku `lühter `õtsas Lüg; `Seda `üaldi `kärristand, *kes* õli `karvane ja `siivudu; `Niisikesi `kärristand mehi `tütrikud `naereti, *ega ei tahetud kodugi* `saatama `niisikesi `kärristani Jõh

Vrd kärris²

kärritamma `kärritamma käristiga heli tekitama `kärnal `kärriti `kärriga `lindu `aiast `vällä Vai **Vrd** käristama, kärötama, kärrostama, kärrutamma

kärritu → käritu

kärr|konn kärnkonn kärrkunn, kärnäne *kui määnegi* kivi, *tuu k'äu talomaal* `lehmi *imemä*, kärrkunn, padakunn Se

***kärrostama** = kärritamma `kärrostan ja `irmutan obosi Lüg

kärr|pael = kärddael *Kärrpaõlaga* `väetakse *purjut* `põnni Khn

kärr|pakk kangapoom kärrpakkul *on ka* paku `paulad; kärrpaku suon; *Kärrpaku* *varb* `oitasse `alles *aluspuu* ja *suonpuu vahel*; *Kärrpaku aak* `oiab kärrpaku `vasta; *Kärrpaku* käriseb *kui* `kierad `kanjast kärrpakkule Lüg **Vrd** kärr³, kärr-, kärru-, kärsa-, käru|pakk

kärr|pill viripill, *kisakõri* *Vanemb* *laps oli mul ia* *vagane*, `nuoremb *oli küll üks* kärrpill; *Kes* `selle kärr `pilliga läbi `saada `mõistab IisR **Vrd** kärr³

kärru¹ n, g *kärru* (-o) Hi LÄPõ(kerro Mar) Vig Khn/k'-/ Ha Jä Sim I; n, g `kärru Hlj VNg Lüg/-o/ Vai(-ü); *kärr* g *kärru* Vig/-o/ JõeK Pil TLä, g `kärru Jõe Kuu/g -ü/ Lüg IisR; g *kärru* Plt, `kärru Jõh

1. *käru a.* ühe või kahe rattaga veovahend *tuo* `kärrügä `sõnnigud Kuu; *igäs* `veskis *on oma kotti kärr*, *kie* *neid* (kotte) `seljäs *vedä* Lüg; *Kärrud* *lükedaks ees*; *Kärrumees* kärrutab *Käi*; *kahe ratta kärru on nagu puol* `vankert Ris; `enne *ikka* *afjakad* *käisivad* - - `kärrudega ja `kelkudega JõeK; *kärru* `piale `pañdi *eenad* ja `veeti *kokku* Tür; *kärrudegä* *kõik* *ajavad* *piimäd* *ommoko* *meiereisse* - - *jätäväd* *kärrud* *aia* *taha* Kod; *piima* *kärr* *ehk* *roho* *kärr* Pil; *viis* *kärruga* `sijmne `nurmõ Ran || *mängukäru* `Mängukärr, `aaraklise *keppi* `otsa `kinnitati *kettas* *vai* *rattas* IisR; *Ühe* *rattaga* *kärru* - - *kepil* *aeti* *tüviku* *pool* *õts* *lõhki*, *kohe* *vahele* *ratas* *pandi* Trm **b.** *vagonett* [turba] *ru* `likuid või *kärrusid* *neid* *sai* *tagast* *lükata* *meda* (mööda) *raudtee* `siinisid, *kuuekesti* või *viiekesti* *olime* *kärru* *ajavad* JJn **c.** *lapsevanker* *Kärr* *on* *iks* *ää* *asi* *küll*, *paned* *latse* *kärru* *pääle* ja *tõukat* Nõo

2. kahe rattaline hobuveok, *kaarik* `kärru õli *kahe rattaga*, *üks* *obone* *käis* `aisude *vahel*, `kärrrol *kaks* `vetru, *kaks* `tiiba, `seljätuest õli `seljätaguse *lien* Lüg; *kahe rattaga* *kärru* *oo*, *obese* *järel* LNg; *kärrud* *on* *kahe rattaga* `vanker HJn; *lähvad* *kahekeisi* *kärruga*. *kahe rattaga* `vanker, *vedru* *all*, *siis* *ei* *põruta* Amb

kärru² → kärr³

kärru|pakk = kärrpakk *all on sie* `kärrupakk [kangaspuudel], *mida* `kierata `kanjast VNg; `Kärrpakkul `kärrid `külles Lüg **Vrd** kärupakk

kärrutama¹ *kärrutama* Vig Khn/*k'a-*/ Kos JMd Kad Rak Trm Plt KJn TLä, *-dama* Hi, *-teme* Krk; *kärrutam(m)a* Lüg(*'kärro-*) Jõh; *kärrütämä* Kuu *käruga vedama tüö* *'juures* *'kärrotavad munakivi, 'lupja ja 'liiva* Lüg; *kärrudati 'soue 'tõnkis* Emm; *mättuid - - kärrutasime edesi* Vig; *kärruta prügi reialt 'väl'la* JMd; *sõnnik tahts kärrute* Krk; *kui 'turbit lõegati, siss kärruga kärrutedi 'lak'ka* Ran || fig *sõitma Kärrudast asja ees teist taga ringi; See kärrudab muidu ringi* Emm **Vrd** *kärutama*¹

kärrutama² *kärrutama* Jõe KJn Kam; *kärrutama* Vai

1. *ajama; tagant kihutama miä 'kärrudan siu 'metsa* Vai; *peremijs kärrutap 'tüt'rige: teke ruttu* Kam

2. *lööma oli kiviga kärrutand pähe* Jõe

Vrd *kärutama*²

kärrutama *'kärrutama* käristiga heli tekitama *laps 'kärrutab* VNg **Vrd** *kärotama, käritama*

kärs → *kärss*¹

kärsadama hv *kärsadama*

1. *ägestuma 'Sooga ei saa 'rääkida, kohe kärsadad; Iga pisise asja pärast äi maksa kärsata* Rei

2. *tormama, kihutama [Mees] kärsadas kohe obusega arsti järel; Oli 'purjus 'peaga kärsadand et obu olnd 'vahtus* Rei

kärsa|hais *kärsa-* (*kärsä-*) Kaa Põi Muh Mar Saa K I spor eL, *'kärsä-* Kuu Vai *kõrbehais Üks 'korvendab 'lamba päid-'jalgu, kust se 'kärsähais 'muidu tuleb* Kuu; *tea mis seal 'kärssas, et nii 'kanged kärsa 'aisu kõik kohjad täis 'ollid* Muh; *kui piim liidi pääl lähab, siss tuleb 'irmust kärsa 'aisu* Saa; *'riide kärsa ais ja 'juuse kärsa ais on teist 'moodi* Juu; *kärsä ais on ku vahel 'viskad 'juuksed ahaju* Kod; *kärsa 'aisu tuleb, liha om vist 'kärssame lännu* Pst; *siin om seräst kärsä 'aisu, kui rõevaäs 'palli vai* Kam; *Lasõ akõn valla, tarõ kõik kärsahaisu täüs* Vas **Vrd** *kärde-, känd-, kärse-, kärsi-, kärssa-, kärsu-, kärtsa-, kärtsu|hais*

kärsakas¹ *kärsa|kas* g *-ka* Kos Jür Plt pauk, *raksatus käis üks kärsakas püüdist* Jür; [pikne] *lõi kärsaka* Plt || *peer Eks 'luomgi laseb kärsaka tulla* Jür **Vrd** *kärtsakas*¹

kärsakas² *kärsa|kas* g *-ka* Krj Juu KuuK; *kärsä|käs* Juu, *'kärsä|gäs* Kuu, g *-kä*

1. **a.** *äge, äkiline; kärsitu 'ootmisega läheb kärsakaks* Krj; *oled nii kärsäkäs inime, et sa sugu ei kannata* Juu **b.** *energiline, särtsakas kärsakas (tragi) inime* KuuK **Vrd** *kärsik(as)*

2. *käre, intensiivne täna on nii käre kärsakas kül'm, lumi karjub jala all* Juu

Vrd *kärtsakas*²

kärsakas³ *kärsa|kas* g *-ka* Kaa Krj Mär; *kärsä|käs* g *-kä* Juu

1. *kõva-, toorevõitu 'amba all nõnda kärsakas (pisut kõrbenud lihast)* Krj; *karduled jäänd nii kärsakaks täna* Mär; *kärsäkäs ein (vajab veel kuivamist)* Juu

2. *(kõverast okslikust puust) Seiksest kärsakast äi saa muud kut tulepuud* Kaa

kärsaline *kärsaline* VII Jaa *keerdu* ja *kõver ree jalaste vädamese 'painepuu jaoks tarvitati sõhukest kärsalist ja 'okslit tamme juppi* Jaa

kärsa|moor *kärsamoor* hum *pulmatoitude valmistaja* – Rap **-pakk** *'kärsa-* = *kärrpakk* *sääl all on 'jälle 'niisukene pakk kohe, sääl on 'rauast 'ambaraud, 'sellega 'kierad [kanga] 'sinne pakkule, paku 'ümber, mei 'ütlesima 'kärsapakk* VNg

kärsatama¹ *kärsa|tama* VJg Trm, *-dama* Emm; *kärsätämä* Mar Kod kõrvetama Nöges *kärsadas mo keed ee* Emm; *kui ane vega oo, siis võetasse ja kärsätässe ane sul'gi* Mar; *Liigne tulimuld kärsatas taimed ära* Trm; *üks uassa pääv (päike) kärsät kõik viljä ja roho ära* Kod **Vrd** *kärsetama, kärsitämä, kärsutama*³

kärsatama² *kärsatama* Ans Khk Muh Juu Plt; *kärsätämä* Mar Kod; *kärssa-* Lih *kärgatama, raksatama; käratama kou kärsatas; koolmeister kärsatas, lapsed jähid keik nõnda vagusi* Khk; *kukkusin maha nii et selg roog üsnä kärsätäs* Mar; *saani jalas ühna kärssatas* Lih; *täna müristas kõvaste, kärsatas nii pal'u* Juu; *tõmmas teibä ku kärsätäs* Kod **Vrd** *kärtsatama*

kärsates, kärsatus *kärsa|tes, -tus* kärtsatus *käis üks kärsates ja lõhki oligi* Plt **Vrd** *kärtsadis*

kärse|hais *kärse-* Trm; *kärse-* Jõh *kärsahais Tuba õli kärse`aisu täis, nii et tuli`aknad ja uks`lahti teha* Jõh; *Praema piab ikke puiega veikese tule pial, muidu on kärseais taga* Trm

***kärseidama** *kärselda-* kärtsutama, kokku kagardama, kortsutama *kärseldasin lehe korvis kokku* JIn

kärsema *kärsema* Jõh IisR Trm *kõrbema, kärssama Mis teil sääl`pannil`kärseb?* Jõh; *sul kleit lähäb`kärsema`ahju`paistel* IisR; *Padas on`kärsema`läind, liiguta`putru* Trm

kärsetama *kärse|tama* Trm, *kärse-* Jõh IisR kõrvetama *tehti suur tuluke maha ja tule pääl`kärseteti* [sea] *karvad maha; [tüdruk]`Kärsetas`pannil liha* Jõh; *Mes sa neie agudega kärsetad* Trm || (nõgesest) *Suur piimnõges ei ole nii vihane`kärsetama* IisR **Vrd** *kärsatama*¹

kärsetänd *kui üks puu ei õle kuiv egä ei õle`tuores, siis`ütled, sie puu on`kärsetänd, on vilets, ei lähä`ühtä`kasvamaie`üäste* Lüg **Vrd** *kärristand*

kärssi *kärssi`"saladust hoida suutev" ta om kärssi ineminõ, lasõ õi juttu`vällä* Se

kärssigäs *kärssigäs* siga *Kevädel`tarvis ka üks`kärssigäs`lauta muretseda* Kuu **Vrd** *kärsäk*

kärssi|hais *kärsahais kole kärssi ais akkas tulema* [maja põlemisel] HMd

kärssik a, s *kärssi|k* Kos, *kärssi|k* Iis Lai, g *-ku* äbarik, kangus olevus või taim *mõni õdnabu on kärssik, ei jõua`kasvada* Kos; *on üks kärssik luom; sie põrsas on nagu kärssik* Iis **Vrd** *kärssitu*²

kärssik(as) *kärssi|k* g *-ku* Pha Noa Mär Hää JMd(-r-) Nõo; *kärssikas* Kuu *kärssitu; äge`kärssikas, nii`kärssidü* Kuu; *Ah ta on nisuke kärssik mijs, iga`taaga_p saa pikalt juttu aada* Pha; *kärssik kis niuke räpäkäs on,`kangeste mürinal jooseb, teese ette tahab`minna ja Mär; Kärssikud lapsed - - ei maga ega,`seuksed rahutud* Hää; *nisuke va kärssik eit, ega sie seeša paegal* JMd; *väega kärssik inimene, ta_i kärssi`kossegi paegal olema, laseb ike ütest`tõisi* Nõo **Vrd** *kärssakas*²

kärssima *kärssi|ma* Hlj Jõh, *-mä* Kuu, *-me* Phl; *kärssi|ma* Saa Iis Pal; *kärssmä* (-ma) Kod KJn Trv Hel TLä Vön Ote V; *kärssima* Vai Han Hää Lai; *kärssmä* Kod KJn Trv San; (ma) *kärssi(n), (-r-)* Phl Hää Saa I KJn Trv Hel TLä San V; (ma) *kärssin* Kuu; (ma) *kärssi* Han; *ei`kärssi* Lai, *-ü* Plv a. *maldama, läbema; püsima* Ei *kärssi oodata* Han; *sa_i kärssi ka mite paegal`seisma* Hää; *mina ei kärssi ilma`tüüta õlla* Iis; *tämä ei kärssi kodo õlema* Kod; *laps - - ei seisa paigal, kekerdab edasi tagasi, ei kärssi paigal`seisma* Lai; *ei kärssi süvvä*

Hel; ei kärsi temä `istma, laseb ike tuhat `kuuma edesi ja tagasi Nõo; ei kärsi[?] `konnõgi paigal, muku roit õnnõ San; Süä om `väega rahutu, ei_kärsi_ `kongina olõma Urv; ma_i `kärssü siin olla, ma taha är[?] minnä[?] Plv; tõõnõ kärsi ei `kohke, tõõsõl `aigo küllält Röp; `kärsmiist sul olõ õi sukugi[?]; mul õks keelekene kärsi_i paigah Se **b.** taluma, kannatama kas hakkab jo `kärsimä [leili saunas]; Ei mina sen `haige jalaga `kärsi `kussagille `kondida; `Ninda külm o `oues, et ei kohe `kärsi kuhugi tuast `väljä `mennä Kuu

kärsimata a < kärsuma kärsitu, kannatamatu on üks `kärsimata inime Saa; minul õli `kärsmätä südä Kod; `kärssimata inimene, ei kärsi teha Lai; mõni om maast madalast kärsitu vaemuga, `kärsmädä Ran; om serände `kärsmädä, piap `endäst suurd lugu, ei ole rahu ütegi asjaga Nõo; tiä om sääne `kärsmädä inemine, ei kärsi_ `kongi[?] Kan; ma eelä[?] ol'li sääre `kärsmädä[?]. süä ol'li rahuta, halv ol'li olla[?] Plv **Vrd** kärsmäldä

kärsitama kärsitama Kod(-ämä), kärsitämmä Urv kärsitu olema; närveerima; kiirustama nigu ivake kärsitan, nii kõhe paha `õlla; tämä kärsitäs obesegä `tohtrile, `asja eden, tõiss taga; kärsitab ja suñnib `tõisi et `suasi rutem Kod; Mul süä `väega_kärsitäss, ei_tiiä_mis tulõ Urv **Vrd** kärsitellemä

kärsitamma `kärsitamma krimpsutama `kärsiti nena Vai **Vrd** kärtsätämä

kärsitellemä kärsitellemä kärsitu olema ku süä lätt tävvest, sis kärsitelless ja käüse `pištü üleväh Se **Vrd** kärsitama

kärsitse → kärsitune

kärsitu¹ n, g kärsi|tu eP(kärsi-, kärssi- Khk Kad) M T Krl Rõu, -du Rei, -dü Urv; n, g kärstitü Kan Vas; n, g `kärsi|tu Hlj Jõh, -du, -dü Kuu; g -tuma Kuu(-tüma) Krj Käi L Kos JMd Koe VJg rahutu, läbematu, püsimatu `Kannadust pidi `tarbesa olema `ülge püül, `kärsidu mies `ärgü `jääle `mengu Kuu; kärsituma olemisega Krj; `veiksed lapsed on kärsitumad Hää; mis pagan maksab nii kärsituks `minna Juu; on üks kärsitu luom kogu oma aja old Kad; on üks kärsitu vaim, kärsitu inimene, ei seesa `paegal Pal; obune läheb kärsitust, akkab `trampima Lai; kärsitu nagu murelese pesä Trv; kärsitu lait's, temäl ei oole und ega magamist Krk; ärä ole nii kärsitu, kannata, `aiga om Ran; ma_lõ `täämbä nii kärstitü, süä `hirmsast valotass, ei tiia_kas midägi `halva om tulõman vai Kan **Vrd** käritu, kärsakas², kärsik(as), kärstitund, kärsitune, kärtsakas²

kärsitu² `kärsitu g -ma äbarik jänerik puu, üks `kärsitu puu vai, viletsa `kasvamisega Lüg **Vrd** kärsik

kärsitumadõ kärsitumadõ kärsitult – Lei

kärsitund `kärsitund kärsitu `kärsitund inimene; läks `kärsitunnest Lüg

kärsitune kärsi|tune VJg Hel, kärssi- Kad, `kärsi- Jõh Vai, g -tuse Vai VJg; g kärsitse Hls kärsitu sie on üks `kärsitune luom Jõh; mõni laps on kohe nii kärssitune, et ei seisa puis ega mais Kad; mõni om kärsitse vaimuge Hls

kärsitus kärsitu|s (-r-) VII VJg I Plt KJn Hel Puh San, -ss Nõo, kärstitü|ss Krl Vas Se, `kärsidu|s Kuu, kärssidu|s Khk, g -se s < kärsitu mis kärsitus sul täna on `sisse lähänd VJg; se kärsitus on `rohkem iseloom `jälle, mõni on juba `loodud nesuke kärsitu Lai; `ootas suure kärsitusega Plt; tyy üy mina magada es saa, serände kärsituss `ol'li ihu sehen Nõo; kärsituse unik om tyy inemine San; kärsitüsen, kärsitüsih, kärsitüisil kärsituses, rahutus olekus `pernani om kärsitüsen Krl; inemine olesi nigu tuñril, ku tä `haigõ om, nigu tuim ja kärsitüsih; Istu paigah, ar[?] naaku_i kärsitüisil `käämä Vas; ma ol'li

jo `kärstüüsil, tulõ õs kodo õs, `pel'ksi jo?; ku süä olõ_j rahu, siss ku kärsitüüsil käüt, ku midä pahanduist om, ei tulõ? uni, ei tulõ?, ei lää? süük' Se

kärsitämä kärsitämä kõrvetama kärsitäsids mussa `lamma naha ja `õõrsid näo üle (langetõve vastu); kärsitäs sia `karvu Kod **Vrd** kärsatama¹, kärsutama³

kärskima `kärskima Khk, `kärssi- Khk Muh, (ta) kärsib kärkima, häälekalt riidlema pole sii taarist `kärskida `ühtid; mis tä kärsib `valju ääleaga; kärsib lastega; elu aja kuule selle `kärssimist Khk || karjuma, jonnima mis `kärssimine se paegal oo, pühi silmad kuivaks ja jäe munukseks `jälle Muh **Vrd** kärstima

kärsmädä → kärsimata

kärsmäldä, kärsmällä `kärsmäldä, -ldä? VId, -llä? Vas kärsitu, kannatamatu `kärsmäldä vaim Plv; ilma `kärsmäldä ineminõ Se **Vrd** kärsimata

kärsnä `kär(s)nä = kärss¹ sial on nenä `otsas `kärssnä; sia `kärsnä, siga `tohni `kärsnägä maad Vai

kärss¹ kärss S Kse Tõs Tor spor K(-r/- Koe), IPõ M T Krl Lut/k'-/, kärs Kuu Hlj Rei Vig Var Mih Iis San(k'ars) V(-r/- Rõu Se, k'- Har Se), kärts Mar Kul Mär Vig Khn Juu Kos Tür Ann Kod; g kärss|a (-ä) Sa L K I eL, -u Emm Rei(-i) Mär Ann, `kärsä Kuu, kärss|a Kse Kad, -ä Khn, -i Ris, kärts|a Kul, -ä Vig Juu; n, g `kärss|ä VNg Vai(-a)

1. a. sea koonu ots sia `kärša `oieda, senega `määridä `külmedäne `varba Vai; `vinguril seal paiguliste äda, puhu kärss `aige, teise maa jees, äi saa `tõnguda Khk; `Voata et sa_b löõ kärša `pihta, siga on kärsast ellik Põi; pani `rõnga `kärssu Rei; traet `aetasse kärsäst läbi et tä ei saa `tõnguda mette Mar; kärts oo kõva krõmps, et nuga ei `lõika tädä Kod; siga olli kärsäge kik' maa segi `lõhkun Hel; latsõ `tahtsõvõ `kärša, t_oll sääne kõrrõ San; `Määne `kartuli `võtja küind kärsägõ? = siga; tennüspääväl süvväss tsia `kärsä Rõu || hum koon Ma löön sene ilusale valge hülgele kärši pihta Rei; k ä r s ä a j a m a isutult toidus sonkima lää_j süük' `kõrda, siss aja no tah `kärsä; kõtu karah täüs sõõnü?, siss aja pääle `kärsä Se **b.** pej inimese nina on sellel küll `kärssa pale täis Ans; `käršnõna, sääne tsõõrik nõna kui kartoh pääh; `sjool om hüä kärš, tu nuhutass kõik' `vällä Se; kärss püsti (ilmutab viha või solvumist) sel on jo kärš `püsti Hlj; kui midagid on, siis on kohe kärss `püsti Khk; sa `tõmbad kohe kärša `püsti Trm; ega `sulle ei või midägi üteldä, siss om `õkva kärss sul `pišti Nõo **Vrd** kärsnä

2. fig siga mene `ütte `kärsäle, las `kärsä `tulla `oue Vai; onu uyt aia all, käse `kärssä `käimä tulla (hunt ootab siga aia taga) Krk **Vrd** kärssnina, kärsäk

kärss² kärss g kärss|a Põi Muh Kse Mih Tõs Pil, -ä Var Tõs; kärts Mär Kei, g kärss|a Nis Juu, -ä Mar Juu, kärtsa Aud Hag Rap ree jalasekäänd ree kärss oo mis nõnna tõuseb `püsti; rie kärsad pannasse riepia viadi `külge Muh; lõi ree kärsad `auku `kinni; kärsad lõi jää ääre taha Kse; kärss võib kodara augost kõige `rohkem katti `minna Mih; ilusa kärsaga regi; regi läks kärsäst `murde pealt `katki Tõs; rie kärts on kust jalase murre akkab Hag; jalas läind kärša pealt kat'i Pil || jalasejätk ree kärts, see oli nisuke kõber puutükk, `pañdi jalasele abiks, et joosk ei kulu ja tahapoole `pañdi `jälle tald Kei

kärss³ kärss (-r/-) Lüg Kaa Jaa Põi Emm Käi IPõ Hls Krk Puh Nõo, kärts Kod; g kärss|ä Kod Hls, -i Jaa Põi Muh Lai(-r/-) Puh Nõo, `kärši Lüg

1. kortsus, kipras ja kängus asi või olevus *kes kärss oo, mis `moodi siis veel nooreks tehase Muh; See on jo nii trööpe kistod nagu igavene kärss Käi; oh sa vanamori kärss Trm; kaks lehmä kärtsä Kod; siga kärssi jäänd, nigu kärss teine - - vilets ja armetu Lai; sji `aasta es olegi ubinit, mõni ütsik kärstike, ubinakärss Puh*

2. okslik, jändrik, kõver puu *Suos `männikärss, suos ei `kasva `männid, `jäevad kõik `kärssi Lüg; See tamm oo igavene kärss Kaa; mõned kase kärtsid on einamale jäänd veel. võtame need poar `kärssi muha; puukärss, oksakärss Jaa; Puu nõnda `pahka täis kut kärss, naagu oksa kärss mis maast ladvani `oksi täis on; sii aa `eares oo üks va metsõunpuu kärss Pöi; üit's va kärss ja `okslin puu Hls*

kärss⁴ kärss g kär(t)sä väike kivine madalik järves luadude kõrval `veiksemäd kiviunnikod, *njüd one kivi kärtsäd siäl; kalad seesäväd siäl kärtsä piäl; vene jäe kärtsä `õtsa `kinni Kod*

kärss⁵ kärss Juu KJn Krk, kärss Kuu Rõu(k'ars) Plv, kärts Khk Juu Kod; g kärss|a (-ä) Khk(kärtsu) Juu Kod KJn Krk Rõu Plv, `kärtsä Kuu

1. kõrbehais *Tehnd tule `ahju, `järskü tuba `kanget `kärtsä vai `korbend `aisu täüs Kuu; `kuskilt tuleb `kärtsu Khk; `veltse `riide kärts; kust sedä `kärssä tuppa tuld on Juu; kärssäs `suama abi ku langestõbi tuleb `piäle, põletata `lamma `nahka Kod; Tiiä_mä tan palass, kõik' kotusõ `k'arsa täüs Rõu*

2. küünla tahi sõestunud ots võta `küündla tahil kärss otst ää KJn; kärss om `otsa palanu, *sji taht ärä lõigade Krk; `küündlel kärts `otsa palanu Plv*

kärss⁶ kärss g kärtsa KJn, kärts Emm Käi, `kärso Lüg; kärss g `kärtsä Lüg

1. peitli pea hatule löödud ots *vana mies paneb `uudelt võru `pääle, sis ei aja `kärtsäd üles, kui võru on pääl, siis `kärtsäd ei õle nii `suured; `tiislari `peitli kärss, `plotniku `peitli kärss Lüg*

2. puu langetamisel kätse külge jäänud läbisaagimata osa, kaba *Kärtsi `leikami ära, müidu kand jeeb rumal `nähja Emm Vrd kärk⁴*

kärss⁷ kärss g `kärss|u (-ü) Kuu; n, g `kärss|u Hlj, -ü Kuu; kärss g kärts(s)i Plt võrkkott *Sai alade `tuodud rütsäld `tullas `kärssü siess omale `süömä kalu; `Kärssü suu ois `lahti kadakast `tehtud `ümmärgüne vits Kuu; igäühel ikke `niisukene `kärssu oli, `vergu linast `tehtud Hlj; eina kärss, paelast sõl'mitud, mis `einu `kiinni piab Plt Vrd kärss¹*

kärssa `kärss|a Saa, -ä KJn Trv Hls Krk Puh Nõo Rõu krimpsu *kui karduled - - on unikus ja tuult ei saa, sis lähavad seantses `kärssa ja `köpsa - - on nõnda `pehmed kui pussud Saa; [puuleht] `kärssä tõmmanu Krk; Tõmbap nõna `kärssä, om nätä et om eng täis Nõo Vrd kärssu, kärtsä, kärtsä*

kärssa|hais kärss|a-, -e- Kad, -ä- Mar; `kärssä- Jõh kärtsahais *liha `kärssäb `panni pääl ehk `kõrbeb, kõik kõhad `kärssä `aisu täis Jõh; `kange kärssä ais, kui riie põleb Mar; kärssa ais tuleb kui nõgi ehk riie ehk karvad ehk sarv ehk `miski süek põlevad, sie on nisukene `vänge Kad*

kärssama `kärssama (-ämä) VNg Jõh IisR Kaa Pöi Muh Emm Phl K I Pst Puh Rõn Rõu Plv Röp; `kärtsama (-ämä) Khk Juu Jür Koe Kod Plt; `kärtsama (-ämä) Kuu Lüg(-ämäie) IisR Rei; da-inf kärtsata (-ätä) Muh Rei Juu Jür VJg Plt KJn Nõo, -da Kad, `kärtsada IisR, `kärssada (-ädä) Jõh IisR Rõu; `kärtsädä Juu

1. kõrbema; suitsema *Mes sul siel`pliidi pääl nüd`kärsäb, tuleb jo`kange`kärsähais* Kuu; *Eks ta`enne`kärssand`sambla sies tiab kui`kaua,`enne ku tuli`lahti läks IisR; raba`kärssab Muh; Pole`õiged põlemist`ühti, niisamma natuke`kärtsab Jür; põll läks`kärtsama, kärsa ais taga Koe;`juuksed läksivad lambi kohal`kärssama Kad; kärsa`aisu tuleb, liha om vist`kärssame lännu Pst; Tuu likõ olõkuhi`kärssäss jo_mitu`päivä Rõu || fig põlema sial täna üks maja`kärssab Trm; linn kärssäb (kaardimäng) Kod **Vrd** kärsema, kärssuma*

2. kõrvetama *kui ahi käre on siis`kärtsab ära, kõrvetab [leiva] ära Plt*

kärssatama → kärssatama²

kärss|auk *nii kokku ja`krämpsü läind nagu va kärtsauk, mis sellega tehakse Juu*

kärssi *kärssi Muh VMr Iis,`kärssi Lai kangu, kõssi meie`põrsast põle midagid se_o nii`kärssi`jälle jäen Muh; leht -- on üsku`kuivamise`muodi ja`tõmmab ennast`kärssi VMr; põrsas jääb`kärssi Iis; kehvast toidust`kärssi jäänd (loomast) Lai **Vrd** kärri, kärssu*

kärssilene *kärssilene kräsuline [lambatall] sünnib näbar ja kärssilene (kräsulise villaga) Var*

kärssima¹ → kärssima

kärssima² → kärsskima

kärssis *kärssis Lüg Pha VII Muh Ris kangus; krimpsus siga ei`kasva,`sõisab`kärssis Lüg; nägu`kärssis peas Muh; mis münosugone vana muld änam, kõberas ja`kärssis keik Ris || Kui teine sai mõned sõnad ütelda, noh, siis rädistas kut kärssis kadakas Pha **Vrd** kärsän, kärssus*

kärss|nina 1. *siga sia`kõhta`üella kärssnenä Lüg; On teil kärss nina koa`paergus majas Põi*

2. ümara kujuga nina mõnel om kärssnina, mõnel om kooknina, konksin Hls

Vrd kärss¹, kärssnõna, kärsäk

kärss|nõna = kärssnina 1. *siga; kärssatolise ninaga olend kärssnõna tuu sääne kärss nõnaga`Yuhko nõnaga? Se*

2. ümara kujuga nina kärssnõnaga tsika San; kärssnõna, sääne tsõõrik nõna kui kartoh pääh Se

kärssnä → kärssnä

kärss|soolik jäme voldiline sool, käärsool (seal ja inimesel) *sial om kaits soolikut, tõine kärss soolik, tõine`sirge soolik; sji`tops kik`k kärss sooligu ~ kärss-soolikse [vorsti]`putru täüs Krk*

kärssu *kärssu Jäm Kaa Käi Rei Vän Tor VJg Trm KJn Nõo(-/-) kortsu, krimpsu Raamatu leht oli`kärssu läind Kaa;`tõmbas nina`kärssu Rei; [võrgu] lina jääb liia silma taha`kärssu Vän; sa koa oled läind kokko ja`kärssu nõnna et KJn; kärsi (õunapabulad) om, mes om`kärssu lännuva Nõo **Vrd** kärssa, kärssi, kärsu, kärtsu*

kärssuma *kärssuma Hää VJg,`kärsu- Tor,`kärtsu- Mär JõeK; (ta) kärsu Hää, kärtsu Mär kõrbema, kärssama kingad (pastlad) läksid ahü ees`kärtsuma Mär;`juused`kärsuvad ää, kui tule ligi saavad Tõs; kedagi kärsu, kõik ilm`aisu täis Hää; kui pane paber ehk`juuksed ehk villased`kindad`tulde, siis`kärssuvad,`tõmmavad kägarasse kokku ja tuleb kärsa`aisu VJg **Vrd** kärtsimä*

kärssus *kärssus Lüg Vai Muh Hi(-os) Mär Var Tür VJg Trm*

1. kortsus; kirtsus `riided nõnna `kirssus `kärssus üll Muh; käis sii, nina oli `kärssus Emm; `Kärssus `näuga inimene Käi **Vrd** kärssis, kärsun, kärsän, kärtsus

2. kräsus tuule pesa oo kase `otses -- oksad `kärssus ja `pärsus Mär; [lamba] esimene vill on kämaras ja `kärssus, esimest `niitu ei taheta Var; `kärssus karvaga põrsas Tür

3. kangus tämä (sookask) ei õle `kasvand `ühtä, `vaide `kärssus on Lüg

Vrd kärssis

kärstima `kärstima, (ta) `kärstib kärkima, häälekalt riidlema see `kärstis nõnda; mis sa kärstid, `eetasse kui teine vihastab Khk **Vrd** kärskima

kärsu `kärsu = kärssu tõmmašs nõna `kärsu Vas **Vrd** kärsä

kärsu|hais `kärsu- Tõs Hää Kos kärsahais Kärsu ais on ku `riidetükk `kõrbeb Hää; `kärsu `aisu oli köök täis Kos **Vrd** kärtsuhais **-hunnik** (kortsulisest vanainimesest) nigu `kärsu `unnik Plt

kärsun `kärsun krimpsus t_`olli ka serätse `kärsun `näoga Nõo **Vrd** kärssus, kärsän

kärsu|pealt otsekohe, paugupealt sa oled `kange vihastama kohe nii `kärsupealt Juu **Vrd** kärtsupealt

kärsutama¹ `kärsutama Põi Mar/kärso-/ Tõs PJg Juu Jür JMd

1. kärtsuvat heli tekitama **a.** paugutama, ragistama Oli `sõuke suur kärtsutamine korra, nee lasid siis puid moha Põi **b.** peeretama mes sa siga aised sii ja kärstotad Mar; Ühtevalu muudkui kärtsutab perset, ei äbene `põrmugi Jür

2. valjuhäälselt riidlema, käratsema ma su tigidust ei karda, kärstuta nii paelu kui sa tahad Juu

Vrd kärtsutama¹

kärsutama² `kärsutama Kaa Põi Käi Mär Tõs Hää Kos Jür Trm KJn; `kärsuteme San **a.** kortsutama, krimpsutama Miks te lehe ää kärsutasite Kaa; Kärsutab nina, tõmbab nina `kärssu Käi; `Riide või paberi kärsutasid kokku `kärtsu Jür; `tsiga kärsutess nõna San **Vrd** kärtsutama² **b.** kräsutama, lokkima `juusi kärsutama Tõs; nio `kärsutese `juussit San

kärsutama³ `kärsutama põletama, kõrvetama maea kärsutadi ära Hää **Vrd** kärstatama¹, kärstitämä, kärtsotama, kärütömmõ

kärsä `kärs|ä Vai Krk Har Rõu Se(k-), -a Krl **a.** kortsu, krimpsu `nenda `temba nena `kärsä, ku vihastu Vai; purganti lehe om `kärsä `kiskun Krk; timä `tõmbass nao `kärsä ku kuurja meeleline om Har || (piimast) piim om `väege kuumass lännu, `kärsä lännu Krk **Vrd** kärssa, kärssu¹, kärsu, kärtsä **b.** keerdu, kõverasse sa olet lõnga aanu `kärsä ja keeruss; lõng ken ülearu keeruss aet, `tõmbass `kärsä⁶ ennast kokku ku sia kärss-soolik; paper kisk `kärsä tagasi ku rullin om ollu ja `valla laset Krk

kärsäk `kärsäk, pl kärsäkot = kärssnina tsiga vai määne ineminõ om `kärsäk, kärsäh om nõna; susi tul' innõmustõ? talo `lähkohe, näk'k kannu -- [nõudis] käse_mullõ kärsäkot, lähädä mullõ läl'läkot Se **Vrd** kärsigäs, kärss¹

kärsäl¹ krimpsus taal om nõna nii kärsääl Krl **Vrd** kärsän

kärsäl², **kärsäle** `kärsäl, -e adv < kärss⁶ `Peitli pää on raud `aamriga kaik `kärsäle `tautud Kuu

***kärsäline** transl kärsälisess kõrbenud põletasid mussa `lammanaha tüki kärsälisess Kod **Vrd** kärsäne¹

kärsän *kärsä|n* Kod Krk Rõu, -h Se kortsus, krimpsus; kõveras *nina kärsän joba, ku kedägi alvast ütelt; üt's jagu sooliksit om kärsän, rasvasoolikse om kik'k kärsän* Krk; *nägo om kärsäh* Se || (piimast) *piim oo `kärsä `kiskun ennast, kärsän puha, suur tuli all ollu `väege* Krk **Vrd** *kärssis, kärssus, kärsun, kärsäl*¹

kärsäne¹ *kärsä|ne* g -se kõrbenud *muss kärsäne `lammanahk jälle õli kidi rohi. kõrveta `lammanahk kärsäsess ja oia piäl* Kod **Vrd** *kärsäline*

kärsäne² *kärsä|ne* g -tse

1. *äbarik, kängus ja kõver kuušk va `okslina ja kärsäne, mis `äste ei kasva; kärsäne mõts* Hls

2. *kortsuline ta kisup kärsätses näo, `lahket nägu ta ei näüdü* Hls

kärt¹ 1. (vana ja tige) *naine üks liik vanu `kärtusid on koos* Jäm; *va tüdrugu kärt; va tige, va kärt* Mus; *aja kändud kokku, siis luat `val'mis* Juu

2. *fig vares varessed oo kändud, kiitsakad oo rõõdud* Muh

3. *tige üks va kärt naesterahvas* Kse; *kärt ja kuri inime* Tõs

kärt² *kärt* Jõh Kul Vän/-r/-, g *kärdi* Tõs, *`kärdi* IisR, *kärdu* Pär Urv/k'-/ Rõu; n, g *`kärtu* Jõh = *kärp*² *Mammi `kurtas, et kärt õli `murdand kana, aga tämal õli `tuhkur vist käind* IisR; *kärt oo tõhu `moodi loom* Tõs

kärts¹ *kärts* R(*`kärtsu* Vai) S L spor K, IPõ M Ran Nõo; g *kärts|u* S L/-ü Khn/ JMd IPõ KJn Trv Hls, *kärdsu* Krk Ran Nõo, *kärsu* Muh Tõs PJg Juu Kos Jür; g *`kärts|u* Kuu(-ü) Vai

1. (helist) **a.** *raksatus, pauk; kriuks `Kuida kärts kävi, `ninda ka hall hunt `langes ja jäi `sirgeks* Kuu; *ratas tegi kärts `vastu kivi* VNg; *üks suur `kärtsu `kuulus* Vai; *kärts käis kärtsu piale* VII; *`viskas kärts põrandale* Rei; *Küll suurestükid `antsid sõja`aegas `kärtsusi* Han; *Käüs `siokõ kärts et, üsä nao miin olõks `lõhkõn* Khn; *aga `piksel oli kõva kärts, ei tea kuhu ta selle kärsu nüid lõi* Juu; *oli ää kõva kärts küll* Trv; *`kärtsse `saapa jalan. nji kärdsuve* Krk; *kuuli kui tu kärts käis* Ran **b.** *peer noorik peeretas suure kärsu* Muh; *kuule poiss, sa oled `kärtsu `lasnud `jälle, ää kärsuta oma perset* PJg; *`lassin takka `kärtsu nõnna et, seest ajas nii täis* Juu; *sa ei tji muud kui `ühte lugu `kärtsu lahed* aga Trm; *kärtsu ais* KJn **Vrd** *kärtsatus*

2. **a.** *hoop, löök, laks* *anna üks kärts tale* Khk; *ma anna sulle ühe kärsu `pihta* Muh; *ku ta vait es jää, anni jälle kärdsu `perse* Krk; *es jää muud'u magama, mõne kärdsu anni perst `müüdü, siss eed'äss magama* Nõo **b.** *kogus, portsjon* *Kaks `kärtsü `leibä tegime* Khn; *`viska üks ää kärts - - pane tõese jala jaoss kah* Ran **Vrd** *kärdsähüss*

Vrd *kärtsakas*¹

3. *fig (kiirest tegutsemisest) Kärts ja põmm oli vanamehel otsus valmis* Han; *sie läheb tema kää üks kirts ja kärts* JMd

kärts² *kärts* Jõh Kaa Emm Jür Sim, g *kärts|u* Kse Han Saa VJg, *`kärts|u* VNg IisR(-a)

1. **a.** *s äge, äkiline (olend) kie senega läbi saab, sie on `ninda kärts inimine, et ime kohe* VNg; *`Naine on `niisikene vagane, aga tämä on kärts-mürts* Jõh; *Oo sõhuke kärtsmees, äga tema_p pühitse suurt üht, teeb ning ütleb keik riuh-rauh* ää Kaa; *Oo na kärts kui püssipauk; Ei selle kärtsuga saa `kiski läbi* Han; *aga sie on üks kärts, kui oma `tahtmist ei sua, sis kär-kär-kär kohe nagu kadaka põõsas* Sim || *torm oli igavene kärts* Emm **Vrd** *kärtsäü*

2. **u** *käre, intensiivne* **a.** (eredast värvist) *Ma tahas omale `neukest kärtsrohelest `kampsuni* Han; *miu meelest on si `irmus kärts punane* Saa; *Kärtskollane - - kui `ästi*

krapsakas ele värv on Jür b. (saunaleilist) keres ol'li kõvasti `köetud, tul'li `ästi `kärsu` lõunu Saa

Vrd kärtsakas²

kärts³ *kärts* g *kärtsu* Tor KJn, `kärtsu Kuu, *kärdsu* HJn; pl *kärdsõ*? Se kurd, kort; kurrutus `pasli kärts HJn; *käe_päl ka omma kärdsõ*? Se

kärts⁴ → *kärss*¹

kärtsadis *kärtsadis* g -e Jäm Khk *kärtsatus see oli ikka müristamise kärtsadis, see pole miini kärtsadis Jäm; puu kukkus maha, oli äga suur kärtsadis Khk Vrd* *kärtsates*

kärtsa|hais *kärtsa-* Sa Vig Kse *kärsahais kärtsa ais oo kohe `lahti kut `juussed või villad põlevad Khk; Nii paks kärtsaais toas, et kas võtab moha Pöi; `kange `veltse `riide kärtsä ais Vig*

kärtsakas¹ *kärtsa|kas* g -ka Kaa Aud Tor JMd San/-kass/, -gas g -ga Khk; *kärtsä|käs* g -kä KJn; n, g `kärtsä|kä Vai **a.** *pauk, raksatus üks `kärtsäkä ko `lasko, on inimene maas Vai; [pikse] kärtsakad kõevad Aud; `ol'li suur kärtsäkäs, kui si puu kukkus KJn; püssi kärtsakass San b. peer `tõmbas ee kärtsaga perset Khk Vrd* *kärts*¹, *kärdsäk*, *kärtsakas*¹

kärtsakas² *kärtsa|kas* Jäm Khk Kär Kaa Muh Kse Hää, *kärtsa|kass* San, `kärtsä|kas Lüg, g -ka

1. a. äge, äkiline; *kärsitu `kärtsäkas, kie äkkine vihastamma Lüg; on suur kärtsakas mees, kis vali on teiste sias, valju sõnaga Khk; kärtsakas inime oo tige ja vihane Kse; ää kärtsakass ole San b. energiline, särtsakas See oli eieti kena kärtsakas pillilugu Kaa*

2. *käre, terav on äga täna oomiku kärtsakas külm, `kange külm Khk*

Vrd *kärsakas*², *kärts*²

kärtsama *kärtsama* Khk; (sa) *`kärtsa, imp kärsati* Muh

1. *lõhenema puu `kärtsas `katki, nii `kange tuul oli Khk*

2. *tubakat nuuskama tubaka toosid `ollid sarvest `tehtud, mustad toosid, siis kärsati ninasse. `kärtsa aga ninase* Muh

kärtsatama *kärtsatama* Jäm Khk Kaa Kse Tor, *kärtsätämä* KJn *paugatama, kargatama; praksatama kui `valku löi, siis keik kuhad kärtsatasid Jäm; koorm läks `ümber nõnda_t kärtsatas Khk; ma kärtsatasi(n) ta `peale Kse; seni kärises, kui ta `kat'ki kärtsätäs KJn Vrd* *kärdsähtämmä, kärsatama*²

kärtsatus *kärtsatu|s* VNg, *kärtsätu|s* KJn, -ss Puh, g -se *kärgatus; kärts suur `kärtsatus käis* VNg **Vrd** *kärsates, kärsatus, kärtsadis*

kärtsidi *anni jälle kärdsu `perse, `kärtsidi* Krk **Vrd** *kärtsti*

kärtsimä *`kärtsimä* *kõrbema, kärssama `lamma piäd-jalad `viskad ahaju, `kärtsib ärä; villane asi, sji ike `kärtsib* Kod **Vrd** *kärssuma*

kärts|kajakas *naerukajakas kärtskaekad musta `peadega* Noa **Vrd** *kärt*³, *käru*²

kärtsmoonikas *vana kärtsmoonikas (löötpill), `tõmma nüid üks tore val'ts* Mus **Vrd** *kortsmoonik*

kärtsotama *kärtsotama* *kõrvetama suvel kuum kärtsotab vil'jä ärä ja `närbib ärä kõik* Kod **Vrd** *kärsutama*³

kärtst, -i(k) *kärtst* Nõo; *`kärtsti* IisR Vai L K Trv Puh San; *kärtstik* Jäm Kaa *deskr* (äkilisest rebimisest; helist) *Kukkus kärstik pitkali Jäm; tõmmas `kärtsti kat'ti* Tor; *Ema `tõmmas suure soola silgu suust läbi, ammustas `kärtsti saba takka ää ja `ändis lapsele*

Kei; *Peeretamine käib ka `kärtsti või `tortsti kui kaua `kinni piad Jür; `kärtsti kukkus VJg; käis `kärtsti `vastu `seinä Trv; poiss kärdsutap `püssi, laseb ike kärtst ja kärtst Nõo Vrd kärtsidi*

kärtsu `kärtsu Kaa Mär Vig Aud Tor Juu Kos Jür Kod KJn Se(-o) krimpsu, kortsu Rätik oli `kärtsu läind Kaa; *pikalt sai [kangas] libedalt maa `piaie `pandud - - tikiid läbi, muidu läks `kärtsu Aud; `tõmmab nina `kärtsu, kokku kui ta naerab Tor; ruamatu leht läind `kärtsu; kui riie ehk paber tulist soab, siis `tõmmab enese `kärtsu Juu; `tõmbass kolmu `kärtsu Se Vrd kirtsu, kärssu*

kärtsu|hais kärtsu- Khk Aud kärsahais rasu teeb ka kärtsu `aisu, kui rasu `kõrbemas on Khk; *kärtsu `aisu keik kohad täis, kui villane riie põleb, või `juused tulese `viskad Aud Vrd kärsuhais*

kärtsuma¹ `kärtsuma VNg Vai Khk Muh Rei Lih Kse Tõs Saa Ha JMd I KJn; `kärtsümä Kuu; `kärtsmä Kod Trv; `kärtsme Hls; (ta) *kärtsub* Khk Rei Kse Saa Ris Iis Trv Hls, (ta) *kärdsu* Trm Krk Nõo, (ta) *kärsub* Tõs Ha Kod Lai

1. *paugutama, raksuma, ragisema löi `ninda et `kärtsus Vai; perse kärtsub järjest taga Khk; `murtid või `tõmmast [vilja lademe] seest kohe nuustaka `väl'la, kui `kärtsus, siis ta oli kuiv Lih; liha oli kõba, `sitke. `kärtsus ammaste all Nis; läks kak'ki mis `kärtsus JMd; lehmäd süäväd karedad `rohto jušku kärsub Kod; `valge juß on kõva nigu sia arjuss, ja kui sa teda lööd, siis kärsub Lai; kiksi kärtsub (~ röögib) Trv; nij (saapad) kärdsuve jalan, röögive, lää üle kirigu kirts, kärts Krk; lasep küll sääl vahel `püssi, kuuled et pauk käib nigu kärdsu Nõo*

2. *riidlema, karjuma, pragama juba ta akkab `kärtsuma `jälle Kse; küll sie inime `kärtsus Iis || haukuma ärä aka `kärtsmä (öeld koerale) Kod*

***kärtsuma**² (ta) `kärtsu Pil; part `kärtsund Jür kortsuma, kipra tõmbuma vana tohletand `kardulas `ööldakse ka `kärtsund olema Jür; se `valgest `pembergist leit, se `kärtsu ärä Pil Vrd kässuma

kärtsu|pealt otsekohe, paugupealt *Ei siel suurd `arvupidämist old, läks kaik `kärtsüpääl Kuu; kärtsu peelt kohe soeb vihaseks Khk Vrd kärtsupealt*

kärtsus `kärts|us Kaa Kul Tõs PJg Ha Lai KJn; `kärtsüss Kuu kortsus, krimpsus `Poiste `saapad keriksel - - kaik `krimpsuss ja `kärtsüss, puol kaut süöl juba Kuu; `Kuub oli `kärtsus, see tuli sileks `riikida Kaa; nenä `kärtsus, oled tige või Tõs; `riided sel'jas olid `kirtsus ja `kärtsus, ei old siledast preßitud Lai; nägu `kärtsus KJn Vrd kirtsus, kärdsuh, kärssus

-kärtsüs Ls kirtsus-kärtsus

kärtsutama¹ kärtsu|tama Khk Kse Trm KJn Trv, -dama Emm; *kärdsutama Nõo; `kärtsuta|ma Kuu(`kärtsütämä), -mma Vai*

1. *kärtsuvat heli tekitama a. paugutama, praksutama kärtsudab `pähhid `katki Khk; Poisid kärtsudast uueaesta ööse et erm Emm; mis sa kärtsutat oma `saapist siin Trv; poiss kärdsutap `püssi, laseb ike kärtst ja kärtst Nõo b. peeretama midäss sa sidä `perset siin `kärtsüäd Kuu; sa kärtsutat perset nagu va obune Kse*

2. *valjuhäälselt riidlema, käratsema kärtsudab teistega paigal Khk*

Vrd kärtsutama¹

kärtsutama² kärtsutama Khk Kaa Tor Kad; ipf (ta) `kärtsüt Kuu kortsutama *Moni* `kärtsüt sen lehe kogu ja `viskas tulealuks `pliidi ala Kuu; *Ta pole tahtand istudes `leiti kärtsutada* Kaa; *kärtsutas oma `riided ää* Tor **Vrd** kärsumama²

kärtsä kortsu, krimpsu `tõmbab ninä `kärtsä; *ärä panga `suapid kuuma kätte, `tõmmavad `kärtsä* Kod **Vrd** kärssa, kärtsu, kärsä

kärtsätämä kärtsätämä krimpsutama nõna kärtsätämä Puh kirtsutama, kärsitamma

kärtsäü `kärtsäü vali torm; äkiline, tormakas (inimene) `Väljas niisugune `kärtsäü, *et pia vade `kinni; `Läksimme `riidu, sie jo nii `kärtsäü; Tä on nii `kärtsäü, ega `joua `enne medellä mes tehä* Kuu **Vrd** kärts²

käru¹ n, g *käru* Sa Muh Mär/-o/ Kse Var Pä Kei Juu Koe Rak VJg Plt SJn M Ote San/k'-/ V(k'-, -o); *kjaru* Khn, *k'aro* Kan

1. inimese jõul liigutatav ratasveok *käruga* toovad kalad rannast *εε*, *keivad tuuligal, üks ehk kaks ratast all* Khk; *minu isa kärutas laeva pääl puid käruga* Hää; *meil on eena vedamese käru, kaks ratast on all, raud aäs sees teesel, `pulkest `tehtud korv on aässi peal* Juu; *mul on jalgratta ratastega käru* SJn; *käru põhilaud, otsalaud, otsalavva toe, ais, ratass, jalg, jala toe* Krk; *perä`vanker `veetas perän, käru `aetas ijn* Ote; *maa-ajämistö (mullaveo) k'äro, `taat'ska?* Se **Vrd** kärđ³, käreodi

2. kahe rattaline hobuveok *katerattaga om kaarik või käru* Ote

3. u auto järelkäru *Nende omal (autol) pole ju käru* Pöi

Vrd kärru¹, käruvanker

käru² *käru* Lüg Tõs Trm Lai Vil Nõo Võn Kan Har VId/k'- Se/

1. käristi *nisuke käru `anti kätte, see kärises, sellega käristati [jahil käies]* Lai; *poiskõse tekki käru mõnikõrd tuulõratta manu?* Har; *käro ol'l tettü särne ratass, tsälga? sisen, `ljiüdi `ümbre ja lipp tegi toda kärinät* Röp; *mõisih ol'l, kui kartohka `kaibjit `kutsti kodo `süümä, kui olõ õs `kellä, sis käritedi k'äroga* Se **Vrd** kärđ²

2. hum lapsest *pisike käru, poisi käru* Tõs; *mi käro lask kah üle pää ukõr`paudsi* Rõu

3. naerukajakas *kaeakad ehk kalakullid, musta `peadega, need oo kärud* Tõs

4. reherull *naakõ no käroga? sõkkama; käro, sääne kui maässina trull, tsõõritõdass tu kärogä? trullil om pant lipp pääle, siss kärrä tu lipiga trulli `hambit pite; käroga puhastõdass lina `sijimnit; sääne vänt om kärol* Se **Vrd** kärp¹

5. fig vokk *Valla sandi -- tokutiva oma näl'lä `kärrega talu pernastele `paklit* Nõo; *panõ_käro käest, mine? makama. kärost kutsutass vok'ki* Röp

Vrd käri³

käru³ n, g *käru* Hää Puh Nõo Urv VId(-ü Röp; -o; k'-), *k'aru* Urv

1. rutt, kiirus *tii käru taha et ta ruttu tiib* Hää; *tei [naisele] mitu `kõrda käru `taade, et mine ruttu, mes sä viil nuhkõrdat* Nõo; *ta and umalõ `rahvalõ hääd k'arru takast kül?* *panõ_hää k'aru pääle, nii_et t'ä_piat minemä* Urv; *taalõ piät käru hanna ala tegemä, ega tä muidu ei `viitsi?* Rõu; *tal om käru takah, ta `kohke ei vöi? `aigo `viitä?* Röp; *suurõ k'äroga läts `järgi* Se

2. käredu, kangus *soolal om ää k'äru; taal ei olõ k'arru, om nõrk* Urv

käru⁴ (pudikeelest) *käru kielega, kõnõla_i `sel'gele; sa_olt käru kielega, jovva_i? `hüästele polmada? miä kõnõlass* Lut

käru⁵ käru a. linahakk põllul kümmekond põo `paikas, siis on linat kärus Käi **Vrd** kära²
b. juuksekrunn `juukset `pantags käruse; Tal on käru pees, juused on kärus, käru on kukle taga Käi

käru⁶ käru Tor, käru- PJg Hää lehk, hais, kärsahais mis pagana käru sii tuas oo; kondi käru, `riide käru Tor **Vrd** känd¹

käru|hais kärsahais küll on `kanget käru `aisu täis kõik, ku `kõrbema lähäb midagi PJg; Eit, sul vist lihapaan põleb, kange käru ais tuleb Tor; Käru ais on, kui `karvi kõrvetab, `lambapäid või, käru ais on karvade ais Hää **Vrd** kärihais **-pakk** = kärrpakk sie on käru pakk, kus `kanjass lähäb `sinne Lüg **-ratas, -rattakene** käristi, tuuleratas käru rattakõnõ, `ülhlen, konh nõgra omma[?], tuulõga tõrisass Har; sa kui käroratass Se

kärutama¹ käruga vedama mis sa kärutad kui põle käru mette Muh; `võt'sime kjärutajad, nied kjärutasid [kivid] `mäele Khn; `kartuli kärutadass põllu päält ära Hää; kruusi `peale kärutamine võt'tis pihad ää HJn; kärutab `liiva tee `peale Plt; pane käru `pääle, kärute kodu einäkot't Krk; savvi kärutõdõss kärugõ Krl; maat k'ärotõdass Se || fig u masinaga niitma Ma lää kãrota viil veido Plv **Vrd** kärrutama¹

kärutama² kärutama Jõh Jäm Khk Muh Juu Koe ViK I VIPõ Krk Urv(k'a-), kãrotamma Jõh Se(imp kãroda)

1. ajama; tagant kihutama kärutasin ta uksest `õue, väravast `välja VJg; taa man joba ei_saa_laisõlda[?], taa k'arutass ütte `puhku takast Urv; ma kãrode `vällä, laisa[?] inemise roiso[?] Se **Vrd** kärvendama

2. midagi intensiivselt tegema Ahi `mustab nagu `tunda auk ja kui pali õlen tänä puid läbi kärutand Jõh; kärutas kedrada iganes, okk oli punane ees Khk; küll om suur sel'lä täüs, aãds `sel'gã kärute periss Krk || pej (suguaktist) kãruta taha [tõdrukule], mis sa `uotad viel Sim **Vrd** käristama

3. lõõma kãrotas `teisele `vasta `silmi Jõh; Ma kärutasi sellele ühe ea oobi Põi; kärutas täie `vasta `vahtimist VMr; kärutas `müõda nägu nii et veri lõi suust `väl'la VJg; aga ta sai mehe `muodi kärutata Sim; kärutasin `talle möda `kõrvu Pil; kãruta pal'l `siia TMr || hum tulistama kärutas jänekse maha Kad **Vrd** kärpama

Vrd kärrutama²

kärutõmmõ kärutõmmõ kärsutama, kõrvetama rasva kärutõmmõ (rasva sulatamisest) Har **Vrd** kärvitama

käru|tädi, -puder kartulitangupuder kärutädi om paks saanu; kärutädi `putru tetti sakeste tõnisspäväss ja liha `eitess Hel; `Suurmidega `kartuli puder ehk karvane liisu, mõni `kutse käru tädi puder Nõo **-vanker** kahehataline käru käru `vanker om sij, kus kait's ratast all Krk; käru `vankõr, `väikene `vankõr, `minka käsitse `aetasse, liinan turunaasõ kraamiga Rõu

kärv¹ kärv g kärvi Sa(kärb Pha) soos elutsev punane madu kärv, sedine pisine, lühine ning jäme uss Jäm; kärvi ammustus Mus; punane kärv, seal soos nii pailu `kärvisi Jaa **Vrd** kärm², sookärv

kärv² kärv g kärvi Sa Muh/kärv/, kärb g kärbe Mar (mesilaste, herilaste) kärg kärvi toobid (kärjekannud) `poegi täis; kärvid tegad rišt `pulkade `külge, muidu kärvid kukkuvad ala Kär; mesilaste kärvid Jaa; `kärvide roamid Põi; mee kärvid oo mesibute sihes; kui obu

lõuel oo, siis andasse erilase `kärvi Muh; mett tegeväd `senna `kärbede `sesse. mõned kärbed oo neid `poegi täis Mar

kärv³ *kärv g kärvi sälk; hammas viili kärvid kulund ee; oled sa kiviga `viskand, läheb puu (puiteseme) `pihta, lööd kriipsu `järke, siis on se kärv seel ka Khk*

kärv⁴ *kärv g kärvi hoop, löök ma `anssi sellele ühe ea kärvi; sai ea kärvi Pöi*

kärv⁵ *pl `kärvad tundlad `Kõrvaork, pikk must puttukas, pikkade kõvade `kärvadega Lüg*

kärvama¹ *`kärva|ma (`kärvä|mä), -da (-dä) R(-mäie Lüg) Jäm u Rei, da-inf kärvata (kärvätä) Khk VII Pöi Muh Rei Mär Tor Hää Saa Juu JMd Koe VJg I/`kärba- Iis/ VIPö Trv Puh Nõo Kam San(ipf kärbäs) Plv(-mmä), -me, -te Hel San; `kärba|ma (`kärbä|mä), kärva|ta (kärvä|tä) Mär(`kərbada) Khn Tõs Puh, -m(e), -te (-de) Hls Krk(-r-), da-inf kärbata (kərbätä) Mar Kse Krl; `kərbämmä- Se*

I. *intr 1. surema, kõngema a. (loomast) `luomad `kärvävad `vällä, ei lähä edesi Lüg; obu `kärvas kääst ää Khk; meil on kõege `rohkemast siad `kärvanu Hää; juo sie luom `kärbas, ei enam õle Iis; sji akkass `varsti är `kərbäme Krk b. pej (inimesest) üks mies oli `üösel `jälle ärä `kärvänd Kuu; inimesi `kärban koa Tõs; ku ma ärä `kərbä, siss lää sul mud`ugi kulu Krk; `olli küll alb inimene, aga nüid `olli rõebe ärä kärvänu Nõo*

2. *kahjustuma; hävima vili `kərbäb ka ärä Hls; sinnä? tä (vili) kärväss kõgõga? Plv || kukkuma ma `kärvasin maha Vil*

3. *põlema, kõrbema maea oli ää `kärvand, oli ää põlend Juu*

II. *tr 1. surmama võiss su ärä kärväde (sureksid sa) Krk; `pikne kärbäs mihe ärä San*

2. *kahjustama; hävitama, ära võtma kärvatud olema (haige olema) Khk; külm `kärvas `varbad JMd; kärvaku sind toít VJg; `kül'm `kärvas `kartuli `pialsed ära Trm; kül'm kärväss `erne ärä Puh || [pahandades öeldakse] sii `villamast, sii `kərbämmäst olõse_kül teid Se*

3. *põletama, kõrvetama ma `kərbäsin ää eese, põletasin ää Mar*

Vrd *kärpama*

kärvama² *`kärvama, kärvata Pöi, -b- Vig; `kərbämä, kərbätä Mar sõimama, manama soand ta küll kärvand, siis jättis `järke Pöi; `lähtväd `riidu, sis `kərbäväd teineteist, või `rääkväd `jälle sel`lä takka; `kərbäb tättä, `sõimab ja vannub Mar || (üllatust väljendavas fraasis) `Kärba imet, või kukkus jõkke Vig*

kärvas(i) *kärvas(i), g -i*

1. *okaspäitsed varsal on kärvas nina `ümber Käi Vrd kärbas¹*

2. *puust tuletorn kärvasi on vehem asi mere `randas Käi*

Vrd *kärvast(i)*

kärvast(i) *kärvast(i), g kärvast|i Hi(-e Emm Phl)*

1. *kärbis, oksatüügastega tugipuu kärvaste `peeie pannakse vili; lapidi ära võrgud ja `pande kärvastete `otsa reppuma Phl || ronimisvahend – Phl*

2. *okaspäitsed meitel `üita se kärvaste, mes `panta varsa nina `peeie, kut ta tahab imeda Emm; vasigal kärvaste pees Phl Vrd kärbast, kärp¹, kärvats*

3. *puust tuletorn; vaadetorn kärvaste kutsuda `toodar ka, se on meres; Kärvasti otsas peeda tulevalvet; Kärvasdi otsasd neeb ermus kougele Emm; kärvasted on `puudest `tehtod.*

`õhta pannagse tuli `sisse Phl || fig (pikast inimesest) On aga see kärvasd Emm Vrd
kärbastik, kärvits

Vrd kärvas(i), kärvis

kärvats *kärvats okaspäitsed varsa nina `peelee `panta kärvats Emm Vrd* kärvast(i)

kärvendama *`kärvend|ama Kuu(-ämä) VNg ajama; tagant sundima `Kärvendin toist taga ja sain `toise `tüöle; Eks se pia `kärvendämä igä `tüögä, siis neh saab `ennemb `valmis jo ka Kuu Vrd* kärutama²

kärvendämmä *`kärvendämmä "vähese riidega külmetama" midä sa `kärvendäd sääl `külmä kääs Lüg*

kärveteme *kärve|teme Hls Krk, -tämmä Röp = kärvitama mõni ei taha kärvetet `rasva; paa põhja pääl kärvetets vägeve liha, tuleb `rasva `vällä, `väikse tüki lõigats Hls; sa kärvedet liha ärä, suladet rasva `vällä; rasu kärvedide liha ivakste sjust `vällä Krk; lasõt rasva `kärdo `tarrõ, kui `rasva kärvetät, sulatat Röp*

kärvis *kärvi|s g -se Khk Kul, -sse Mar*

1. suvivilja- või heinarõuk *kuuha kärvissed Mar*

2. kuhjatoed *suivil'la, eena kärvised Kul*

3. puust vaatetorn *tehasse kärvisid Khk Vrd* kärvas(i), kärvits

Vrd kärbis, kärvast(i)

kärvitama *kärvi|tama Trv -teme Hel pekist rasva välja sulatama; rasvas praadima mine no kärvite liha Trv; rasu kärvite ära, pane `kardulõ `sisse; Ku `võidu es ole, tetti kärvitedu peki `raasege paks püülikaste Hel Vrd* kärütõmmõ, kärveteme

kärvits *kärvits g -a vaatetorn kärvitsad `tehtud mee `otsa; kärvitsa alune põld Khk Vrd* kärbits¹, kärvast(i), kärvis

kärväme *`kärväme tärkama, äkki tulema kärvänu `müüli Krk*

kärvätu *kärvätu tohutu, määratu – Vig*

kärä → käre¹

kärä- *kärä-* korbane, krobeline Ote Kan Plv Röp Se *kõeo om käräkoorine, kuur om nigu kärnän Ote; kärä kuur kuusõl, pedäjäl Plv; mõni [nt kuusk] om kärä koorõnõ puu Röp; kässi pääl omma kärärajä², tu käsi om kõgõ kahrõh, `lahkõss põvvaga puruss; käräk'äe², tu om sugutõbi (päritav haigus); kuusõl ka kärä kuur, haaval ka², kõik' lahenu Se Vrd* käräne

kärädi *kärädi on `enne oli obo käristes, `lasti `ringi kärädi, kärädi, obused `kartsid Juu*

kärähämä → kärähtämä

kärähtämä *kärä|htäm(m)ä VId, (ta) -hhäss Vas Se, -hhämä, -dä² Lut; ipf (ta) kärähti Krl müristama; kärgatama, paugatama Inne helahti, sõs kärähti [kõu] Krl; peerähti nigu kärähti Rõu; lask `püssä niku² mõts kärähhäss käeh Vas; uss kärähhäss, ku kõvastõ k'inni tulõ; hõllõ puu lätt `lahkik'i² niku² kärähhäss õnnõ Se; latsõ² olkõ² vait, vanaesä (pikne) naass kärähhämmä Lut Vrd* käratama, kärähütämä

kärähüss *käräh(h)ü|ss (-ss) g -se VId*

1. paugatus, kärgatus; pikse mürin *kävevä² `pikse kärähüse² nii et `akna tirisi²; lahuti kivve, ma kuuli kärähüisi Rõu; `pikne lei palama, suur kärähüss ol' Vas Vrd* kärätus

2. hoop, löök *mä kärähüse aáni Se Vrd* kärähüss

Vrd kärävuss

kärähütma *käräh(h)ütmä* Rõu Vas Se

1. *käratama veli kärähüt' mullõ et, mingu_i' `aigu `viitmä Rõu; eelä_kärähüt' mullõ ta, et hain jo tett `omgi' Vas*

2. *kärgatama, järsku tugevasti müristama `pik'ne kärähhüt' `väega äkki, ku midägi lüü määnest puud vai maia palama Vas; nigu kärähüt' õnõ [pikne], ni lei ka hobõsõ maahha ni val'miss Se Vrd kärähtämä*

käräk¹ *käräk g -u M T kobar, salk aki `viiti käräkuse või ütte kokku kikk; obese ollu ütten käräkun; käräk `tähti kogusin Trv; poesi olliva sääl kõik käräkun kuun, kogusiva kõik ütten käräkude kokku Ran; nigu käräk jälle om nuu nupi (kartuli seemnenupud) ütten varre otsan sääl ladvan mitu tükki Nõo; aki om käräkun, sääl om mitu akki Ote; naese olliva sääl käräkun kuun Rõn Vrd keerak, kähmakas¹, kära²*

käräk² *käräk Kan, g -ku San, -gu Vas*

1. *liivase pinnasega väheviljakas maa liiva käräk, pedäjä `juntriku' pääl San*

2. *kidur puu pedäjä kärägu' Vas*

käräk³ → *käarakas*

käräkonõ *käräkonõ Röp Se = käräne käräkonõ kuur [puul] Röp; Kesä um väega käräkonõ Se Vrd käräne*

käräne *kärä|ne g -dse korbane, krobeline `kärädse käe², `kärätõbõ käe²; käräne kässi_päl kuur' Se Vrd kärbane¹, kärnane, käräkonõ*

kärätus *kärätus g -e kärgatus küll käis kõva kärätus Trv Vrd kärähüss, kärävuss*

kärävuss *kärävu|ss Nõo San, kärä,ü|ss Kam(kärävü|ss) Urv Krl Har, g -se*

1. *paugatus, kärgatus lei `välku ja `olli üits suur kärävuss Nõo; kivi `lahkmise man om kah suur kärä,üss Kam; ka_ku_tuü kärävuss ol' l siss ol' l kuusõ küllest tükk `valla kõrragõ San Vrd kärätus*

2. *hoop, löök and ütten kärä,üse tõsõlõ Har*

Vrd kärähüss

kärün *kärün lokkis `juusõ' omma_kärün Har Vrd käräris²*

käsar(as) *käsar(as) g käsara Tõs Aud Hää; käsär Var Tõs*

1. *a, s krobeline koorega okslik (puu) käsar puu, igavene käsaras; käsär oo `okslene ja muhklene, ta põle klaar, libe Tõs; `väiksed käsarad (männijässidest), sülla pikkust, `suuri `mända seal põlegi; kasumata puud, käsarad; kuusel o käsaras koor, põle ilus libe mette, `seoke robeline Aud*

2. *(pähkli)kobar `pähkla käsarad, need kus `külgis `pähklad oo Aud; `Pähkled on kobaras, käsaras kuus, päris `suuri käsari on Hää*

käsarasse *käsarasse Khk Kul kõssi, kägarasse, kõverasse käsarasse `tõmband ennast [külma või valu tõttu] Khk*

käsarik¹ *käsari|k g -ku Tõs Aud Hää Ksi kangus, kidur (puu) ette käsarikud kasuvad, mis mets see oo Tõs; käsarikud oo `seoksed pisiksed kased, mis kasuvad vesitse maa peal Aud; Käsarik on `kängu jäänu puu, vesise maa pääl kasub, `küiras ja kõver, edesi ei lähe, nägu syy pääl on, olgu ta määnd või kask Hää; käsarik [sookask] ei ole `sirge ega pikk Ksi Vrd käsarik*

käsarik² *käsari|k g -gu kuri, halb mis sa nii käsarik inime oled Phl*

käsepidi *käsepidi käsitsi kakeluss, ku käsepidi kisuve Krk*

käserik käseri|k g -ku = käsarik¹ mets nii käserikusse jäänd; puud on käserikus JõeK

käsetsi läbisegi Peris käsetsi elleve [tondid] inimeste keskel, inimestega pea poolesse

Trv

käsi käsi g käe (kää, kεε), p kätt üld (käzi Lei)

1. inimese ülajäse; labakäsi, kämmal *suola tüükad on pisikesed`nüplikud inimese kätel* Jõe; *Ega sa oma`rakvere (vasema) `käägä minu parema kää`vasta küll tüöd ei tie; Käsitä`kiskub, valuta`vingub, jaluta`juokseb = tuul; Kääd kui`kää`vändäd (lühikesed ja kõverad) Kuu; võttab kää ~ käside`pääle;`Lõikab`lääväku`kääga`leibä; Kääd`komparas (sõrmed kronksus); pisikesel`lapsel`prisked kääd ku kakkud Lüg;`nuored inimised`ulguvad ikke kää alt`kinni Jõh;`Rahvast oli vähe kuos, ühe käe` sõrmedel lugeda IisR; kääd on`kohmas; midä sa`plaksudad alalde oma käsi Vai; kuulab (konutab) käsi põse all pool`pääva renni`juures;`säama kää kinnas Ans; käsis nii külml Khk; Kääd on nii pakatand, nahk on nii kõva ja`karme; Äi siis saa änam toas käte vahel`miski teha kui juba adr`väljas; Mõne lapsel oo kääd`sündides`randmest sandik`valged,`öoti: surma`kindad kää, sureb noorelt ää või soab pailu teisi matta; Käsi nagu suur lasn Põi; pisike käsi nagu`varblase jalg Muh; oh taal oli ää meel, pani kaks kätt kogu ja tänas ninda et Emm; kääd vaheliti Kul; ja mõned olid siis`tehtud nal`lakad, sured vasakkää`luuskad, et siis ei param`kääga ei`saagi seda`siia Lih; Käed nagu küpse karduled ~ lehma nisad (saamatu) PJg; lapsele õpetase`käsä`risti panema Tor; Käed jusku sia sõrad (mustad) Hää; mehed`trampisid sis`pärastiku puha, ikka ükstese kääst`kinne Ris;`andis (lõi) lapiti`kääga Kei; käesime temaga käsi oli kääs; oli`vandund sedasi: kui ta piaks`sündima, olgu ta ilma käsita ja ilma jaluta Juu; kui`kanda sai kokku`teisi (viljavihke), siis ikke sai üks`kaendla ja teene kää`otsa Amb; tema kääd on alati rusikas (ihnus) Koe; mul lõi nari kätte VMr; kui pahem käsi sügeleb, siis saad raha, kui parem käsi sügeleb, siis annad raha`väl`la; tugeva`kääga mies,`raske rusikaga Sim; Meister laiutas kua käsi, mõistus õtsas Trm; [külml] nõnnagu`suulvesi`lõikab, akab kätte; kui lapsele esimesse kõrd`säarki`selgä`panna ja pahema käe kädis enne`pantse, suab pahema ~ pahama käe miis; kisendäs ja palus kääd-küüned`püssi Kod; siul oo kardule pudrust käe, ei viisi nõud näpu vahel`kinni oida; käe musta ku kooberti; kate käe kanik ~ kikk (õhuke leivaviil) Krk; kui karvatse käe, siss olna ää mesitse õin; käsi puusan nigu potil kõru küllen; kõnnib nigu parun, käe`perse pääl, oless ta`lilligi liigutass; kõik peeniksed ärräd, ja tuleva miu inimese`mulda käest kätte teretämä Ran; sul om niij käe nigu lehmä nisa jälle, ei pia midägi`kinni Puh; mul käe om sandiss lännuva, ei jõvva enämb`lehmä`nüssä; pua`olli kaalan ja muhve`olli`ümbre käte; miu käsi om jakust väl`län; temä kätel o`lli nii suur käbedus; võta nüid sääld kate`kääga, kos sa üte`kääga`pannu oled (öeld, kui miski on kadunud) Nõo; pane käe ruhmikule Võn; ei ole`jõudu käte seen Rõn; ma`tõmpsi tedä`kääga, et tulõ`siia? Kan; Kel lağa hääkäe päk`k om, tuj sa`ausa mehe Urv; kes ää suuvärgige - - tuj o`l`kääsigõ kõva`tühvü kah; ma tuj uma katõ käe ja`kümne sõrmõga Krl; käe`juuni pääl ollõv`kõik`inemise elu`ülhlen; miis`kuyli mul kässi vahõlõ; ma ei või enämb medägi tetä? umist käsist Har; Esi`peeti [vikati] kandsust kura`kääga`kiini? ja hüä`kääga tõmmati lastuga vikadi terrä; ku`pal`la`kääga [söögilauda] pühit, tulõ`puuduss; Es hää käsi tohe ei`teedä`miä kura käsi tege; kässi otsahn um rassõ [kanda]; ei olõ`kätt ei`jalga, esi ilmamaa tark = kell Rõu; mõnikõrd ol`li`kää? nii är? ramõhtunu?, et või es üless`nõsta?, ei tuj`kää? inäp midägi?,*

vana olõdõ?; käsildä ja jalulda?, a üle ilma tark = kaal, `minka kaalutass Vas; täl om `kangõ_käe? ku soel (abitu, saamatu); taa_m käsist vigalanõ; kurakäe tjuumiiss (vasakukäeline või oskamatu); `suuga tege suurõ liina, kässiga tji ei käo pessäge Rär; ma_lätsi -- `paljide kässiga?; kid'si käeh; k'äüt pümehhuisi, kumbit kässiga ijh; tull'ilmalõki? käe? kulakuh; võt't latsõ kässi pääle Se || [kui liiga palju nõutakse, vastatakse:] egä mul `kaksi käsi ei õle Lüg; äga mool pole kahed kääd et ma nii pailu pidi `jõudma Khk; ega mol põle kahesid `kassa mette Mar; ega mul ometi `nel'la kätt ei ole KJn; ega mul kätte `paari käse ei oole Krk; ega `mullegi `kolme kätt ei ole Ran; ega mul ei olõ `kat'si kässi ei?, üte_käe ennede Har; k ä t t a n d m a kättpidi teretama või jumalaga jätma; kokkuleppe kinnituseks, leppimiseks kätt ulatama tule anna külale kätt ka VII; Ole mees, anna käsi, lepime ää Pöi; ta `ändis kätt ja lubas `kindlasti KJn; anna mul käsi, siss jääp `kindless, et sa miul tulet Krk; sääil om kolm `keisret lepitust tennuva ja ütstõstele käe `annuva Ran; Ei anna ma sullõ kätt, sul om käsi kärnä hüm Plv; Tuu jutu pääle ma? anni uma käe ja kaup oll'kuuh Vas; jät't jumalaga, änd mullõ käe Rär; teretät, annat käe Se; k ä t t l a k s a m a ~ l a p s a m a patsi lööma tule onul kätt `laksame, onu and `saia Krk; kiä medä änd latsõlõ, siss `ül'ti et `lapsa kätt kah Har; k ä d e n ~ k ä e ~ k ä e h (n) ~ k ä e n ~ k ä e s ~ k ä h e n 1. peos, käe otsas Kui vähägi igä nuga `oskas joba kääss pidädä siis hagati vähikäsi `paatisi `vestämä Kuu; Ää otsi vetit, veti on mo käe Rei; suur pitk vits `olle kee; kui `võrku kududakse, siis oo kalas ühes kääs ja hui `teises Phl; kubjal ja `keltrel oli paju tümikas käe PJg; mul oli veki kibo kää, natoke `marjo ka sies Ris; nää, kaks naist lähvad, pakid kää Ann; igal oma puulusikas käe Kõp; mõõgad on neil kee sis `tahtnd mõõgaga `lüia Vil; `oitke, `pernane tulep, vommel om käen Puh; tõesen käen om vikati lüsi, tõesen käen om käsiläne, siss keerutat Nõo; ari om pengi kül'len `kinni ja [lina]peo om kähen Ote; ma_tul'li lehmäga?, lõig oll'käehn Rõu; väits um alati kurah käeh Plv; vars oll'puust, tjuud hoiete käeh Rär; krandaś om käeh Se 2. labakäe, randme või käsivarre ümber, labakäe või käsivarre kätteks olema kui `kindad on kääs, sis on sue Jõe; kää võru on kääs Jõh; `antskad kääs Vai; `käised olid kääs, nied olid vist `väl'la õmmeldud Kos; ohakaid kitkuti kinnas käes Trm; käetul'bid one käen, tuul ei lõhu nõnna käe `selgä ärä, kui võtad kardulid Kod; mul `kinda käeh, mullõ `kulm ei olõ Se; k ä d e ~ k ä t t e 1. pihku, käte vahele, käe otsa üks läks `parsile, `toine ans maast [viljavihke] kätte ~ käde VNg; ei saand midägi käde, `miska oliks `viskand Vai; kui kena `kaika käde saa, lähe [ussile] kallale ja anna `pihta ka Mus; võttis ohjad tugevast käde VII; aerud kätte ja `tõmbama Muh; näppaja inimene, tea mis käde kahmib Rei; võtame rähäd käte Vig; võta laps oma kätte, oia süles iluste PJg; ma võtan korvi kätte Kei; isamees `ändis viinapudeli pruudi kätte Juu; ma_i või anguvart kättegi võtta VMr; `murtsin metsast ia madjaka kätte, muidu kuerad tulevad kallale Kad; tämä ei võta kurikad kätte Kod; nii `pal'lu kihulaisi `olli et, mia es saa muedu tulla ku `võt'si lepõossa kätte, tollega `larpse Nõo; pruudilõ `änti siss luud kätte, siss `pänti pruut' tarrõ `pühkmä Võn; murrõti säält [leiva] küllest `peoga egäle ütele oma tükükene kätte ja süüdi Ote; `mõtle laits võtap luška kätte ja mulistap pääle `süük'i Rõn; Üt's nakass [kangast] `nitsele pandma, tõnõ and takast `langu kätte Urv; võta nui kätte, ussõn om `nilbõ, muud'u satat maha? Har; väits ei_saa_`hähä kätte kunagi? Plv 2. labakäe või randme ümber, labakäe või randme kätteks panema mie panen tåguskad kätte Vai; `palju

käsi `ollid `kirkus, seal es `panda `kindud kätte Muh; tämä ei tee sukka ei kinnass, õmal ei õle `kindid kätte `panna Kod; käe tul`bi, ku kohekil tji pääl läüts, siis `panti kätte Krk; `surnu meesterallõ alasi [pandi] `kinda_kätte ja küpär pään Har Vrd kätte; käest 1. peost, käe otsast püt`t kukkus käest maha Muh; `tõmmas kääst `lahti ja pani `irmsa valuga tešte rukkisse VMr; tuul viis rätiku kääst Plt; kivi `anden ütstõste käest üits üte kätte tõine tõise kätte sõni ku lossi manu Krk; kaß tõmmass mul `karna-psti lihatüki käest ärä; poosil `olli raamat käest ärä `võetu Nõo; `katlakõnõ libahtu käest `maaha, lät`s `kat`ski? Rõu 2. käte ümbert Ta vettas `kindad kääst Kaa; [võtad] `kindasõrmist `kindi, kui sa kääst ää `tõmbad Muh; ma `tõmpsi `kinda käest maha? Har 3. (liskasõotmisest laudas) sie (lehm) on kääst `süüdetud Lüg; keda nied `luomad `karjamalt `saavad, käest `anna muudkui `juure IisR; loom ep toida ennast karjamalt, ikka aeavad `õhta keest Khk; loomad oo käest saand, karivad ja keppovad koju Mar; sügise saavad loomad käest Tõs; kui `rohkema `jälle kääst anna, eks siis suab napi pärast üheksa [liitrit piima päevas] KuuK; lehmäd saed käess, ainnid üväss `piimä Kod; kaß on `õppinu käest `saama Äks; ku na (sead) muan käüsv, käest `anti ka vähä lakatsit Krk; käest andass ommuku varakult ärä Hel; miul om niipal`lu käest `anda, et ei ole vaja `lõume nii vara `vällä `aada Nõo; vanast `lasti `lõume kah keväjä kulu `pääle, kui enämp midägi es ole käest `anda Kam; `sjoo elläi õks om saanu käest, `sjoo olõ õi `huupi illoßs Se 4. (koos adjektiiviga viisiadverbina) ei sie ole `raatsind `kergest kääst raha ärä `anda Kuu; `kangru kanjaspuid `eetase nõnda vähest kääst olavad Khk; Mis kergest kääst saadud, see kergest kääst läind ka; See reha oo ka üsna jäimest kääst tehtud; jahu oli püsut napist kääst Kaa; Kergest keest tehet (kiirustades, lohakalt) Emm; käest saanud napsi võtnud Jutt soras hüäst, sie oli vist vähä kääst saand Kuu; ta täna käest saand Mar; käest kätte ühelt teisele suur kepp käis käest käte Vig; kiva `antud kääst kätte, kui kedagi ehitatud Lai; tüdruk käind kääst kätte Plt; ega meil tunnistajat es ole, miä käest kätte anni tolle raha; kudass meie vanast eläsimä käest kätte (üksmeelselt) Nõo; tiiät küll, ku üt`s asi käest kätte käüse, sõßs täl ei olõ? `õigõt `kõrda Plv || [rukist] `lõika käess kätte, siis_o tasane sij esi Kod; ei tohi üitsütest ette minnä, piäp käest kätte `põimma Nõo; peost ~ suust suhu, käest kätte 1. (laristamisest) suust suhu ja kääst käde ja palavald `perse Emm; see läks üsna peost suho ja käest kätte Mar; eläsv nindasa-ma peost suhu ja käest kätte Krk 2. (üksikasjalikult) räägi ehk `näita soole suust suhu ehk kääst kätte, aga sina aru ei saa Mär; ta räägib `talle suust suhu ja käest kätte KJn; omast ~ oma käest 1. endal olemas Iess ora, `keskel kerä, taga `käärid omast kääst = pääsuke Kuu; `astri `taimed õlid oma kääst võtta Lüg; si_`asta (tänavu) omast käest leib Vai; Koorm `oksi `talve koju tuua, regi omast käest Põi; Obo `raskõ pidädä, aga üsä iä kua, ku ta omast käest võtta ond Khn; Egas vanasti kedagi ostetud, kõik suuremad assad olid omast kääst Kei; mis viga `süia kui suu omast kääst Trm; saeva rubla kaitskümmend kopika päeväss, süük `olli omast käest Ran; ol`l iks `hindäst vai umast käest võtta Röp 2. enda poolt `kieräb `tõisite `uopis sene juttu, paneb omast kääst `juure Lüg; Omast käest ma_i `anna punast koppikatki IisR; linnast `toodi võrgulinad, käbid tulid omast kääst `panna Pha; ta lubas `mulle `soola omast kääst `anda Juu; `tehti ise oma kääst `küünlad VMr; sõñji pidi peigmes oma kääst tegema Kad; poiss lubass omast käest `suhkru `tuvva, et keedäme `muysi Nõo; omast käest ma `masse siss iks `rätsebäle tyy `kaska

ummõlusõ raha Ote 3. oma kogemusest *Omast käest tiad, `pal`ju suppile `suola `panna* IisR; *`tiatsin seda juba omast käest* Plt; *k ä e g a ~ k ä t e g a* 1. käsitsi *egä siis õld `angusi egä siis õld midägi, me käsidega lahutasima* [sõnnikut] Lüg; *se on käsiga `kuotu ja `poimitu* Vai; *rukiõled* [katuse tegemiseks] *`peavad olema kätega niidetud, et `vihku võtta saab* Mih; *jahve kividel pidid `jahvama käsiga* Hää; *ega ennemalt masinad old, kõik `kääga õmmeldi* Ann; *esi`otsa sai* [sõnnikut] *ikke `kääga `laotada, a pärast akati argiga* Pee; *erne kisuti `käega* Trm; *pidi kikk kätega `niitmä ja `riismä* Trv; *leevä juur klopiti kätega `enne `kastmist läbi* Nõo; *Ku mina `lat`ske ja nuur ol`lin siss puha `kæedega tet`ti sedä tüüid* TMr; *vanast `pesti kõik` rihe`kääsiga?*; *kõik` `hammõ ummõldi kääsiga* Har; *kääsiga`pesti vili* Rõu; *mu `aigu `umbliva `rätsebä`ka viil `kæega?* Vas || *sul om õks lihm pal`lu rammutsõp ku mul, sul om nigu konagi `üt`si kääsiga peet`* Har 2. kättpidi *`jätsid `kääga jumalaga* Jaa; *Tennäs käega* Röp; *o m a k ä e g a ~ k ä t e g a* 1. ise; *enda tahtmise järgi joulute aeg saab oma `kääga liha võtta, muul ajal `anti ikka jau pärast* Ans; *oma kätega tehtud* Khk; *tal ikke `leibä oma `kæega võtta (on teistest sõltumatu)* Mar; *liha `anti nagu kuke noka täis, ega oma `kääga `tohtind võtta* Juu; *ta on kõik nied `uoned oma `kääga teind* VMr; *surm ei ole oma `kæega võtta* Ran; *panõ no?* *uma `kæega paigalõ, säält om sul hää võtta?* Har; *Võta?* *õkva uma käega, sõs ei olõ peräst nurisõmiist* Röp; *o m a k ä t e (j a) p i h a g a ~ p i h t e g a* füüsilise tööga *tämä õma käte`pistegä (pihtadega) tiänib `leibä* Kod; *oma käte `pihtega tegime* [kõik tööd] Vil; *mõni lešk naene käte ja pihage toit ennäst, kel `kustki muud `sissetulekut ei ole* Hel

2. fig *Asi `olgu aus, käsi `olgu puhas ja inimene `otsekohene; Käsi `puusass, täi `pungass* (laisast inimesest) Kuu; *Kui käed `kääivad, siis vats `naurab* Lüg; *kääd `tieväd südäme järele, `eigä südä tie `kääsi järele* Vai; *käte varal, oma `kümne küisega piab `toitama oma peret* Khk; *Kuidas sa ometi nii `ilma kätteta oled, äi sa `jäksa mitte üles `tõsta, mis sool maha kukub* Rei; *Kelle käed sitaga, selle suu saiaga* Hää; *Mis ma annan, käsi tühi, teine paljas* Ris; *mina ei soa `sõnna kedagi parata ega kätt ette `panna* (takistada) Juu; *Kellel kääd, sellel kalad, kellel jänu, sellel jalad* Amb; *käsi on `kergem kui kohus (hõlpsam lüüa kui kohtusse minna)* Trm; *ärä pühi õma käsi minu `külge (ära puutu, ära löö); `juumine läks nõnna suuress, et tämäl aga kaks kätt (jäi vaaseks)* Kod; *käsi avits kätt ja jalg avits `jalga [õeld] ku tüü manu `rohkep inimesi tuleve* Krk; *käsi olgu puhass `võõra varast ja suu võlsist tühi* Hel; *südä täis lääb, siss `tõmbap käest (lööb)* Nõo; *Käsi puusan, täi pungan* Urv; *Käsi enda poole kõvvõr (ahne); `pernaasil om kõigil käe tüüid täüs; käe?* *`tüüga kiñni?* Har; *aitu`mma, küll mä küünü, mul pikk käsi* Röp | *Mis pahemb käsi tieb, paremb käsi ei pia `tiadama* (mehele ei ole vaja igast asjast aru anda) Lüg; *ega vassak käsi seda või teada, mis param käsi teeb* Juu; *Kural käel olõ õi`vaja teedä?* *miä hüä käsi tege* Rõu; *Mis ää käzi tege, taad kura käzi ei tejä* Lei | [Omatehtud esemest õeld] *Mes käsi tege, sen kaul `kanda* Kuu; *midä käsi tieb, sedä suu süüb* Lüg; *kudas käed kärnatsed teevad, nii perse `vaene piab* Aud; *Mis käed kärnased teevad, küll perse peenuke piab* Hää; *kuda käsi tiib nõnna kaal kannab* Kod; *kud`ass käsi kääñäb, nõnda piht piäb* Ran; *Nigu uma käsi kääñd, nii uma perse pedä* Urv; *Miä uma käsi kääñd, tüüd uma kaal kand* Rõu; *k ä s i t ä i s* keretäis *mia nakassi `vasta, siss `olli miul käsi täis; laosut sa sõna `rohkemb, om käsi täis* Nõo; *k ä s i p i k ä n* (mangumisest, norimisest) *opetaja oodap kirjutuseraha, käsi*

pikän Puh; ega joodik ei `keelä et, ärä anna, iks käsi pikän et anna Rõn; Käsi pikäh (tahab igalt poolt midagi saada) Räp; käsi peseb ~ mõseb kätt ~ teist (vastastikusest abist) `Toine käsi peseb igä toist Kuu; Käsi `pesso kätt, siis `saavad molemad `puhtast Vai; teine käsi peseb ikka teise kää `puhtaks VII; üks käsi peseb tõiss Kod; käsi mõsep kätt, ku sa tõesele ääd t̄j̄id, siss t̄j̄ip tõene sulle ka ääd Nõo; käsi kätt mõsk, mõlõmba? oma üte `valgõ? Se; käed kõhus laisk siruta kääd kõhust `väl'la (lüiguta kiiremini), siis lähäb töö Lai; temä oiab käed kõhus KJn; ei saa käse kõtust `vällä Krk; käed ~ kaks kätt kõrvas ~ töllus ~ vaheliti tööta, tegevuseta `Töllus kättega `seisab IisR; Mis sa vahid kääd vaheldi, kut va laisk inimene Kaa; võiks jo kaks kätt vahelutte seista Muh; seisab `peale käed `kõrbas, eks sa tee koa kedägi tööd Mar; `varda kot'id olid kellega `vardu sai kududa, ega sedasi põln, et sa kõisid kaks kätt `kõrvas Aud; seesab mutku kääd kõrvas, ei tee kedagi Plt; käed taskus ~ karmanis id rahvas paänd kat's kät't `tasku, lätsivä_Venne`maalõ Räp; k'äu kää? karmanih, naane tege [tööd] Lut; käed kihelevad ~ sügelevad 1. (virgast) kääd sügelevad töö järel Han; Temäl kää nigu sügelevä tüü järgi Nõo 2. (riiakast) Käed sügelevad, tahaks `sellele pikki `kõrvi virutata IisR; Kääd kihelevad, äi või `olla Põi; Kui kääd sügelevad, siis tahvad teise kallal `minna Han; (nagu) teine ~ oma ~ hea ~ parem käsi (abilisest, ka tarvilkust tööriistast) sie laps on mul nagu `õine käsi Lüg; Koduväi -- on `mulle paremast käest IisR; See [inimene] on ju änam kut oma käsi Põi; mo param käsi läks ää kõrvast Mar; laps on mulle juba teisest kääst VJg; miu esä `olli `väega laisk, mia olli nigu tõene käsi täl Nõo; tütar om mul alasi ku? ää käsi `käskõ Krl; šjoo lat's om mul kui uma käsi; tul'l mullõ kui tõösõst käest Se; kätt pikem ~ pikemaks abiks Sa oleks juba kätt pikemaks olnd, aga lähed `jälle ära Rei; [lat's] um jo? pikemb kätt Plv; nigu? uma käsi olõss uman käen (hea läbisaamine) Räp; k ä t t (koos adjektiiviga) 1. võitu, -poolne vabadikku `naised, nied olivad `kehva kätt (vaesed); sie oli `piendlast kätt (väikesevõitu) VNg; rumala kätt inimine; `vaivast kätt (viletsavõitu) mehed oma `tüügä, `uhket kätt mies; sie `naine õli ka ise `niskene vähä `kerget kätt (kerglane) Lüg; `uonuke inimene, `veikest kätt, `lahja Jõh 2. (viisi- või hulgaadverbina) `Laapima, sie o `kerget kätt `vaide üle `tebama, `olgu `pühki, ess vai `pessess; `Lüüä heneläss `külgi vai `puusi, e `müädä tugeva kätt üks hüä plaks; `Esteki [vajutas] tasa `hilja, sis vähä `haavalla tugevamba kätt; Vade neid `norssisi o küll meress `oitegi tugeva kätt ja kohe ilusad `suured ka `teised Kuu; kätt ~ käsi (ära) andma kihlama annab kēed ēē, `kehlab ennast Emm; keisid kirikus kätt `annas Mar; sel pruudil on ju käsi ~ kääd ära `antud VJg; kätt lõõma ~ vedama 1. kihla vedama `lüöväd kätt kõhe, `kumma valitsus `õigest jääb, `kumma varest Lüg; `löömi kätt kas korvi õlle `pääle või poole toobi viina `pääle Emm; `viame kätt, et õige on Hää; lõõme kääd selle `piale, et sa võedad Kos; muidugi `jälle käsa lõivad, et tema ujub nii `kaugele Lai; lõõnuva käe, et temä süüb konna ärä Ran; Ants üt'el: olgu? sõss toobi kulla pääle ja `leivä? kää? kokko Räp 2. kokkuleppe, tehingu kinnituseks kätt andma kaup on `kindel, lõõme kääd kogu VII; obo oo ostetud, käed oo `löödud, liik oo `joodud Mar; me lõõme selle `peale kätt, et ta lubas `truuste `anda Juu; `tõutasin kätt `lüies, et sedamaid ma tien VJg; kää? `lüüdi jo? kokku, kaup om tett Krl; `lüüdi käsi kokku, siss maás `õstja `müüjäle raha kiinni? Har; jutt om aet, käsi l'üüd Se 3. kihlama keisid kirikus `kässä `löömas Mar 4. (imestamisest) Seike asi paneks igäühe käsi kogu lõõma Kaa; Lõid kahte kätt kogu Emm;

tuu löönu ike katte kätt kokku, et või õnnistegijä inimesekest Nõo; käsi kokku panema kihlama nüüd on kääd kokku pandud, õöldi siis kui isamees issameie loetud sai, siis akati viina jooma Juu; käsi lahti ~ valla ~ koost ära lööma (kihlveo, kokkuleppe, tehingu tunnistaja poolt) üks lööb käed koost ää Muh; kui kihla löid, siis löid kääd kokku, käämees löi kääd lahti Juu; Me leime käe. Ants om tunnistaja, temä lei käe valla Hls; kui millegi pääle lepiti, siss ol'i tunnistaja man, kes käe valla võit Nõo; kätt kaema ~ katsuma ~ vaatama ennustama mustlane katsub kätt, ütleb kas saad mehele Lüg; siin oli üks Tuavet, tema voatas käsa Kad; küll õlpsa raha tijnmine, kaeb kätt ja, jälle viis rubla Nõo; ma kai su kätt, kas sul om õnnõ Krl; arbda kaie kätt kah Lei; käed ~ käel ~ kätel ~ käsi käia ~ liikuda laskma kiiresti töötama kõikide kääd käigu, aga meie tüö jõutku Jõe; naised lasevad kääd liikuda Lüg; Kes ikke jõudis kässa käia laska, see korjas ikke õhtasse ulga marju PJg; laske aga nüüd easte kääd käia, et jõuame selle töö ää teha Juu; lase käsi ~ kääd käia, tie kärmemast VJg; lahe kätel käedä, et ei jää uimama Kod; tii tii, lase kätel kävvä Hel; tuu käsi käib sul, õkva nigu üits lind lendäb Nõo; lasõ, kävvu käel Se | Kätel valu anma Han; käed käima ~ tööle panema tööle hakkama mis sa muidu kuulad, pane kääd tööle Khk; ma panin oma kääd tööle ja akkasin peale, nõnna et see töö pidi tehtud soama Juu; Pane aga käed käima, mis sa ootad Tür; Pange käe käimä siis saade ennembide õdagule Nõo; käsi ~ kätt (töö) külge ~ manu panema ~ pistma tööst osa võtma, abistama akka juoma ja ei pane kättki tüö külge Vai; Pole teist-kolmat oma kätt sõnna külge pand Kaa; ei tema eese kässa töö külge pista Mär; sinä ike pissäd käed külge ja aitad minuda Kod; pane käe külge, mis sa vahit; ega seismine ei massa midägi, pane käe tüü manu Hel; ma villäteräkse niidi, kartuli võti, aga temä kätt külge es pane Ran; laisk ei panõ kätt ka tüü manu Har; pane käe? külge, naka tüühü Röp | ei hakkagi sen kääd kuhugi kinni (ei sobi ükski töö) Kuu; Nimepidi et ta tüüs on, aga kätt sirgu ei aja (ei tee) Hää; minu südä one nagu külm tämä puult, ma en taha käsa panna tämä asja külge Kod | Mu käe ei olõ viil võõra vara külge lännüvä (ei ole varastanud) Röp; käsi külge ajama käperdama; lööma aab käed tõesele külge, ei jätä tõiss rahule Kod; (kellegi) peale ~ vastu kätt tõstma lööma ma põle küll kätt tä peale tõstnd Mar; mina ei ole tema vastu kätt tõst VJg; umma kätt ma timä vasta tõstnu ei olõ? Röp; nagu käega ära võtma hetkega vabastama (millestki) nagu käega valu ää võetud Muh; nõnna nagu kääga võtis ära [valu] VMr; nagu kätega tehtud ilus, korralik lill nagu kätega testod Kod; kõik obese ilusa nigu pildi, justkui kätega tettu Puh; taa_m nigu kässiga tett Röp; kätega selgeks tegema peksta andma Kui muidu ei saa, siis tiema vai käsidega selgest Jõh; Teeme kätega selgeks Kaa; kätega rääkima lööma, kaklema – Kaa; käega heitma ~ (takka) lööma ~ viskama ükskõikne olema; millestki loobuma lei kääga sene juttu pääle, sie jutt ei õle õige jutt Lüg; Ta pole sest oolind midagid, eitis käega sene peele Emm; ää pane tähelegi, mes nad rääkväd, löö käega takka Mar; Kääga ei või lüia kui alguses mõni töö ei lähä Han; pärast lõin kääga, ei tia, mis sie minu asi on VMr; tõene lüüüb käegä ja lähäb õma tiiid Kod; ma viska käege ja lää ärä Krk; mes sä sitta kahitsed, lüü käega, las läits Ran; viska käega, asi tettu, sulle temä kraami vaja Nõo; ku midägi halva um, hiidä käega, neelä? alla Rõu; ma hiidä käega_nõ Se; käega ~ kätega kaeda ~

k o b i d a ilmne, päevselge *sij oo* `käege kaia, et *sij võle om* Krk; mitte ülekohuss kotin ei saesa, *temä_m òkva kätega* `kaeda ja `silmita nättä Puh; *Sij om jo käega koppi* Röp; *k ä e g a k a t s u d a* 1. lähedal *Puod on kohe nüüd meil* `käägä `katsuda, ega `sinne menu midägi `aiga oda Kuu; *Surm õli kõhe juo* `kääga `katsuda Lüg; *Kui kalad vee peal pesuvad, on vihm* `kääga `katsuda Pöi; *oh see oli üsna* `kääga `katsuda, pole mitte `kougol olnd end Emm; *silmita nähtav ja* `kääga katsotav LNg 2. ilmne, päevselge *sie on* `õige `käägä `katsuda, et *näväd* `vargad `onvad Lüg; *see on* `kääga `katsuda, et *ta on varastand* Juu; *see on jo* `kääga `katsuda vale Plt; *n a g u ~ k u i k ä e g a ä k k i*, otsekohe *Nuo oli ia* `tohter, *nigu* `käega `mõistas valu ära võtta IisR; *nagu käega valu ää* `võetud Muh; *Tukkujatel õli uni kui käega pühitud* Trm; (kahe) *palja ~ tühja käega, paljaste ~ tühjade kätega* 1. kingituseta, külakostita; pistiseta *Ega sis* `sinne peresse, kus *titt on, kahe* `palja `käägä `mennä Kuu; *tämä ei tule* `palja `käägä, *alati tuleb kimp kääs, komps* `kainlas Lüg; *äi* `meiteld saadeda `tühjade kätega *kedaged* εε Käi; *Mis sa saksu tühja* `käega teretad, sellest põle *abi* Hää; *ega ma siis ka tühjä* `käägä mend, *ma vein sinne värsket kala* KuuK; *ega tüha* `käega ei `mintud [pulma], `võetas `kõike: liha ja `leiba ja *võid ja* `kõike mis `olli SJn; *ma tulli sijkõrd periss* `pal'la `käege, *mul es oole midägi tuvva* Krk; *poig tul'l kate* `pal'la `käega, mitte *midägi es tuu* Nõo; *ma_lätsi paljalt* `paljide kässiga? Se 2. varanduseta *mugu käsutedi inimese suure masina* `pääle, *mine kate* `pal'la `käega Ran; *siss* `pal'ssi küll, et *jummal* `saada_tedä ka_nii `pal'loidõ kässiga?, *niu_timä mi_saat* `pal'loidõ kässiga? Har; `pal'lidõ kässiga *saadõti inemise?* `võõralõ maalõ Rõu 3. (kaitse)vahendita, relvata; tööriistata *mis sa* `pal'la `kääga `kuertele teed, *kedagi kää ei ole* Mär; *lähäb* `pal'la `kääga *tigeda pul'li* `vasta, *võtt ometi* `miskid käte VMr; `pal'ja `kääga *võttis* [metslooma] *kinni* VJg; *ma* `pal'la kätega *kaabiss ta üless mulla sehest* Ran; *k a h e k ä e g a* 1. kõvasti, tugevasti *laits ois kate* `käega emäst `kinni Puh; *Tuu um sul hää kotus, tuust piä_katõ* `käega *kinni?*, `küüd'si ja_hammastõga? Rõu | *mõni om nii ahne, kui mustikil om, siss* kate `käega *roobib* `marju kokku Nõo 2. meeledli, lahkelt *katõ* `käega_võt't `vasta Se; *k a h e l k ä e l* 1. südamlikult *jättis mind kahel keel jumalaga* Rei 2. meeledli, lahkelt *Akuraad töömeest vetab egaüks kahel keel vastu* Emm; *see inime võtaks mo kahel kää* `vastu, *kui ma läheks* Ann; *võtab katel kää* `vastu Trv; *k ä t e l* käsitsi *pal'lalt katel om* [rukkiõikus] `raske tüü Trv; *kätel ~ käte peal kandma hoidma, hellitama nii armas, et kannass katel, pärast jätab maha, mine kus juudas* Pal; *ta kannass või katel tedä üttele lugu* Trv; *ois oma* `pruuti, *oless tedä vai käte pääl* `kannu Ran; *k ä t e s*, *k ä t e s s e* 1. hoole, meelevalle all(a) *tema kätes veel töö kasvab, aga teised ei soand akkama* Kei; *talü jäi päriselt* `võerasse kätesse JJn; *süda kohe rahul, kui tiad, et* [loom] *ikke* `iades kätes on VMr 2. käte vahele, sülle *Lat's harinass sul* `käässi, *sõss ei_saa_mant kohegi?*; *Ta_m õigõ_vaga* `lambakõnõ, `käässi *harinu?* Urv; *kiä* `käässi *harinu kääs om, tuu kää alasi inemiisil* `rišti *jalun* `naugun Har; *võta* `lat's `käässi Se; *k ä e a l l*, *k ä e a l a ~ a l l a ~ a l l e* 1. läheduses, lähedusse, hoole all(a); teadupärast *ta on arsti kee all* Emm; *tä suri ühnä mo kää all* ää Mar; *tükib* [sirbiga lõigates] *tõese kää* `alla, *ei taha kõvass tüüid tehä* Kod; *uma kää ala panõ, hindä tiu* (teadu) *ala* Se 2. ülevõimu, juhtimise, eestkoste all(a), vastutusel(e) *tõise kää* `alle *ma ei* `anna `ennast; *mies on* `naise kää all, *ei saa oma* `rehknoga *akkamaie* Lüg; *naine on ju ka mehe kää all* VII; *ta sai ta kää all* `vaeva näha küll

Mar; *tõdsõ käe ala olõ saanu^o no^o Se 3. tarvitusel, kasutusel see [tünn] `ammu juba kää all olnd, `uskis vee all VII; käe järele ~ järgi ~ perrä teadmist, tahtmist mööda; käepärast, kättesaadavale pane oma kää järele Lüg; pane eese käe järele ää Mar; Kodu mul kõik oma kää `järgi ja tuttav, mõjal kõik võeras Jür; kuolitasin ta oma kää järele `väl'la VMr; Ristiema on teda oma käe järele kasvatanud Trm; sääsi kõik oma käe `perrä Ran || *tämä* (lahke müüja) käe järele lähäb lüüm edesi (areneb), annab `lahke `käegä, kellel vali kade käsi one, ei lähä lüüm edesi Kod || `Ömlus on mul `nüidki viel kää `järgi, aga eegeldus ei pääsi Jür; k ä e p e a l (e) ülevõimu, meelevalda, hoole all(a), vastutusel(e) `tallitaja kää pääl õli sie asi, tämä vei `aamid ja tõi rattad Lüg; Teine mees `maksis `kautsjoni `sisse ja võttis mehe oma kää peale [vangist] `välja; Kõigi kää peal äi kasu loomad Pöi; puu `meister oo kes nõnna töömehed ette võttis ja maja [ehitamise] `kauples `eesä kää `peale Mar; ma usun seda sinu kää peale VJg; ma võti uma kää pääle `vällä Se; o m a l k ä e l , o m a ~ enese käe ~ käte peal(e) ~ pealt, oma ~ enda käele, käelt oma tööga; iseseisvalt, teistest sõltumata isa surd ärä ja poig siis akkand ka oma kää pääl elämä; Külä eli henesä kääll -- sis jo `käädi salamiste alade `Suome vahet Kuu; eläb oma kää pääl ja `toidab ise `ennast; lüüb oma kää `pääle, lähäb isa `juurest `vällä Lüg; lapsed olid oma kää pel `välja läind Khk; Noored pidada see kevade ka oma käe peele akkama Kaa; eks poeg `tahtend koa oma `käele elama akata Pha; käte pääl elama, ennast `kümne küinega `toitma Rei; ta elab eese kätte ~ käe peal, eks ta `nõnna saab, kuidas ta ise jõuab `teenida; ennast käte peal `toetma Mar; lapsed on kõik oma kää peal, mul põle neist muret Juu; kes omal käel elas, eks see õld ikke omaette peremees; Kui õli sepatõõ `sel'gest õpitud, siis akkas oma käe pial tööle Trm; mina ole arinu oma käe pääl elämä Nõo; Ol' ka `rätsepä käealunõ, seenis ku joba uma käepäält nakaás `umblõmma Urv; uma käe pääl õks eläde, kui päiv üle saa, ega tüüd `kiäki ei ot'si ei^o Har; naaás umal käel elämä Ply; Mari nakaás `hindä kotsõlt elämä vai `hindä käelt Röp; timä eläss ummi kässi päält, uma `kümne sõrmõ päält; uma käe päält süüt hinnäst Se*

3. (iseloost, käitumisviisist, toimekusest) hea ~ hüva käsi usk positiivse mõjuga, edu tagav tegutsemine Ma valitsen `sulle `põrsa, mul on ia käsi Jõh; menel inimisel on ee käsi `loomi `sõõta Khk; võta sa kõige `enne, sul on ikke ia käsi old Sim; kel one üvä käsi, selle käe järele lähäb egä asi edesi Kod; h e l d e k ä e g a helde üks väga `elde `keega inimene Emm; anna `elde `käegä, et põrsas edesi lähäb Kod; tõene tütar om `eldede kättega Kam; Tiä om nii `helde `käega, et kõik viimätseni jaga `hindä käest är^o, sõss esi om nällän Urv; jõudsa käega kärme sie one `joudusa `kääga inimene, `kärmost tieb ja `kärmost lüüb VNg; kerge käsi ~ käega 1. kakleja, riiakas `kerge käsi `keiki `lõõma Khk; Ta oli noorelt ikka `sõukse `kerge `kääga Pöi; Ilmast `ilma käsi sel'las, alati lüüb `teisi, `kerge käsi Hää; ta on nii `kerge `kääga teist `lõõma Juu; `kerge `käegä ja äkise vihaga Kod; Karla om `kerge `käega, paänd Jaanilõ katõlt puult nähvi ar, es olõ^o asigi Vas; Mul om kerge käsi (ähvardavalt) Röp 2. virk täl oma_ `kerge^o käe^o tööle; tüü man piävä `kerge_käe^o olõma Röp 3. helde oli `kerge `kääga `andma Kos 4. kergemeelne, mõtlematu `ansi `kerge `kääga oma varanduse `vällä Vai; `kerge `käega `andis raha `väl'la Mar; kinnine ~ kinniline ~ kinninane käsi 1. ihnus Sie `kinninase `käega vanames, `uota sa, et `selle käest `keški kedagi saab IisR 2. tal on kinnine käsi (töö ei edene) Kad; tõne saesap man ja ei piistä kätt koheki, tol ommava vana kinnilise käe (saamatu, oskamatu) Kam;

kinni(se) käega ~ kätega, käsi ~ käed kinni 1. saamatu üks `kinni
 kätega inime Jäm; Tal oo käed `kiñni, tñb tñjüd küll, aga sij tñjü ei lähä ta käe edasi Tor; ei
 saa akkama ühe `tüüga, `aeglane, nigu kääd `kiñni Sim; sij `seante `pehme `tüüge, `kinni
 kätege Krk 2. ihne, kitsi on üks `kiñnise `kääga inime, oma kääst ta teese kätte terä ei anna;
 teese käsi põle `ilmaski `kiñni ja on tal `kõike küll Juu; Mõnes talus õlid jälle peremees kui
 perenaine nii kinnise kätega Trm; teine on `elde `kääga inimene ja teine on `kiñnise `kääga
 Lai; ei `ihnu `anna teeäle, temä käsi on `kiñni KJn; temä käsi oo kinni, temä ottigi midägi
 tõisel anda ei taha Krk 3. tegevuses takistatud Poariks `oastaks `jälle süle täis, käed `kinni,
 soa teha midägi (sündis laps) Pöi; naesel käed `kinni Trm; [Naisel] käe kinni keidetü (laps
 sündinud) Trv; Käed süles kinni Hls; kitsa ~ kitsi käega ihnus Tõñõ om `kitsa
 `kääga, innembi lask hukka minnä?, a tõsõlõ ei anna? Urv; kõva käsi 1. range
 juhtimine, ülemvalitsus `sulle oleks kõvemad kätt `tarvis Sim 2. ihne, kitsi sellega ei pia
 käsi kõva olema Kad; kuri käsi pahasoovlik, halb inimene Kuri käsi on kallal käind
 (midagi on varastatud) Pöi; räägidi et põleks mette uppond, seal oli kuri käsi käind Rei;
 kõva käega ihne, kitsi kui sa teise `vastu va kunnatu oled, et sa_p anna midad, siis sa
 oled kõva `kääga mees VII; kes kõva `kääga, see on ihne Lai; kõvera käega ~ käsi
 kõver midagi käes, kaenlas kandes `Pulma või `juutu ja matustel ikki `tul'ti kõvera
 `kääga, ikki `ol'li oma padajänn ligi; Ku našteinimese `kohta `öldi: `senna tuleb `varsti
 kõvera `kääga `minna, sis [tähendab see] tittu `vaatama Hää; kui perenaine tuleb, on alati
 käsi kõver Plt; või te tulede kõvere `kääge siia, `arvad et miu naisel esi süvvä `puuduss om
 Krk; laabus käsi (töö edeneb) ta tege, aga tal [tñjü] ei `laabu, tal ei olõ `laapsa käsi
 Rõu; lahke käega helde(lt) Kui oli `miññestki `puudu, tä igä `lahke `käägä avit Kuu;
 annab `lahke `käägä Kod; perenaine oli `lahke `kääga inimene, ei tema jätt `ühtki vaest
 ilma Plt; tütre emäl `piava `lahke käe olema Nõo; lahkete kätega 1. nobe, kiire ta
 `lahke kätega, saab iast akkama kõigega Jõe 2. kääd `lahked `lõömise `juures (kaklejast)
 Pha; lahti(se) käega ~ lahti(ste) kätega ~ 1. helde Ei tä `ihnus old, igä
 ühe `vasta oli `lahtise `käägä Kuu; Oli üks lahti kätega miis Pha; Lahtise kääga inimene
 Emm; `lahtise kätega, se on `elde inimene Sim || anna niipaelu kui sa annad, tee käsi `lahti
 Mih 2. osav, töökas On `lahtiste kättega, kõik asi täma kääs läheb Lüg; `Lahtised käed, ta
 on osav tegima, tñjü on tema käes `lahti Hää; oli `lahtise kätega, tema kääs iga töö läks
 `korda Plt; käed lahti (osavast, abivalmis inimesest) sellel on kääd ägas `pooles `lahti,
 ikka käsipidi `külge `akmas Khk; teise inimese kääs on `lahti iga töö külles Sim || naesed
 kodusid, kui käed `lahti (tööst vabad) olid, ika kodusid sukavarrast Mih; osava käega
 osav, oskuslik Uugu oli väga osava `kääga, tema `aitas mul `kõiki kohendata VMr; raske
 käsi, raske käega 1. ihne, kitsi – Sim 2. (töös, ettevõtmistes ebaõnnestuv) `väega
 rassõ `kääga; taal om `väega rassõ käsi, ku_ta midä and, siss timä käe päält ei lää? mitte
 edesi Se; rohke käega heldelt annab `rohke käega Tõs; täis käsi hea majanduslik
 olukord, küllus Sõss om rahval kõkkõ tävvemb käsi, hää praasnikka vai pomkit pitä, kel
 tuul aol tulõhus Se; täie käega heldelt, rohkesti Tävve käega andja; Õige tävve käägä
 pant [soola] Trv; käed valla ~ vallalised käed (osav, töökas) ta käe om nii
 `valla kõege tñjü man Puh; küll om mõnel inimesel vallalise käe, mes tä ette võtap, sij edesi
 lääp Nõo; tõsõl ommava vallalisemba käe kui tõsel, täl tñjü lätt kah Kam; vallalise

käega 1. helde Vallalitse `käega, om virk `andma Urv 2. kergesti kallale tulev ta om vallalise `käega, tükib `külge `kergedetõsele Ote; altkäe mitteametlikult, tutvuse poolest, pistise eest ma `lassin omal koa altkää `kroasida; se oli nihuke altkää tegemene, põld `truuste vabrikus ühti Juu; sain selle `kuskilt alt kää `osta Kos; ku sa saat sedäsi alt käe `pistä (pistist anda) Krk | alt käega teretama (pistist andma) Mih; ühekäe poiss (nõrgajõulisest, vähese jõuga inimesest) Amb; käed ~ kaks kätt (risti) rinnal ~ rinna ~ rindade peal ~ rindul surnud Ei tüö `enne loppe kui kaks kätt `rinnal Kuu; kut kaks kätt `rõnna `peele saab, siis on keik kee, mes tahtnd ja igatsend Käi; ega tä `enni rahole jää, kui kaks kätt `rõnde peal Mar; Juhanil oo kah käed `risti rinna pial Tor; `vehkle ja `vehkle, ühe kõrra one käed `rinde piäl Kod; egä inimene enne rahu ei saa, ku käe `risti rinna pääl om Krk; mu_tüü lõpõ õi? inne ar?, ku kat's kätt `rindu pääl Rõu; Aigo om sõs ku kats kätt rinna pääl Röp; pañd kat's kätt jo rinna `pääle, `kõikõ jo viländ Lut; käed külmad id Tal omma joba käe külmä, tuust ei olõ inämb midäge tegijät Röp; ku midä saa ai `anda `lämmä käega?, siss tu külmäga jo `saaki_i? (kui tahad kinkida, tee seda eluajal) Se | külm käsi (surm) Krk; käsi-jalg, käed-jalad Peksab käte-jalgega kohe (vaidleb vastu) Kaa: Lol'l pea on ikka käte jalge riuks, kes midagi äi mõista, ta peab kõik jõuga tegema Põi; Äga nee enne jäta kut mõnel käsi-jälg kaalas (luu katki) Emm; Käte ja jalgadega vastu raiuma (energiliselt vastu vaidlema) Tür; emal olivad isegi käädjajalad tüöd täis VMr; es liiguta kätt ega `jalga, nigu surnu Ran; karanu käte ja `jalguga `appi Puh; käe ~ käe-jala juures ~ man lähedal, käepärast `präigus on `einamad kääjala juures, ei õle kuhugi `kaugelle `mennä Lüg; Panin omal keik kee-jala juure valmis Emm; Mis siis sel viga õli, kui `veski käe-jala juures õli Trm; tütar õli mul lähiksen ja juuren, peris käe juuren Kod; laps on emä käe-jala juures KJn; oless ta viil `kaugel ollu, siin saman käe-jala man Nõo; käsist (ja) jalust kõigest hingest, kõigest väest; täiesti ma püia käsist ja `jälgust, ei saa edasi Rei; käsist-jalost `seotud LNg; käsist-jalust `tüöga `siutud VMr; naene võta `naabri talust, seda tunnend käsist-jalust SJn; ma oli nende (laste) man käsist jalust `kinni, ma ei saa kohekil `liiku Krk; `jalgust ja kätest sa olet nigu kammitsen, ei ole `võimu kohegile minnä ei midägi tetä Puh; võta_naañõ `naabritalost, toda tunnõt käsist jalost Rõu; ei käsist ega jalust mitte kuidagi, mitte mingil kombel ei `joua käsist ega jalust Kuu; ei saa käsist ega jalust edesi (töö ei edene) Mar; ei saa enämb kohegi, ei käsist ega jalust, ei pääst ega `persest Ran; kätt-jalga mõõda lohakalt, hooletult, pealiskaudselt, venitades [midagi tegema] Sa otsid na kätt jalga mõõda, eks sa otsi ikka leivatüki viisil Mär; on selle töö kõik kätt `jalga `mõõda teind, küll tema on aga laisk Juu; nii kätt `jalga müüda tieb, ei uoli tüöst VJg; ei kätt ega jalga mitte midagi Viab sia `nahka, ei sie `viitsi kätt ei `jalga siin `liigutada Lüg; sie `aigus võt'tis mehe nii maha, et ei suand nõadal `otsa kätt ega `jalga liigutada Sim; käsil jalul ~ käsi-jalgupidi usinalt, kogu energiaga üsna käsi `jälgu pidi on seel `juures töö Emm

4. a. inimene midu suud renni juures söömas on, midu kätt `vaanast `võtmas on Jäm; võta käsi juurest või pane `juure (iga kätepaar on töö juures oluline) Mus; `paljo käsi `tahtmas Emm; `mitmed käed kallal keind juba; meitid oli koa nel'lad käed `külgis Mar; talus oo `tarbis paelu `kassa Mih; ulk käsa abist Kad; selle tüö jäust on pailu käsa vaja, ei sie nii `kergesti lähe Sim; sial on palju käsi küll, `ükski ei `tüöta Iis; siss on se naene omale

`korteril leind kooli maeast, kus tedä `lahkest kätest on `vasta `võetud KJn; käsi avits kätt ja jalg avits `jalga [öeld] ku tjuü manu `rohkep inimesi tuleve Krk; aga `ulka käse `olli man, vahel teevä õge peenikesess tolle `kuurma Ran; `rohkõmp tjuükässi olõssi vaja RÄp
b. osaline kaardimängus `kaerta mängitasse nella käe pärast Mar; `mängisid nelja käe pial Sim; nelja kää pialt `kaardi `mängima Trm; `saasskoppi lüvväss ka neljä käe pääl Krk

5. ülevõim, meelevald; õigus see on kaniste `kange [iseloomuga], tema käsi jäi nüüd `peale Juu; kui vägi `pulka `vieta [öeld] tema käsi jäi `peale VJg; pulmas lapitasse `põlle, pannasse raha ja `ööldasse: `peidme käsi jääb `peale. kes pruudi poolt paneb `ütleb: pruudi käsi jääb `peale Plt; surm [välgulöögist] on ike inimesele val`mistet või jumala käsi ehk kuul `juhtub `sinna Pal

6. pikkusmõõt **a.** labakäe, kämbla laius sie pael on üks käsi lai Vai; `austria vikat oli kuus kätt ja seitse kätt Sim; vikadi olli kuus kätt ja ütese kätt Krk **b.** käsivarre pikkus sõrmeotstest õlani Käepikkused kalad, `augikalad jões Lüg; rõevast sai `käega kah `mõõta - - käsi om ola nukast sõrme otsani Ran

7. a. suund, pool, külg toistkätt `Ristimatu, toistkätt `Risti`pellu [tal] Kuu; majad on keik paremal kää [tee ääres] VNg; mene `vassaku kätt; `kiera paremalle `kääle Lüg; parema kää (parempoolne) piht on `aige Jõh; Ma olin täna kerikus `mieste kael (paremal pool) IisR; pööra `säamad kätt Jäm; See oo ette üsna ükskeik kumba kätt sa lähed Kaa; vassaku käelt perenaine `surri ää Muh; Esimene pere pahemat kätt nuka taga on tema kodu Rei; kui sa `undrehti kätt lähäd, siis oo oma süi, kui [auto] so `alla ajab Mar; [tee] `pöörab maanteest natuke `kõrva, parampool kätt, kui siit lähäd Tõs; panin ärjad `undrati ikkesse, teene oli teist kätt Nis; adra õlm lükkab vagu paremale `kääle VMr; läksid nelja kää poolt `vaenlase kallale Trm; oia pahemad kätt Kod; paremal kää on mets Äks; Mede tjujotsest mini kohe seda äädkätt tjujpidi Vil; mine üä käe poole ~ üät kätt Hls; ku `õkvalt käe päält tuul om, siis om [purjekal] kõge kiiremp sõidu jõud Ran; kui tjuj `lahkmede saad, siss `käänä ääd kätt Nõo; käänä sa ääd kätt Ote; tjuj maja om sääl hää käe puul tii veeren Har; Mõtsast läbi, kurrakätt siss tulõ käändä Vas; tõõhõ kolm [hunti] lät's hää kätt ja tõõhõ kolm lät's `kurja k'ätt RÄp || `nüõri `lüüja (lüüakse) teiskätt (vastupäeva) Jõe; `hüvvä k'ätt (päripäeva); `kurra kätt (vastupäeva) Se **b.** (kangakudumisel) `kangal `teine käsi kisub ette VNg; pane kangas nõnna, et kangas ette ei kasva, et ei kasvatand teist kätt ette VMr; liidutasse järele kui `kangal lähäb käsi ette Kod; tõne käsi ihen (kangal teine serv hõredam) Trv; tõist viirt pidi tel'le kasvatev kätt ette Krk; rabandus ljujõb `kangale `sisse, tõine käsi kisub ette, siss tõine puul jääb õrres Ote; Nii lät's tõnõ käsi ette ja kangas tul'l vildak Har; Kui [kangapalmiku] tõõsõ poolõ nõrgõmbidi `pal'mset, sõss oll kuta_`väega halb, nakass tõist kätt ette vidämä RÄp

8. a. käekiri `selge käsi nago trikk (trükk) Mar; temal on ea käsi, tieb ilusa kirja VJg; kañni `selge käsi Plt; ää käsi, ää käekiri tal Krk; tjuj om illuss käsi Har **b.** allkiri `Kirjutasid kääd `alle, `mitmest `aastast `annab `rendi `pääle Lüg; `Ilmama pikk protukul' oli, kääed all ja kõik IisR; Kaks käämeest oli, kes kääd `alla kirjutasid Põi; tie `seia käsi `alla JMd; pane käsi `alla VMr; kirjuta nüüd `siia paberi `pääle käsi Puh; ku joba `purju sai, kirjut käe `alla Nõo; kätt kirota? õks `mõistsõ Se

9. (koos numeraaliga väljendab liiki, sorti, järku) *saa `kolmõ k'ätt jahu[?], kolmõsugutsõ[?], kolmõ sordilitsõ[?] Se; lina[?] lätsi[?] kolmandalõ kätte; Edimäist kätt [takud olid] laaskadsõ pakla[?]; mu lina[?] är lätsi[?] edimäist kätt Lut*

10. usk nõidus, kaetamine vanast `veiga pe'äte, õt eläjel'le saa käsi vai kadõhhuús; *kae ko kiä sul kotost mõnõ eläjä ost vai kui muid'o `väl'lä veese, siss või [väga] rutto käsi saia[?]; lammaš `veiga `pe'lgäss kätt ja kana ka `pe'lgäss kätt Se*

11. (vormelid) (Küsimusele) *kuidas käsi käib kuidas läheb? kuidas elad? (vastatakse) mo käsi käib nüid `eesti Käi; käsi käib kehvast Lai; käsi käü hüäste Vas; täl `hõste käsi käu, tä om õnnõlinõ mijsš Se || hum käsi käib `kät'sess `sisse, tõesess `väl'jä Kod; käsi käü ütest `käu'ssest `ussõ, tõsõst `käu'ssest `sisse, mis käel hätä Har; noh veli, kuis sul käsi k'äu? – k'äu veli, käsi `käu'ssehe ja `käu'ssest `vällä Se; kui k'äzi k'äu'es? – nei kui kuži d'uusk Lei | su käsi `easte `käima ei pea Mär; nii ta om sji ilma asi, nii ta käip sji ilma käsi Nõo*

12. mitmesuguste esemete osa **a.** pl adra käsipuu *adra pää om tu tagumane jagu, kos käe küll'en Kam; Adra käe[?] olli ravvast, vabrikoh valõt, otsa[?] olli puust Vas; har'kadral om pääpuu, a pluugal käe[?]; adra käe[?], midä pite kinni piät Se* **b.** pl kangastelgede nieplokid `nitse käe[?]; *tsõõri omma `kanga kässi seen Võn; `kanga käe[?] Plv Vas Röp Se* **c.** risti haru *Punikvere riisil on tõene käsi ärä. siäl one kaks `pulma `vassamiisi tullud. tõene peig on tõese õla või käe ärä `raidnud, selleperäss tõene käsi riisil õli lühike Kod* **d.** semafori liikuv haru *`vaksalis on kua, tõstetasse käsi üles Ksi; Simavori käsi Nõo* **e.** vikatilõe käepide *Vikati lõe külen om kõvvõr käsi kost käega niitmise aigu kiini oietas Võn* **Vrd** käsiline **f.** voki käsipuu – *Jõh Võn San V Voki käe küllen om kyuudslelaud San; sji puu `kõlbass voki käest Röp; Suur käsi; vok'i käsi, `kuut'slilaud om küleh; Oina sarv rasvaga ol'l vok'i käe otsah Se* **g.** pl voki aisad – *V Vokil om kats kätt, mille vahel omma[?] siiva[?] Urv; pooli käe[?]; käenaha[?] Plv; Vokil om kats kätt ja puul juusk käe vahel Vas; Väikse käe[?] Se* **h.** katuseräästa tugipuu *pandass käsi, `käekäne mano, lastass pik'ebähe tud kaarõht; käe[?] pandasõ `tulpõ pääle, tetäss katust kavvõbahe Se* **i.** varukas [kaenlaaluse] *lapp oli nii `kolme `nurka `senna ilusti `alla [pandud], siis `andis särge käsi `tõusma pikemalt Amb* **j.** käpaliste haraline juur *jumalakäpal oo koa päkk ja käsi Mar*

käsi² instr käsi R eP Krk Ran Nõo (instruktiivsete adverbide teise komponendina)

1. kinnasteta *kuhu sa lähäd `palja käsi `külmä käde, `külmä votta `sormed `vällä Vai; ää ming `palju käsi Muh; rakendand obuse talvel `pal'la käsi HJn*

2. kaitse-, ründevahendita, relvata [ega] *Veevõimu vastu saa - - kui sa paljakäsi juhtud olema Emm; ta tuli mo kallale `palji käsi Rei*

3. külakostita, kingituseta *en taha `mennä `palja käsi Lüg; kuda sa lähäd `pal'ja käsi [katsikule] Kod*

4. omandita, puruvaeselt *näe ma akkasi päris `pal'lu käsi `peale, nüüd oo mol `kraami küll Mar; ma lää tühjä käsi, `pal'le kätege Krk*

käsi- käsitsi, käte jõul (liikuv, töötav); kergesti käsitsetav, väike *`Permandu `lauduiel olid `harvad vahed ja siis sai hüäst käsi `luuga `puhtaks Kuu; käsi `saagedega sai `pal'gid `leigatud maha HJ; `niisukene käsi `kolgispuu oli - - senega sai siis [linu] `kolgitud VNg; seppäl on käsi `aamer, `miska tieb obose `raudu - - ühe `kääga taob; käsi `atra käis `jälle sedä `muodi - - `tõine iest vedäs ja `tõine `oidas `aarasi `kinni Lüg; käsikõlgul kaks pakku*

sehes, kajust vett `tuuva; käsirattad nelja rattaga, `väätakse `tuhlid põllalt εε, tood kalad rannast εε Khk; Käsireha pidi kena kerge ning käepärane olema Kaa; käsi ader on tuhli vagose `aeda; käsi kurik, sennega saab kätega `rullit Emm; enne kui `oostega tallati, sis olid `väiksed käsirähäd, kergitädi [pahmast], neli `pulka sel käsirähäl; Ah nüid nägid käsilinamasinad koa Vig; kord olid jälle [roo lõikamiseks] `neuksed käsi lükkamise rauad Lih; [kivide võtmiseks merepõhjast] Oli lühikse varrõga käsiang Khn; pisikesed käsiloosikud on ike ühe mõlaga Vän; käsi`huudi ike oo `tarvis `tuulamise `juures; käsisarjaga tuulatase `vil`la Tor; käsi vintsiga vinnataks üles Ris; vikätiga sai tedä (suvivilja) niidetud, käsi rehädega sai kõik kokko riisutud; tuba pühiti käsiluuaga, se sama viht, kellega viheldud sai, see jäi `jälle käsiluuaks Juu; käsikurikas oli, sellega virutati [pesu] Ann; Käsirehaga riisuti kõik kõrred, selle luorehaga Sim; veke käsi `kühvel õli, puu `kühvel, sellega virutasid tükk `aega -- `kergemad terad `lendasid `kaugemale; Käsivuamrid on sepal kolm neli tükki Trm; meil o käsirehäd, sellegä `tjümä sel`jä`täisi; käsi`uamriga sepp lüüüb `takti eden, tõene lüüüb suure `uamriga piäle; käsikonksoga võtavad [kaevust] vett Kod; käsivikatiga oli niit; käsirihaga tuli kaarutata ja kuevatata Äks; käsikaaštege kaasiti kaasti tävved `villu Pst; rabatse tetti `toimises ilusti päält, käsiluvvage pühks; rasvage määriti käsisaag ärä, siis lõigass paku otsast Krk; Käsi adra nigu prõlla kartuli `muldamise ader om; `pal`lalt käsi koti sai lavva päält kätte, kõik muu `olli kadunu Puh; võta tüü käsisaag ja `lõika anuma laua otsa maha? Har; Perremiisss sõss `istõ mõõdu pääle, `võtsõ `väiku käsi `kühvli ja `nakašs `tüuga `vil`ja `viskama Rõu; esä kaars käsi `kaaršega? Röp

käsi|ait väike panipaik käsi`aita `panti vanõmbit `rõivit ja; ega vačasit es olõ käsiaedan, mõni nagõl `olli saenan Ran **-arst** nurgatohter, posija kodoarst ehk käsiarst, kes kodo ravitsevad; käsiarstid lugesid nõiasõnu, elidingi sõnu ja nikastamise sõnu ja Juu

käsides käsides käsitsi seda (linaharimist) `tehti käsides Tür; ega [ma] suvi`vil`ja käsides niit ka ei ole VMr **Vrd** käsildes

käsigõnõ < dem käsik Käsigõsõga hiideti `tõrdust lehmile vett; mõni käsigõnõ vai anumakõnõ, minga [kerisele] vett hiidetäss Har

käsi|hakatus käepide teine käsiakatus oo `teises käes Mar **Vrd** käehakatus **-hari** seaharjastest linahari käsiharaga `suidu? `pakla?; Ar`näid (linu) `suit`e suurõst harast, ar`näid `suit`e käsiharast Se **-hõövel** sene käsi`üövliga `üöveldetta `ämbrisi ja püttisi, egä neid ei saa jo `suure `üövliga `üöveldada Lüg; Aja [ree ais] pisikse käsi `öövliga korra öle ja `aitab küll Põi; teine oo käsi`öövel, teine rump`öövel ja kolmas lüke Muh; käsi`üüvel sii on peenema ööveldamise jaos, piält `lihvimises ja Var; käsi`öövlega ööveldati `siokest ümmargust puud Tõs; Käsi`öövlel oli sarv, a pikal `öövlel või kroupakul `jälle krihv Kei **-hõövel|pakk** käsihõövel käsi üölpakk sie `taotab `õlla ühe terägä, `ilma toppel `rauvata; puol `ümmärgune käsi `üövel pakk, alt on puol `ümmärgune, raud on ka sene järele `tehtod Lüg **-jahva|kivi** käsikivi – Lüg Tõs

käsi-jalu 1. agaralt, kogu jõuga käsi jalu ägas `pooles abis; pole änam tarist käsi jalu `leiba `teenida Khk; [lapsed] pidid olema käsi-jalu tüe kül`les, kešsi jõudeleeva `süejat pidas VMr; aas `vasta käsi jalu Plt; Kui kõik kõrraga käsi-jalu man, siss om ta (tõõ) tettu nigu lõhn Nõo

2. tervenisti, täiesti käsi jalu ühte puhku loomad sias (loomade jaoks) Khk

käsik käsi|k Muh Ksi Nõo Kan, g -ku Mär Tor Kod Plt Pil(kää-) SJn Pst Krk, -ko Rärp, -gu Emm Käi Har Rõu Vas Se; kässi|k (-s-s-) San, g -ku Khn Puh Kan, -ko Rärp, käsigu Vas Se Lut; käsk g `käsku T V(g -o, -ü Urv Rärp, kässigu Se)

I. 1. kibu, kapp vanal ajal oli ölle käsik, senega toodi, oli suurem riist, `kalti kapa `sisse Käi; Ölöta kässikuga vett keresele Khn; lõunu visati `käskuga Ran; `käskuga `olli ää vett `tõsta ja kui `tüüpi vai `topsi es ole, sis `olli inimestel `juumisess ka `puune käsk Nõo; lapulistele `anti `süvvä ja juvva_ja, `käskuga `tüüdi õlu lavva pääle Võn; anna `pennele `süvvä `käskust Kam; vii ammutamise käsk; kunass ruvva kul`p isune vai taari käsk janunõ Urv; Lehmä `nüsmisess ol`l kah `puunõ käsik Har; Vereanomass ol`l kas käsik vai savi pot`t, sinnä `pañte peotäüs `syula `põhja Rärp; eläjä `juutmisõ pääle nu käsigu ol`li; puinõ käsik, hand ka om peräh Se

2. malk, vemmal ei tee `mulle kedagi, mul ea käsik kääs Pil || pudrunui – Plt

3. käsisaag käsikuga `löikad ühe `käegä, ühe inimese sae; käsiku piä (käepide); käsiku selg Kod

4. talgud `olli veiksed käsikud eena töö `jauss Tor Vrd käsitalgus

II. (inimesest) 1. käe-, käsualune teese käsik oo see, kis peab teese sõna `kuulma ja teese `käsku tegema Mär; käsik või käsilin, kes iki `saata om Krk || kärmas töötaja küll see käsik oo Muh

2. armuke peab omale käsiku man. ennemalt õigati käsikuss neid, kes ilma paari panemede üitstõise man elasive Pst

3. pej ühe käega inimene käsik one ühe `käegä, tõene käsi ärä Kod

käsi|kaalt käsi-, kässi- käsikaudu [ta] om jo_piä pümme, kässikaalt tege tarõtalitust Rärp; min_kobi käsikaalt, saat kätte; kobi niisamadõ, saat kässikaalt kätte Se **-kaars** hrl pl käsikraas Sukavilla tetäss praegu kah käsi`kaarssge San; Ol`li_`säntse `väikese_käsi`kaarsi?, noil ol`li_`pijnü traadidsõ_`hamba külen Rõu; Käsi`kaarsi? ostõt`eva_laadolt Rärp; ma_`korssi `lamba kaala päält nuid `villu ja käsi`kaarssõgo viil`l tei Se Vrd käsikars **-kaast** käsikraas käsi`kaastege kaasiti kaasti tävved `villu Pst **-kaltsad** pl käsi`kaltsad nurmenukk – Mar Vrd käekalts **-kamandu(s)** käsikamandu(s) käsikähmlus Viimaks läks käsikamanduseks lahti; Käsikamandust tegema Emm **-kamber** `kamber IisR VJg, -`kammer Plt KJn panipaik, sahver ia oleks old käsi`kambri `peitu `menna IisR **-kammu** käsi `kammu(-o) käsitsi, käsipidi läksid käsi `kammu kokku Phl

käsi|kannel¹ muusikariist, kannel – Kod Se

käsi|kannel² fig -kannel g -`kandle (käsu-, käealusest) Mina `ol`lin sii vana Lepa perenaisel enne käsi`kandleks, juba `uikas `jälle üle jõe – tule `siia, tii mul seda Hää; sii ütte `puhku ku käsi`kannel kähnen, kigel poole `saata Krk; meil `ol`li tüükõrd `väike al`l obene, vagane kui lammass, tollega `ol`li ää õiendada, ta `ol`li nigu käsi`kannel Ran; mia olli esäl nigu käsi`kannel, ma_lli `kangede vali egäde `paika minemä Nõo

käsi|kars käsikraas käsi`karsisi ei õle enämb vaja, `villa`veskid on Lüg; tüü om käsikarsõga kaarsit Har Vrd käsikaars **-kauda** käsikaudu [lüksmine] käib käsikauda ka VII; ma läksi pimedas kobades käsikaada uksest `sesse Mar; Läksi käsikouda naa koua kouda seinä, kui löitsi ukse Han; `toobrel on kõrvaaugud sehes, käsikauda saab tõstetud Var; katsub käsikaada Tõs **-kaude** käsikaudu ma lähe käsikode Rei **-kaudi** käsikaudu

Pimes võib lakardipulga käsikoudi ka `sisse `panna; mei `katsusime pimes `kella käsikoudi Rei -kaudu kobamisi, pimesi, kätega kobades pimedäs käsi`kaudu kobasin, en saand kätte Lüg; ma lehe käsikadu too kajust vett Khk; Püme juba, mis sa sii niid käsikaudu änam teed Kaa; See võta sealt käsi kaudu ää Pöi; käsikaudu lüpsetasse `lehmi Muh; kud`as ta selle kannalapi pimedas käsikaudo tegi LNg; ää koba pimedas käsi`kaudu, teed mõne asja `kat`ki Mär; tuld ei ole, tuleb käsikaudu kobada Saa; Nägemine on vilets, käsi`kaudu käin Jür; Egas nisuke `oska käsi`kaudu naga tagasi `panna Amb; kolab käsi`kaudu kõik `unkad läbi Kad; käsikaadu pimedäd tiäväd Kod; vanast ei old latermud, kõik käsi`kaudu `käidi Lai; akkasin pimedas käsi`kaudu uksest `väl`la tulema Plt; ma `kaie käsi kaudu, aga es lövvä `kustigilt Krk; ega ta silmist ei näe, ta käsikaodu kobib Nõo; Vana pümme majatük`k, midägi sa_j_näe?, käsi`kaudu kobi? Urv; käsi`kaodu tei pümehüsi Rõu Vrd käe|kaudu, -kaut, käsi|kaalt, -kauda, -kaude, kaudi, -kaut, -kauta, -kautu, kobikaudu, kobi|kaut, -käelt, kättkaudu -kaup|mees rändkaubitseja Ka `liikus siin `ringi `palju käsikaupmih, `kandai Kuu; Käsi`kaupmes müüs oma `pambust IisR; Käsikaupmeeste kääst juhtub vahest mene tarblise asja osta saama Kaa -kaut käsikaudu Nää öli sai `lambist `otsa, ei avitand ku käsi kaut `söimme Kuu; `aima käsikaut käib igäl puol Vai -kauta käsi`kauta sukkagi? Plv -kautu käsikaudu Püme inimene osab käsi`koutu käsikobikaudu, üsna käsi `koutu `katsusi Emm -kirmass tantsuga lõppev talguõhtu Tulgõ ti? kah mi? poolõ täämbä, meil om käsikirmass Urv -kivi Käsikividest õlivad kaks suurt `vankriratta `taulist kive Lüg; käsi kiviga jahvadati leva jahu ka, kõlega `aeti `ümber Khk; Ma ole ise käsikiviga leva jahu jahund ja käsikivi `leiba söönd Pöi; Käsikivi `aeda käsil `ümber Emm; `ennemuiste oli käsikibi all jahvatud leiva jahu koa Rid; Kui joulus õlut tehti, jahvatati linnased käsikibide pial Han; taari`auded `tehti ikke käsikividel Mih; sügise `tahtsid kohe `utse jahu pudru, siis käisid ikke käsikibil jahvatamas Juu; käsikivi `seisi ukse eden `riässä all ehk tareesise ukse kõrval Kod; kui [linnased] said kuivaks, `viidi `veskille, mõni kord läks `teisi peresse käsikivile Plt; käsikivi olli lävede all, sil`m kesspaigan Krk; egäl talul `olli käsikivi Ran; Jahu jauhõti kõik` kotun, kuan (kojas) ol`liki_tyy jaoss käsikivi_nukan Har; siss ku kaara? ar_käsikiviga jahvõti, siss tyy jahu `siäti (segati) vij `sisse Vas Vrd käe-, käsijahva|kivi -kobi|kaudu, -kaut käsikaudu nii `pimme `olli et käsikobi kaodu tulli mõtsast `väl`lä; mia ole `pimme, käsikobi kaut tij Nõo

käsi|kook 1. puit- või metallkonksuga latt kaevust vee võtmiseks käsikuaguga võtad vett kaevuss Kod

2. käsiõng (hrl tursapüügiks) Sa siis sai käsikooguga `turski `püütud - - üle paadi `parda Ans; käsi`kookudega püik, vahel nori öö `otsa, saad paar kolm tükki Vll; Käsikoogul oli rauast kõrend, teine nõör kooguga teiss `otsas, kõrendi `keskel oli pael; Käsikookudega püitsime õlal meres turssi Pöi

käsi|korv käes `kuuse`juuridest ja, `tehti jah ilusad käsi`korvid küll Vrd käekorv -kraas hrl pl aga nied (mantliriided) oli siis kodu `ketretu ja kodu käsi `kraasidega `kraasitu VNg; küla käis kuos, `kraasisid käsi `kraasidega [villu] Koe; vanass käsi`kruasegä kruasiti Kod; ku villavabrikut es ole, siss käsi `kraasega puha kraasiti Nõo; käsi`kraassõga ole ma ka_`kraasnu? Urv Vrd käsi|kaars, -kars -kubjas kupja abiline Mo isa oli `mõisas käsikubjas, käis `töölistega `seltsis töö. Oli muidu `sõuke, kellele aidamees ja kubjas ede lugesid, kus, mis ja kudas tehja Pöi; niisukesed käsi`kupjad, nied olid ikke

vahest lüend HljK **-kõrts** hum salakõrts neid käsi`kõrtsisi on külädes küll Lüg; ta on käsikõrts, tal põle kõrtsi `õigust VJg **-kõrtsmik** salaviinamüüja – Lüg

käsi|käelt 1. käsi käält käest kätte Khk **Vrd** käsikäest

2. käsikaudu, kompamisi *Käsi|käelt kobima* Võn

käsi|käen 1. käsikäes käsi käen lätsivä katekeste, tõene võt` tõesel käest `kini Ran || fig koos naar ja ikk käävā käsikäen Har

2. üksmeelselt, sõbralikult `kaeme iki käsi käen sedä `asja `aada Ran; käsi käen eläsime, saeme äste läbi Nõo

käsi|käes 1. käest kinni hoides `lähtvad käsi kääs Jäm; kes `paari `eitvad nee käivad ikka käsikäes VII; pruut` ja peig tulevad kerikuss `väl`jä käsikäess, et `keegi vahele ei `suasi Kod

2. üksmeelselt, sõbralikult *Õlen `neiegä ikke käsikäes käind, iast läbi saand* Lüg; kis ühe `nõulised on nee keivad käsi kääs Khk; nad elavad käsi kääs, nigu õed ja vennad, mis ühel on, annab teisele Lai

Vrd käsikäen

käsi|käest käest kätte akketi käsi kääst `paasi `silla `juure `andama Lüg; Naese `pantu käsi käest `kivve `andma `Jugemäelt, säält siss `anti käsi käest seeni kui Rõngu kõrdsi manu Rõn **Vrd** käsikäelt || kättpidi opetaja opass last `õkva käsi käest, kõik latsed võt` t kõrraste läbi Ran **-küli** käsikülvimasin pisike käsi küli, nihuke kot` t, `vehmer seal sees, siis sellega saherdab, see kot` t käib rihmaga `kaelas Juu **-küünar** pikkusmõõt, küünar käsi`küünar `mõedeta `keskmise `sõrme `õtsast kuni `küünar`põhjast `saadik Lüg; Kui kangast looma akatasse ja mõetu võetasse kanga pikkusest, siis neid üeldasse käsiküündrad Trm; käsikäenar on [küünarpuust] lühem, paar `tol`li jääb lühem Äks; käsi küünar mõõdeti `käega Ran; küündre arvuga naisterahvass `mõõti, käsi`küündrega Har **Vrd** käsiküünarpuu **-küünar|puu** = käsiküünar – Kod

käsil¹ käsil üld

1. käsitsi, kätega *Käsi|kivi `aeda käsil `ümber* Emm; lühike ohr kisoti käsil [üles]; Lükksin viimaks käsil `ümber [tuuliku tiibu] Käi; rehepeksud need keisid ikka käsil Phl; käsil `külva ka veel Rid; pohe mol`d kus käsil `tangu `tehti Ris; `enne ikke kõik [linad] masindati käsil, käsi masinaga Pai; alate käsil katsu `varsa, vars lähäb `julgess Kod; no kiissi käsil enam [linu haris] Lai || fig *Seisab käsil`jälul* (ägedalt) vasdu; Käsil otsib, jälul lövab (valib kaua, kuid saab halvema) Emm **Vrd** käsili

2. hoole all sünnitaja oo naeste käsil, naeste aedata PJg

3. a. teoksil, tegemisel, käimas tüö käsil, midä siä tada siis kes jädäd Vai; kui oli ein `val`mis, siis oli ju vil`läkoristamene kohe käsil Mär; Naõstõl `praõgu kuastastõ jõstutamine käsil Khn; mis käsil on, see tuleb ikki kohe ära teha Saa; meil on `paergu jußt teist jutt käsil Juu; mul `paergast kangas käsil, tahab enne lõpetata Sim; ilma uneta kaks nädäläd ja kõlmas käsil Kod; meie `rahval on `kartuli `võtmene käsil Lai; perenaesel om levä tegemine käsil Hel; meil om kippe aenategu käsil Nõo; tuu tüü um `õkva käsil Plv || käeulatuses, ligidal surm õli kõhe mehel käsil Jõh; ligestiku kaks vett (kaevu) siin käsil (käeulatuses) KJn **Vrd** käsile, käsilt, käsib. pooleli mool linad käsil louguta, pole `aega et ee lougudaks Khk; [tal] *Seisab maja juba teist aastat käsil* Kaa; ma tõi käsil levad (otsast on juba lõigatud) VII; kolmas nädal `olli käsil Muh

4. käsile **a.** teoksile *Enne nõelsti sukakanna kinni, siis võtsi kampsuni käsil Han; si tüü saab käsil võetu Hää; töö võt'sin käsil Ris* **b.** (arupärimisest, noomimisest) *ku ma tage kokku saa, küll ma võta ta sõss käsil Krk*

5. tarvitusel, kasutusel *sij raud, mes käsil käib, ei ruasseta ilman; suapad akavad kõhe käsil käimä Kod; sij sõna ei ole käsil Hel*

käsil² käsil g -ä Ran, Käsila Rõn; kässil g käsili Kam käepide krohvi kastil olliva käsiläd küllen, katõ mehega kanniva; kartuli vakkul olliva kah käsiläd; kui kannava, võtava käsiladest kinni Ran; kässil tet'ti pajost vai kõjost, vai toomõst - - nõõri ase lõegati väedsega otse sis'se; käsilile tet'ti tsälk sis'se, kaeveti takast õhukõsõss, paenutedi nigu rj paenatuss ümbre löe Kam

käsil³ käsil Ans Khk puudulik; saamatu *See va üks käsil ineme on Ans; mis sihandune natuse pailu oma suuga jõvab ning sihandune padrik on, selle kohta eetasse: käsil inimine Khk*

käsilane käsila|ne Jäm Khk Mar Hää, -lä|ne Kuu Mar Nõo, g -se; ppl käsilaisi Trm

1. abiline, käe-, käsualune *kilter oli kubja käsilane; sakste käsilane Jäm; need oo päilesed, peremes võtab eesele käsilasi Mar; käsilased raputasid räemed võrgudest väl'la Hää; temä sai olema nonde varaste käsiläne, mes nju kässivä, toda temä õkva tei Nõo*

2. hv käepärane *see on nda käsilane mool käde võtta; käsilane kirves Khk*

käsildasa käsitsi käsildasa pead kõik tegema, maha niitma ja loo käsildasa võtma ja Mar **Vrd** käsildes, käsilese

käsilde käsilde Har Rõu Se, -õ Krl Rõu

1. käsitsi, käsipidi *Inne linamasinit kol'giti linnu kol'gidsõga? käsildõ; lätsi? käsilde kokko Rõu Vrd* käsildes, käsildi

2. aeglaselt *sa tjit taad tüüd käsilde Har*

käsildes käsildes Rei Tõs Pär Ann Pee Koe

1. käsitsi *Ega nüütsel ajal keegi käsildes rehte peksta ja pole katuse õlgi ka kuskild saada Rei; ise käsildes jahvatasid käsikiviga Ann; enne kui tulid niidumasinad, enne tehti kõik käsildes Pee Vrd* käsides, käsildasa, käsilde

2. käsikaudu *ma katsu käsildes, pimest pääga Rei*

3. kiiresti, ruttu *tee see käsildes ära Rei*

käsildi käsildi Rid, -käsildi Vas käsitsi *ein sai käsildi niidetud, käsildi sai kõik seeme külitud Rid Vrd* käsilde

käsile käsile üld

1. teoksile, tegemisele *Miestel on metsa tüö käsile võetud IisR; piab see töö käsile võtma Khk; ma võta nüid uie töö käsile Muh; võta käsile ja tee kähko ää see töö Mar; Mõni inimene võtab pailu töösid käsile Han; Ma ei ole [tööd] vijl käsile võtnud, ei ole vijl kätte võtnud Hää; võeti üks tühi põllutükk käsile, akati sial mässama (kännihärga õpetama) KuuK; piaks selle assa uuesti käsile võtma VMr; akkas ühte tööd tegema, sialsamas võt'tis teise käsile Lai; lina om valmiss, nüid tulep lina kakkmine käsile võtta Nõo; Olõ_veli nii es, et ma muidugu võta käsile ja tji nigu ma arva vai taha Urv; siss piat hädä ristmine käsile võtma ku_näet et lat's enämb ellä? ei võta? Har; kolmahhavvanõ jutt käsile võeto vijl Röp*

2. pooleli, katki – Sa see töö jähi `sõnna `eile õhta käsile; jättas jutu käsile Khk; ennest nagu jähi see jutt käsile Vll; kui külirind käsile jääb, siis jääb surma aud sisse Jaa

3. (noomimisest, arupärimisest, nahutamisest) Ma odan ta käsile, küll sie asi `klaariks tuleb Kuu; Võttab `poisid käsile iga `laubä, `poisid pole `süüdigi IisR; ma `võtsi tä käsile ja `prõmmisi tä läbi Mar; tahan ta kohe käsile võtta, või mis ta on `riakinud Sim; minu `võeti täna sial õege käsile Trm; küll esä ta viil käsile võtab Hls; ma võta ta käsile, ma taha tedä nõnutada veedikese Nõo; võt'i ma timä käsile, ma timmä karisti ja noomõ Se

Vrd käsil¹, käsise, kätte

5. käsitsi, kätega keisid käsile reht `peksmas, mõisa villa `peksid käsile ää; lääb käsile kallale LNg **Vrd** käsilt

Vrd käsili

käsilese käsil(e)se käsitsi, käsipidi `läksid käsil(e)se kokko Rid **Vrd** käsildasa

käsili käsili Khk Kaa Pha Phl KJn

1. käsitsi kätega, käsipidi lapsele `eetasse: mis sa käsili topid ägasse `poole `sisse; sa oled käsili ägas `pooles küljes Khk; käsili sõtkun [leiva] ära Phl; ta kukkus käsili maha KJn **Vrd** käsil¹

2. pooleli Meitel kaup jähigid käsili Khk; Ta akkas maja tegema ning jättas käsili Kaa

3. teoksile Me pole seda tööd niid `vastu `õhtad änam käsili vettand Kaa

Vrd käsile

käsilik käsilik tugiposti ja põiktala vaheline sõlgpuu (rehealuses) Sendse käsilik Se

käsiline käsili|ne Jõe Vai Khk Vll Muh Tõs Kad VJg Sim Iis M T(g -tse San) Röp Lut(g -dse), -le|ne Emm Mar Pä Kad Plt, g -se

I. a 1. osav, oskaja sie on viel käsiline inimene, tieb tüöd VJg; laps akkab jo käsileseks `suama Plt

2. kätega tehtav tule `miule `tüöle, miul on vähäne käsilist tüöd Vai; `rätsepa amet o käsiline töö Muh

3. käepärane, tarvitav üks on mo käsilise `kirve e viind ning suure `seie toond; nääps üks marras sõna, see pole paiguline, `tasku ikka käsilistem (harilikum) Khk

II. s 1. a. abiline, päeviline iga perel oli saun, sauna sees olid vabad naised, kutsuti neid `tüöle, `üiti neid käsilesed Mar; Aga olid `jälle suurõd muad, oli `siokõsi käsilisi kua taris Khn; iidlastel oo [kalarannas] igal õhel üks käsilene, `röpvad `räimi Aud; käsilene `tulli `eina `niitma Tor; käsilesed `aitasid `võrkusi teha, said `räimi selle iist Hää || kiriku käsiline, kis alati kirikus kõib, näid oo kolm tükki Tõs b. käskjalg `keisre tendsiku ja käsilise; temä om nindagu käsiline miul, nindagu sõna `ütlet, sõss om lännu Krk c. tunnistaja, käemees – Puh Röp

Vrd käeline

2. sõrmiline, klavh torupil'li käsilesel on seitse `auku Saa; `veiksel lõõtsa`pillel om käsilise pääl või lahvi Pst; `sõrmige mängitse käsilise pääl, nagu pulk, kaits rida sõrme `auke sehen, egä sõrme jaos auk Hls **Vrd** käsilits

3. lõömariist nukid on ead käsilised Jõe; sain aupinust ia käsilise kuertele Kad; mul oli aga ia käsiline, kui talle ühe `vianasin, ega teist `tahtki Sim

4. vikatilõe käepide – Nõo Kam Niitmise aigu oietas ää käega käsilisest kinni ja niidetässi, kura käega oietas vikati varrest kinni Nõo **Vrd** käsiläne

käsilits *käsilits* g -a pilli sõrmiline – Vas **Vrd** käsiline

käsilt *käsilt* TÜR hv Lai, Se

1. käsitsi *ennemalt sai ein kõik käsilt niidetud nõnna et kääd rakkus; `oostega sai rehed pahmatud ja käsilt peksetud TÜR Vrd* käsile, käsiltse

2. teoksilt, käest *sai käsilt ära Lai; `kangakudamine saa ar_käsilt Se*
Vrd käsil¹

käsiltse *käsiltse* käsitsi – Mar

***käsiläne** *käsilä*ne g -se viaktilõe käepide *tõesen käen om vikati lüsi, tõesen käen om käsiläne Nõo Vrd* käsiline

käsi|masin käsitsi vändatav masin *aga_s mei külas oli üks käsi `massin ka juo (linaropsimiseks) VNg; sie kodone poiss `õstas käsi `massina ja ma õlen `sellegä `õmblend ja Lüg; käsimassinid eideti vändiga Khk; käsi masin oli, neli `võl'li oli - - lina peo `paändi sinna `alla ja siis kõis vurraki vurraki Kir; käsimasinal oli kua kivikašt, kes prešsis [lina] pihu `trul'lide vahel; kõige parem lina sai käsimasinaga Lai; käsi masinege aime linu ja puhastime Pst; käsimasinat kutsuti ürss Nõo Vrd* käsitsimasin

käsi|mees *kämees* kui `laineti `tõise käest midagi siis `võeti käsimes et siis ei saa tagasi ajada et ma en õle võttand sinu kääst; keda `kohto võttasid käsimehest, eks sie õld `kohtos käsimes Lüg; Käsimehest igäuks ei `kõlband, pidi `tiada taluperemes olema IisR; tämal õleva pal'jo `võlga, siis käsimijs `vassab Kod; käsi`mijhi `puuduš; olkõ kat's käsimijs Se || tegelane pulmas `Pruudi vend, isamies ja käsimes `kansid `veimevakka tuba ka Kuu; siis `miñdi kas `laubä ehk pühabä `õhta `kihlama, isa mies läks peidmega, käsi mies pruudiga VMr **Vrd** käsinik **-mõis** väike mõis, karjamõis käsi`mõisa Muh **-mõla** (paadi lükkamiseks) käsi mõla ja pikk mõla Kir; *ma ole käsimõlaga sõund, istod taga otsapial labosalt Lih*

käsine *käsi*ne Kuu Vai Vig, g -se VNg, -tse Puh

1. käega, käeline *Rakvere käsine* (vasakukäeline) – Kuu

2. käsitsi tehtav *see* (heinategu) *oo käsine töö Vig; käsine tüü om vääga ikäv Puh*

käsinik *käsin*ik Aud Trm TMr Plv, g -ku Plt Se(-ka), -gu spor T(-ku Nõo Ote), -kku IisR; n -kko Vai

1. *kämees, käendaja; hooldaja, eestkostja votta käsinikko `juure Vai; too üks käsinik `seie, siis saad [laenu] Trm; poiss ei olnd täis`ialine, sis oli kaks `ooldajad, käsinikud Plt; `uuldaja vai nij käsinigu lassiva kraami ärä kirjutada, tetti `oksjun; ei ole ma eeläne, mia joba tiia sedä panga `võlga ja käsiniguss olemist Nõo; olt käsinik, piat `masma, ku olt uma käe ala kirotanu Se*

2. *käealune tal oo seal üks käsinik või käskjalg, kellega ta `käsku saadab Aud*

käsi|orel fig (füüsilisest vägivallast) *ma lään võtan Liiso `kinni ja mängin tääga käsiorelid Mih Vrd* kõriorel **-õrs** käsipuu *silla käsiorrõ? Vas; käsiorrõ? veereh repil; üle ujä minneh omma [purdel] käsiorrõ? Se -paaba* suurvasar *Vanast löödi keik süllaehiduse vaiad käsipaabadega sisse Emm -peten* käsipidi *karja tütruk `tahtsõ lao päält maha sata?, retel lät's `jalgu alt vällä?, sai viijl kässiga `ümbre tala kiñni? haarda, ol' kässi peten nika ribahusi ku_ma manu lät'si ja avidi maha? Har -pide* käepide *meil vukssaag on, sel on `jällä käsipidem `küljes `niedidega Lüg; käsi pidemed, minest `tosteda üles, minega*

`kanneda Vai; käsipidemed olid [uhmri] `otsas, siis oli õlbus `tõsta PJg; sõnniku argi käsipide Sim; käsipidem võis `õlla `listne pulk ukse siden vai kedägi kõverass `testud Kod

käsi|pidi a. kätega; käsitsi tema on oma kättega igal puol, igal puol käsi pidi sies Jõe; sellel on käd ägas `poolas `lahti, ikka käsipidi `külge `akmas Khk; Selle palgi tõstame küll käsipidi autu pæele; Ää sa ikka käsipidi aka asja laarima üht Kaa; Soa lapsele `irmu, mis `sõuke peab egas `poolis käsipidi sehes olema Põi; ikke käsipidi võtab `vastu [viljavihke] Muh; `Kässipidi `vasta maad upakuli või kâpakuli Hää; ernes kisuti niikui lina käsipidi Koe; [õpetaja] Lâks kõhe käsipidi lastele kallale Trm; käsepidi kisuve (kaklevad) Krk; mia käsipidi olli tule veeren, esä tuletukiga tõksäss ja palut mul ärä kâe Ran **Vrd** käse-, käsâ|pidi **b.** kâtpidi poiss ripub puu `külges käsipidi Khk; vädas käsipidi `järges VII; Kui ta ise_b tule, äi tea kes teda käsipidi tooma akkab; Nee `nähti sii käsipidi koos `patsee-rivad Põi; `viskab `kâssipidi uksest `väl'la Mär; Ää olg nda uõlõtu, jäed kergest käsipidi vahele Khn

Vrd käsili, käsi|peten, -pite, -piti, -päidi

käsi|pite käsipidi `läksid käsipitte kokko, akkasid `tõinetõist `peksämä Lüg; vanamiis vaivah, kâssipite `taivah, lugõ `taiva tähti, merepõhja sõmõrit = kaiv Râp **-piti** käsipidi mia olli kâssipiti kül'män vijn, siss nakass kül'm Nõo **-pulk** labida, hangu jt tööriistade varre kark – Har

käsi|puu 1. eseme või tööriista osa, kust käega kinni hoitakse **a.** (sillal, trepil) `silla käsipu Vai; See (sild) nüid õsna täbar koht, teine käsi puu küljest ää Põi; Kojandi käsibuks panta tugev ja sile otsaga teivas Emm; ennemuste olid mademed peäl jõel - - käsibud olid koa Vig; Repi käsibud ei põlõ viel `val'mis Khn; mine säält purret `müüdü, võta käsipuust `kinni; repil käsipuu Krk **b.** (adral) `atra kured õlid - - `selle pääl õli puu, `üöldi käsipuust Lüg; Labik ripub saha käsibu külgis Emm; käsibud oo õlmaga sahal, ark sahal oo kured Mär; saksamaa sahal oo rauast käsipuud Lih; Ark sahk sai juuritud, kaks juurt jäid käsipuuks Kei; `künja oiab `kiinni adra käsipuust VMr; `kurgi küllen taga otsan olliva käsipuud, kost `kinni `võeti Ran; pluga käsipuu pää Lut **c.** puu käsikivi ringiajamiseks [jahvakivi] käsipuu, missega `ümber saab `aetud Jâm; käsibu `külges oo käsi kui jahud Muh; javekivil `pañti vits `piäle ja käsipuu `külge, siis `pañti teri `silma ja javeti Kod **d.** vikatilõe pulk vikatil ond lüsi ja selle `külges käsibu Khn; ega ilma käsi `puuta vikatiga `niitä ei saa, käsipuust võta `kiinni ja siss niidä Nõo; vikati pulk ja mia suurõmb om, tuud kutsutass käsipuu Har; vikahti käsipuust olõnõss kah, kas vikahti suu um suur vai `väikene Vas **e.** tampnuia käepide Tuup `tehti õmargusest puu jupist, käsipuu `lõõdi naeldega `otsa Põi; [savi] põrmandu `tampmise nui - - käsipuu `olli suurdõ `nakluga `pääle `lõüdu Ran **f.** aeru käepide – Ris **g.** kangastelgede lasik – Vig **h.** liimeistri käepide – Urv

2. millegi hoidja, tugi **a.** püstpuu vokingis koonlalaua või takuhargi kinnitamiseks vokki käsi puu käib `püsti `pengi sies. käsi puu `õtsas on auk ja siis käib `kuondla laud sial sies Jõh; käsibu, kus `peale takud `kruitakse LNg; sii oli veel üks käsipuu ja `senna [külge] `pandi takukoonal Rid; pengi sehen mulk, sääil `püsti käsipuu, tolle küllen ristpuu, tolle mulk sehen, sääil `olli `kuyt'slelaud Ran; (Voki) käsipuul om hi_sääre `kuyt'sli laud Urv; langaratta käsi `puulõ vaia `kuyt'slilaud manu tetä? Har; lahhe_villa? mähiti `kuyt'slehe, `pañti vok'i käsi `puuhtõ Rõu **Vrd** käsivars **b.** pl lühipostid vokil on kaks käsipuud, `värtna ees ja `värtna taga Plt **c.** peeruhoidja, pilak pierg `pañdi `lõugade vahele ja ommuku õli

suur süe unnik käsipuu all Trm; piärud põlesid käsipuu kül'jen Kod **d.** "sääsavõrgu pealmist serva hoidev puu" põhipuu oiab võrku alt, käsipuu oiab üleväld; käsipuu om `risti joosivagade taga, rindkablaga keedetud rindpuu kül'ge Ran **e.** p1 kiige aisad võlla `sisse raiutasse kaks pienemäd puud, käsipuud, neli tükki Kod

3. lasila, lasipuu vallamaja iis `ol'li enne ka käsipuu; käsipuu kül'gi `siutas obused `kinni Hää; obene köidetse käsibu kül'gi Saa; pañni obuse [kõrtsi] ukse ette käsibu kül'ge SJn; obene esi läits käsipuu manu Ran; nuur obene kõrdsi käsipuu kül'len Puh

Vrd käepuu

käsi|puusakil, -e -puusakil Lüg Pha PJg Kei Juu Trm; -e VJg **a.** käsi puusas `Sõisas käsi `puusakil, `puusa pääl käsi Lüg; `vahtis käsi puusakile VJg **b.** käsipõsakil `istusime käsi puusakil tooli najal Kei || poolkülitu maas, pea küünarnuki najal unt old käsi puusakil, noh siäl `põesa `ääres oli külleli Juu **Vrd** käsi|puusaksil, -puusikul, -põsakil

käsi|puusaksil -puusa|ksil Kul Mär Var Mih, -ksel PJg käsipõsakil paned küinasnuki `vasto `seina ja `toetat pea kää `peale, see on käsipuusaksil; seisab seena naeal käsipuusaksil Kul; `istus käsipuusaksil laua `ääres; käsipuusaksil `pal'la maa peal Mär Mär; käsipuusaksil oli asemel `istun, aseme ääre piäl Var; piä käe naeal, seesad käsipuusaksel PJg **Vrd** käsipuusakil **-puusikul** = käsipuusaksil *issub lavva taga käsipuusikul, ei tiä mes tä mõtleb* Kod **-põesakilli** käsipõsakil – Koe **-põlvekile** küünarnukid põlvedele toetatult *mina õlin käsipõlvekile sängin* Kod **-põnsaksil, -e** käsipõsakil(e) *istub käsi põnsaksil laua `ääres; laseb käsi põnsaksile laua peale* Mär **Vrd** käsi|põntsa, -põntsakil **-põntsa** `põntsa Kse Han käsipõsakil *Istus käsi `põntsa laua ääres* Han **Vrd** käsi|põntsakil, -põntsaksil **-põntsakil** -põntsakil Kse Han, -põnsakil Mar käsipõsakil *ma ole käsi põnsakil* Mar; Käsipõntsakil `istumene oo muretseja inimese `istumene Han; käsipõntsakil laua najal Kse **Vrd** käsi|põnsaksil, -põntsa **-põsakalli** käsipõsakil *mida sa `istud käsipõsakalli* Lüg **-põsakeli** -põsakeli käsipõsakil Ksi **-põsakil, -e** -põsaki|l Ksi KJn(-lle) Kõp Rõu(-lõ); -põsakil Jäm; pea käele (kätele) toetatult *istub käsipõsakil* Jäm; *Suured ärräd lasevad ennäst üles võtta käsipõsakil* KJn; *Olli jäänü käsipõsakilõ lavva pääle magama Rõu* **Vrd** käsi|puusakil, -põesakilli, -põntsakil, -põsakalli, -põsakeli, -põsekal, -põsekali, -põsekil, -põsekile, -põsekili, -põseksil, -põsel, -põseli, -põsikalla, -põsikeli, -põsikil, -põsikile, -põsikul, -põsikule, -põsil, -põsildõ, -põsili, -põdsakil **-põsekal, -i** -põseka|l, -lli Lüg -li Jõh; -posegalla Kuu käsipõsakil *Mes sa `arvad siel, et `istud käsiposegalla* Kuu; Käsipõsekal, `istub `nukralt Lüg; Ta `vaatab käsi põsekalli `aknast `välja Jõh **-põsekil, -e** -põseki|l Põi Puh, -`lle Jõh; -põsõkil Röp; -põse|kil (-gil), -kile Khk VII, -kel Käi; -posegilla Kuu käsipõsakil tüdruk jäi käsipõsekile `seisma Khk; *Eit tukub peale käsipõsekil oki taga* Põi **-põsekili** -põsekili käsipõsakil(e) *Poiss istus renni täga käsipõsekili ning luges raamatud; Taet pani ennast ka käsipõsekili* Kaa **-põseksil** käsipõsakil käsipõseksil vana inimest ikke `rohkem `istuvad Aud **-põsel** -põsel, -`põskel käsipõsakil – Kse **-põseli** käsipõsakil ta `istus käsi põseli Muh **-põsikalla** käsipõsakile *laäs käsi põsikalla* Plv **-põsikeli** käsipõsakil ta `olli käsipõsikeli sängi pääl Puh; ta jäi nii käsipõsikeli `mõtlemä Nõo **-põsikil, -e** -põsiki|l Hää Saa Trv Hls Krk Rõn Vas, -le Trv, -lõ Urv; käsipõsakil *kurt käsipõsikil ku nui mud'u* Krk; *Sõõgi man ei tohi olla käsipõsikil* Rõn; *Vanamiis vaivan, käsipõsikilõ `taivan, lugõ taiva `tähti, mere põhjast sõmõrid* = kooguga

kaev Urv **Vrd** käsipõdsiki(l)le **-põsikul**, **-e** *-põsiku|l*, *-le* San, *-lõ* Krl käsipõsakil(e) *ta om`endä käsipõsikule`lasknu* San **-põsil** *-põsil* Hls Krk Vas; *k`äžipõžilõ* Lei käsipõsakil *ma kurti raasikse`aiga pikäli käsipõsil*, *es makkagi vijl* Krk; *Vahel ka^o olõt ütsindä*, *om nii hää käsipõsil istu ja mõtõlda* Vas **-põsildõ** *-põsildõ* V käsipõsakil(e) *mis sa tanh nii käsipõsildõ istut ja`mõõtlõt* Har; *lasõ käsipõsildõ* Rõu; *timä aia pääl nõatõli käsipõsildõ* Se **-põsili** *käsi põsili* käsipõsakil – Trv **-põõsakil**, **-(l)le** *-põõsaki|l* Lai SJn, *-le* VJg, *-lle*, *-lle* Kod Plt KJn; *-põesakille* JMd käsipõsakil *tüdruk on käsi põesakille laua pial* JMd; *õled rinnuli aseme piäl käsipõõsakille* Kod **-põõsiki|l**, **-(l)le** *-põõsikille*, *-põõskil* käsipõsakil *mes sa vahid siäl käsipõõsikille*; *issob käsi`põõskil*, *käsi`palge all*, *noron ja muren* Kod **Vrd** käsipõsikil(e) **-päidi** *kätega*, *käte abil* Eks *mei`ennemi*, *millas`auku`leibi`teimme*, *ludistand näd käsi`päidi vajutaess* Kuu **Vrd** käsipidi

käsi|raha kauba, kokkuleppe kinnituseks antud raha, tagatissumma, ettemaks *kui`saivad`kaubad kokko*, *siis peremies`andas`rupla käsiraha* Lüg; *joodi`kihldussi ning`anti käsiraha* Mus; *peremes kõis mind talvel sii`kauplemas tõi mool`leiska lina käsirahaks* Muh; *Pul`l o müidud, käsiraha käe Vig*; *makseti peremehele käsiraha`sisse*, *et ta`looma teisele ei müi* Saa; *Läind paaruni jutule, makst selle sada`rupla`sonna käsirahaks*, *soand koha kätte* Kei; *Noh siis on kaubad koos ja ma annan ühe krooni käsi raha*, *et kaup kindel on* Trm; *lihunik ošt`lüume, and kah käsiraha* Ran; *ku karust lepütäss, siss andass kah käsiraha* Har; *käsiraha käen ja sõss mõot tõõsõlõ - - sõss`mõiste kohuss kat`s käsiraha* Röp || fig *Käsiraha käes* (pruut rase) Kad; *mušu om niku käsiraha* Krk **Vrd** käeraha **-raud** metallist käepide *saha käsiraud* Ris; [tünder] *puust, vitsad peäl, käsiraud`kõrves teene teenepool* Juu; *käsiravvaga teed uks`lahti* Kod **Vrd** käeraud **-rätt** kääterätt – Har Lut *Mulgu`te`ti käsirät`i`vijri`sisse* Har **Vrd** käerätt

käsis *käsis* Lüg Jõh, spor Sa, Phl Aud Ris Ann Pai

1. *käsil*, teoksil; *pooleli, lõpetamata tüõ käsis* Jõh; *kaheksakümmend viies [aasta] käsis; maja oli käsis* Jäm; *meil`sahkamine käsis; See raamat oo mul alles käsis lugemisega* Kaa; *mul oli kala tegemine käsis* VII; *rutt tüõ käsis* Ris; *kui ilm vihmane oli, oli`jälle änamasti niidu tüõ käsis* Pai **Vrd** käes

2. *käepärast, tarvitusel`Sõisu`riided - - nied ei`õlled igapäi käsis* Lüg; *kaš lääb rekise kui moigistad, muu loom põle na käsis ka mette,`kaši änam`sinna`täanna viiatse* Aud

3. *käsitsi kõik rehed tulid käsis`peksta, ega masinad põld* Ann

käsi|sang *käepide`kohver [on] suur kašt, käsisangad ots* Tor **Vrd** käesang

käsise *käsise* Jäm Khk Kaa

1. *pooleli tüõ jähi käsise* Jäm; *pulma jutt jähi käsise`jälle* Khk *Jutt jähi käsise; Tööd äi saa käsise`jätta* Kaa

2. *käsile, teoksile Oome vetame õlleteo käsise; Naised vetsid kangateo käsise* Kaa

Vrd käsile

käsisema *käsisema* krigisema, sahisema *nii vähä vett et riivib paadi`põhja mis kivid käsisevad* Var **Vrd** kädsisemä

käsissutte *käsis(s)utte* *käed vastamisi, käest kinni nüüd akkama käsissutte`maadlemaie kumb on tugevamb; käsissutte`kõndisvadki, käsi käsissutte* Lüg **Vrd** käsistikko

käsistama *käsistama* käsiveskiga, käsikiviga jahvatama – Aud

käsistikko *käest kinni käsistikko`mähjiti`ringi* Vai **Vrd** käsissutte

käsi|süld a. pikkusmõõt: kõrvale sirutatud käte vahe *siis oli `määratud ka mittu käsi `süldä `täüdüb igä laps `päiväs [võrku] kududa Kuu; [kalavõrgul] iga kivi `loŋga vahe puolteist käsi `sülda Hlj; Köisi ja ohjanööri mõedeti käsisüllaga Han; köis on kaks käsi`sülda pikk Ris; Poes kui köit mõni mees õstis siis mõetis kõik oma käsi süllaga Trm; käsi süld oli kuue jalane Lai **b.** mahumõõt metsatöödel `mõisa `metsast sai [puid] käsi `süldadega Kär **Vrd** käesüld, käsisüül **-süül** = käsisüld loherüsil on sadakaks kümme käsi`süüli maa`aida; no käsi `süüli sie on mere `süüli -- `viie `jalgane Vai **Vrd** käesüüli **-tahk** ihumiskivi käsi tahude pääl sai `kirvest ihuda; vanakurat kõik saab aga `naiste`rahvale käsi `tahku ei saa, kus nuga ihub. ihuvad `pliita pääl ja liepae pääl Lüg **-talgus** väheste osavõtjatega talgud Siss ku vaja `ol`li kangast vanutada, kutsuti külast ka inimesi appi, mehi või `naisi või, `tehti `seuke `väike käsi`talgus Hää **Vrd** käsik*

käsitama käsitama Kos KJn, -ämä Kuu Juu Se

1. kasutama; käsitsema Kas sa oled käsitänd minu `kirvest; Eks `kinniste `silmiega `verku old `palju paremb käsitädä, ei mend tamps `silmaid `ninda segamine Kuu; Sii mõni kraavikaevja, ei mõista viil labidatki käsitada KJn

2. puutama, katsuma midäs `läksid sidä käsitämä Kuu; kaess, võtt kätte, käsitäss pääle, seto saa ai muido kaiaki, kui `käega kump Se **Vrd** käsitlema

3. (kätsiti) töötama võta käsitädä nõnna et, kääd nii väsind nüid Juu; perenaene käsitab sial kedagi teha Kos

käsite käsite Phl Rid Kod kätsiti ei enam ei aka käsite rest `peksmä Kod **Vrd** käsi¹

käsi¹ käsi|ti Tür Plt Krk kätsiti käsi¹ sai `niita Tür; käsi¹ `kisti linad ära; `rätsep `õmles käsi¹ ja masinaga Plt; lavva lõigati vanasti käsi¹ Krk || käsi¹pidi käsi¹ kakeluss ku käsepidi kisuve Krk **Vrd** käsite

käsi² käsi² käsi² käsi² käsi² inimene Pöi

***käsitlema** da-inf käsitleda, (ma) käsitle Muh; (ma) käsitle Se katsuma, kätte võtma missa kassist käsitled seda viletsamaks ta jääb; põle vana inimest nägemas mitte siis käsitlevad `jälle `kassi Muh; `käsitelgu_? mis sa tah käsitlet Se **Vrd** käsitama

käsitsa kätsiti `sirpidega `leigati käsitsa, käsidega Jõh

käsitse, käsitsi käsi|tse R L Ha Jä ViK Trm Krl Rõu; -tsi VNg Lüg Jõh eP M T, -dsi Plv

1. käte abil või jõul käsitse `leigati `viljä Kuu; verk oli `argis, nied sai käsitse `kuotud Hlj; mina tegin kahed `kardinadki käsitse `akna ette VNg; eks käsitse ja näppudega `õmmeldi, vai siis `ennevanasti `mašsinaid oli RakR; käsitse sai kõik `niitada, `luogu sai kõik käsitse võttada; kätsiti `laua saag (palgist laudade lõikamiseks) Lüg; villad keik kaariti kätsiti Khk; me rabasime ju rehed kätsiti puhas Pöi; ehk soab kätsiti kaost vett kätte Muh; ma `õmle veel kätsiti Emm; meeste `kapsolid need said kätsiti kujutud Rid; niit oo `kahte `moodi: kätsiti niit ja ooste masinaga Kul; käsitse lõigati [rukist] Mär; Kätsiti_mte jõva, aga vjõnnaga `tõmbavad küll puadi üles Khn; `enne `põlndki masinaid, kõik sai kätsiti ää `tehtud, rukkile tuli koa kätsiti kallale `minna Kos; käsitse kõik lahutasime sõnniku laiale JJn; võrge on kätsiti kieratud pael Sim; kätsiti kaevatud [kraav] Kod; `eemalt (ennemalt) lõigati kätsiti pal`gid `lõhki Äks; niid ol`lid kiik maasepä `tehtud, kätsiti `tehtud poha niid naalad ja konksid ja inged Vil; kätsiti iki külveti poha lina ja egat ütte Trv; kõblast ennevanast es ole, `kapstid kätsiti kohendit; no `vasta `tormi [sõuti] kätsiti,

tormi sehen Ran; jõoluss `olli mul kaits `kaalu `linnu käsitsi ärä tettu Puh; vanast `koetiva käsitsi `mitmõsugutsõ `rõiva, nüid ei ole `keträmist ei kudamist kah Võn; käsidsi ol `niitmine Plv; k ä s i t s i - j a l u t s i inimjõul sa pead käsitsi-jalutsi vädama `kõiki [tuulikus] Põi

2. kätega, käsipidi süda `kargas täis, kas mine käsitsi kallale Khk; Sõnast ei saand küll tormas käsitsi kallale Pha; `enne vadisid mud'u sõnadega, `viimeks läksid üsna käsitsi kokku Mär; kahe aralene ar̄k oli [rehe ahtmisel], käsitse ei ulatand Amb; sa ei räägi mitte `suuga, sa räägid käsitse VJg; Kiskusivad nii, et õlid kõhe käsitsi koos Trm; kas tahad süllitsi või käsitsi akata KJn; akkave kätege `kiskleme, käsitsi kokku lääve Krk; mi läämi käsitsi kokku San || käekõrval kui pal'lu na miu `poiga püüsiivä, aga `jummal ois tedä käsitsi; `jummal om `õkva käsitsi minu avitanu Puh

Vrd käsides, käsil¹, käsildasa, käsilde, käsildes, käsildi, käsilese, käsili, käsilt, käsiltse, käsis, käsiti¹, käsitsa, käsitside, käsitsikku

käsitside käsitside T Plv Röp käsitsi nüid ei `võeta enämp `kartuli ka käsitside, kõik masindega Ran; mia olli `tütrukene, siss näi käsitside rehe `pesmist Puh; `tüt'rigu `laotiva sitta, käsitside `laotiva Nõo; `villu [vatkuti], kui käsitside kraasiti Kam; ennevanast ummõldi kõik' käsitside nõglaga Ote; rüä_pessetivä_käsitside; käsitside rabati `rõivalina[?] Röp

käsitsi(k)ku käsitsi|ku Kam Ote, -kku Kan käsitsi a. rehi `pesti käsitsikku; me kudasime käsitsiku `kampsuni Kam; siss kõik käsitsiku `tüütedi Ote b. käsipidi mehe_lät'si_käsitsikku kokko Kan

käsitsile käsitsi noja-h, kõik käsitsile [õmmeldi] Plv

käsitsi|masin käsimasin – Trm Krl käsitsi [lina] masinal õli üks jäme trul'l all, kaks peenikest üleval pial Trm

käsitu käsitu Kse Amb VMr Sim, g käsitu Jäm Mar I Plt KJn Trv Hls Puh Nõo, -ma Lüg Khk Rei JMd; käsitü San; käs|du, g -tuma, p -dundu Kuu

1. käteta käsitud ning jalatud elavad ko Jäm; mis käsitu inimine teeb Khk; käsitumaid on küll olemas, kel käää ää JMd; üks käsitu, teene jalutu Plt

2. fig saamatu, oskamatu; jõuetu ää ole nii käsitu Rei; ma ole täna üsna käsitu jalotu Mar; üks vaevane käsitu tüö Amb; nõnna käsitu sie tüö mul täna, ei taha `minna `ühtigi Sim; ku ma nii käsituss jää, et pal't sängin pikäli ole, kes miu siss siin viil putup vai säeb Nõo

Vrd käetu, käsiti²

käsi|tund käsitu|n taskukell – Krk

käsi|töö näputöö, meisterdamine `meie `Liide tieb `palju käsi tüöd Vai; `kangakudumine, `vardakudumine, nee on naiste käsitööd, - - sepatöö see on meeste käsitöö Jäm; ta es tee väljatööd mette, ta tegi käsitööd; käsikivid o oma käsitöö Muh; käsitööd tegi iga mees talupääl Saa; teevad peenikesi käsi `töösi, `õmlevad ja teevad rät'ikud Juu; naesed tegid vanast käsitööd, riiet `sel'ga Pal; Mi_tei innevanast käsitüü ja koi kõkkõ viimäst Urv; A mood'o tet'ti kõik' nüu_puu tüü_ ja kõik' nüu_tõõsõ_käsitüü_sõss ku_lina[?] är_sai_rabatus Rõu; tütarlatsõl pidi olõma käsitüü iks nõppa vaihhõl Plv; a ma es olõ_joht käsitüü pääle nii välle Vas Vrd käetöö -tööline käsitööst elatuv inimene säääl (külas) õlid kõik `niisikesed käsi `tüölise inimesed Jõh; need mehed oo käsi`töölesed, kis sedäsi puu tööd tegevad ja,

sellel põle `põldu ega kedägist `ühti Mar; kas ta on kohalene (talupidaja) inime või on ta käsi`tüoline Koe; need käsi `töölised olid nigu `uhked, pidasivad `endast `rohkem lugu, et nemad nigu `antvärgid `rohkem, nigu teistest paremad Lai; vanast inemise[?] himostivva üks paəsi pääle käsi`tüulise nimme, et sõss timä sai parõmbide teenistüse `kohta Ráp || käsitöö tegija ei ma põle suur käsi`töölene old `ühti Rid; üks naeste rahvaski ole käsi`töölene Juu || a tuu käsi`tüuline (käsitöölisest) poig pet`t esä nii är[?], et toolõ tõõsõlõ pujalõ kes kodopoig oll, and mõtsa mant veerekeisi Rõu Vrd käsitöönik **-töönik -tüünik** käsitöölise üits käsitüünik ollu, liinan tennu puu tüüd Ran **-vang** käepide vikati käsivang; `üüvli käsivangad kase pahass testud Kod Vrd käevang

käsi|vars 1. käsi õlast randmeni mul `endal `muudku `aigetavad käsi`varred, `muudku mudi `tõisi Lüg; kukkus puu `otsast maha ning käsi varre koht `katki Ans; käsivarre kõverdus Khk; käsivarre nukk (küünarnukk) Pöi; Ree ais `võeti ikka kena käsivarre jammune; `Toeta mo käsivarrele Rei; mis veljed olid [pulmas], nendel tõmmati [punased paelad] käsi`varde Lih; mo tädi käis ikke, kot`t oli käsi`varden ja tegi sukka kui käis Juu; käsivarre jammune Hls Vrd käevars

2. (esemete osa) **a.** püstpuu voki pingis, mille külge kinnitatakse koonlalaud või takuhark käsi vars pannasse oki `auku, laba käsivarre `sisse ja akatasse `ketrama; taku tort o argi `otses, ark o käsivarre sehes Muh Vrd käsipuu **b.** oherdi pea – Mus Krj **c.** kinda pära ja pöidla vaheline osa kui akkad `pöidla `auku `laskma, siis `ütled: käsivaars pikk küll juba Rid; all oo `kenda loom, siis o `kenda käsivaars ja siis oo põial Mar

käsi|vikat a. vikat käsivekatiga natuke `noksima Rid; käsivikatiga oli niit Äks **b.** rauts rähäga `tõtsime vilja etesi, vikatiga `antsime jurika `pihta, `pisse käsi vikatiga [rukkilõikusel] Tõs; käsivikahtiga niideti `tõugu Se

käsi|vilust -vilust ajaviiteks pisukene laps on vahest ka üvä `jusku käsivilust; `eiga mina senest (tööst) nüid `palju `uoli `eiga `püüa, on ka nigu käsivilust VNg **-võrga** käsivõrga käe ümber keritud lõngakogus – Lut **-välme** ümber ühe käe sõrmede keritud lõngakogus Niid`se mähit`evä `võtmise `aigo `ümbre käe käsi`välmehe ja kõõdet`e ots `kiinni[?] Ráp Vrd käsivärm **-värm -värm g -i** Krl Se; **-värme** Vas = käsivälme käsi`värmi keri [kerale] üte kotussõ `pääle Krl; ku `ümbre õss pöörä[?] kerrä[?], sai käsi`värmehe Vas; `sjoo lang oll käsivärmih; keris[?] no käsi`värmi õnnõ Se **-värmik** kom käsivärmikuga (vöökudumisriist) – Se **-õng** õngpüünis (peam tursapüügiks) `Turssi `püütsime käsiõhõnega, rauast õrs oli, teine suur tursaõng nõõriga teiss `otsas Pöi; enne `ollid käsi õhõjed, puu lüsi `olli, nõõr `olli `ümber löõ `neotud Muh; `turski `püüti käsiõhõnega Rei Vrd käsiõnges **-õnges -õnges** = käsiõng Käsiõngest üüta tursapüüssiks Emm

käsk¹ käsk g käsu VNg eP(ke- Mar, k'a- Khn) eL(k'ä-San Har Se, k'a- Rõu Vas Se; kešk Lei), käso Lüg Jõh Mar Kul Vig Ris Kod, käsü Kuu Har(n käšk) Plv Vas Ráp; `käsku, -o, -õ g käsu, -o Vai

1. range korraldus Laps pidi alade `käskü tegemä Kuu; käsk on käind, piäd menemä; `kange `kaulane ei võtta `käsko `kuulla ega `kieldo Lüg; külakubjas `andas `käsku Kaa; Valla kassakas -- vädas `käskusi laiali, tõi käsu inimestele koju käde Pöi; `õhta `anti käsk kätte ja omingu pidid koedu `aegas läin olema Muh; käsk on vanam kut käsu `andija Emm; tä ei täiidä `miskit `käsku, kas sa siis kässid või ei kässi Mar; ole köin `mõisas töös küll, `toodi käsk ja muudku mine Tõs; vahest ikka `anti kasud `välle et `tuõrõsi `pähkli ei tohe

korjata Khn; `ańdsin talle kásu kátte Saa; arakas kádistab, siis tiad, et `antakse kedagi `kásku Ann; õli `irmus kásu `táit'ja laps; ma en taha tõese kásu all `õlla; [Eeva] võt' `õuna õõnapuuss üle kásu Kod; kásuvastane ta on, ega ta `kásku ei tääda; ta tñj alati kásu `vasta MMg; ka ta `kullep `kásku Trv; om joba kásu `kájä (kásutáitja); kásk iki kásu páäl (palju kohustusi) Krk; kasak - - kańd `káske lak'ka; obene om kah sõnaline, kuuleb `kásku; sita ádá om ullemb ku kroonu kásk Ran; mia siu kásu `perrä ei tñj, mia tñj nii nigu mina taha; kásk om vanemb kui inime, sa piát `kásku `táitmä, kásust sa kõrvale oeda ei saa; lastel áá mñil, `táitsivä emä `kásku `joosten Nõo; mis kásk `káskis, sedä tegi KodT; riigi puult om tu kásk ant `vällä Har; ma ańni `kásku `t'surõlõ, et toogõ mu vili är^o Vas; kae^o, nüüd `ánti tii `säädmise kásk kátte; vanast o'li `mõisniki kásu^o, pidi tegema ja `kullõma Se

2. sõnum, teade; kutse `saadab `lapsega `kásko järele `einamalle [et tuldaks sööma] Lüg; `saatsime káso. et siis `laubäs koeo `tulla Ris; ma saadan `talle kásu järele, et tulgu nüid `meile Juu; `saatsid `mulle `kásku et õde on surnd JJn; isa `saatis ühe tiumeega (mehega) `kásku, et toogu tüdruk `leiba jarel Ann; ei lasta siált ilmass `seie `kásku `tuuma Kod; sis `Káárdi peremis tõi `kásku, et pisuánd on nende söõdi `piäle maha kukkund KJn; siit `viiti surma kásk: tule `vaateme, et sõsar om `surnu Krk; perenaene võtt kásu `vastu Hel; ega surm `kásku ette ei tuu Nõo; ja siss `o'li prove-sseril ka sääil kásk perän [kiiresti artiabi andma tulla] TMr; s u r m a k á s k raske haigus, põdurus, elulõpp ligi Ái arstid ta aigusest jägu saa, taal surma kásk kää Pha; sorma kásk on kεε, ái pole kaua änám elada Käi; täl um jo^o surma kásk káehn Rõu

3. ristiusu moraalnorm `kuolis `lapsed õppisivvad `káskosid ka Lüg; `kateki-smuses oo kásud sihes Tõs; abielu ei tohi rikkuda, kuues kásk `keelab Nis; sie tieb kásu `vasta, eksib kásu `vasta VJg; `aabatsin on jumala kümme `kásku; jumala kásu pidi páän olema sul; koera poesi káánivä nuu pühákirjä kásu `ümbre, `ütlivä esimene kásk `o'li `ernevardest, tõene kásk `o'li tõvvukõrdest Nõo; pal'oss noid `õigiid om, noid hüvvi, kiä jumala kásü `perrä `joudva^o ellä^o Vas; Ütstõ-iskümnes kásk: võta kost saat Ráp

kásk² → kásik

káskija tgn < káskima Vaadad sa, kus mul `keskija väl'la tuli Kaa; mul ea `olla - - ise `káskija ja töötegiija, pole teist, kes taga aab Han; ju need `káskijad oo kõik pahad Tõs; kas sea meo `káskjä oled Saa

káskima `káskima Mär Vig Ván Tor K(-mä Juu) I, `káskima (-mä) R(`káske- Kuu Hlj Vai) S Lá Mih Tõs Tor, `kássima Tor Ksi; `káskma (-s-) spor L Vil, `káskmä (-s-) Mar Vig Khn Kod KJn M(-me Hls Krk) T V(k'ä- Har, `k'a- Rõu Vas), `káskma Kse Tõs Ván Hää, `kás- Plt Kan, `kes- Lei; `kásmä Khn; (ma) káse(n) Nai Jõe Pär Hää Saa Juu Kod MMg Áks SJn Vil eL/kese Lei/, kásse- Áks Ksi, kási(n) Hlj RId Emm KuuK Koe ViK I KJn Krk, kássi-, -s- S L K Trm MMg Pal Lai

1. korraldust andma, nõudma, kásutama, sundima `Kuera `kássä, kuer `káske saba, saba `ütleb `karvad `kargaga ise Kuu; mina ei `jõuva `ühte `puhku tädä `jonkida egä `káskidä Lüg; `kange `kaulane jo `lapsest `saate: midä kásid, ei tie Vai; teist keela, teist kássi, `káskimine_p `aita ka mette Khk; kui kástasse, siis tule Muh; Kutsumata tulid, káskimata mine Emm; kásitasse söömälaua taha `estoda Mar; ega mind kássi `keegi nutta, ma isi nutan Mih; Mia `kásti `teitele `üeldä, et ruttu võrgu `randa lähäte Khn; Kássi isi, ma olen teda juba mitu `korda `kássind Tor; Parem isi ára tiha ku teist kásta Hää; sinu `káskes ma

`vällä_i lähe Saa; ma `käskisin `poissi, et too obune ära Juu; ega mina käst teha sind, ise tegid JMd; isa `käsis pojalt oolega õppida TÜR; ei ole mina kedagi `suündind ega `käskind VMr; ilma `käskmätä minä en tee; kui on kästtud, piäd tegemä Kod; õpetaja `käsis lugeda Pil; nõnda `kästi mut tetä; mea `kässe temät ruttu tulla; är kästä kedägi Krk; mehe tulliva ulganiste `sisse ja `kästi, et pane süük ette Ran; sa ole vik's poiss - - tii esi ilma `käskmädä, ärä `käskmist `ooda; sa_i mõesta tõist `käske, ei mõesta esi ka tetä Nõo; siss käsnuva Juhanil ärä `tarre `minnä TMr; käse sa_siss tedä, ta mu_ `käskin ei lähä?; tu om nigu `kästää, midä vaia om sa piat minemä vai tegemä tuud Har; kas sa käsi? (käskisid); ma_käse sinno tarõst `vällä ku kullõ_i Se || (parastuse, etteheite või kahetsusena) ken sinu `käskis `tulla Vai; Kes teda `käskis `kaibama `minna Põi; Kis sind kässib minna Rei; kässib `lasta nii `peene aaveldega [suurt lindu] Noa; kis `käskis `anda püksid naese `jalga Mär; Oh sa `põrguauud, kas ma sedavisi kässi sul tetä; kes täl käsep nii pal'lu `lat'si ilma `tuvva Nõo; kas ma no ni sul käsi Har | `Suure peregä `käskeb `olla (peab olema) igä `süömist `lauale `panna ka Kuu | käse või `käskmada, ega ta_i tii iki Trv; ka sa_käse_vai `kaskmada?, ei_tii tuust panõ tähele Rõu

2. lubama; soovitama `kieleti `vällä, sedä ei `kästtud `kellegi `enjadä Lüg; kuhu ma `ilma `käskimätä lähän, ku ei `kässä Vai; kõrva `pihta_p `kästa `lüia Khk; Kingitud obuse suhu ei `kästa vaadata (kingitust ei tohi arvustada) Hää; neid (nõgeseid) `kästakse korjata sui ja `talve `antama kanadelle TÜR; `ilma `kästakse `õhta `kiita ja aset omiku Pai; tämä käsk minuda, et käi meie õvves läbi Kod; ta ei käsnd mind `rääki KJn; `lönti ei kästä loomal anda Krk; ütsindä ei kästä `mõtsa minnä, iki kate-kolmekesti Ran; viha ei kästä petä? vihaga ei kästä `päivä `luuja `laskõ minnä? Har; edimäist kaupmiist ei kästä `põlgõ? Vas; mul kästä äs üldä? Se

käskjalg käsk-, käsk- eP eL(k'- Se), `käskü- Kuu, `käsk(u)-, `käsko- Lüg, `käskö- Vai käsu- või sõnumitooja tama on `käskö`jalga küll, aga ei mend Vai; käsk jalg on see kidast paigal `kästasse `seie ning `sõnna Khk; vahimes oo valla käskjalg Muh; kes `mõisass (mõisast) and tüümehile `käsku, sij kutsuti käskjalg Kod; vallamajah tu üldäss `käskjalg Se || käealune `pa-tnoo-sik and kivve ja savvi kätte pottsepale, ta ei ole esi `meistre, ta om käskjalg Ote Vrd käsik, käsilane || fig `aiguss om surma käskjalg Krk Vrd käsiline, käsumees

käsn käsn g käsna eP(käsen Rei; käsn Hag), käsnä Mar Mär Tõs Khn Juu Kod KJn Kõp hv eL(k'- San Lei Kra; käsn Pst), `käsn|a VNg, -ä Kuu Lüg; n, g `käsn|a VNg, -ä Lüg Vai; käsen M T Plv Räv Lei(k'-), käsin Rõu Plv, käsõn Vas Se(k'-) Kra(k'-), kässen Rõu, g käsnä

1. a. parasiitseen puudel ja kändudel; kasekäsn `Lapsed `joonistavad `käsnä `valgele külile Kuu; `käsnad on `piened puu `külles `kopsiga `muodi `ümmärgused; pudeli `korgid on `käsnäst `leigatu Vai; puul käsnad, kuivad, kut oleks obuse kabi olevad Jäm; mäda puu küljes kasuvad käsnad Khk; käsn puu juurika peal, see ütse kõbjaseks Jaa; Puude `kül'ges kasusid `sõuksed `seene `moodi, nee `üüti `käsnadeks; Vanast korjati `käsnu, keedeti tuha leeltse sihes äe, kolgiti `pehmeks ja kuivatati äe, see `üüti käsna `parkimiseks Põi; kasedel ja leppel kasuvad ned käsnad Mar; leib kõba nagu käsn Kse; käsk on käsna kasvataja, kohe käsna unik Vän; käsn on `rohkem mäda puude `külgis Ris; aru `kaskedel ei õle `käsnasi Iis; vana inimene ku käsen Trv; peß kõeva käsnäst Hel; seo kõo küllen um pal'lo `käsnä Rõu

b. korgitaoline materjal – R `vergu küles on `palju `käsna VNg; `aili `verkodel on `käsnašt `pullud; oluve `vaatile `panna `käsnađ; lüö se `käsna kovemmast Vai
c. (töödeldud) tuletael käsna pire `pandi kivi `pääle ning siis tapeti tule raavaga. siis kirg läks käsna `sisse; käsna `otsa `löödi tuld Khk; käsna `tehti taalags, pargede ja, et ta tuld võttis Käi; kasel o kõhjas, `remblel käsna Rid; `käsna saab kännu küllest, võtab tuld `kinni kui raiutakse Mär; käsnaaga saab tuld raiutud Tor; käsnaaga `võeti vanast tuld Juu

2. pahk, väärmoodustis puu küljes; mügar käsnađ, nendega vaeotati `pasi ja `seoksi `asju, obustel ja Tõs; käsnašt raiuve `vällä, teeve `piipu, käsna om puu Hls; kõjo kül`len kasvava tagel ja käsen Kam; kõol kasuss käsnađ `kül`ge, mõni [viis] piipsepäle, tuu tek`k `piipõ jal Har; Käsnađ oli` hõorigu` muna` puu küleh, käsin oll läbikasunu` Rõu; käsen -- noist tetäss puu koppõ, vanast tette puu `liudõ, [need] ei `lahkõ` Röp; vanast lõigati `saega tu käsõn `maahha, tetti liud, lihaliud, lihha sääl raoti seeh Se || kärn `käsnađä `marjad; `õunal on käsna `küljes Lüg || (õuna)pabul va apu ubina käsen; käsna om jo otsan Trv Vrd käsnađ

3. nahapinnast kõrgem moodustis: soolatuugas, sünnimärk jms Kui (kuiv) käsna kaela peal Kaa; loomal kasuvad `siuksed `korpes käsnađ, kõlgub `kül`gis Vän; Käsnađ tulevad siis, ku `sul`gi põletab, minu vanemad `kül`sid kurjasti, et ei tohe `sul`gi põletada Hää; `akna igi `aitab veel käsnađe `vastu; selle lehmäl ol`lid kikk nidad `käsne täis Saa; kivi kamm (kammeljas), nagu suured käsnađ, nupud `sel`ges Ris; `luamadel `kasvavad käsnađ kõhu `alla VJg; mõnel [lehmäl] olid nidad `kärnas ja `käsnađ, suured käsnađ külles Lai; käsna on pialt `kat`ki, `immus verd `väl`la Plt; soolatuugas om `siante käsna Pst; esäne käsen, karu om kül`len ku abe; `käsnađ lastass einä ritsikut `salva ja jõhv kõüdetss ümmer Krk; lehmä udar om `käsnu täis; käsnađ `kaove kohe ärä kui `pääle `pikse`vihma neile väräti `pulke kül`lest vihma `tilku `pääle paned Hel; ihu `pääle vahel tuleva pruuni käsna -- ja om `süüdimisest oleman; käsnađ olna õnn, kui täl karva otsan om Ran; ku käte `pääle aeva käsnađ, siis opeti et obese kusega mõse, siis `kaova ärä Nõo; mõnõl lehmäl nisakõsõ hii omma` käsni täis ajanu; lasõ`ta käsnađ hainarit`sikal maha` `salva` Har; imäne käsna (palju pisikesi koos) Plv; olõvat õnnõ käsen ku esi ei näe Röp; `käsõn om hobõsõl vai lehmäl vai `hindäl inemisõl. toolõ kõüdetäss hobõsõhanna jõuh, siis satass`ar `maahha Se; kiä pedäjä kukka `korjass, tol saava` käsnađ Lut || oboste `jalgude `külge `kasvavad `käsnađ -- jalad `käsnađ täis Lüg; obosel om neli `käsnađ, egä jala pääl. edimesel päälpuul `põlve, tagumisel allpuul `põlve Krk || fig nahatäis `andis tääle ühõ käsnađ `jälle kätte. tea, mis tä täst taob Mar

4. kivi `võtsin käsna ja `antsin `talle käsnaaga VJg; oot kurat ma võtan põllu käsna ja silitan sul piad sellega Trm

käsnađ käsna|kas Khk Hää Rap Plt, `käsna|kas VNg, g -ka; `käsnađä Vas Vai käsnađohke `käsnađ puud VNg; see on nii käsnađas känd (känd) Khk Vrd käsnađ

käsnađe käsna|ne Khk VII Tor Hää Kos VJg Iis Trm Plt(g -tse), käsna|ne KJn Hls, `käsna|ne R(`käsna- VNg), g -se; käsna|ne g -tse spor eL(-dse Vas Se)

1. käsnađega, käsni täis mõni `sõuke käsnađe ning repetand puu Khk; käsnađe käed Hää; käsnađe kašk Kos; mõnel om käe sällä käsnađtse Nõo; lehmä nisa` omma` käsnađtse` Krl; `mäünü puu um käsnađe Plv || kärnaline `käsnađe `õunad. igä `aasta menevad `käsnađe(m)äst Lüg Vrd käsnađ, käsnađas, käsnađaline, käsnađedu

2. käsnast tehtud `vergo `kaarnad on `tohtosed ja `käsnäsed Vai; käsnäne kaušs Rõu
käsnas käsnane käsi oli `käsnas soola `tüisi täis Tõs
käsna|tõbi käsnätõbi veiste haigus – Se
käsnäk käsnäk Krk, g -u Puh Nõo Se
 1. kasepahast kausike mis käsnäst olli tett, õigati käsnäk. käsnäk_`sissi `panti võid,
 `räime, `paksu `piimä, leväkõrulist `putru Krk
 2. käsnu täis (olend) ta (hobune) vana käsnäk om; mis taad käsnäkut massa ai pidäminõ
 Seb || (õuna)pabul anni tälle ubinakäsnäkit Puh **Vrd** käsn
käsnäline käsnäli|ne g -se käsnane käsnäline ninä ja vigane Kod
käsnämä `käsnämä, käsnätä peksma mis sa täst `käsnäd. `käsnäb aga `piaie. mis `kurja
 tä `soole oo teind Mar
käsnä|purrei käsnä|purrei, - `purrõi g -purõja rohutirts käsnä `purrõi, peräjala? pikä? ni
 `kargass Lut
käsnätedu käsnä|tedu Nõo, -dedü Se käsnane täl om käe sälg kõik` ärä käsnätedu Nõo;
 käsi_m ar? käsnädedü Se
käspel `käspel g `käspli väike, äbarik, kängunud olend `väikene mijs nigu üits `käspel;
 `käspel om `väike ja `sände kehväkene Puh
käsp¹ `käsp¹ g `käspri San; `käspär g -i Var
 1. ”nui, millega palli mängiti” – Var
 2. puutõriist ange mulle oma käspert San
käsp² `käsp|er g -re (mari) `Käspred on mustad `vaargad, meil sii ei
 kasva - - sitikmust, `seuke on `käsp²; `Pärnu turul ma ole näinu, tagant `Pärnu naised
 müivad `käspri Hää
käsp³ `käspri puu, `rongis marjad piäl, [sügisel] punasõd, pitkäd lehed, `valgõd õiõd
 Khn; `mõises keedeti `kasperi `marju; `kasperi marjad on punased ja magusad Hää;
 `kasperi puud, neil om veked lehed ja punased marjad, nied on `kasperi marjad VMr
käss¹ `käss g `kässi Sa Mär/g `kässi/ Vig Kse Trv Krk San väike kidur asi või olend;
 jändrik puu, näss üks poisi käss on, kis sihand pisine `jumjas poiss on; [puu] ep lähigid
 `luhki, va igavene käss; kes ne kässid `luhki saab Khk; `Seiksed päässid kässid mis einamaas
 kasusid, nee luhuti irdeks; `Sõukest `kässi on sañt `saagida Kaa; Pisiksed männi kässid seal
 on, mehe `kõrgused Põi; loom ei saa `süia, jääb `kässi, nagu vad kässid teesed Mär; põrsas
 `kängus, nagu `väike käss Vig; sel õunapul on igavesed kässid otsas Saa; `kartula ku kässi,
 `kässi `kiskun Trv; õun om kokku kueunu ku üits käss; Pane `kaale kah supi `sissi, nemä
 `sääitse kässi om, aga tõises maigus iki Krk **Vrd** kässakas, kässik¹
käss² `käss g `kässi pootshaak `ül`geküt`t varitseb käss kää, kässiga lööb Jäm
käss³ `käss g `kässu kont anna `soole kaila kässu `pihta Khk
käss⁴ → kess¹
kässakas `kässakas = käss¹ männa kässakad [soo] pial, pisi tilluksed äda männad Kse
kässi `kässi| Khk M, `kässi Saa kängu; kägarasse, kõssi `kässi jäänd [kasvult] Khk;
 loom ei saa `süia, jääb `kässi Mär; soe venitab loomadelle muñnikof`i `väl`la, kül`m
 `tõmmab kokku `kässi Saa; temä (vananimene) om `kässi ärä jäänu Hls; Seene om ahjun
 eige kässi kujunu Krk **Vrd** kässu

kässik¹ *kässik väike, hädine olend si vanamis on kui üks kässik, mis sa sita kässik kua virised - - mina sind ei karda Sim Vrd käss*¹

kässik² → käsik

kässin *kässin = kässis ka mea ole kässin Hls*

kässis *kässis Lüg Khk Kse Han Saa, 'kässis Kse KJn kössis; kängus; krimpsus laps ei 'kasva, 'sõisab 'põnnis, 'kässis, 'kärllis; vanus kisub kokko - - 'sõisab 'kässis ja 'kössis Lüg; viherbu oo ko 'seuke lehe puu, 'kässis kasub, ega se suures kasva Kse; Põrssas oo na 'kässis ja 'kännis Han; väikse 'kässis muunikot'iga 'oinad 'õelti õhe munaga olema Saa Vrd kässus*

kässu *kässu Jäm Khk Krj, -o Kod kängu; kössi vajub lava (laua) 'kandami all 'kässu Krj; eks tä õle 'kässu jäänud, õtsete käib Kod Vrd kässä*

***kässuma** kortsuma ää 'kässund - - paper Khk Vrd kärssuma²

kässus *kössis, kăgaras; kortsus 'kässus paper; Istub nii 'kässus istme pääl kut oleks 'kässus ess Khk Vrd kässis*

kässutama *kässutama kokku kăgardama lõhja tuust, noh kogu kässudut natune 'lõnga, see pole kera, pole viht; ää kässudut paper Khk*

käste *käste g 'kaste taelatükk – Emm*

käsu|alune *alluv, käsutäitja tegin 'erraga 'kauba maha, nüüd õlen tämä käso alune, 'tienin 'erra all Lüg; kui sa käsu alune oled, siis sind sunnitase Khk; alamad on ülema käsualused Juu; ei taha enämb olla tõise käsualune Trv; ku sa tõise pereme teräk olet, sis olet ku poiiss tõise käsualun Krk; ma le tõese käsualune, ega mul ei ole oma 'kăega võtta ei 'anda Nõo; kas ma_su_käsualunõ olõ Har; ti olõt ka käsoalotsõ? Plv || käskjalg – Lüg Iis -**andja** käsutaja, ülemus; käskude vahendaja, käskjalg *pootsmañn on tüürmanni 'järgmine, 'matruste käsu 'andja Jäm; käsk on vanam kut käsu 'andja Emm; 'enni olid ikke valla talitajad, nüüd oo igast perest üks käsu 'andja Mar; vanast 'olli käsu 'anja kasak, aga õege vanast üteldi käskjalg Nõo -**kiri** kirjalik käsk või teade valla vahemes kes köis käsu 'kirju 'viimas laiali Aud -**käija** käsu käija käsutäitja – Krk -**mees** käsu miis käskjalg – Vas -**närija** ir leerilaps 'Lieris 'käijate 'kõhta 'üöldi 'enne 'pilkest käsonärijä Lüg**

käsutama *käsutama VII Lai Plt Pil Ran Nõo, käsütämä Răp käskima, käsku andma ülemus käsutab ehk kässib sõeamehi uutsinat teha VII; käsutas obustelle sõõgi 'juure võtta Plt; peremes käsutand 'poissi 'metsa agu tegema Pil; [küüditamisel] mugu käsutedi inimese suure masina pääle Ran; ma pia esi 'tiidmä mes mä tjj, kas tõene jõvvap miu käsutada Nõo; valla kasak om käsü 'täitjä, käsütäijä Răp*

käsu|täitja *mis se 'tienija muud on kui käsu 'täitja Vai; käsu 'täitji, kăstaste midad tiha, se täidab se käsu kenast nobest ära Jäm; ega mia ei ole siin mõni otsaline, mia ole pereme käsu 'täitjä Nõo || sõnakuulelik õli 'irmus käsu 'täitjä laps Kod Vrd käsu|käija, -täitlik -**täitlik** sõnakuulelik *Vaada poeg, et sa siis eese levavanemate vastu ee ning käsutäitlik oled Kaa; käsu 'täitlik laps VII; üks käsu 'täitlik inime Juu Vrd käsutäitja**

käte|narts *käterätik vanast kutsuti ikka kätenarts ja 'palgenarts Muh -**pealne** kätetööst elatuv, palga-, päevatöoline Üks käte 'păalne inimene on, maad ega midagi põle Hää -**pühitav** kăterätik kătepühitava koht olli kőõgis naala otsas; pannin kătepühitava katekõrra kokku Saa -**ramm** kătejõud, -tõõ Kivide koristamine tuli keik puhas käte rammuga teha Kaa; [pesu pestes] pange kăte 'rammu kah, mes te 'sijpi niipal'lu 'raiskade*

Nõo **-rätik** `silmi rätiku` üelda kätte rätikust ka Jõh; Käte rätik on jälle must Põi; nüüd noorematel o käterätik, me `kutsusime viel ika` palgenarsuks; käterätiku varn Muh; käterätikud ikke oo, kellega `kässä ja` silmi kuivatasse Mar; käterätiku riie oo neljä niiegä Tõs; käterätiku või silma `riide kangas Aud; `Kesmeste takudest `tehti `kanga lõnga, palaki ja käterätiku Hää; Käterät'ikud `kooti mureldi`toimsed Amb; pruudile `anti ikke kätte rät'ikuid ja `peoga `villu VMr; [tuliste leibade] `pääle `lautan siis - - `puhta käterät'iku Äks **Vrd** käterätt **-rätt** käterätik `ennemalt olid rätikul ja käterätil `narmad ots Mar; kodus pienikesed takused käterätid VJg; minä ölin pruut` kui kodusin niid käteräted Kod; käterät't vanast kutsuti suu rät't Krk; käte rät'tele `aetass pilu palistuss `veerde Puh; ku käterät't om `ritsku `pantu, om ridsun, siss om ta iluss `sirge Nõo; käterät't om siin, kuivata käe ärä Ote; laasikanõ vee (lõim) ol'l ja ot'ikanõ `sissekoe, saiva`käterät'i Plv; vanast viil mõni käterät't ol'l, kässi pühästi põlle `sisse Vas; `hulpõ? ja kadrikõ?, tetti `hammõ `kül'ge ja käteräti `otsa, `koetu `sisse Röp **Vrd** kädis-, käerätt **-sõda** käte sõda (jooksumäng) – Kod

kätetu kätetu Jür, kättetu Kuu käteta, vigaste kätega `Rannamies jääb kättetuks, `laevamies jalutuks Kuu; Kätetu, jalutu, jõuab lakke ülesse = suits Jür

käte|töö 1. füüsiline töö, vaevanägemine; töötulemus käte `tööga toidab isiennast ning oma pere Jäm; Nee raavid ja kivi aiad oo keik mu eese käte töö Kaa; see (veski) on oma kätetöö, oma tegu Põi; kui minu käte tööd änam ei tarvita, tuleb siia suur sõda Mih; ta teenib oma `leiba omale käte`tööga, `kümne küünega Aud; mete kätetööl on ika oma lõpp, ei see igaveseks jää Ris; [tuulepesa] ise on sedasi `kasvand, `ilma kellegi käte`tüeta Amb; ta eläp oma käte tüüst, tal `põldu maad ei oole; jumal õnnistagu temä kätetüüd Krk; nij `uune, mis siin om ehitet, sij om mu oma kätetüü Hel || (pahateost) Plaat on katki - - see on Jaani kätetöö TÜR; küllap see tema käte tüö on Sim

2. käsitöö `ketramene ja `õblemene ja kudomene, see oo see käte töö Mar

käte|vaev pingutus, vaevanägemine; tööga hangitu see (varandus) keik käte vae, mis `kümne küünega korjatud Khk; eks see mo käte vaeb olnd (õeld, kui töö eest ei saadud väärilist tasu) Mar

käti käti lsk käsi aйна mullõ kätid Krl **Vrd** kätu

kätik¹ käti|k g -gu Jäm Khk Kär soosaar; väike metsatukk lehmad jähid kätigu ligidale küla rabase Jäm; kui `Kotlandi `kantis oli undi aul `keidud, siis viimased undid olid Lausso kätiku `jooskend; umal `uitab utikus ning porsa käba kätikus rlv; Meite lehmad olid jälle kätigus Khk

kätik² pl kätikud sõrmeotsteta sõrmikud – LNg **Vrd** kätis

kätis käti|s g -se Sa Hi Lä, -sse Muh Var sõrmedeta või sõrmeotsteta kinnas; (kootud) randmesoojendaja kätised on ilma sõrmita. `umbest pool põialt on kätise sehes Jäm; `tuhli `kiskumise `aega kätised eed, siis `paljad sõrmed saavad `tuhlid noppida; Sügise rannas kalu noppides olid kätised käe Khk; Ma pani kätised käde ning läksi `tuhliseemet valitsema Kaa; Vanast sõrm `kindast `tehti koa kätisi, põial ja sõrmed lõigati ää ja oli kätis Põi; kätissed `ollid ikka `vilsest punasest lõhnast, riibulised ja; kätissed `aeti kätte, siis see `tulli `välja kasuka ja vammusse `käisse alt, kui nee lühikesed `ollid Muh; kätised olid `riidest vei lõhnast Käi; kätistega oo ea `vardu kududa; kui kätissed käe, siis ei ole külm Var **Vrd** kädine², kätik², kätse

käitsema *käitsema* kädistama *kidarik* käititseb, siis tuleb üks ädaline sant jutt kuulda
Khk

kätki *kätki* g *kätki* Muh Kse Var, *kätki* Sa Muh Vig; *kät'ki* HMd Tür, g *kät'ki* Juu Iis; n, g *kätki* R(-ü Vai) spor S, Lä Pälö Amb u Sim Trm; n, g *kät'ki* Mar PÄPõ KPõ IPõ; *kätkü*, *kätkü* Khn; *kätkit* Khk Kaa(n -int), *kätki|t* VNg Khk, -d Jäm, g *kätki*; *kätkü|t* g -ve Kuu; ill *kätkidusse* van Jõe häll Pane laps *kätkü,esse*; *Vesi solist tämale* (laevale) *vasta külgi*, *nindagu laula,ess meile peris kätküve laulu* Kuu; *laps on kätkis*, *kiigeta last* Lüg; *kätki komberdab - - jalad sopliguks kulund* Khk; *lapse kätkint olnd voodi ees - - kätkint olnd tühi ja kiikund* Kaa; *niid kasvatakse ilma kätkita* VII; *parde all oli puu ja see üiti kätki vebu* Mar; *kätkü veedriga või vioga lae all, paranda piäl jalaga kätkü* Khn; *kät'kis*, *puu kät'ki on*, *sial sies olen mina kasvand ja kiigutud* Amb; *last kiiguteta kät'kis* VJg; *viime kät'ki õue* Iis; *veoga* (vibuga) *kät'ki* Lai **Vrd** käki

kätki(n)t → kätki

kätsatama *kätsata|ma* g -da Saa, *kätsa-* IisR kädistama (haraka häälsusest) *arak* *kätsatab*, *tema ei laula kunagi* Saa || kiiresti rääkima, vadistama *Naised muidugi kuhe* *kätsatama juskü arakad*; *Kätsatab nigu arakas aja teibas* IisR **Vrd** *kätsatama*¹, *kädsätämä*

kätsatus *kätsatus* g -e s < *kätsatama* *Ei teine jõuva täma kätساتuse vahele* *nohki* *üelda* IisR

kätse *kätse* g *kätse* Hää; pl *kätsemed* Khn *randme- või käsivarrekaitse kätsemed* *vjõltsõd olid*, *kuõtud* Khn; *Kätse on ilma labata kinnas*; *Käpused ehk kätsemed*; *Kätsemi kujuti nõndasamma ku käpuse* Hää **Vrd** *kätis*

kätsin *kät'sin* Kan Plv, g *käd'sine* San; *kät'sin* g *kät'sinä* Rõu, *kädsinä* Krl; *kädsin* Hls Krk San/-d'-/, g *kädsin|a* Trv, -ä Nõo *kädin*, *kägin a.* (helist) *kidsinat-kädsinat oli kuulda* Trv; *nüid [linnud] võtav jälle ku_t's kädsin*; *regi rüük' [külмага] ku kädsin perän* Krk; *üits tull vah, kät'sin oll? ei olõ_kidägi, a ussõ kät'sin_oll* San; *hiire? võtva? kui kät'sin inne* Rõu; *tülitsevä? üt's kät'sin inne* Plv **b.** (hädisest, põdurast inimesest) *sa mugu käd'sisõt ei surõ sa är? ega kedägi, üits käd'sin olet iki* San

kätsisõmma → kädsisämä

-kätt Ls ees-, eest|kätt

kätte *kätte* (-ä) spor R, Muh L K I eL; *käde* R Sa Hi Var Mih Tõs Khn, *käte* Vig

I. adv (sag väljendverbides) **1. a.** *valdusse, omandusse* (sag koos verbiga andma või saama) *Varssavi linn anneti kättä sakslastele ilma paugita* Lüg; *kui tuod raha siis saad kübärä kätte*; *ahne luoma, süüb kaik midä kätte saab* Vai; *mullu nad es saa eina käde, jei kulu jälle*; *lehm jähi ka ahtraks, niid pole seda piima tilka ka käde võtta* Khk; *lehm äi anna piima käde* Jaa; *sõja aeges - - ei saand ju värvi ega nisust koa kuškilt pal'lu kättegid* Noa; *luke mole raha kätte* Mar; *kas said pinna sõrmest kätte* Mär; *põle änam ammod suus, ei saa kõva assa kätte* Ris; *piima püt'id kiedeti sipelga vie sies ää ja siis anti sie vesi lehmale kätte* Koe; *käi set'se korda järele, ikke_i sua kätte* Kad; *viska kitsle aava kaigas kätte*, *koorib ära* Lai; *mea tahass oma raha kätte saia* Vil; *ma_i anna tal enne voli kätte, ennegu ma ärä sure*; *ma tii kik'k ärä mis kätte putuss* Krk; *näppäb kost aga kätte saab*; *kate kümne aastani olli alt iäline, siss anti tälle inimese õiguse kätte* Ran; *kanadele anti liha eiten võti kätte* (lasti välja), *siss enämb neele süvvä es anda* Puh; *liha jaeti*

tük'ü`viisi kätte Ote; mõnikõrd lehm ei_sõdratu[?], ei anna_`piimä kätte Kan; Tiä kaivaas edesi ja kohus `mõistsõ maja tälle kätte Urv; ma_lää no_tõsõ varandust `püüdmä, ma_lõ tuusamaga_`rahu, mia kätte om ant Har **b.** alles, müümata, loovutamata (koos verbiga jääma) käesin `mitmel laadal, ikke jäi `luyumi kätte Pal; [teised] müüsid oma kohad ärä ja minul jäi koht kätte Vil; vellenaesele jäi suur talu kätte, mulle sai pal't üits osa Nõo; ma_la hobõsõga `mõtsa, jääss hopõn kätte Rõu

2. võimusesse, meelevalda **a.** (sag koos verbiga saama) tabama Laps ajas `lõngatükki sasi, ei saa enämb `õtsa kättä tie mis tahes Lüg; neid pitka nokaga [kalu] on `nähtud ka ja käde saadud Mus; sadu pidi mind käde `saama Khk; Ma nägi et sa sii ees lähed ning akkasi sind käde püüdma Kaa; mõni kord `saadi `painja käde ka Krj; neli `neitsid `joosvad nurmel, äi saa `ühteteist käde = tuuliku tiivad Emm; läksin järele, sain ta metsavahel kätte Mär; veis läks `joosma, ma `püütsin ta kätte Juu; akid `lautakse ridamise `sinna (katuseharjale) `põhkude `piale viel, et tuul ei_s kätte ei sua sialt KuuK; surm suab meid kätte egält puult Kod; nemä `püidnuva `lamba kätte, aga ei ole `mõistnu kiägina lammast tappa Puh **b.** (hrl koos verbiga andma) tabada laskma [lapsed] `juoksevad `sängi `alle `peito, ei `anna `mulle kättä Lüg; oled sa ull, sa annad käde ennast Kär; obu_p anna käde, ole `ühte `jooni `kimpus Jaa; Kui sa `æga käde annad, siis saad vehem [karistada] Emm; aa `looma taga, ei anna kätte ega anna Juu; obene ei anna kätte Nõo; anna_i kätte, ar_pakõ kõõ Se

3. tagasi; asemele sie (nõiutud muna) `tingimatta `poldeti ärä, et siis pidi tulema `toise (kaetaja) `luomale käde Kuu; oleksima müünd [kartuleid] `kahjuga, ei saand enamb oma raha kätte VNg; `kiegi raha ei taha, piäd kõik kätte tegemä, midä sa võttad `tõise kääst Lüg; kui pääväd `võlgu jäänd on, siis nee piab käde tegema; see mis sa mo kohe räägid, see tuleb so omale ükskord käde Khk; ma käisi mütu `korda ennem `järges kui ta käde `andis VII; Ole aga `päälegid niisune, küll see tuleb `soole omale käde Rei; ta tõi mo laeno kätte juba Mar; nende patud nuheldakse nendele kätte Kul; viis meilt `leiba, ei ole veel kätte toond Juu; ei enäm nõnna `kerge õle kätte `suada kui käess `anda Kod; kõik tuleb kätte, tee ead või `alva Plt; vakk `kesvi sai `sinna maha külvetuss - - `seeme iks kätte saab Nõo; ku ta tõsõ käest raha `võlgu võtt, ega ta kätte `massa ei taha[?] Har; mis sa_tõsõlõ `ütled[?], `ütle hüvvä vai `halva, kõik' tulõ `hindälle kätte Vas; k ä t t e t e g e m a halba tegema, rikkuma poiss on tüdrugule käde teind (lapse sigitanud) Khk; Pala kui (kuiv) aeg teeb see aasta suviviljale käde Kaa; k ä t t e m a k s m a ~ t a s u m a neimama küll jumal sellele kätte tasub kes teisele `kurja teeb Muh; tä `tahtis täle kätte `maksa, `pistis einä küini põlema Mar; küll ma `talle ükskord kõik kätte tasun VMr; nüid ma saen tälle kätte tasuda Kod; temä taht `kurja kurjage kätte `massa Krk; teku pähle, küll ma tälle kätte tasu, olgu aig pik'k vai lühike Nõo; las ta no_tetä pääle, külh telle jummal' üt'skõrd kätte tasu Har

4. tajutavaks, (kellegi) teadvusse; (kellelegi) osaks `läksime niikaua kui üö läbi ja `uomigu `saimme juo maad käde, maad `paistusid Kuu; `anti käsk kättä, piäd menemä tio`päivi tegemä; kuol`mester võttab `viisi üles, `annab `ääled iga ühele kätte Lüg; kena tõstetav aeg, Kuramaa metsad ning liivamääd `paistvad käde Jäm; kõhimise ääl keib `kaugelt käde Khk; Linna tuled paistvad meitele koju käde Kaa; Küll ma saa `varsti aru käde kus sa käisid Rei; tohi mitte piiksatadagi, kui nahatäie kätte saab Mär; ma `kuksi

maha, sai iä pōraka käde Tōs; kirikuärräle mia lugōsi käde (ette) Khn; Kord sai järje kätte, maigu suhu ja tahab ikki `jälle; isi ei tää midägi ta lähäb ja räägib teisel kätte Hää; krapī kōbin käis kätte; ta ise kedagi ei viitsi teha, tee `talle kōik puhas kätte Juu; arvas metsas on karjatsel ia, luomad pāstavad läbi puude kätte ära Amb; ta tōi `teate kätte VJg; `praakal` juhatab [tōō] kätte Lai; tii kōik `talle ette ja taha kätte, siis on ta rahu KJn; suid-sōnu `müüdü andass kätte, mis sa tōise pääle olet kōnelnu Krk; siss mõesteti Juhanile kōik `ōiguse kätte; egass tälle kätte kōnelemada ei ole jäänu nuu jutu; inimese kōneleva kätte, siss tulep pahanduss Nōo; anna_sa_hel'ü kätte, nakami_`laulma Har; ma piä esi[?] otsa man olōma ja tūü kätte `näütämmä Rāp; and mullō kōva kari kätte, et ma täl'le hummōn vōla ar massasi[?] Se || avalikuks, teatavaks vōl'ts tulep jo ruttu kätte - - vōldsil lühikese jala Puh; kätte and ar[?] (andis varguse üles) Se

5. (koos verbiga tulema, jõudma vms) saabuma **a.** (ajast) `huomik tuleb käde ja `tütrugul `tarvis `tulle `lehmä `lüpsämä Kuu; vanus tuleb kätte VNg; poole päeva aeg tuleb kätte juba Muh; `ōhto toleb käde, ma akka minema Emm; pimedad aead tulevad `varsti kätte Kul; loomatoemetamese aeg on juba kätte tuld Juu; õdak tulep kätte Hel; näiss kona sij aig kätte jõvnap, kona ma `Elvä `tohtre manu saa `minnä Nōo; jõud' jõulu õdag kätte Rāp; kevvai tulõ kätte Se **b.** (seisundist, olukorrast) Tied tüöd ja õled väsind `ninda kas vai surm tuleb kätte Lüg; `varsti tuleb kitsas käde Ans; tēb millal see (sünnitus) piaks käde tulema. jouluks tuli käde Khk; ma olen nüid kätte soand mis ma olen taht, et ma enam tööd ei tee ja olen vaba Juu; `vaesus tuleb kätte Koe; tuli õnnetus kätte; `uotasime kaua `priiust, aga `priius sai `õmmeti viimast kätte VJg; siss (pärast heinategu) tulli joba rügä (rukkilõikus) kätte Ran **c.** täide, tõeseks (väitest, oletusest või nägemusest) tänab `aasta oo [ilmaennustus] küll kätte tulnd siia `maani Mih; pūhaba `õösse nähtud noorekuu unenägu tuleb ruttu kätte Juu; mõni uni saa ruttu kätte Har

6. (hrl koos verbiga saama) selgeks, ära õppima; taipama kaks õdeda `saivad `kuoli õppimise kättä, üks ei saa, pää ei võtta `vasta Lüg; `saivad sene `kuntsi kättä Jōh; lugu ep aka pehe, ep saa käde Khk; Laps sai varakult luu (lugemise) käde, niid loeb juba sorinal Kaa; meie oleme seda `asja küll arutand, aga `õiged `põhja põle kätte saand Mär; kaks `laulu, mis tuli kirikus laalda, `õpsime käte Vig; nüid ma sain asja aru kätte Kei; ma sain nüid selle sal'itegemese töö kätte Juu; poiss sai juo lugemise kätte VJg; me ei sua sedä unenägu kätte (ei oska seletada) Kod; ei vōi amatit kätte anda (selgeks õpetada) Trv; ku raamat kätte sai (lugemine selgeks); sellel ku sial rada kätte saanu, muutku tule jälle Krk; no sai kõrd kätte mullō (sain aru) Se

7. käsile, teoksile (koos verbiga võtma) sie kui kätte vottab tegeb kohe `valmis Hlj; ühe `kõrraga ei `jõuva inimine sada tüöd kätte vōttada Lüg; vōttis käde läks siit minema `jälle Rei; naesed `vōtsid käde, lõid õled laiali Mih; võta käde ning panõ obo ede mine `jälle `einu `ot'sma Khn; ma `vōt'sin omale pōstivahe kätte kohe ja siis `leikasin selle ära Hag; koer oli `mooga `sel'tsis, aga nüid oli kätte vōtt ja läind minema Juu; tuleb teene kevädi, võta sij sama tegu kätte `jälle KJn; ja vōtten üitskōrd kätte ja pidānu nõu et paem ärä Krk; mia vōti kätte, kajosi tedä (kraavi) sügävāmbäss Nōo; Ku_vōta[?] õigō_kätte ja_nakka är_kodupoolõ `astma Rōu || fig Vettas käde ning pani kõrvad pee ala Kaa

8. tarvitusele, kasutusel(e) need oo kõik oi u jäoks need linad, käte rät'ikud ja, ega neid põle kätte `võetud Mär; `Tüükimine, sji `seuke kätte tõmmates (igapäevane) sõna Hää; laps akkab `mulle ju kätte `puutma (abiks olema) KJn; anna tuult `roh Kemp kätte (paadi purjedesse), saame ennemp Ran

9. ilma erilise leksikaalse tähenduseta (koos lõppemist, hävimist, riknemist vms märkiva verbiga) Mullune vili lõppes käde ää, uus kasus alles põllu pael Kaa; piim kaob ära kätte Mih; leib napib kätte ää Koe; `põrssid - - pidivad kätte ää lõppema VMr; maja laguness kätte ärä; läät püve `püüntme, `kaotet kana kogunti kätte ärä Krk; `Saotside `ilmuge om väega rasse `aina tetä, kik tüküss kätte mädaneme Hel; ku tõene miu kõditap, siss koole vai kätte ärä; kül'mäle lääb, siss [kartulid] `kül'mävä kätte ärä Nõo

II. postp (genitiiviga) 1. (väljendab allatiivi), kellegi valdusse, omandusse; hoolde, kasutusse `kal'la raba `süödeti jälle `luomade kätte RakR; `uskus minu kättä `anda `niskest suurd raha Lüg; nad ahnitsesid keik oma käde Jäm; `andis `mõisa ühe teise käde ning ise läks ää suurema `sisse Pöi; ma oma `asju teise kätte_p usu Muh; Kis selle liha tüki koera käde `andis Rei; kasukas naa ää `koitand, mugu anna kaltsuvana kätte Mih; `andvad lehma teese kätte `aastaks Kul; ma ei usu tuld laste kätte jätta Tor; mis sa sest kõndist nõnda lut'sutad, anna koera kätte, tema tahab kah Saa; pruudid käesid `kangest möda külä - - no mis sa_ss annad alati nende kätte, neid oli ju `pal'lu Hag; ega ta_s nal'la asi koa põld ikke jo laste kätte oost `anda Pee; ma `soatsin selle paki oma poja kätte Juu; esimine piim, seda võtavad ja annavad lehma kätte VMr; raha tüüb kodo emä kätte KJn; tüdär `antu sugulase kätte kasvate Hel; sia `andsit raamatu laste kätte ja latse `lahksiva raamatu ärä Puh; tõi siss poodi veed (lõimed) miu kätte, ma kodasi `kanga; tuld ei usu laste kätte jätta; ma vii lehmä söödäle tõese kätte, ei ole `endäl nii pal'lu `ainu Nõo; emä ei'ss läit's `alla aina manu ja vanaemä kätte jäi tu laits San; sji om tõsõ regi, sji om mu_kätte usutu²; kae ku laisk ta om, ta jätt uma tüü tõsõ kätte tetä² Har; ma olõ õi `andnu_`kiinki_kätte umma rahha Vas || See vanke lagus mo käde ää Rei

2. a. kellegi või millegi mõju alla, meelevalda, võimusesse nüüd `piama menema `tuule kätte `vilja `tuulama; on viks `tütrik, ei `anna `ennast `poiste kättä rebidä Lüg; `muidu juo kui `jäiväd `kalad `siie, `randa `päivä käde siis `läksiväd `pehmet Vai; kuivad viljad jäävad saju käde; tuul ajab sind kuiva `peele, jeed valamate käde; saand see mo käde saand, küll ma ta irmu ala pane Khk; jähid tormi käde pojaga `seltsis Mus; Kui viluse jähid [kuivatavad kalad], sai `jälle päeva käde tõmmatud Pöi; [inimesed] viisid lapsed `joulu `lauba `öösse kabeli `mæle - - `tontede käde, et siis `peade lugema akkama Phl; ta jähi külma kätte, külm võttis tä ää Mar; mia jäe liig `õhta käde; meri võtab oma käde Khn; kis seda `julgeb `valge kätte `anda Hag; `ahtsin ta `kohto kätte, küll ta nüid ää maksab Juu; ära sa jäta vihma kätte `luoka HJn; `kindapaar jäi sügise kuuri `alla `niiske kätte Kad; sie mies on ennast viina kätte üle and VJg; kuu jääb tänä ommogo üväss pävä kätte (paistab peale päikese tõusu) Kod; [ehaline] jäi `valge kätte, lüpsi naiste kätte Lai; panen tuule kätte `kuima Plt; si on niigu tuule kätte räägitud KJn; nisu tetäss ka varepest, muidu jääs kül'mä ja like kätte `imbume Krk; `rõivatük'k `saisma jäänu `rõske kätte, siss om ärä `sjiidenu; tondi saeva ehge oma kätte ja lätsivä Ran; `tüt'rik kionat üits kõrd, siss jäi vakka poesi kätte Nõo; tu ol'l asja `kohtu kätte `andunu Krl; ol'l ka hüä et, naanõ `võtmalla_jäi, latsõ_jäänü_sõa ajo kätte Vas; täüs kuu `aigu jääss kuu pävä kätte Se b. kellegi teadvusse,

meeltesse ning siis see jutt on selle käde läind Jäm; inimese ais käis ta käde VII; jutt läks `rahva kätte laiali Juu; võrukõsõ `sõitseva `müüdü, noede kätte jäi tu jutt, et siin om vaemu kabelin Kam

3. millegi tõttu, tagajärjel lehm sures `tiirude kättä VNg; nad `kängusivad `külma kätte Vai; se soreb juba vanadose käde, se pole mette aigose pärast Käi; äkise kätte ta suri LNg; suri `leitse kätte ää Kse; pidi aavade kätte surema Tor; sureb ehmatuse kätte Iis, suri tiisiku kätte Trm; ega sol`gi kätte `keegi ole surd Plt; ta surep `aabu kätte ärä Krk; mia `tahtse ärä lõppõ naaru kätte Nõo; tollõ `uupõ kätte [mees] joht es koole?, timä jäi põdõma Ote; pal`lu `kuuli siss inemiisi palava tõbõ kätte Har; viina kätte koolõss Se

4. (väljendab mingis järjestuses kellenigi või millenigi jõudmist) järg tuli juba mo käde Khk

Vt käsi

kätte|and Kui oost osteti, küsiti kas routada laseb, kudas kätteanniga oo Han **-andja** kättä `andaja ans `ahtajalle vihud kättä Lüg; kui `koorma tegad siis üks on `koorma peel, käde `andiji `andas alt käde Jäm; Vilja [masinalauale] käde `andaja piäb nuõrõm inime olõma, vanõm inime `suagi siäl `õigõks Khn; kui masinaga pekseti, siis õli põllul kaks kätte `andjad, kes anguga `vilja `koorma `piale `tõstsid Trm; ku õli kätte `anjä läks [kanga niidepanek] rutemine Kod **-saadaval** käepärast, käeulatuses ma ei tia, kus on `kuški viel vana `kinga olemas, oleks kätte `saadaval olema, ma `näitaksin Rak **Vrd** kättesaadavas, kätt|kaudu, -muga, -mööda, -saadavil **-saadavas** käepärast, kättesaadaval Tarblised asjad peavad ikka kädesaadavas olema Kaa

kätt|jälge käepärast, käeulatusse Panin oma `kirve kätt `jälge, aga enämb ei ole Kuu **Vrd** kättpite

kätt|kaudu 1. käsikaudu, kompamisi ma läksin kättkaudu kobades, `katsusin käpuga ette, kas on midagi ees Juu

2. käepärast, kättesaadaval Tööriistad peab ikka nõnda kättkaudu olema Kaa

kätt|kõrva käekõrvale `võt`tis lapse kätt `kõrva Khn **-kõrvas** käekõrval Viib eese lehma kättkõrvas laadale Kaa; viisid ta ikke kätt `kõrvas `välja Krj; `lähtvad kätt `kõrvõs Khn **-muga** kättmööda, käepärast sie on siin `hästi kätt muga Kuu **Vrd** kättesaadaval

kätt|mööda 1. käsikaudu, kobamisi kui pime on siis tuleb jo kätt `müüda `katsoda kus nüüd õled Lüg

2. käepärane, käe järgi; kättesaadaval pane oma kätt `mööda Khk; See kervevars oo eieti kättmööda Kaa; tallipoisid olid [postijaamas] na kätt `mööda Jaa **Vrd** kättmuga

kätt|pidi 1. käest kinni hoides viis mo kättpidi kohe `sõnna `juure Mär; `Võt`sin ta kättpidi taha, viisin `senna Hää; viänod kättpidi `lauda Kod; võtt kättpidi `kinni või `õlmapidi Krk || kätt surudes tervidab sind kättpidi Khk; `jät`tis üsna kättpidi jumalaga Mär; Söögi iest tänäti kah kättpidi perenaist KJn

2. käega kusagil kinni või sees miä ei tiia, kudass miä sääl rabeli -- `sumdi kättpidi patta `sisse Nõo; pissetäv tõmmatu kätt pidi sinnä `rõnga `kül`ge Võn **Vrd** kätt|pite(h), -piti

kätt|pite(h) 1. kättpidi kiä nägijä ol`l, tuj kättpite vidi [pimedat] vanna inemist Rõu; tõmmašs kätt piteh Vas; jät`t kätt pite jumalaga Röp

2. käepärast, käe järgi [asjad] Umma kätt pite `panto Röp **Vrd** kättjälge

kätt|piti kättpidi pimedät `veetäss kätt piti Puh **-päidi** käsipidi, kätega `mendi juo kätt`päidi juo kogu ja vahel `ueti viel `kaikad ja `teibäd juo `mängü ja Kuu **-saadavil** kättesaadaval oli nii kätt`saadavil et `löüeti kohe Kuu

kätu kätu (kät'u) S(-o Käi) Kse Han Jür Trm Plt Ran; kät'o Plv Se; kätuu Jõh lstk käsi kas kätutul on külm Jõh; Paneme `kindad käde, muidu külm võtab lapse kätud ää Põi; lapse kät'u `terve Jür; noh anna kät'u, teeme latsel kät'u `puhtass Ran; latsõl kät'o? `asaltasõ jo? (haaravad asju) Plv **Vrd** käti

käu n, g käu spor Sa, Mar Kse Han(g käu) Tor Kod KJn

1. hoop, löök anna obusele üks käu `pihta, siis ta leheb rutemini Khk; Obu `andas tagumise kabjaga `seikse käu, et koer `oskas `eemale `minna, ta pole teist käud änam `tahtan Kaa; küll ta mees sai `käusid Kse; `tapluse `ulka lähäb ja akab aga ise kua `käusid jagama Kod; ma `aantsin `talle kaks `käu,u `vasta `kõrvu KJn || fig Sol on ikka käu (haigus) kääs sõlle külmetamise peale; Sõllest õllest saab kergeste käu käde (jäab purju) Põi **Vrd** kläu, käudi, käuht

2. suur tükk, kamakas Seebi tükid nagu suured käuad, `andvad ühna `tõsta; Ja kus veel lihatükid, neid `käuua jõua `kiski ää `süia; So jalad on kui ühüd sopakäuad Han || fig suutäis, sõõm võta üks ea käu `viina pudelest Mar **Vrd** käuakas, käuram

käuakas käuak|kas g -ka Mar Han suur tükk, kantsakas, kamakas tä `andis täle ea käuaka liha ja `leibä kätte Mar; Anna moole käuakas `leiba kätte näsida; Põld oo sauekäuakud täis Han **Vrd** käu, käuram

käudi deskr Poiss kukkus `käudi `mauli maha; `Andis teisel `käudi `vastu `vahtimest; Mees löi pia `käudi `vasta part ää Han **Vrd** käu

käudsak käuudsa|k g -ku, -gu kääksatus, käuks kus ta (vokk) selle käuudsaku lei Krk

***käuudsatama** käuudsa- deskr tal piap mõni nagel olem, ku ta käuudsats, käuudsaugu tege Krk

käuht käuht IisR Kaa Krk

1. (kiirest liigutusest) `Kieraski `kuorma `kraavi nagu käuht IisR; Kaäs rapsas korra käuht ning iir oligid küünte vahel Kaa **Vrd** käuhti

2. (helist) Koer auk käuht, käuht Krk

käuht käuht g käuht hoop üte käuht and kõrva pääle; sai tälle üts käuht, sattõ pikäle Se **Vrd** käu

käuhtka käuhtka Kaa Jaa(`k-) Põi käuht, ruttu Niid peab käuhtka tegema et veel bussi peepe jõuaks Kaa; Kei siis `käuhtka ja tule `õhtaks varakult koo `jälle Jaa || a kiire Selle tööga peab käuhtkamees olema Kaa

käuhti `käuhti Jõh IisR Vän/`Käo-/ Jür Lai äkki, kiiresti `Saanikegu akkas vahel `viitama, käis `käuhti `kummuli Jõh; `Käohti pañni kubjas täie kannuga Mad`sile mäda pead Vän; `keeras `käuhti `ringi; kaäs kiirest `põõras ennast, `põõras `käuhti Lai **Vrd** käuht

***käuhtkama** hädaldama mis sa `käuht sedasi, omal `keiki küll Jäm

käuhtkar `käuhtkar viriseja sie `ongi üks va igavene `käuhtkar Koe

käuhts käuhts Kaa Põi Mar Saa(g käuhtsu) Jür Krk(käuhts)

1. int Rataste (vankri) tagumine ratas -- keib ikka käuhts ning käuhts rõugutitsi vastu Kaa; Just naagu oleks olnd korra pisike käuhts (kassi kräunatus) Põi; ok'k -- akkass `käuhtsme, tege käuhts, käuhts; lina `rjühtsive kiuks, käuhts, savimaa sjust es tule üless Krk

|| fig [tuberkuloosihaiged] surevad `peale maha kääks ja kääks, põle `vaeva üht Mar
|| kääksatus öhe kääksu ainult tegi [koer] Saa **Vrd** kääksak, kääksadi, kääkssti

2. haiglane, vilets olend Mis `sõuke kääks teiste sega otsib; See muidu üks pisike kassi
kääks, midagi ta_b söö, just kut pisike kondi kogu seisab Pöi

kääksadi `kääksadi kääkssti – Jür **Vrd** kääks

kääksatama kääksatama Khk Kaa Pöi Muh Mar Han Tor frekv < kääksuma kaás
kääksatas, jähiks ta ukse vahele Khk; Kohe `loodud tapi käsi, siga vähe kääksatas ja oli
`tehtud Pöi; kui koer ea löögi saab, siis ta kääksatab Tor

kääksatus kääksatus g -e järks kääksumine – Han

kääksima `kääksima, (ta) kääksib Kaa VII Jaa; `kääksme, (nad) kääksive Hls Krk/n -k'-/

1. piiksuma; kääksuma kanapojad kääksivad `peale Jaa; koer nõnda peenikest äält tjjb ku
jälle (jäljed) kähen, nuk'k esi mahan ja kääks; `varblise kääksive `rästä all Hls; ok'k
om - - `määrmede, akkass `kääksme; kanapoja kääksive, säutsive Krk **Vrd** kääksuma

2. pej tõrelema; kamandama Mis see Villi muud teind oo, kut eluaja teiste inimeste
persetaga kääksind Kaa; mõni kääksib `peale, pole `asja ees teist taga VII **Vrd** kääksuma

kääkssti `kääkssti Hlj Han Jür

1. deskr ühehora oli nisukene terav paat' - - `läksivad `pardalle, läks `kääkssti kuhe
`kummulli Hlj

2. (häälitusest) Katsu kaási käest lihatükki ära võtta, tieb kohe `kääkssti, `kääkssti Jür
Vrd kääks

kääksuma `kääksuma, (ta) kääksub spor S([nad] `kääksuvad Khk) L, Kos Jür Koe VJg
IPõ Plt, `kääksub VNg IisR Vai(kää-); `kääksma, (ta) kääksub KJn Trv Nõo Rõu
a. (kuhugi vastu hõõrdumisel) krääksuma, kääksuma uks `kääksus VNg; värav `kääksus
Rei; vanger läheb kuivase ja kääksub Tor; `kääksku vai teku mes taht, miul `aiga tedä
(ratast) `määri ei ole Nõo b. katkendlikult häälitsema `Veiked üö`kullid `kääksuvad vahest
IisR; `kiivitud `kääksuvad oomiku vara; kajagud `kääksuvad põllal, akab vilu tulema; akid
`kääksuvad; laps kääksub `karjuda; lapsed `kääksuvad väljal, ülantust tegad Khk; laps
kääksub, kui akkab `nutma VJg; kääksub nigu kanapoeg Plt; koer kääksub `pääle Trv

Vrd kääksima, kääksutama

kääksutama kääksutama IisR/'k-/ Khk kääksumist põhjustama Mis sest `viulist
`kääksutad, võttab `kõrvad `uugama IisR; mis sa kääksudad ust Khk

***kääksuma** deskr [ta] kääks `pääle ilmasjante, kedägi `kunnigin ei oole Krk

käul käul, pl `käälad van puulusikas puu `kääladega `süödi `pulmas; tegi neid puu
`käälaid, ei old lusigaid `ollagi; vana puu `käälad olivad, näväd `ütlesivad ikka `käälad ja
nüüd `üölda lusikad, puu lusikad VNg

käula käula Ans Khk Käi Rei pej (vana) veesõiduk vm sõiduriist Ah see va üks käula
on, `jätvad poisid ta mere `põhja, `jätku Ans; pisiksed käälad kadusid ää Khk; See käula
tuleb `varssi tagasi Rei

käuma `käuma käunuma kaás käub ka `karjuda, tahab `piima `saaja Khk

käun on `käunämäd, mustad peenikesed kalad - - karjub käun, käun Kõp

käunam `käunam g -i SJn; pl `käunämäd Kõp vingerjas `käunamid elavad mudastes
`raavides ja pori`lohkudes, mis kevadi üheneb jõe `veega SJn; `käunämäd, mustad
peenikesed kalad, jusku uús, `paitse patta Kõp **Vrd** käunjas

käunama `käunama, käunata käunuma kassid `käunavad ja `karjuvad Kse

käunatama käunatama kiunatama meie nuur peni sij vašt käunat Nõo

***käunjas** pl `käunjad = käunam – Kõp

käunuma `käunuma Vai(`käü-), (ta) käunub Jäm Juu Kos JMd VJg Iis Trm Plt, käonob Kod; `käunma, (ta) käunub Saa, (ma) käonu Puh Nõo; (sa) käunut Krk; pr (ta) `käunuss San kiunuma, kräunuma midä tei `käunuto, alalde üks `käunumine ja tigidus Vai; kašs iki käunub, kui midagi tahab Saa; kašsid `käunusid `enne vete `aega Kos; `vanker käunub, vähe miaret suand JMd; vihmakašs käunub, üöku'l `kuutab VJg; paha laps, mudku käunub Plt; ku sa käunut, saat `malka kah Krk; `aeti `piipari, siss peni tulliva suure `käunmisega manu Nõo; kašs `käunuss aida all San **Vrd** käuma, käunama

käunuteme käunuteme käunuma ajama, kräunutama mis sa käunutet tast (kassist) paganest Krk

käuram `käuram g -e suur tükk ašds suure kärägu, olli ää `käuram jah; ta tõi üte suure tüki liha, ää `käurame, ää `käurame ašds liha; sita `käuram Krk **Vrd** käu, käuakas, kääkam

käuras `käur|as, -äs käharas `iuksed `käuras, `luodod kõhe `käuras `iustega Lüg

käurä|pää käharpea Minu ema õli säält sugu `seltsist, keda `üöldi `käuräpää omist, neil õlid `iuksed `käüräs; `Juudid `onvad `käuräpääd Lüg

***käutama** lõöma Käutas tesele vasta nägu; Läks käutamiseks Pöi **Vrd** kläutama

***käutsuma** käuksuma miu ok'k taht rasvade. mea ole tat (teda) rasvanu, iki käudsup Krk

käuva `käuva käidav `käuva tij, kost pal'lo käudass Se

kävas → käpas

kävistamma kävistamma = kävitama `niiti kävistamma, kui panen `niiti käbi `piale, siis kävistan Jõh **Vrd** käbistama²

kävitama kävit|ama Jõe Trm, -amma Jõh, -õmõ Hel võrguile lõnga kerima käbi - - `kannale ja `kiele vahele kävitatta `langa `pääle Jõe; akkan `niiti kävitamma, akkan `niiti käbi `piale ajama Jõh; täis kävitatud käbi kudutasse tühjast Trm; mul ei ole siantsit `asju, et kävitõ, mea pia kerimõ Hel **Vrd** käbitama², kävistamma, käütämä¹

***kävitämä** kasutama `Paarisaa `verra kävitänned näid (lehtpuust laevu) ka Pärispää mihed Kuu **Vrd** käütämä²

kääbakas kääbak|as Jaa Pöi Kul Aud Pil, g -a Jõh/'k-/ Mar Kse Tõs; `kääbak|äs g -ä Jõh; kääbä/k g -ku Kod/kiä-/ Krk

1. pej **a.** äbarik, kängus (olend või taim) `kääbäkäs, kui tämäl on kasu `kinni jäänd Jõh; kääbakas loom on `kängu jäänd Jaa; kiäbäk one piänike ja närune, kole kõhna - - inimene ja luum; puu on kua luagan ja vinnan, kõverik ja kiäbäk Kod || sõim vana kääbäk, egäss puul ta kappege man Krk **b.** korratu, vildakas asi `Sõuke `istme kääbakas just `noagu sea sadul Pöi **Vrd** kääbokas, kääbus

2. vaim, kodukäija kääbakas oo kodu `kõija; kääbakad olid öösite `väl'las Kse

Vrd kääbas²

kääbas¹ kääbas g `kääpa Hlj/'kääbas/ Ris Pee Plt Pil TMr Võn; kääbäss g `kääpä Kuu/'kääbäs/ Trv Hel T V(k'-; -šs); kiabas g `kiapa KuuK Kad(kea-); kiäbäs g `kiäpä Kod **a.** kivihunnik; kungas Huss määnd läks kohe neh kive `kääpässe Kuu; põllu `kiapad ja `kangrud. ei `kiapa pial kasva kedagist KuuK; `kiapad on nisukesed kokku korjatud kivi

unnikud Kad; karu magas `kääpas (koopas), karu pesa üteldi `kääpaks Plt; `kartulaaugu kääbäss `sissi sadanu Trv || piirimärk piiri kääbäss, kupat's Plv || kaldaalune – Kad
b. kalmuküngas misukse `kääpä sa tegid, kas mätaga või muidu mullaga Pee; viiäss `surnu `aida, pannass `kääpä `alla Trv; iluss avvakääbäss, lilli kõik pääl Nõo; kabelin om `kääpä; `kääpä om üless tegemada (korrastamata) Ote; koh om sõa `aotsit `kääpit Rõu; matõta `maahha, panda mi `kääpähe; nakat `kääpäle `käuma, süük'ega käudass, sääl mäl'ehdedäss ummi Se; kalmõhtõ pääl um kääbäss, kohõ um matõt `kuul'ja Lut

kääbas² kääbas Põi, g -e Khk Kul, `kääpa Rei Lä(-äs g -ä) Ris; `kääbas(s) VNg Lüg

1. äbarik, kangus, väikesekasvuline olend või taim `Kääbaspuu, pisike ja kõvera `kasvand, ükskõik, kask vai mänd Lüg; muidu pisine lapse kääbas Khk; see oli üks `põrsa kääbas, üks `väeti loom Põi || sõim sina koradi kääbas Rei Vrd kääbus

2. vaim, kodukäija `kääbass `oiab maja `keige paha iest, `ninda et `vieras midägi ei tie, temä on üvä `vaimu VNg; kääbäs jooseb [pimedas] LNg; kääbäs oo üks inimese vaim, öösi tuleb. tuleb mudu `akna taha ermotama, `valged riided `selgis ja seisäb seal, egä tä tee kedägist Mar; sa oled `valge (valges riides) nagu kääbas Kse; vanal ajal on oln `kääpad; kardan `kääpaid; akkame `rääkima `kääpadest, `tontidest Ris

Vrd kääbakas

***kääbas**³ kääbläs g `kääpä Mar, -es Mär; keabas (keä-) g `keapa Nis piirits, jämeda kanga kudumisel süstikuna kasutatav pulk

***kääberdama** [ta] kääberdab (käperdab) ja kápustab mind Pil

kääblik `kääbli|k g -ku, -gu vähe sööv, närb aäsa ku `kääblik ta küil om, nii kõhna söögige; sul ta lat's om nätä `väega `kääbligu söögiga, ku mõnõ pala vai `võtki, süü nigu `närbelless Har

kääbokas `kääbokas kääbus `kääbokas, sie on vähäse `kasvuga ja pisikene Lüg Vrd kääbakas

kääbri n, g `kääbri Vas Se, `kaabri Rõu käämer K'aabriga? `aeti inne mulk `sisse, sõss `naati `kaibma Rõu; `kääbriga lastas ratta rummõlõ `mulka Vas; `kääbri, pää otsah, õks kui oherd Se

kääbus kääbu|s(s) Amb Pil KJn u Ráp, g -se Sa spor L, Hls, -sse Mär(-os) Vig Lai Plt Krk; `kääbuss g -e Lüg(-os); keäbus g -e Juu; keabu|s g -sse Muh Kod/-iä-/; kiabus JMd VMr Iis

1. s, a äbarik, kangus, väikesekasvuline (olend või taim) see on üks inimise kääbus muidu, pisine ning `jootu (jõuetu) Khk; pisine kääbus loom; mees kut kääbus Mus; see oo keabus inime, laha, keabusse `näoga Muh; kuevetand ja väike inime, üks väike kääbuss Vig; oled pisike must kääbus PJg; seapõrsas on pisike vaevane keäbus, ei kasva Juu; pisike ja lahja jüstku kiabus JMd; puud kiäbussess ärä `kuinud, `veiksed lüheljääd puud Kod; ta on kääbuss inimene; kääbuss oli `väl'la `kasvand inimene, kes enam ei kasva `juure Plt; se_om ku kääbus ärä lõpenu Hls || jala lätsive ku kääbusse kõveress [kanadel] Krk || päkapikk kirj `kääbussed tulid `kannu alt. `kääbuss õppetas `poisile une `vaimus nied sõnad Lüg; olnd ühekorra pisised kääbused `metsas Khk Vrd kääbakas, kääbas², kääbokas, kääbusk

2. usk hüüd tuule kutsumiseks kui `vaikne oli, kui tuult `ültse põld -- minu vanaisa `üidis, kääbus, kääbus Amb; vanal ajal `üüti tuult, kiabus, kiabus VMr

kääbusk `kääbusk g -i kängus, väikesekasvuline olend `Kääbusk oli `teistest `väiksem loom, inime võis ka `olla IisR **Vrd** kiabusk(i), kääbus

kääbustama kääbustama Muh Kse Han Mih Sim Pil KJn, `k- Jõh IisR

1. käperdama Vahi `poissi, `endal `alles seaküna `ümber lükkamata (leeris käimata), aga nobe küll tüdrikut `kääbustama IisR; `kargab `kaela `kindi ja kääbustab (kaelustab) Muh; mis ta kääbustab sest tüdrukust Han; võtab kõrist, lööb vasta maad, teine karjub all, mis sa kääbustad (kaklemisest) Sim; mis sa kääbustad mind Pil || solgutama, väntsutama Koer kääbustade kassipoegi, nendel põle kua nägu, ikke kortsatud Han; kassipoeg lähleb rekisse, sa kisod tät (teda), kääbustad `kassi Mih **Vrd** käägustama

2. (leiba) murdma, murima `võtsin soja leba ahust `väl'la ja kääbustasin. `pehmed `leiba ei `saagi lõegata, piad kääbustama Kse

Vrd käämustama

kääbäts kääbä|t's g -d'si vilets hobune, kronu sääne halv hopõn, hobõsõ kääbät's üldäss; huukääbät's sääne halv halv hobõsakõnõ, õnnõ hobõsõ `pääle `ül'ti Lut

käädre-, käädrilpäev `käädre- Har Rõu, `käärde- Rõu; `käärdle- Urv Har(`käärdli-); Käädri- Krl, Käädre- Vas 17. märts, rahvakalendris kevade lähenemist märkiv tähtpäev, kiriklikult püha Gertrudi mälestuspäev `käärdlepäevä `naksõ `kärblese elämä Urv; `käädre päiv karh `käant tõsõ käpä pääle; `käädre pääväl, sis ollõv `kärbläse `ülhen kahru `persen, säält aiasõ `kärbläse maha? Har; kui `käädre pääväl lummõ saa, siss satass säidse `päivä; talvõl kahr maka ja imess käppä, `käädre päevä sõss ollõv käpp `püünüss imet Rõu **Vrd** käändrepäev

-kääds Ls haukakääds

käädsätämä käädsätämä Puh, Käätsä- Nõo kääksatama uús (uks) käädsät; arakas käädsätäp ussaia pääl Puh; Kas sa i kuule, laits käätsät, mine latse manu Nõo

kääg kääg g käo Saa Rap; keäg, kiäg, g kiäglu, -i, käo Juu üle leiva lõigatud käär või kannikas lõiga kääg üle levä Saa; mitu `kiäga `leibä. at'täh selle käo eest; mik_sa `lõikad nii paelu `keäguši `lahti Juu

-kääga Ls kiiga-kääga, kiika-kääga, köögä-käägä

käägahuss käägahu|s's g -sõ kääksatus jäl'l käägahuús, vašt saist kaásilõ pääle Rõu **Vrd** kääksahuss

käägapill viriseja, nuriseja Äga käägapilli suud saa `kinni `panna, ikka karjub edatsi; Isa oli kua käägapil'l, ikka tääl oli nurisemest Han

***käägatama** käägätämä Nõo Rõu; (nad) kääkatasõ Se

1. desk r **a.** (haki häälitsemisest) kelläto'nih kääkatasõ hak'i? Se **b.** karjatama Mes sul säääl ädä om, et sa nii irmsa eliga käägätät Nõo

2. fig pej pidevalt rääkima Piä_suu, mi_sa_käägätät Rõu

Vrd käägutama

käägerdama käägerdama taaruma Kui pæe oimane, siis äi saa mette otse keia, ikka ajab käägerdama Khk

käägsävuss käägsävu|s's g -se kääksatus mine kae, kes säält tuleb, usse käägsävuss `oll'i Nõo **Vrd** kääksahuss

käägustama käägustama Khk Rid Kse, k'äa- Se väntsutama, solgutama koer käägustab see noore kassi tükkis - - vinsudab ning väänab täda Khk; teine käägustab teist, teine

murrab teist (maadlemisest) Rid; *k'äagustass last, tsušk, nigu lat's piät`ikma k'äeh* Se **Vrd** kääbustama, käämustama

käägutama *käägutama* Khk Kaa Kse Trv, *k'ääguteme* San; *kiägutämä* Juu

1. kaagutama **a.** (kanade häälitsemisest) *kana käägudab, teeb on ta munend* Khk **b.** fig näägutama va *Kärt kiägutäb`piäle mu kallal* Juu **Vrd** käägatama, käägutsema

2. kääksutama, karjutama *mis sa käägudad seda`pilli* Khk; *`kassi k'ääguteme* San

käägutsema näägutama *Sääl peres pole muud kut naised käägutsevad peele üksteise kallal* Kaa **Vrd** käägutama

kääk¹ *kääk* g *käägu* kanepiseemne *käkk Kääk või käkk,`tehti tainas`val`mis, kõva tainas;`kääkusi`tehti änamest jõuluks* Hää **Vrd** lääg

kääk² *kääk* Khk Hää; *kääk* Emm (linnu häälitsus) *rugi rääk karjub, kääk, kääk* Khk; *vaeras - - teeb kääk kääk kääk* Emm; *Siidilind tuleb, kätatseb jälle kääk-käk-käk-käk* [õeldi vallatutele lastele] Hää

kääk³ *kääk* g *käägu* karjuja (laps) *See oo va kääk, nii pailu karjub* Khk

-kääk Ls kukekääk

kääkam *`kääkam* g *-i* Khk Kaa

1. tugev hoop *teine sõhandene`kääkam* kuluks *tääle* (kaklejale) *veel ää* Khk

2. suur tükk, kantsakas *`kääkami`leiba sai* Khk; *Leikage õhused viilukad, mette`seiksed`kääkamid* Kaa **Vrd** käuram

kääkama *`kääkama`halvasti leiba lõikama`* Kis nii *ullusti on`leiba`kääkand;`Kääkas omale`keikse suurema kasvakaniga* Rei

kääkatama → *käägatama*

kääkima *`kääkima, (ma) käägi* fig *tapma vana oli metsavaht, puu`vargad`kääkind teise ühü`öösa ää* VII

kääklema *`kääklema* Rei Noa Kse sõnelema, näaklema *`kääkleb ja`näakleb`pääle* Rei; *`kääklema, tenetese`vastu. ma ike kisu su karvad pääst ää* Noa; *nad`kääklevad ja`naaklevad* Kse

kääks¹ *kääks* IisR(*kääks*) Kaa Mar Jür(g *kääksu*) Kod Puh; *kääks* Emm Käi

1. on kääksatus *`Uksed`tievad kääks-kääks* IisR; *kätt liigodad, teeb kääks, kääks, kääks* Käi; *Kääks on kärmas tulema, kui`miski liigub* Jür; *kesäkat`t kišendab kääks kääks* Kod || *Nõnda oo see inimese elu, äkist kääks ning ongid valmis* (surnud) Kaa **Vrd** kääksti(k)

2. haigus *üks on rogi`jooksja ja teina on kääks* Käi **Vrd** kääksjooksja

kääks² *kääks* g *kääksu* keerd lõngas *kääksu kjjrd lõnga sihen* Trv

kääksadis *kääksadis* g *-e* kääksatus *ukse kääksadis* *keis, ma`arvasi kidagid tulnd* vöörast Khk

kääksahtama *kääksahtama* Vas; (ta) *käägsahhass* Se kääksatama *sattõ`maahha ku kääksahti* Vas; *t`sigä vai määnegi elläi käägsahti* Se

kääksahuss *kääksah(h)u|ss* (kääg-) g *-sõ* Plv Vas Se

1. hoop *sai üte käägsahusõ* Plv

2. kääksatus *kana käägsahhuss ofl* Se **Vrd** käägahuss, käägsävuss

kääksatama *kääksatama* Khk Jür; *kääksätämä* Nõo/-gs-/ Rõu(*k'aaks-, k'aags-*) frekv < kääksama *kana kääksatas kulli kää* Khk; *Riiv kääksatab* Jür; *uiss käägsät, nätä saap, kes säält tulep* Nõo; *lei hannast tu pini`vasta puud ku k'aagsati* Rõu **Vrd** kääksahtama

kääksatus *kääksatus* g -e s < kääksatama *Alati ei kääksugi* [värav], *aga ükskord juhtub ikka kääksatus tulema* Jür **Vrd** *käägsävuss, kääksadis, kääksahuss*

kääksjooksja *nari kätt liigodad, teeb keeks, keeks, keeks, se on keeks* jooksja Käi **Vrd** *kääks*¹

kääksti(k) *kääkstik* Kaa; *käeksti* IisR; *kiäksti* Tõs Kod; *kiaksti* Kad on *kääks* Uks *tieb* *käeksti* IisR; *Värav tuli kääkstik kinni* Kaa; *nisuke eina suat tuli uksest sisse ja minu otsa ja kus minu ing kiaksti kinni* Kad; *ta kuksi kiäksti maha; laps ällin teeb kiäksti* Kod || *Tee tööd ning nää vaeva, äkisti kääkstik oo ots* (surm) *kää* Kaa

kääksuma *kääksu|ma* (-ea-) VNg IisR/-äe-/ Vai S L Juu Jür VJg I KJn Puh, *kääksor*-Ris, *kiaksu*- JMd Sim MMg; *kääksümä* Kuu Vai; *kääks|ma, -mä* Saa KJn Trv Hls/-me/ Nõo San hv Krl, *kiaks*- Khn, *kiäks*- Kod; (ta) *kääksub, -p /-gs-* Nõo/, -ea-, -ia-, -iä-, *kääksob* /(sa) *kääksud, -äe-, kääksüd* R/

1. hõõrdumisel kägisema *Ukse inged mäerimata, kääksuvad mis kole* IisR; *värav kääksub* Jäm; *nee rattad põle võida soan, karjuvad ja keaksuvad* Muh; *uks kiaksub* Khn; *puu kääksub, ku teine puu teist õõrub* Saa; *äll ka käägsup, vanast ku ällsevä, siss olli suurde kavvõtõ kuulda, kudass äll kääkse* Nõo || (pillimängust) *poiiss tõmmab pilli nagu kiaksub* Kod

2. (elusolendi häälitsemisest) *midä siä lapsukaine kääksud* Vai; *mehitaja - - vahest ta kääksub, kääks-kääks, kääks-kääks* Mar; *lapsel kõha, ing kinni, kiaksub viel mud'u* Sim

kääksutama *kääksu|tama* Jäm Khk Põi L K(-ea-, -ia-, kääksor-) Trm Puh Nõo/-gs-/ Vas, -teme Krk San/k'-/, -dama Emm Rei; *kääksütämä* Kuu, *kääksutama* Vai; *kääksutama* IisR *kääksustumist* esile *kutsuma*, *lapse väaksumist põhjustama* älä *kääksuda alalde lapsukaist* Vai; *üks kääksudab rattud tänakus* (läheb kääksuva vankriga) Khk; *mis sa sest uksest kääksutad* Tor; *mis sa kääksutet teda* (last) *ilma aigu* San || fig (pillimängust) *oli seal löötsapill - - seda sis kääksotasime* Ris; *mis sa sest viulist mud'u kääksutad, kui sa ei mängi* Juu; *mis sa kääksudet ku sa mängi mõsta* Krk **Vrd** *käägutama, kääksutama*

kääku *vildakile renni jalg läheb kääku* Khk

kääkus *vildakil istme kori on kääkus* Khk

kääl *kääl, -l' g kääli* Jäm L(-ia- Var) HJn SJn M

1. *püsimatu, vallatu, kerglane* (olevus) *küll see on üks kääl, teda saab igasse kohta* Mär; *vuata kus va kial, irvitab piäle ambad paljad suus* Var; *see oo üks va ilma kääl aukma* Mih; *igavene kääl, ul'akas iki kangest* SJn; *laseb ku kääl* Trv; *om kül üits vallatu nigu kääl kunagi* Hls; *k ä ä l i t e g e m a* *mürgeldama vahel tei kääli ja sõimas ärrät, õige müräs* Hls || fig *võrgutaja, himur mees sii om ää kääl küll, kis iki siante vahva eluge om* Krk

2. *tugev ja kiire* (hobune) *Ku obu oo ästi süia saand ja puhand oo, sis lähab ta käälise. Kääli obusega piab olema ette vaatlik, võib kergesti lõhkuda saada* Tor; *teeses talus on suur obuse kääli* Hää; *küll om ää kääli obene ehen* Trv; *kääli, ku ta njuur ja iluss ja juusk äste; küll olli sellel üits kääli ehen, ilus, lahe jalage, kõrge ja uhke* Krk

Vrd *kään*²

käälitama *käälitama* Mih PJg Tor HJn *vallatema tedrekod käälitabad poestega* Mih; *mis sa käälitad* PJg; *obune käälitab kui ta rammus oo ja takka üles lööb* Tor **Vrd** *käälitama*

käälja *kääli* ja *võrgutaja üteltis olevet üits tüdrukide kääli* ja, *parep ärä sinna mine* Krk

käälutama *käälutama, (ta) kääludab* Khk

1. kõõrutama *kana kääludab, kui ta munele tahab* Khk

2. edvistama *üks va ebu inimene, see kääludab nõnda* Khk **Vrd** käälitama

käämatu *kääma|tu g -tu(ma) käidamatu tänabu kebase oo seal maa`nurkas üsna käämatu(ma)d teed* Mär **Vrd** käimata

käämer *kääm|er (-ea-, -ia-) g -(b)ri RId(-är Lüg) KuuK Kad VJg/-är/ TaPõ Kam(g -bre), g -re Hää Kod/-iä-/ Äks VIPõ Trv Pst Nõo Ote; `kiamb|er g -ri Sim(-ea-); n, g `kääm|ri TMr Võn(g -bri) Kan Har, -re Kan Har Rõu, -bre Kan Plv Räp; käämer g `kääm|ri I/-ia-, -iä-/ San, -re Hel Puh, -bre Urv Krl(-r) suur lusikpuur, möll `käämriga `muidu `auku ei saand kui pidi pisikene auk ies õlemaie Lüg; küined nägu `käämred (pikad ja mustad) Hää; vanal ajal olid oherdid -- lõpust tulid `kiambrid -- sellega põigiti ei `lassa, ikke piki puud Sim; `uhmer `tehti ühest puust, `kiamriga `lasti augud `sisse Lai; `käämer -- mis aia `poštidele `aukusid teeb Ksi; puu tellega ratta rummule `lasti `käämregä auk `sisse KJn; `Käämre om vähä nüriss lännu Hel; `käämrit ei olõ nüüd enämb tarvitusõl Võn; `rummõ uurõtass `käämriga Har **Vrd** kämm², kämmel¹, kääbri, käämerd, ämmer*

käämerd *käämerd g -i Pst; käämert Puh käämer käämerdiga `lasti augu `rummel `sissi Pst*

käämerdama *käämer|dama Ote, -dämä KJn, -teme Pst käämriga auku puurima käämerdä `käämregä si_auk KJn; ratast käämerdetse Pst; käämerdab `auku nabale `sisse Ote*

käämlema *käämlema tülitsema `käämlevad sii `peale Kse*

käämpää → käänpää

käämustama *käämustama Kul Kse Aud Hää Ran*

1. (vallatades) pigistama, kaelustama *mis sa moost käämustad Kse; käämust -- võt`t kaalast kätega, taht nigu `nal`la tetä -- mes sä siin käämustat ja `mässät Ran || solgutama, väntsutama ka`s lääb rekise kui moigistad, ku`sikast ei või ka käämustada, käkerdada või mäkerdada Aud **Vrd** käägustama*

2. murdma, ära kiskuma **a.** (leiba) murima *laps käämustan `leiba Kse b.* kitkuma *Käämusta ära, kaku `puhtaks; Lina käämustada -- sij on kakkumise `kohta Hää **Vrd** käämustama, käänuustama*

Vrd kääbustama

kään¹ *kään (-ri) g kääni Sa(-nd Khk) Muh/-ea-/ L K(-ea-, -eä-, -ia, -iä-) Trm(kian) eL, `kääni Hlj VNg Lüg Jõh; kiän g kiäni I*

1. vankri puutelje kaitseraud ratta *`käänid `kutsuti vanast, nüid `õelda ratta `pussid VNg; puu`telje `vankril `käänid all, üle `telje õli Lüg; Kään sai `itside vahel `tehtud. Ema it`s (sepatööriist) `pandi alase peale, pala raud peale ja isa it`s raua peale, itsile `anti vasariga `pihta, seda `viiti `saigi `õuke pool õmargune kääni Põi; juhi vitsad o rataste `keanide `juures Muh; `tauti paeatükid a`ssile rummu `juure `sisse et nii ruttu ää ei kuluks, need olid need käänid Kei; kean oli puua`ssidega `vankrel a`ssi all ja tuli rummust läbi Hag; puu vanger kõik puuss, siäl ei õllutki `kiäni Kod; Käänid on `pantud `alla ja peale`poole, siss rumm ei kuluta `tel`ge ära SJn; kääni om `ahtike raud, veere maha lüüüd kumeres; kääni`ge käänets rattid Hls; tele otsapooline kääni ots `lüüdi naglaga tele `kül`ge `kinni*

Nõo; noist käänest kai vahe pulk läbi Ote; neli `kääni nigu neli `tsõõri telle all Har; edimält olliva kääni² ratta naba kottal, pärast üle kõgõ tele Plv; kääñ ol'l tele all, kelle nõal tsõõr `ümbre kääse. pesseti vanno paatük'ke ala käänist Rāp; ku ta kääñ om_ar_kuluvanu, siss üldäss et tele võt't `kat'ski, vaja `vahtõnõ `panda² Se Vrd käänik¹, kääñiss, kääñraud

2. vikatitera tugevdav rauariba Raua lati otsast `lõõdi poole jala `pitkune tükk, sellest taguti kääñ `valmis, veerend nael terast `võeti, `pandi kääni vahele ja keedeti kogu Põi

3. vannasadra kaitseraud adra kääñ LNg

Vrd kääñ²

4. tuuliku peavõlli kaitseraud võllil on raud kääñid ümmer ja nende all on kaelakivi Var; tuule `veški võlvel olid teras keanid `ümber kaela Jür

Vrd kääñiraud

5. (kinga)liistu pealmine osa `laistel on kääñid peel, `laiste kääñid Khk; ennem `võotakse kääñ päält ää, pärast tõmmatakse liist `välja Krj

kääñ² kääñ g kääñi Häa Sim peru, vallatu loom või inimene; väänkael sie obune on üks kääñ. ei sellega saa `naisi kuhugi `lassa, `puistab nad kohe ää; sie mies on kua ike üks kääñ küll; oh sina lapse kääñ - - kohe pori sies Sim Vrd kääñ, kääñapas

kääñ³ → kääñd

kääñak kääñak|k VII Põi L JJn Trm spor KLõ, Võn Krl, kea-, kia- Jür JJn Koe Trm, kääñä|k Mar KJn spor eL(k'- San Har), kiä- Kod, g -ku(kääñägu Krk Har Rõu Vas); `kääñä|k g -gü Kuu

1. kääñukoht, kurv; kõverus Nüid `aetakse ikka nee [tee] kääñakud `sirgeks puhas Põi; teel kääñakud sees, ei ole otse Mar; jäñt on `seoke kõverik kääñak puu sees Saa; Kõik kianakud linnatie pial on paramalle `puole Jür; edasi `minna `Paide `puole [tuleb] `Kaaka keanak JJn; tñj kääñakide pääl on juhatused ülebal Vil; ta tulli sääñ kääñägu kottel mul `vastu Krk; Sääñ tolle kääñäku kottal jõgi kõvaste jooseb; kui tñj kääñak tulep, ärä sa sääñd mine, mine `õkva Nõo; tñj om kääñakit täüs San; saimmõ² tñ kääñägu pääl kokku Rõu || fig kodavere kiel peab õlema keanakuid ja veanakuid täis Trm; meie kñjil one kõege `pustam kñjil, ei õle kiänäkid egä viänäkid siden; laalun ei õle kiänäkid, [ta] keegotab (laulab monotoonselt) Kod; siin on poha `siant kñjil nagu kirjas on, siin `siantsid kääñakid ei ole nagu Võrumaal Vil Vrd kääñd

2. paks leivaviil `võt'sin kätte ja `leikasin ea kääñaku üle leiva JJn; üle pät'si lõiganu suurõ kääñäku Har

Vrd kääñap, kääñatus, kääñuk, kääñäng

kääñakas kääñak|kas Aud, g -ka Kaa Põi Han

1. a kääñuline Va kääñakas tee Han Vrd kääñäkine

2. s a. jäñdrik puuhalg Rehe ahju võib ju neid kääñakud aada Põi Vrd kääñapas b. suur tükk Ahi sai keik `tehtud pae kääñakatest Kaa; Selle suure liha kääñaka ta on kõik `nahka `parkind Põi Vrd kääñäng

kääñaklene kääñakle|ne g -se kääñuline Kääñaklene tñj Häa

kääñama `kääñama, kääñata VII Põi Emm spor Lā, Mih Vān K(-ea-, -ia-) Iis Trm/-ia-/; `kääñada R(-ta Hlj); `kiänämä, kiänätä Juu; `kääñämä, `kääñädä Kuu Vai/-ndämäl; `kääñma, kääñda Jām Khk VII L(kääñta Saa), `kääñda Rei; `kiänmä, kiänätä Kod; `keanma Juu; ipf (ta) `kianis Muh; `kääñmä Vig, kääñdä VIPõ M(-me, -dme, -tme Krk) T(k'- San;

kääntä Kam Ote), käändä? Kan Plv Se; `kään|dmä, -(d)me, käändä San V(k'- Har Se Lei; `käändmä Rõu Vas; kääntä? Se)

1. asendit muutma (kohalt lahkumata) **a.** (seoses inimese või olendiga) `käändägä `ümber `toine `külge `pääle Vai; `käänis teese kül`le Tor; ku ma natuke tahan pöördä või käända, siis nõnda ku kõrvetab siin puusade sees Hää; `küinlapäävä aal karu kiänäb tõiss `külge Kod; tõine `räuskab ja vannub ärä, käänäb sellä ümmer ja ää jälle; tõene naene ei kiänä `silmiigi tämä piäle Krk; kudass ma maka ütsindä, käänä kül`le, lövvä kül`mä, käänä sällä, lövvä saena Ran; susi ei saana `kaala `käändä Puh; näet kos kurivaim, käänäp `perse ette, ei lasegi `müüjä; Käänä suu söögi poole -- lase söögil ää maitsta; ritsik, kui ta `lumme satap, siss käänäb `õkva sälite Nõo; poiss `ol`le säädse nädalit -- nii `aige, et rõövastega kääneti `ümbre Võn; Sa kääni_vijl tõist `külge, ku ma jo_tijül `ol`li Rõu; `kääbripäiv käänd kahr tõösõ kápä `pääle, `küündle päiv tõösõ küle `pääle; ma_kääni är_ `suugi_saina poolõ Vas; tuu (tüdruk) äi `käänä `kõrva kah (ei vaata võõraid poisse) Lei || (pikaliheitmisest) kiänäb aga `uudess magama; vaja kiäntä pitkile õlile Kod; ka ma jälle `sängi käänä Krk; vahel `ol`li ahju`kurru `endä lappi `käännu -- siss magas Ran; Temä `olle ärä `sängi `käännu ja magas kui kott Nõo || euf (suremisest) kui keväde tuleb, siis lammas kiänäb kobjad Kod; viidu `sinna tu lehm, et nüsetäss `vaskile `piimä, aga [lehm] `käännu kota `taiva `poole Nõo; tiä kah pödõ, ei_tiä_kunass täna_kängä_käänd Kan **b.** midagi teise asendisse, kummuli või pahupidi pöõrama `käänsin `toori kummuli, las taheneb natuke Vän; aga see turval piab ilusti kummuli `käänma (kündes); `käendi teisipidi [linavihk], vaadeti kas sehest on kah ilus Hää; mamma käänäb koogi teise kül`le pääl Saa; ikki teene kül`g käänetse einäl, reha varrega Kõp; kápäga käänetass tapand ümmer Trv; siga tapeti, kääneti kummali; [vanker] käänd kõik neli ratast `taiva poole Ran; `kühvliga `käändi `kesvi `ümbre jälle ja sekäti; siss `käändi lade `ümbre, jälle obese `pääle; kui sooliku pääl `puhtass saeva, siss kääneti na `ümbre ja jälle `mõsti `mitmast viist läbi Puh; saksamaa ader käänäp maa pahupäädi; ku leib ahjun `olli, siss kääneti mõhk krae `pääle kummali ja `panti koheki kõrvale Nõo; maa `kõrdamine om et käänetäss maa jälle tõisildõ -- tetäss `pijnüss Har; adra nõna lätt ijh, leht lätt takah ja käänd maa kõik` kummalõ Plv; puu vidä, luu `t'saga, vanaäde käänd aia takah `ümbre? = söömine Vas; Jüvämise `aigo käänete `vaihõl ladõt `kühvlega `ümbrõ; Pääväkäändeh käänetäss külvivakk kummalõ (pööripäev lõpetab külviaja) Ráp; riha pidimidõga käänat `ümbre `vaalu Se || (lamandumisest) ku rügä enne `äitsnemist om maha `käänden, sis ei tule terä Krk; kui `ol`li tugev vili, [tuul] `ol`li käännu pöörissede temä, siss kud`agi es `oska `niita Ran || fig segi ajama; üles sonkima nüid ta om kikk lauda pahupidi `käänden Krk; kaa ku mütt käänd üles Hel; ku joonu om, siss käänäp kõik pahupäädi Nõo; muru `olli nigu üits asu unik, `ümbre käänetu Rõn; `t'siga om paha segi `käändnü Rõu || maailma suure -- käänävä `terve ilma pahupidi (saadavad hävingusse) Rõn

2. midagi keskpunkti või telje ümber liikuma panema **a.** kruttima, kruvima; keerutama `käänas ukse lukku Mär; Ku kruisi tehtaks, käändaks kehdid sisse Hää; Käänan raani `kiinni Saa; `vankri `mutrid tahavad kiäntä Kod; lõng jääb vedelast, siis kruuvist `kääna (vokki) Äks; käänä ruvi `valla; lukk om är käänet, ei taha ääp käändä Krk; käänääd `pulka [tõrrel], jooseb taar kui kolin `väl`lä; vinnaga sael `olli iin leht ja taga nüür, pulgaga käänid kõvõmbass Ran; mina lätsi pöörä `pulka `kinni `käänmä; kruvile kääneti `mut're `otsa; ku

ta viis minutit oherdiga käänd, siss `olli sõrmesükü mulk valmiss; mes `väikene lavvakell, sedä piäp üless `käänmä kruvvist Nõo; käänä no uss ka vallalõ Vas; edepoolõ kääntä vaja [kella] Se; [uks] `käänäde kini `võt'mega Lei || fig pööritama süä akkas `kääntme Krk
b. pöördnurka muutma sai natuke kääntud [üht haspliharu], viht läks pealt ära VII; siis seda `pööra `käendi ja tõmmati lõngad sealt sihest läbi Hää; lekutipuu vahelt lantspuu annab keanata Amb; uvvel vikatil kiänetässe `kanda Kod; pada ol' koogu otsan, tuud `saie `vällä käändä müürü_sest Har

3. a. kahekorra või rulli keerama Äär `käändi kahekorra `sisse (riide palistamisel); [võeti] leva tainas, räemed `pañti `piale, `käendi ääred kokku ja `pañti `ahju `küpsema Hää; meestel oli lai kaelus, kääñati kahekorra Lai; kääñä käis üless Krk; [tainale] `panti kañepi kõrutuss `pääle, siss kääñeti `rulli Ran; `kääñsi kotisuu katõkõrra Puh; niidse `kisti talvess `valmiss, kääñeti `katsa; ku mina nakassi nägemä, siss `olli `ammel mahakääñetu `kaaltagunõ Nõo; mul `olli `uhdrik üless kääñetu, siss es saa poriga Rõn; `kääñse kääñat üless, nakat `leibä kastma Har; mis sa paheldõ kisut [seelikut], kääñä tagasi Rõu; niidse_kääñeti `katsa, `aeti kabla `perrä ja, `pañti kuiuma Vas; verevä nõõrä? ol'livä? `kijrdo kääñetõ `puusõ `pääle Räp; kääñä_kaabu veere? üless; kääñtäss viirt (riide palistamisel) Se || fig pead looma ku pääle pööripävä `kapstit istutad, et [siis] kapst ei kääñä pääd Nõo; kääñd jo `päähä, `kapstakasõ `päähä kääñd; kapstass kääñd pääd, kui jo nakass kasuma Se || (ümber) keerduma virn ain `kääñäb ümbre `kartuli Nõo || fig murdma kääñsin kukekaala katekerra Saa; ma tahan su kaela suoned keanata Koe; küll ma su kaala kääñä Krk; `kääñdse [tüdruku] nigu kääñispääga väedse kokku ja pañd `karmani Nõo
b. painutama, koolutama `vitso kääñatasse Mar; need (ree sugarad) oo sedasi kääñatud, koolutamise koht autati Mih; [ree] arangad ol'lid auru sees kääñetud Hää; [kirves] kaalast ärä kääñet; juhi kääñeti ümmer kiha Krk; niidse otsa kääñeti [viisu] talla `alla tagasi Nõo; Juht `kääñti kuusõ vitsast Rõu || (saeammastest) es ole `ambit kääñetu, es ole viilitu, es saa lõigate Krk; sae `ambit kääñdäss `rihtjägä Ran; ku `hambõid ei olõ? kääñet, sõss ei saa? lõigada? Har
c. (pesu) väänama kääñä pesu `vällä Kse; `tüt'rigu minge `kääñge `rõiva `vällä Nõo; Sa? olõ hüä lats, kääñä seost viist ar mõsu vällä Se
d. (liigest) nikastama, välja väänama läind `maadlema, kääñund jala ää VII; Tee on nii konarlik, kas kääñä jalad ää Põi; olen oma käe ärä kääñd KJn; jalg om ärä `kääñdän Trv; temä `ol'li põlve keeri kudagi jakust vällä `kääñnu, põlve kijr `ol'li `aige Nõo; jalg om vällä_kääñet; käe om jakust `ussõ `kääñdänü? Har; ar_kääñd käe, mindäss tasoja mano Se

4. keerutades või sidudes ühendama **a.** (vihuku, tuustiks) kõitma; (sidemega) kinnitama tut't `pañdi [rukki] vihu `alla ja kääñati `kinni Mih; pulgaga kääñati siss `ümber, ni_et ta kõvast läks juba (heinatuust) Äks; kui [lina] luu `valla oli, sõss kääñeti äräde Trv; maan kääñeti rästässvihud valmiss; kääñeti luvva `vitsu sugarade; pikä õle kääñati kuppu Ran; õlest tetti side, kellega kubu `kinni kääñeti; terve `lamba täis `villu `kääñdi pükki Puh; kõrdlat't kääñeti ka vitsaga `sinna roovilati `kül'ge `kinni; ku linnu `suiti, siss puistati `pakla ja kääñeti `kuydslide; rügä om maha põemetu, nakame `vihku `kääñmä; juuss `olli kääñetu ants `kuplide (krunni) Nõo; võsu `raoti maha, ao kääñeti kuppu; ega lühikesi `ainu küll es saa `loñti kääñdä Kam; tuustike `õlgi kääñeti nigu `kursti ja tsusati `nüsku `tilla Ote; rüä_kääñti `vihku Urv; siihn om hagu ni_samadõ vallalõ, ei olõ kuppu kääñet; vitsa

käänät `ümbre `saiba Har; ägli lavva_`käänti `kaustõ `kül`ge kõo `vitsuga? Rõu; ol`liva? hau? kuppõ käänetivä? Plv; Kes perämädse viho käänd, tuu käänd tulõv`asta kah Röp || fig Ku esä tulõ, tuu su jala_`sõlmõ käänd Rõu **b.** midagi punudes või kokku keerates valmistama truadiss `kiänsid pril`lid ette Kod; meešte `üüke kääneti kõladege Krk; kudass käsi kääneb, nõnda piht piäb (merätse langa tiiid, nii ta sul kannatab) Ran; vikati looguss ol`li pajo vitsast käänetu; tollest kolmest niidsest mes üless `veeti, kääneti viisu nõna, kääneti nigu silmusse Nõo; uma käsi käänd, uma kaal kand Vas; tuu sai tetä `hammõ ola kirä `langa, kel ol`li_hüä_`napu?, õga `napp es käänä_tuud tiiud `vällä Se; kääneti kañepist `kaplu Lei

5. kangast üles panema vaja kangass üless käändä Nõo; nakati kangast üless `käänmä -- nakati `võlla `pääle `käänmä Kam; Omma_`kanga kodamise peepe?, sinnä_käändäss kangas pääle -- ku är om käänt, `naatas `nitsele `pandma Urv; [ta] `kutsõ minnu appi kangast `käändmä; kas sul käänipuud ka om, minga `kanga üless käänat Har

6. pöörduma, enda kulgemissuunda muutma **a.** teises suunas liikuma hakkama (elusolendist) `Este on vaja `käänada paremale Jõh; `käänis `ümmer nuka ja kohe `miule `otsa Vän; `Kiana nüid vesi`kuarde Jür; kiänin siit õvness ärä Kod; ärä käändä kõrvalisi `tiiisit Krk; suu päält `käännu siss kodu tulema Ran; käänd läve päälid tagasi, es tule `sissegi; obene om `pimme, ei oia `õiget tiiid, käänap tii päält kõrvale Nõo; käänä sa ääd kätt Ote; käänämi tõsepole, sääl om korem tii San; kääni iks ma_`sisse kah, `õkva `müüüdä lävve lät`si Vas; kohe poolõ taht käändä? sõss sinnä? poolõ käänd Röp; sääl tulõ ar kääntä? Se; käänä seia `puulde Lei; t e e d k ä ä n a m a teed andma kiänäd tiiid, annad puale tiiid tõesele Kod; piat toolõ tii `käändmä, kiä `kuurmaga lät Har **b.** (maastikuobjektist) otsesuunast kõrvale kalduma küll `käänap [jõgi], tieb `suure kõveruse Hlj; säälid `käändä sedä kätt tie Vai; tii käänd `mitmade `argu Nõo; suurõ kuusõ mant käänap tii märke Ote; egi siss `käänäss ja `väänäss Har **c.** (tuulest, pilvedest) liikumissuunda vahetama tuul `käänäss `toise `kanti Vai; kuspoole tuul` ennast käänap Mih; tuul kiänd eelä ärä, nüid on päävä `luujamineki puult; [pily] kiänd kõrvale, ei tullud `seie Kod; tuul` om ommukus `käänden Hel; ku tuul `olli ärä käännu, siss pidi jälle `vesket `tuuldõ `püüjä Ran; ku peri `päivä käänap tuul `ümbre, siss nakap `vihma sadama Nõo; tuul om ärä `tõiste käännu joba Kam; tuul` om käändäni õdagu `põhja Har **d.** (päikese liikumisest keskpäeval või pööripäevade ajal) päe (päike) om `õhtsepoolikuss är `käänden jo -- üle kate`tõisku om -- päe akkas är `kääntme jo Krk; enne jaani`päivi kääneti, no_nakass päiv lühembäss minemä; üü lät jo_sulastõ poolõ ja_päiv käänd no_perremihe poolõ (talvisest pööripäevast); [kui] päävä käänäg tulõ, üldäss et päiv käänetäss `ümbre Har; päiv käändäss `ümbre Plv **e.** fig meelt muutma nüid ta miil on ärä käänetud KJn; ehk saa sij`miil` viil ärä käändä `õigele `tiiile Hel; ku sa `ümbre ei_käänä?, siss ei_saa sinust muud ku_varass ja `rüüvel` Har **f.** fig (olukorra-, seisundi- või ilmamuutusest) `aiguss om juba `käänden tõisiti joh Krk; ega ta (ilm) -- likege `põuda ei käänä Hel; mi_pernaasõl nakass ta `haiguss ka õks parembalõ käändmä; ilm käänd nätä vehma poolõ Har

7. kellelegi või millelegi teist suunda andma **a.** teise suunda juhtima senest rattast `kieredä `tüüri, kuhu `puole taheda `laiva `käändä; käänä obone `ümber Vai; käänä obuse pæe teissele Khk; puktuulikud, seda `käändasse sabast [tuulde] Lih; Obest käänetse

ohjadest Saa; labidaga kiäneti [varga] jälg `ümber - - siis varas `tuuva kraami tagasi Kod; käänä obest vähä `kõrva Trv; kui tuul `väike, `tul'li puri üless tõmmata, `tuulde `kääändä Ran; kääänd obese `ümbre ja tõi miu latsega kodu Nõo; käänä sa² uma hopõn kõrvalõ Har; [peni] haard [vasikat] nõnast, kääänd tagasi, es lasõ kavvõndahe minnä² Vas; käänetäss puõht kah jäl' tuulõ `perrä Räp; katõ siiboga mõrd, tuud piät `käänmä (kalade liikumise järgi) Se; k a r j a k ä ä n a m a karja ajama karuss kääänd `karja; mine_käänä är kari Lut **b.** fig juhtunud või öeldut jutus moonutama või oma kasuks tõlgendama `käänab ja `väänab `neie sõnudega, ei `räägi `öete Lüg; `käänäs juttu `toise `kaula Vai; käänanab ja väänab peale oma jutuga Tor; kahe otsaga jutt on puha vale, seda saab käänta, kud'as tahad Saa; keanab ja veanab oma sõnu Trm; jutt on teešepidi käänetud KJn; käänanab jutu tõise asja `pääle Trv; ta esi kõnel, nüid om miu `pääle `käänden; käänt ja väant ütsipidi ja tõisipidi, aru ei saa, mis ta kõneless Krk; mes sa käänanäd sõnast `ümbre Puh; temä ei kõnele toda mes `õige om, temä käänap üsna `tõiste `tolle asja Nõo; ta om sääranne lobi `suuga inemine, ta kääänd ega sõna `ümbre tõisildõ, mia sa `ütlät Har; timä kääänd är ki tõisildõ jutu Se || nime või nimetust muutma rišsipäev kiäneti ärä pühäbäss Kod; seo külä kutsutõss Kakulaanõ, poisi_`käändi_kül Patuküläss San; nimä kääni tõõsõ nimegi, kogoni jo `tõisdõ Se || tõde jalule seadma ma kääni `õigut hindä poolõ kah, es lasõ² `hindä pettä² Se

8. fig (intensiivsest tegevusest) **a.** suurt tükki lõikama `Leiba murrab - - käänanab suure kantsu `väl'la Hää; küll om nüid `käändan omale `kriikame Hel; ku ma `küllä lätsi, siss `käändse oma puul `pätsi kõrutuss `leibä iks kodu tuvva Rõn **b.** lõõma ku ma selle `vemla võta [ja] mõne tulise käänä Hää; sji kes vällast `sisse tulli, `käändse piidsage pähä selle Muhumaa mihele Hel; [nui] nõõriga [koodi] varrõ kül'len, et sai `liiku, kui ta tolle plaksu `käändse Kam **c.** ohtralt söõma see käänanab keik `kinni Khk; Terve liua täüe magust söõki käänsiv kinni Hls; kül käänanv `sissi, nõnda_t üle sel'lä täis Krk; Küll käänanab endäle sisse, nüid om nigu lehm lataka maoga Nõo; [ta] Kääänd sül'ti ku vändäga `sisse Rõu **d.** rasket kandamit tõstma kui `rohkem peret, laud kiäneti kõhe `väl'jä Kod; sel om ää kidam `selgä käänet Krk; kääänd ää `jõhkami [vikki] `säl'gä, tõi lehmäle ette Ran; timä ol' üt's katõssa ütessä `puuta mišs rassõ, timä käänime `mitmõ mehega `laiva Võn

Vrd käändümä

käänap käänap, -näp g -u Saa SJn Vil(-i) M; käänä|p g -bi Se; keanap g -a Rap, -i Plt

1. käänukoht **a.** käänak, kurv tee ol'li käänapiteta, nõõr`sirge; käänapu pääl võib `ümmer minna Saa; teene [kuusk] on Jaaguri käänapä otses Vil; Kiriku lähükseen või Sõnni käänapun `panti jala `kinni; [too] talu om käänapun Hls; tuu om tji käänapu pääl Hel **b.** liiges kintsule `tehti koodi otsasse auk `sisse, kus si käänap on Saa **c.** pööripäev päevä käänap om ärä, siss ku ta (päev) nakass pikäss mineme Trv **d.** liigend- Onu kišks miule vastse käänapug väidse Hls **Vrd** käänapää

Vrd käänatu, käänäng

2. riugas `vargal kõiksugu keanapid sees Plt; `vargal omma kõik' käänäbi² `selge Se

käänapas kääna|pas g -pa keerdu kasvanud käänapas puu oo Mar || fig väänkael üks inimene läheb `nurja, käänapaks - - akkab `vasto Mar **Vrd** kään², käänakas

käänapää kääna- Saa; käänä- Pst Hls käänispea käänapäädega väitsed ol'lid meštel ikki `taskus Saa; käänä`pääge väidse käänets kokku Hls **Vrd** käänpää, käänäspää

käänatus *käänatu*|s Ris, *käänätü*|ss V, g *-se* käänak, käänukoht; (jõe)käär [mägi on tee] *käänatuse peal* Ris; *tuul iil* (jõel) *omma_käänätüise sisen, nuidõ kääntüisi sisen tetäss* `haina Har; *tahn alahn kääntüise pääl um maja koolitarõ asõmõlõ tettü*? Rõu; *tij kääntüss; kõvvõr jõgi, jõõ kääntüise*? Se || pooleldi piiratud maatükk, heinamaasopp *sääl üts väikene kääntüss, niidü kääntüss* Urv **Vrd** käänap, käänd, käänäng

käänd *käänd* g *kään*|u Khk Mär Tor spor K(-ea-, -ia-), Trm Trv Ran Nõo Kam, -o Lih Plv Se, -ü Krl Rõu; *kään* g *kään*|u spor S, Mar(-o) spor K(-ea-, -ia-, -eä-), I(-ea-, -ia-, -iä-) Puh Nõo San(k'), `käänu Hlj VNg Lüg(-o), -ü Kuu; n, g `käänu VNg Vai; pl *käänud* Var

1. a. käänak, kõverus; käär, sopp *tuli tie käänu tagand* Kuu; *teine maja, sie oli käänu pial* Hlj; *einamaal on käänod; mene lüõ sie jõe kään maha* (niida jõekäärus hein maha) Lüg; *aja käänus* (väljaspool tara) *ta tuli mu vastu* Jäm; *kivesaja käänd* εε *varisend puhas; Riksu niidi käänu peel olid põlend augud* Khk; *Jõgi teeb Unima väljal käänu; Tei_bul aia käänu tuleb tee kään* Kaa; *aea loomad jõe käändu* Mär; *sel aeal on seal kohtes keänu koht sees; keera sealt keänu pealt kõrva* Juu; *kui siit käänut niid uut maandid keerata vana maandi piale* Pee; *jõe kianudes kasvab ia ein* Kad; *meie põllud one savi aagu kiänun* Kod; *mere soñn lähäb kaugemalle mere sisse - - nisuke kiand sees - - see on poolsaar* Plt; *nõnda pal'lu om käände sehen tal* (Õhne jõel) Trv; *kääntäb tõõse tij pääle - - kos äkiline käänd* Ran; *käänu kotald jõgi jooseb kärmede* Puh; *jõe käänd om nigu jõest maha jäänu, jõgi lääb õigest edesi* Nõo; *Käänu pääl visaß rij kummalõ* Rõu; *kääno kotuss tijl - - üle kääno minnä*? Plv || *truubi kääno*? ahjulõõrid Se || *kärpsed õlid süänud* [koera] *kõrva kiänud* (kõrvalestad) läbi Kod; [kirves] *läits jala käänu* (liigese) `sisse; *päk'ä roks om päk'ä otsast seeniss ku liikme käänuni* Nõo **Vrd** käänatu, käänu b. kõverik, keerd *puul niskesed kiänud ja viänud siden, viän siden, ei õle õige* Kod c. eseme kõver puitosa *miä tien vankrile uued käänu* (~ *käänu*puud) Vai; *kõver puu oli, adra kään* (adervars) `üiti. *aisad käisid käänu peale* Rid **Vrd** käänt², kääri¹

2. vigur, riugas *kis valetab selle kohta etasse: taal on neid käändusid nii pailu teha* Khk; *igasugused käänu ja väänud sel inimesel, ei ole otsekohene* VJg || (keelest) *te tahate nisuke* käänu *saada* Amb; *küll one kõne siden pal'jo kiänä* Kod

-**käänd** Ls kõne-, päeva|käänd

käände|päev *käände päiv pööripäev* – Krl **Vrd** käändrepäev

käändima → käändüma

-**käändjäne** Ls päevakäändjäne

käändlemä *käändlem(m)ä, kääneldä*? V(-lema Lei, -lõmõ Krl; -l'dä? Har); *käänle*|ma Trv, -mä, *kääneldä* Nõo; (nad) *käänlevad* (-ia-) Trm; (ei) *käänle* Ran

1. käänlema, pöörläma; vähkrema *suurõd ossa muhud lüüdi* [roovilattidel] *maha, siss es vangu, es käänle* Ran; *käänleb ja väänleb sängin, ega ta_i maka; jala valutiva* [õõsel], *küll ma kääneli ja looseli* Nõo; *ku lat's silmi pilgutass ja pääga*? *käänless, tuul um siutõbi* Rõu; *päiv jo poolõh şuumaoh, sa iks vijil sängü pite käändlet* Plv || *silmitiga käändless* (pööritab); *silmä terä käändlese*? *käänü_i õkva* Se

2. suunda muutma *jäness juusk iihn ristü ja rästi, pini ei saa nii ruttu kääneldä*? Har; *lipp käändles tuulõ käen* Rõu || *looklema tij käändless* Vas

Vrd käänsklemä

3. fig rabelema, (millegagi) tegelema, ümber käima [ta] *um harinu`rohkhõ elämä ja`ümbre`käändlemmä kraamiga Rõu; ta ku kahr`käändless (rabab tööd teha) Plv; ma ol`li jo_ks inemine ku_ks vijl`kääneldi reheahoga Vas; ma mõista ai näidega käänelä? ka ai?, ümbre käänelä tu tulõmaassinaga?, tu t`sik`sigä? Se || l`em`käändless`ärgiga (lehm otsib pulli) Lei*

4. fig (sõnadega) keerutama; põiklema; (vastu) vaidlema *timä (süüdlane) jutuga`käändless ja`väändless; sõnnuga ka kääneldäss,`käändless sõnnuga? (kord kõneleb nii, kord teisiti) Se*

Vrd käänama, käändümä

käändlepäev → käändrepäev

käändlikanõ `käändlikanõ = käändline `käändlikanõ [tee], *mõista_i minnä?; uja om vingõr vangõr, kõik`käändlikanõ Se*

käändline `käändline kääniline [kui jõgi] *juusk, siss ei ole võrõndikke, aga [kui on]`käändline, siss om suure võrõndiku sisen Ote Vrd käändlikanõ, kääniline*

käändmä → käänama

käändrepäev `käändre- V, `käändle- San pööripäev **a.** (kevel) *`käändrepäeväl kahr käänd kápä pääle, uss tul`l`vällä, kõik eläjä_tul`liva`ello Rõu;`küündle pääv käänd kahr küle`pääle,`käändre päiv käänd kápä`pääle Vas b.* (sügisel) *`käändrepäeväst nakkass külmäss minemõ Kr1*

Vrd käädri-, käände-, kääni-, käär|päev

käänduma `käänduma keerduma, kaarduma *mõnel lehmäl olliva sarve jälle niida`kijrdu`käännuva, otsa`kukru`pääle Nõo || kujunema jah, kudass sij elu kellelgi`käändup, ütél nii, tõesel`tõiste Nõo Vrd käändümä*

käändume `käändume (-ntu-) pööritama, iiveldama *süä akaás`kääntume, akasi suust`eitme; süä`kääntuss,`juštu alt puult kisk üles poole --`süäme vaev om; ku`raskuss`süämen, sõss ei`käändu kedägi Krk Vrd käänama*

-käändäväne Ls pähäkäändäväne

käändümä `käändü|mä Kuu, -m(m)ä V(-nd- Har Rõu); (ma) *käänü Vas Röp Se,`käänün Kuu; (ta)`käändüss Lei;`kään|dima, (ta)`käändib VJg;`kiändimä, (ta)`kiändib Kod; (ei)`käändi Lüg Jõh*

1. käänduma **a.** (liikumisel) asendit või suunda muutma, (ära) keerama *sääl om jälle üt`s rässpil`v nätä?, näüss kohess tuu käänüss Har; ratta`käändüse kõrvalõ, läävä tii päält är? Röp || tuul`käänüss`tõistõ`puuldõ Se b.* looklema, (liikumata) pöörduma *ei tiä kos kõhalt`Lammajõgi`valgub, ühe vahe piält tä`väl`jä`kiändib Kod; nurmõ ots käänüss tast, tii piäsi? tast`käändümmä Plv;`sjoo tii käänüss sinnä? Se c.* pöörelema, pöörata andma *voki kruuv ei`kiändi Kod Vrd käändlemä, käänutama*

2. (pööripäevast) *pääv kääne?, päiv käänüss Röp; inne jaani`päivä kat`s nädälet käänüss päiv; inne talse`pühhi kat`s nädälet käänüss päiv; päiv õks käänüss uma ao päle, kõ ütél aol Se*

3. (nikastusest) *mul`käändü är käsi Rõu; puusast är?`käändünü? Plv; jalg um ar`käändünü, nisõldunu Vas; jalg om jakust`käändünü Se*

4. fig painduma *ta kiel ei`käändi seda`ütlemä VJg;`kijl`käänüss õka`muudu, kui sa tahat, nii`ütte Se*

5. fig (meelemuutusest) *tä är`käändü vinne`usku* Lut

Vrd käänama

***käändüss** g `käändüse kurv, käänak Sääl om [teel] tu `käändüse kotuss Se

kääne *kääne* VII Krk San/k-/ , g `käände Tor Kos(-ea-) Nõo V/kääne²/

1. käänd, käänak *kate tji käänete pääl* San; [jõe] *kääne² koh ta käänd* Rõu

2. liigend *kääri kääne, kost kääri liiguva, kruuv om sehen* Nõo

kääneldi-vääneldi *Moni pidäb`patja`püürüd`kääneldi`vääneldi kohe kaheld puold`mustaks* Kuu

käänik¹ *kääni|k* g -ku vankri puutelje kaitseraud *käänik om all telle kül`len, muidu telg kuluss* Hel **Vrd** kää¹

***käänik**² ppl *käänikit tundmatu, arusaamatu siin sihantsit käänikit sõnu ei ole* Hls

kääni|kaar vastaskaar *käänikaar niidetäss katõlt puult kokku, siss saa [hein] üttekokku* Har; *ma aja`siia`kääni kaari* Se **Vrd** käärikaar

kääni|kaigas 1. kangapinguti *käänikaigass piab et ää kõva kudada om; kääni`kaikast lastasse lüket* Trv **Vrd** käänipuu

2. (kõie) pingutamispulk või -puu *Pista kääni kaigas [kõie] vahele ja vääna kuurm kõvast kinni* Põi

kääniline *k`äänilil|ne* g -se kääniline, looklev *mitme k`ääniline tji* San **Vrd** käändline

kääni|meres noodakujuline pärata võrk, keerdnoot *käänimerese üts ots om loodsigo küleh; talvõl ku`püüdvä² käänimerestega, sõss pandass kummm kess`paika* Se **Vrd** käänivõrk

kääni|puu 1. kanga- ja lõimepoomi kinnituspuu *käänipuu käi`sisse rõõva rulli man* Trv; *kääni`puuga`käänetäss kangast edesi ja siss pandass kiñni_ku_kodama nakat; kas sul käänipuud ka om, minga`kanga üless käänat* Har; *käänipuu um tuu keä pidä perävõllast, lasõ_i kangast ette, a edekäänipuu lasõ_i kangast tagasi* Lut **Vrd** käänikaigas, käänpuu

2. ”puu noodahirre käänamiseks jää all” – Ran

kääni|päev *käänipäiv* pööripäev – Plv **Vrd** käändrepäev

kääni|raud 1. *Kääniraud* vankri puutelje kaitseraud – Võn **Vrd** kääniss, käänrud

2. *keaniraud* tuuliku peavõlli kaitseraud – Trm

Vrd kää¹

käänisklemä *käänisk|lemä* Nõo, -ellemä Kam Urv Rõu, *käänüskelemä* Har nihelema, vähkrema; *käänakuid tegema ega temä ei maka, muku kääniskleb sängin* Nõo; *mis sa tan obõsõga nii pal`lu kääniskellet, lase täl minnä`õigest* Kam; *Mi sa_tan kääniskellet, püüsü_paigal ka vahel* Urv; [hobune] *Kääniskelles tan süvvä lummõ piten, nikagu`vehmre är_murd* Rõu **Vrd** käändlemä

käänis|pää *käänis(s)-* Trv Pst/-e-/ Hel T Rõu, *k`äänis-* Lüg liigendiga, liigend- *Ka mia osti laadalt ää käänis`pää väitse* Trv; *vanast`olli kääniss`pääga väits -- ta`küindusi`puulde`leibä* Nõo; *Peris käänis`pääga`tasku väedsega lõegatass`kuñti* Rõn **Vrd** kääna-, kään-, käänä-, käänüss|pää

kääniss *kääni|ss* g -sse vankri puutelje kaitseraud – Hel **Vrd** kää¹, kääni-, kääni|raud

kääni|võrk *kääni-* Trm Kod/-iä-/ KJn Ran ilma pärata tõmbevõrk, keerdnoot *käänivõrk on pisike noot, pera ka ja, kivid all, kase tohod peat; käänisvõrgud on`tihked, sagedad, sellega saab jõe ja ranna jääredest; mütaga mütavad roho seest kala`välja, siis kala*

jooseb kääni`võrku `sisse Trm; kiäni võrk - - võib `õlla nelikümme `süldä pitk, mes riäbisse suurused kalad kinni võtab Kod; sügiseld oesiva ihessed `randa, käänivõrguga sai püüdü Ran Vrd käänimeres

kään|kaula väänkael *sie poiss on kohe päris kääni`kaula* Hlj Vrd käänušspää

käänlema → käändlemä

kään|puu kanga- ja lõimepoomi kinnituspuu *Katekesti kääneti kangast üles, üits kääns käänpuuga langa puumi ja tõene laskse langa jak-jakult järgi* Nõo Vrd käänipuu **-pää** kom kääni`pääga Puh Nõo, kääni`pääge Krk, *-pääga* San käänišpea *Täl tervis om läbi, logisep nigu vana käänpääga väits* Nõo

kään|raud 1. vankri puutelje kaitseraud *Vanaste `ollid puutel`le `vankretel käänraua asemel ka puust `lamred all* KJn; käänraud, *tsõõrik raud ede tele pääl, kost tu kääniš tu tel`g ütele poolõ ja tõõsõlõ poolõ* Se Vrd kääni¹, kääniš, kääniraud

2. puur kääni`rauaga `kiereti `rummudele `augud, kus puutelg sies käis Jõh

kääntava pl *kääntava?* keripuud – Lei

-kääntäv Ls pähäkääntäv

käänuk kääni|k g *-ki* (jõe)käär, (heinamaa)sopp küll oo kääniuki peal ea ein Mär Vrd käänak, käänd

käänulik `käänulik kääniuline *jõgi on `käänulik* Lüg

käänuline kääniuli|ne Khk Mär Tõs VJg Trm Krk Puh Nõo, `kääni- VNg Lüg/-o-/ Vai, `kääni- Kuu, keanu- Kos, kianu- Kad Iis, kääniule|ne Han Tor Hää Juu/-eä-/ g *-se*; kääniulõni Krl kurviline, kääniuline, looklev *kääniuline tie, ühest kääniost `vällä, `tõisest `sisse* Lüg; *jõgi on `aaraline ja `kääniuline* Vai; *see on nii kääniuline aid* Khk; [Karuse] *Metsa tee oli enne kääniulene* Han; *sial `ongi se jõgi kole kianuline, läheb nõnna t vinka vanka* Kad; [Haanja] *munamäi man om kääniulõni tii* Krl Vrd kääniaklene, kääniaklanõ, kääniakline, kääniiline, kääniulik, kääniakine, kääniaklik

käänustama kääniustama Mär Vig Var Pä Nis

1. (tüdrukuid) pigistama, vallatlema; käperdama *ma kääniustasin teda ea meele pärast* Mär; *akkab teist kääniustama, vallatust tegema; vinditavad ja siis kääniustavad `ühteteist* Var; *poiss aga `kange isi tüdrekid kääniustama* Aud; *poiss, ärä kääniusta teist* Saa; *poiss akkas tüdrukud kääniustama, vallatust tegema - - kääni koa ikka ligi* Nis || *suruma, litsuma uste vahele `pañdi [käsi] ja sis ikke kääniustati sedasi ukse `vastu [kidi ravides]* Aud

2. *murdma mis sa sest lebast kääniustad; kul`l kääniustab kana ää* Tor; *Kääniustab - - nuga ei ole, `kääni murrab* Hää Vrd kääniutama

Vrd kääniustama, kääniivistama

3. *lööma mis sa sest obusest nõnda kääniustad; ta sai iist ära joosta, mudu oless kääniustada saanu* Hää

kääniutama kääniutama Khk Kaa VII Juu(-eä-) Kod(kiäni-)

1. looklema, kääniulema *jõgi keäniutab ja keäniutab, on kõber teene* Juu; *sihite on `õige, mueto tee kiäniutab; senikavva tä (vesi) õi`sis ja kiäniutab [kuni jõkke või järve langeb], kõik tämä kiäniutab läbi; jala käi ja kiäniuta, lähäd `õigess üle nuka* Kod || *väänlema mõni kis sedavisi väänab keies ennast see kääniudab* Khk Vrd kääniudämä

2. murdma pole sool nuga, käänuvad leva küllest tüki Khk; Karjane käänutas `eesele paksu kannika Kaa; käänutas sääld saia küljest VII || fig sööma Meite vana käänutab seda leiba nii äbemata palju sisse et pole aru otsa Kaa Vrd käänutama

käänute = käänuti midä `enne õlivad vanad rajad, `käisivad `käänute `nindagu jõgi Lüg

käänuti käänuti KJn Hel kõveriti, loogeldi *tij lähäb käänuti* KJn || fig *sij om üt's va jõõbik inimene, kes kõnõless käänuti ja väänuti* Hel Vrd käänuti, kääruti

***käänähühmä** pr (ta) käänhühss (välja) väänama ku kohe läät, käänhühss `veit'kese, ni `arki (äragi) nisõldu; soonõ ar käänhühse vai mis tuu om Se

käänähhütmä käänh(h)ütmä äkitselt keerama *ma_käänähhüti ussõ vallalõ; kuiss nä vadilasõ är^o nägevä^o, ku käsi käänhhüt; timä käänhhüt `ümbre^o ja lät's jäl^o sinnä^o joodikidõ mano* Vas Vrd käänatämä

käänäkine käänakine = käänalik käänakine *tij, jõgi* Krk Vrd käänakas

käänalik `käänalik käänuline sääli oli kole `käänalik jõgi Lüg Vrd käänakine

käänäng käänäng g -u V(-än- Se), käänan|k g -ku, -gu, -gü Se(k'-)

1. käänd, käänak **a.** teekäänak, kurv *mi `jätse jumalõgõ tii käänängul* Krl; *tij`lahkmõst käänä^o - - kui sjoost käänänkust saat_ar^o Se* **b.** pööre laulu käänänk, lauluhelü käänänk õks om, kääntäss tõisildõ - - noil omma käänängü; *seto tandsu seeh om pal'lo käänänkkit* (edasi-tagasi pööramist) Se **c.** pööripäev päävä käänäng Rõu; *päävä käänängu `aigu* Se

Vrd käänap

2. pööramisseade *massinal om käänänk, minga kääntä^o* (nt jalgratta leistung) Se

3. suur tükk no um üle leevä `käändnii^o uma käänängu; *käänäng kätte lõõgat, no süü Rõu; pööri `hindäle käänängu lihha* Se

Vrd käänak, käänakas

käänäs|pää käänispea *Om lavva `väitsi ja käänäspääge `väitsi, käänäspääg väist saab `karmanis panna* Hls || fig kangekaelne, isepäine inimene – Röp Vrd käänüsspää

***käänässik** *kiänässik* k g -ku käänd, käär *jõe kiänässiku kõhal aema `einä* Kod

käänätämä käänä|tämä TLä, *kiänä-* Kod keerama **a.** (üंबर) pöörama *lat't kiänätäb ennäss, lähäb kõverite; irre viglaga käänätedi irt* Kod **b.** (loodusobjektist) `kauplusõst `müüdä käänatäb *tij üless Rakõ `küllä* Ran **c.** väaratama *tõenõkõrd jalg veedike käänatäp, satat maha ja, `ommegi jalaluu kat'ski* Nõo Vrd käänhhütmä

-**käänätüss** Ls pääväkäänätüss

käänü|kõüds vaenukõis – Vas

käänüskelemä → kääniskelemä

käänüss¹ *käänü|ss* g -se (valge) tanguvorst *soolik kääneti `suurmõide pääl `ümbre, siss nyu^o kutsuti nii käänüse^o; mine^o tuy üt's käänüss, saa küdsämede panda^o* Har

käänüss² *käänüss* ”vits rõugu roovikuhargi külge sidumiseks” – Har

käänüss|pää käänispea `käänüss `pääge väits Krk || fig põikpea *mis tijt, ku latsõ_käänüsspää^o ommava^o* Röp Vrd käänkaula, käänis-, käänäspää

kääpaline `kääpa|line Lüg, -lene SJn; `kääpä|line Rõu, -lõni Krl kääbastega, kääpa- `kääpalene maa - - `siake mägi, *sial on `kääpid* SJn; *seo plats om `kääpälõni* Krl || ebatasane, künklik – Lüg

kääpama¹ `kääpama Vai Pil, kääbata Mär Kse Sim San/-me, -te/; `kääpämä, kääbätä Hel/-me, -te/ Ran Puh Kam; part `kääbänd Vai

1. a. haarama, kahmama *ma kääbassi `endele ka üte ubine San* **b.** käperdama `kange `kääpama, *kui ta `purjus on Pil; kui ta naesterahvast näi, siss ta kääbäss Kam* **Vrd** käänustama

2. näppama, varastama *se ei ole siu oma, siä oled sene `kääbänd Vai; `kange on sie poiss `kääpama, `sõrmede vahelt võtab ää Sim; mõnel om tu `kääpamise müüd, võtab kost saab Ran; kääbätäss kost `keägi ei näe Puh* **Vrd** kaapama

***kääpama**² ipf (ta) `kääpas fig surema – Ans

kääp|jalg *kääpjalg* ”neljajalgne kuri tont, käib videviku ajal” – Phl

kääpsotama *kääpsotama* krookima; kortsutama *liht oo kääpsotod; `õmblust kokko kääpsotama* Mih

kääpsu, -s `kääpsu Hää, -s Noa Mih(-os) Hää

1. kortsu(s), krimpsu(s) *nägo `kääpsos ja `kärtos peas; `kääpsus `näuga, põle ta na noor `ühti Mih; Ta on `kääpsu jäänud Hää*

2. kagaras `kääpsus, kokku surutud Noa

käär¹ *käär* Jõe Pha, g *kääru* Kuu/`k-/ spor eP(-ea-, -ia-, -iä-), M Ran Nõo TMr San/`k-/ Krl Har/`k-/ Ráp(g -o), *käära* (-ä) Jõh/`k-/ Muh spor L(-iä- Khn), KJn SJn Kõp, *kääri* Põi Var, *kääro* Lüg, *k'aaaru* Krl Har; *käärd* g *kääru* Jäm Vig Kse Tor TÜR Ksi KJn Hel Ote V(`k-; g -o)

1. a. käänak, käänukoht, looge; pooleldi piiratud maatükk, veekogu osa vm sopp *mere `lougas on mere käär Jõe; `Einama `käära `lasned `mennä rägä Jõh; aja obu aja `kääru, siis saab käde Jäm; just silla kearu peal ~ silla kearu `kohtas (tee käänakul) `tulli `vastu; lehmad o mere kearu sihes Muh; Selle kääru tagant tuleb Nurme talu `nähtavale Mar; kõba maa lähäb järve kääru `sisse Kse; kääriklene jõgi, kus käärid sehes on Var; se vana maja oli sii kiärä piäl, kus tie kiäräb Khn; `ol'lime jõe käära peal koos; läksin jõe `käärdu Tor; naene läks Ärjanina käära pääl `eina tegima Hää; jõgi tieb sial kohal nisukese `veikse kääru VMr; [vaja] *tij* `jääri ja kiärud `riisu Kod; jõgi tege `seäntse kääru - - järvel om kah käär, mõtsal kah; mede käärun püünävä kaits *miijst kalu; aja eläjä `kääru* Trv; jõe `käärte sehen kasvass suur iluss ein Krk; `aina kasvap ka sääl jõe `kääre sehen Ran; mi hainamaa om sääl ij *k'aaaru sisen* Har; niidü *käärd, lõigat tuj* `viija²; ma lää üle uja kääro Se || (ringiminekest) *teeb suure käära Tõs; Mia läksi kiärägä Kahu tagant läbi Khn; ku sa siit `õigest (otse) läät, sis jääss sul suur käär maha* (ring tegemata) Krk **Vrd** kääre **b.** fig (kõrvaline) koht, kant ei tea, kus `kääras nii räägitse; mõnes `nurkas ja käära sees oo teist `moodi Tõs || *tä oo mõne käära pialt tohm küll, aga mõne käära pialt põle Tõs; käänd jutu `tõistõ `k'aaardu* Se **c.** (ruumiosast) *löövi käärd* (esikunurk) Jäm; *riha alutse käär, `sinna `aeti üssikse `sisse; mea olli kirikun `altre käärun* [või] `kantsle käärun Krk*

2. a. aas, silmus *sedasi jalad pani sält nõöri kääru tagant läbi Jäm; korjatakse nee võrgu käärud niimoodi käävarre `peale* (kuivama pannes) Ans; *ma viruta sulle selle ohja käärugaga Muh; lõöb soolika käära üle teese* (hobusel tiirudega) Tõs; *Mio võt' tis* [laine] *suõdi kiärässe ning viis üle `parda - - suõdi kiär oli pios Khn; liignahk oli [kasukal] ees ja punased käärad olid puusade peal; käärad jäid äärede `peale nagu `pastla `iärked* Aud; *käärad ehk tamsad `ol'lid* [võrgu] *paelal, kääradega käis võrk juheta aru `kül'gi; kivislõnga*

käära `pañni `ümmer kivi (kivistamisel) Hää || (suka)silm kiäräd üüdässe nied, nied pahupidi silmäd Khn **b.** kiud, keere puu mõõgad olid, [lina] püü kätte ja `anti `pihta (ropsimisel), teene käär ja jälle `pihta Tõs; Üks käär ühe kül'le päält ja teine käär teise kül'le päält, `öeldi siasaba nüür Hää

3. uure, õnarus, õnnal `perse kääru vahelt võttis `auduma Khk; vart oli `seoke kääragä kõver puu Tõs; `Kainluauk on piha labaluu all käe kääru sijs; Mõista mõista `mõõru, katsu katsu `kääru, `käärus kana pesa, kaks muna sijs -- [mehe] kubeme `käärus on sij pesa Hää; kindsu kääru `sisse (põlveõndlasse) Krk || piibu käära sehest piibu pigi võta, pane [haava] `piäle Tõs

4. käänis, riiete (üles)kääritud koht Kui [varrukas] pitk on, pane käär peale Põi; tubakas `pandi mütsi kearu vahele Muh; ülli käär; püksi käär; pane käär `pääle Emm || riba, tükk `riide käärud Jäm **Vrd** kääre

5. (üle terve leiva lõigatud) paksem viil `lõika üks käär `leiba `mulle Trm; `lõikas ühe kiäru `leibä Kod; pidu `pääle lõegati üks käär, aga egäpäevi lavva `pääle lõegati kikk; Kellä kuvve aigu tuudi pruukost mõtsa, käär võileibä Nõo; `lõika_mullõ kah üt's käärd `leibä Plv; lina `kakmise `aigo `ante hää käär piirakut `lõuna `uütõss; Kas ütekäe vai katõkää kääro? Ráp **Vrd** käärahuss, käärmäs, käärmik, käärukas

Vrd käänd, käärakas¹, käärik²

käär² käär g kääru Kse, kiär g kiärä Khn

1. vankri puutelje kaitseraud – Kse

2. **a.** vannasadra osa, adervars lähvad `metsa, akkavad adra `kääru `otsima Kse **b.** adra käepide Sepp tieb adra kiäräd ravast, ennemä `tehti kasun juurikast ning puust Khn

Vrd kääñ¹

käär³ käär g kääri kapsariiv – Vas **Vrd** kääriraud

käär⁴ käär g `kääri kõrne tie `lounaks `rasva `käärisi VNg

käära `käära Jäm Han Tõs Hää kõverasse, kaardu, looka obu tömmab kaela `käära, keruse Jäm; Lehma sarved kasuvad kua vahel `käära Han || (ringiminekest) ta es lähe otse, läks `käära Hää

***käärahuss** `kaarahuss üle leiva lõigatud viil, käär – Se

käärak → käärakas^{1,2}

käärakane käärakane käärunine, kääruniline jõgi on jah sihokse käärakane, käärad käivad `sisse Tõs

käärakas¹ käära|k Kse TMr Rõu, g -ku Mär Tõs; käära|k g -ku Ran Kam, -gu Krl; käära|kas Põi Nis(-ia-), g -ka spor Sa Lä; käära|gas g -ga Khk; ppl käärakid Vän

1. käänd, kõverus; käär, sopp jões püiavad mööda käärakid küll võrgust mõrraga [kalu] Vän; käärak om mõni kõverik -- kas põllu viür vai mõtsa käärak; `kuylmel om kah käärakud ja jõe käärakud Ran; aenamaal üt's käärak sisen, üt's lomp vai, kos keväjä vesi sisen Kam

2. **a.** a kõver, kaarjas; kongis; kääruniline kääraga ninaga mees Khk; Suur ull oletsepidi kõver käärakas nina, just kut suur varn Põi; jõgi oo nii käärakas Mär; Mets oo käärakud puid täis; `Jääräl olid käärakad sarved Han; see [tee] oo käärakam, aga siit [minnes] oo otsem; puu oo käärak Kse; kõber, kiarakas puu Nis || Seikse kena käärika tagumisega

tüdruk Kaa **Vrd** käärunine **b. s** küll sool oo kääarakas pias (nina) Mär; olid ka siukst `kasvan kääarakud (sobivalt kõverad puud adrakurgedeks) Tõs

3. üle terve leiva lõigatud paksem viil [isa] Leikas moole suure kääaraka leiba Pöi; Leevä kääarak, tyy ol' häste paks üle pätsiotsa lõigatu muru Rõu

Vrd kää¹

kääarakas² kääarak TMr Vön; käärä|k g -ku Ran Nõo(-kas g -ka) uhke, ninakas, kõrk serände kääräk om ta - - nigu kuri vai alb, järsk, ruttu saab tigidäss Ran; Ta om neil äste kääarakas nigu ak'k võdraste nõna all; Poiss om kääarakas ja uhkustap; Kül temä oless tõestele kuri ja kääräk, kui täl võimu oless Nõo

kääarakas³ → karakas

kääraline käärali|ne Aud/-lene| Saa, g -se Hää, kääralinõ Se käärunine, käärunine pal'gid lähavad unikus koku, jõgi on ju kääraline Saa; uja om kääralinõ Se || korrapäraselt keritud (lõngakerast) Kääraline [on] `seuke kera, mis alati pius `ümmer keerutat, sis saad kääralise, aga [kui] `ulka `lõnga üksipidi kerid - - sij ei `kõlba Hää

käärama `käärama murdma (murdlainetest) Kui see laine `käärab, siis tuleb niikui kohinal Krj **Vrd** käärima¹

kääramisi `kääramisi (-mesi) loogeldi, kõveriti Sij Kilingi tji käib irmus `kääramisi Hää || fig Temal ikki oma `kääramisi jutud Hää

kääras `kääras Han Vän loogeldi; kõveras `Oinal oo `kääras sarved; Puu oo `kääras Han; jõgi jooseb sedasi `kääras Vän

käärbutamma `käärbutamma kangast käärima – Lüg

käärd¹ → kää¹

käärd² → kård-

käärde, -s `käärde, -s üleskääritud pane `käärde, `kiera noh; kui on üles `kääritud, on [käised] `käärdes juo Lüg

käärde-, käärdle-, käärdli|päev → käädrpäev

käärdna|hais käärdna hais kõrbehais – Se **Vrd** kårdhais

kääre kääre KJn, g `kääre VJg, `käärde Mär; pl `kiared lis

1. käänak, käänd see jõgi oo nii täis `käärdid Mär

2. (riiete) üleskeeratud osa, käänis kääri `käässele kääre `piäle KJn

Vrd kää¹

3. ploomirasv rasva kääre, `võeta sea siest ää ja trullita kokku, `panna paelaga lakke rippuma VJg **Vrd** käärerasv

kääre|rasv ploomirasv, kääre kiare rasvaga määritasse lehma nisasid, et ei `lõhkne - - süema jäust ei õld, määriti maásinaid, saabast ja lis **Vrd** käärirasv

kääri, -s `kääri, -s Khk Pöi kaardu(s), kõveriti `kääris ninaga siga, millel sihand lühine ülespidi nina on, nina `kääri kukkund Khk; [nahk] `Kuivand ää, ääred `tõmmand kõik `kääri Pöi

käärid hrl pl tant käärid (-ea-) Krj Lai Plt, g `kääride (-ea-, -ia-, -iä-) spor S K I, kääride spor L(käär|te Kul, -de Vig) Ris; kääri g `kääre (-r-) M T(k'- San); kääri? g `kääre V(g -õ Krl, `kääre Har, k'- Se); `käärid Jõh Vai, g `kääride Lüg Jäm, `kääri,e Kuu; sgn kääri Kul, g kääri Hää(-r) KJn SJn, `kääri VNg; sgg (sag liitsõna osana) kääri (-ia-, -eä-, -iä-) eP eL, `kääri Kuu Lüg Vai

1. tööriist lõikamiseks, käärid `käärid `tahvad ihuda Lüg; `riide `leikmise käärid Khk; *Ma_b* leva `käärisi `kuskilt; *Ma tuli oma va `kääridega so jutule; Mo emal olid veel suured sepa `tehtud kääri jurakad* Pöi; *ää nürig mu `keara mette* Muh; *kääri terad* Emm; *saksa `rätsep ja kahed käärid = pikne* Mar; *lammaste käärid (lambarauad)* Tõs; *ma nõsisi siis seal kääridega lõegata [koera karva]* Aud; *kääriga lõegatass rõõvast; Sul mokad kõveras ku kääri päräd (õeld nutvale lapsele)* Hää; *keäri päräd on nii `kanged, lõegata ei soa* Juu; *`kearisi oli `kolme `nell'a `sel'tsi* Kos; *`käiasime omingu rätsepaga kahed kiarid teravaks* JMd; *rästäsvihud lõegatasse `kiäregü tasasess; meil ei õle `katse `kiärä; terävä kiäri õtsaga võta pind `väl'jä* Kod; *ei ned kearid nää kedagi (nürid)* Plt; *kahju, mul põle siin `kääri* KJn; *käär tahab iki luesuga teritada* SJn; *võta [riidel] `kääreaga tük'k otsast maha* Trv; *perse taga peenik, justku kääri perä* Krk; *`juussit `põeti `kääreaga, `panti kam̄m `alla* Ran; *ma pia `laskma `kääre `ihku, kääri om nüridä; tyy om kääri kääne, kost kääri liiguva* Nõo; *`võtnu kääri lavva päälđ* Rõn; *Silmä? ku sibulakõsõ?, kápä? ku kääri peräkese?, kõrva? ku kõolehekese?, and ku siidiliht = kass* Urv; *`kääreaga lõigatass rõõvast* Har; *na_kääri_`tahtva hiko?, nührü umma?* Plv || fig vähi *kearid (sõrad)* Trm || tahikäärid *vanaste `lambarasva `küindla `otsa kui põles süsi, siis olid tahi`nuuskamise kiarid* Kod

2. paaristikku seotud puud sarikate ülesajamiseks *kääri om nõnda pikä ku paari ari* Hls; *kääri, kait's roovikut köüdetš kokku* Krk

3. hingede moodi raudkonksud paadi rooli või tüüri kinnitamiseks *`ruuli `külge olid `käärid `pandud* Kuu; *nee injed mis tüüri `külges, on tüüri käärid* Khk; *Rooli leht aa rooli ema (roolisamba) külgis, rooli keerid käivad ümber rooli ema rooli lehe külgi* Emm; *tüüri käärid o tüüri rauad, kellega tüür `varda `otsa lükatasse* Mar; *rooli kääridega kiinnitadaks rooli plokk `kinne* Hää; *kääride vahelt käib ora läbi* Ris

***kääridama** *keeridama* kähardama, (juukseid) lakkima – Phl

kääri|hais *kääri ais* kõrbelõhn, kärsahais – Khk

käärrik¹ *kääri|k g -ku* käärunine *kuuse seened oo `mustjad -- varre kohast paks, käärikud otsad, sakilešed ääred* Mih

käärrik² *kääri|k g -ku* Trm Lai Plt; g *`käärükä* Kuu

1. paksem leivaviil, -käär *`Käärükä void sa küll `leivält `leikada `õitegi hüü* Kuu; *niisukšed käärikud `õeldi, mina olen ka tõmmand pikuti (leivast); võta üks leeva käärik õhes* Plt

2. (jõe)käär, (heinamaa)sopp – Kuu

Vrd *käär*¹

kääri|kaar vastaskaar *Šo niidü päält om hää käärikaariga `niitä* Rõu **Vrd** käänikaar **-kapsas** pl *kääri kapsta = käärkapsas – San -kast = käärkast käärikašsil iga kera jääks `sahtled, muidu läheb lõng `sašši* HMd; *iga kera on ise `sahtles, ega sial segamini tohi `minna, ilus kääri kašt* Hag

kääriklene *kääriklene* kääruniline, looklev – Var

kääri|laud = käärlaud *käärilaud oo laba `moodi, `käärbu laud* Muh; *kääri lauast lähvad lõngad läbi* Tor; *kanga käärilaud* Krk

käärima¹ *`käärima, (ta) käärib* spor S(-ea- Muh), L(-mä Vig) K(-ia- JMd, -ea- Koe Plt) I(-ia- Trm) Trv Hls TMr Ote, *`käärib* R(-äe- IisR); *`kiärimä* Juu, *`kiärmä* Kod, (ta) *kiärib*; *`käär|mä* Saa Hel Ran Puh(-r) Se, -me San, (ta) *käärib (-p)*; *`käärüm(m)ä* Har Rõu Röp

1. bakterite, pärmiseente vm toimel muunduma (söögist-joogist) **a.** hapnema; rikhema
moes läks `käärima Jäm; piim oo `käärima läind, nenda kiliseb et Khk; Ilma `sukruta
[keedis] äi seisa, lihab `käärima Pöi; Leiva supp on `käärind Rei; apu aab levä `kerkima ja
`käärima Var; marjad `käärväd ärä ja raag jääb üle Saa; muúsiked ku lähväd pud`elin
apuss, siis on `kiärmä lähnud, kiäriväd Kod; Vatt jäi `sisse² ja tuu ai moosi `käärümä Har
b. käima, käärides valmima *olut `käärib Kuu; `Meski `käärib IisR; [ölu] `Kääris `terve*
öö - - [nüüd] `sõuke kena matsakas maik Pöi; õlot käärib `kangeks Kul; õlle `ankur lõi
punni eest ää, käärib `kangeste Tõs; kui õlut käib `easte, siis kiärib `kõrgeste Juu; õlle tõrss
käärib ju Ann; õlut akand `kearima, on alles pool `kearind Plt; ku mesi om ära `käärin,
sõss kaanetets toobi `kinni Hls; Mõnõ päävä käärimise järge `olgi taar valmis Rõu
 || kääritama sepp, tuu olli vetel, õlle olli juba ärä `käärinu Ote

2. käärides kõdunema, kobestuma *kobe muld on `sonniguga `ästi `käärima `pandud*
Vai; maa käärib, mulla unnid, nupud on maa pial Pha; iga kevade üks kord `üöldakse maa
käärib, maa aiseb kõik, sel aal teed vil`la maha Tür; rukki oras on sügisel punane ja vilets,
ei ta (põld) ole `audund ega `käärind VMr; Kui juba mua kuiv õli ja kiarima akkas, siis
läks põllutöö kibekiirelt `lahti Trm; maa on ka teenekord plämm, siis ta käärib või muheneb
ja `val`mib Äks; maa ei ole `käärmä saanu `miinnä, maa piäb `käärmä, toorest maad ei tohi
puttu - - maa tahab `aududa Ran

3. keerlema, keerutama *täna `käärib `pilve Hlj; pilved `käärivad (tuulega) Mus; meri*
käärib kui tormiga `mässäb Var; käärmurd, suur laine, mis käärib nisukse madalikude pial,
kierutab; kevadi ja talve ku vesi `kõrge, akkab meri `veikse tuulega `käärima Ris || fig
 rahulolematust avaldama *mai-lm oli juba `käärimäs Vig Vrd käärama*

käärima² `käärima, (ma) kääri(n) S(-ea- Muh, -εε- Käi Phl) L(-mä Saa; `käär|ma
 Mih, -mä Mar) K(-ea-, -eä-, -ia-, -εε- Ris) I(-ia-, -eä-); `kiärimä Juu, `kiärmä Kod, (ma)
 kiärin; `kääri|ma VNg Jõh IisR/-äe-/,-mä Kuu Lüg(-ie) Vai, (ma) `käärin; `käär|mä (-r-)
 KJn Trv V(k'- Se; [ma] käärä Lei), -me Hls Krk San, (ma) kääri

1. **a.** lõimelõnga käärpudele ajama *käärpude `pääle `käärita `kannass Jõh; `Kahte*
`karva `lõimed `käärisin ülesse, tuleb `triipudega `kannas IisR; `mindi nii `kõrgele kut
kannas pitk oli - - kääriti kannas nii laiaks kut taheti Khk; kear`laeka `sisse pannasse
lõhjad kui kannast kearitse Muh; ema läks kannast `käärima, loob kannast Phl; `käärimise
`aegas `päändi tihv `sisse, mud`o lõimed `lähtvad segamisi LNg; kui sa `tahtsid nisukest
kangast mis triibud sees olid, siis pidi kahe lauaga `käärima Rid; mool oo `kanga
`käärmene käe; nää kuda sii kääritässe Mar; kääritud kangas tõmmatasse sebumusse ja
tihvad seotasse kinni Vig; kõik [lõimelõngad] oli mõõdu järele `väl`la arbatud, siis akati
`käärima Mih; `enne `olle seina peal kääritud; `käärimise - - kord oo, kui kääritse korra
`ümmer käärpude, üks kord oo kümme küünart Aud; lõnga keradega kääritass ümmer
puude Hää; `algmisest kohe, kui ma akkasin `käärima, olen `ümmer käärpude `käärind
Hag; ma keärin kangast, aan keärpuud `ringi Juu; ta `kearis luoma lauaga Jür; vanaste
kõige `enne sai kääritud nel`la lõngaga; `kümne keraga on väga õlbus `kearida Amb;
kangas on kiaritud, aame aga ülesse JMd; `käärimise kašt oli, et iga kera jäuks kohe nihuke
ruum jah Koe; `kiarisin `kanga äe, aga puudele ei jõund `aada Kad; keradest ja keha pialt
kiariti kiarpuie `piale Trm; `lõnga kääritasse lugude `viisi Lai; `enne käärid, siis aad üless,
akkad kuduma Plt; kangass tahab `kääri Trv; ma `käärdsi eilä `kanga ärä Krk Vrd

käärbutamma **b.** kangast üles panema kui sai `kanhast `kääridä üless -- üks `kieräs, üks `oidas suga Lüg; `kanhas tule `este pakkole `kääridä, siis akkada kudoma Vai; üks kiärib, tõene oiab kangass `kiñni, läbi [kanga]rehä kiärid Kod; `esti kääriti kangas ära, siadeti lõngapaku `piale Plt; kangast üles `käärmä `telgi `pääle Trv

2. a. (üles või alla) keerama Kui midägi `mustemba tööd teed, pead `varrukad `ennemb üles `käärimä Kuu; `kääri `käissed üles Lüg; Püksid olid põlvest sandik kääritud; Kääri `käised natuke taha `poole Pöi; kääri `käised ää Mar; võta kääri kot'i suu `lahti Mär; meil olid seeliku sabad üles keäritud; keäriväd `perssed `pal'laks; keärib varrused tagasi Juu; poiss kiarib püksi reied ülesse, et ei sua mustast Kad; `kätsed vaja üles `kiärdi; kuñni `põl'vi püksid ülesi kiäritud Kod; nüid on ijst õlma otsad kiaritud; kaelus kääriti kahekorra Lai; käärimä `käässe üless San || fig naerab alati `ammad laiali, mis sa sellest mokast keärid sealt ammaste pealt ää Juu **b.** (kokku) keerama; mähkima mie `käärisin `nuora kokko; `käärimo `lapse vana mego sisi Vai; `kiarisin paberi `trulli, siis ei lähä `kortsu ega kagarasse; `kiaris pussi nartsu `sisse Kad; [kanga]pakule akkab riie `ümber `käärima Sim || fig ajama, keerama See käärib nüid omale varandust kokko Jõh; Kiaris selle [leiva]tüki ära `süia Trm; kes pailu `sisse keärib, se pailu `välla laarib Plt **c.** pead moodustama (kapsast) kabustad akkavad päid `käärimäie; kapsad `käärivad juo piad; laurits `laudib lehed, `pärtel `käärib päid Lüg; `kapsapead akkavad juba pead `keärima Juu; laarits lahutab `lehti, `pärtel kiarib päid; kapsas kiarib, [akkab] `piasse `kierama VMr; kapsas akkab piad `käärima, siis akkab pia `kasvama IisK; `kapsad akkavad päid `käärmä KJn

3. viimistlema, siluma, tasandama perän vanutõmist kääritess rõivast Krl; ku [õlekatus] valmis sai, sis tyy kaarõ?, `kaarda viij kääriti tasatsõss, tyy ol'l kääritü? -- ütstasatsõss Har; käärit rõivass Plv

4. kapsaid riivima mi `käärdi `kapstiid toona; kapsta? kääritäss är?, pandass püttü Krl; no_m hää aig `kapstõid `kääri?; `kapsta kääritäss `piñnüss; `kapsta no_kääritäse? Har; ma nakka `kapstit `käärmä Vas

kääri|nöu käärimisnöu keari nöu sihes õlut keärib Muh **Vrd** kääri|tann, -tõrdu **-puud** kääripuud kääripuude peäl saab kanhas üles `loodud Jäm; kääripuude juures tihvapuud, mis keivad kääripuude sihes Khk; lood ta (kanga) kääribute `peele Kär; kääripuude `pääle `loomise `juures oli `nöuke `kanga `loomise laud, et kurrus piad `sisse äi läheks Krj; See mis `keskel oli, see `üüti kääripuu varras; Kääripuudel oli neli võllast, kaks `risti, õlal ja all Pöi **Vrd** kääri-, kääris|puud **-rasv** ploomirasv prei `kärna -- `voieti sia `kääridega, `kääri `rasvaga VNg **Vrd** käärerasv **-raud** kapsariiv meil es ole kääri `rauda, ma_i saa `kääridä Saa; ma_ `tõiõ muide käest kääriraua, no_piat õks `kapstõid `käärmä Har **-reha** kangareha `kiera [lõngad] `ümber paku, üks oiab iest `kiñni -- teine oiab kääri reha, et laseb `kanga ilusti otse `minna Sim; kiari rehal õlid pulgad sees, iga pulga vahele `pañdi puase; kui kangast üless `aeti, siis `pañdi pialt kiari rehasse Trm **Vrd** käärisuga, käärraha

kääris|puud käärispuud kääripuud – Phl **Vrd** kääripuud

kääri|suga kääri- Äks, keari- Trm(-eä-) Lai = käärireha **Vrd** käärsuga

***kääritama** hv, u `kääritama IisR; da-inf kääritada Han; imps kääritatse Var käärida laskma `Kanges `juoma isus, ei sie `kannatand enam `kääritada IisR; Äks neid simasid ole igatsugu, kellest võib jooma `aega kääritada Han; tannis kääritatse õlut Var

kääri|tann käärimistõrs *õte suur kääri tañn; [virre] pannatse `jahtuma kääritanni `sisse - - mõni pani umala viha kääri tanni `sisse Kse; Kui maki oli läbi joosn, pandi see kääritanni kõima Han Vrd käärinõu -tera käiamisel lõiketera kahekorra pöördunud serv Öövliraud oo ikka kääriteras käiatud (ühelt küljelt teritatud) Kaa; piab labasse `käiama, laiemalt `käiama - - muidu lähäb [vikat] kääriterasse PJg; aga es tohi [vikatit] `liiga pal'lu kah lõegata, siss läits terä katekõrra, nii kääriterä `müüdu Ran Vt lakatera*

kääri|tõrdu kääri `tõrdu kääritõrs – Võn

käärjas `käär|jas g -ja Jäm Ans kenus, kaardus `käärja kaelaga obu Jäm; `käärja ninaga, sihandune ülespidi `käärjas nina Ans

käär|kakk (väike) leib või sai, mida pulmalised pruudikodust peiukoju sõites vastutulijaile jagasid pulmalised `sõitsid niid `kuskil ära, minema ja sis_suured käärkakud olid - - siis neid kakkusi loobiti võps ühele, võps teisele `kaindlu, käärkakud Krj -**kamber** kiriku kõrvalruum ametitoiminguteks ja kirikuriistade hoidmiseks Papp `paistub `kääimä igä `tihti `pääle käär`kambris Kuu; käär`kambrist [läheb] uks `kirku `altari ede Jäm; kerjakad olid käär`kamri ukse taga Mär; käär`kamris oo ahe sees, seal õpetaja paneb ennast `riidi ja sojutab ennast Tõs; lapsega tüdrukud - - vat need ei laalatud mette `altari ees, need laalatadi käär`kamres Nis; `Mindi käer`kamresse Kei; veke kiar`kamber, `jüstku veke pogri, imepisike JMd; käär`kamber, kirikus `altari `kõrvas, kus kiriku kolid sies olid VJg; kiärkammer one kerikun kohe `õptaja käib, veeke uks lähäb `altariss, tõene uks lähäb õvness Kod; luteruse kirikun om käärkammer, venel käärkammert ei ole Krk; käär`kambrõdõ läits nuka mant uiss Ran; mine käär`kambrede, sääl saat `kerku massu ärä `massa Nõo; `keistri tul'l käär`kambrist; meil om kat's käärkammõrd, opetaja käärkammõr ja `rahva käärkammõr Har; Opetaja ol'l pidänü õks uma jutusõ är[?] ja lännü`kerikust käär`kambrõhe Rõu || ruum kiriku eeskoja kõrval to'ni all kutsutasse sji kiärkammer, kos vaesse kerss (kirst) one; kiärkammer õli `vaesid poboli `naisi täis; kui kerik `sisse lähäb, vanad naesed issuvad kiär`kamrin Kod Vrd jeerkambreke -**kannikas** üle terve leiva lõigatud viil `leikas `mulle `suure käär`kanniga `leiba VNg; Kottu `pañdi pime käärkannikas [karjasele] `kaasa Kei; `añtsin `talle käärkannika Ann Vrd kääri|tükk, -viilakas, -**kapsas** hrl pl riivkapsas käär `kapstid riimitess ravva pääl Krl; `kapsta kääritäss `pjinüss, siss pandass tõrikõistõ [hapnema] - - nüü omma käär`kapsta[?] Har Vrd käärikapsas -**kast** lõimelõnga kerade kast käärikašt see oo `seoke kašt, kus [lõimelõnga] kerad oo `käärimise `aegas sees, laudad oo `risti vahel ja iga kera oo augu sees Aud; kearkaštist jooksevad lõngad `väl'la Kos Vrd käärikast, käärlaegas -**laegas** = käärikast käärlaegas `olli `tehtud `laudadest, kaksteesen `auku `olli sehes Muh -**laud** käepidemega lauake, mille aukudest lõimelõngad käärpudele juhatakse käärlaua otsa sees oli nael - - et said seduda, kui lõng katti läks Mar; käärlauaga jo kangast kääritse, lõngad `joosvad käärlauast läbi Tõs; Lõngad on iga üks isi nõus, otsad käivad läbi käärlaua Hää; Ku `rohkömba `languga `veetäss, sõss piät käärlaud kah olõma Urv Vrd käärilaud

käär|ligane `käär|liga|ne, -gõ|ne, g -se = käärlük `käär|ligane jõgi San

käär|lik `käär|lik kääruuline meri on ju nii `käär|lik Jäm Vrd käärligane

käär|ma|laud käärmalaud käärlaud – Mar

käär|mas `käärmas leivakäär poolest leevast saadik `võeti `käärmas, aga üle leeva oli viilukas Mär Vrd käär¹, käärmes, käärmik

käärme `käärme madu, (nõel)uss `käärme `viņņerdab ehk `rüemab; kaik `käärmed ei ole `kihvtised, `kihvti `käärme on vask mado Vai

käärmes `käärmes Kul, g `käärme Tür = käärmas üks `käärmes `leiba, leeva pealt lõegata Kul; siis `anti `meile pruu `košti, peremes -- tõi igale ühele tüki, sedasi `käärme, [see oli] võileeva `käärmes Tür **Vrd** käärmik

käärmik `käärmi|k g -ku leivakäär – Vig **Vrd** käärmas, käärmes

käär|murd suur laine to'rm oli, `kange murd, käärmurd `üöldi; käärmurd [on] suur laine, mis käärib nisukse madalikude pial, kierutab, uputab ära; käärmurd `üöldi, `kõrge pialt ta tuleb, `kierab `ringi, alt on õenes laine Ris

käärne `käärne koorekirn – Lei **Vrd** kärn²

käär|poom kangapoom *keerpuom on, kus ümmer riie leheb* Ris **Vrd** käärpää

käärpukki, -s kää- R/-äe- IisR/ Mär Vig VJg Plv, kear- Koe Trm, kiar- JMd VJg kägeras(se), uperkuuti *Sättisid `lehmä nä samate `huonust ketti, et [ta] o ajand `hendäs käärpukki kohe `aia `nurka* Kuu; `Autu õli `sõidetud peris käärpukki Jõh; `Vanker `kraavis, rattad `püsti, obune käerpukkis; *Täma pärast võid `eina `kuorma `alle käerpukki `jäeda, ei sie `liiguta `oimugi* IisR; [jäeral] *suured sarbed peäs, kui tä soole `andis, lõi tä so käärpukki* Vig; *obune on kearpukkis (kõie ümber jalgade mässinud ja pikali)* Koe; *lehm oli kiarpukki vianand, pia külle `alla kierand* VJg; *obune aab enese kearpukki (kõiega kägerasse)* Trm || `käännü `hindä taha? käärpukki (lamandunud viljast) Plv

käär|puud hrl pl kaks ristamisi asetatud ja ümber võlli keerlevat raami, millele keritakse lõimelõngad *tämä (vanaema) `poves ei old käärpuid, tämä ajas `seina `pääle, aga ema `kääris, siis oli juo, isa tegi käärpuu* VNg; *tämä käis ikke meil `kannast `käärbole ajamas* Lüg; *käärbuga `luua `kannast ja `kääridä* Vai; *käärbu lavast `joosvad lõņņad läbi* Muh; *Äga käärpuid sui `aegu pole `nähjagid* Rei; *käärbud olid sedamoodi et teine ots oli maas ja teine oli lae all `kinni; sai [kangas] `käärbude `peale `aetud* Rid; *sebsin `kanga `käärbude pealt maha; `käärpu `pealmesed ja alumesed ristpuud* Mär; *sai sedavisi suur le'f `käärbute `peale `aetud* Kir; *meitel olid `seitsme küünrased käärpuud* Mih; *lõngad oo käärpuude piäl pingul* Tõs; *kiärbud `üüti, mis `sjõnna kangas `piäle kiäriti* Khn; *käärimise -- kord oo, kui kääritse korra `ümmer käärpute* Aud; *Vanašti ku käärpuid ei olnu, sißs kääriti seinade piäl* Hää; *seda (kanga pikkust) suab ju `kiarbuga mõdetud ju kõik* Hag; *kearin kangast ja kearpuud lähvad `kiiva* Rap; *kümme küinart oli ring, minul olid küll nisukesed `kiarbud* Amb; *liesid ära, siis sai [lõngad] `käärbute `piale lükata, `sõnna `pulkade `otsa `jälle ja Koe; kangas kääritasse kõige `enne käärpuie pial* VMr; *kiarbudel on neli `kõrva -- `kiarbu kõrva `kohta tehakse `nõega või `süega seinamärk* Kad; *lõng `aeti kiarpuie `piale* Trm; *tal on `kiärbud tua lakas* Pal; *kui `kearbutelt [kanga] maha ilusast soad, siis kangas lääb üles ilusast ka* Lai; *lõeme `kanga ülesse käärpuie pääle* Kõp; *lõng `võetas käärpuude pääl maha ja viiäs `tel'ge pääle* Trv; *käärpuie postide vahe `loeti sain* Ran; *pannime käärpuu üless ja nakassime kangast vedämä; pletime kangass käärpuie pääl maha* Nõo; *vanast kangass `veeti saina pääl, käärpuid es tunda?* Urv; *käärpuiõgõ `veetäss kangast* Krl; *sõss ku [villad] ol' är`kedrätü, sõss `tuudiva käärpuu?* Rääp **Vrd** kääri-, kääris|puud **-päev** *käärpäiv* pööripäev – Plv **Vrd** käändrepäev **-pää** kangapoom *Käärpä on `kanga `jalgude `külles, pakk, `rauvast `ambad ja käriseb `vasta `nilguti* Lüg

Vrd käärpoom **-reha** = käärireha `kanga käärraha Ksi; kangass pannass käärrihass, siss akats üless `aame Krk **Vrd** käärsuga

käärss käärss g käärsi parve ristpuu Käärss ol'l ristpuu, kohe pal'gi_kiinni_käüdeti ku `parvõ tet'ti; `Käärssse ol'l parvõl kõkkõ vähämbält kat's tük'kü Har

käär|suga = käärisuga siis paned [lõime] rehasse või käärsuassee JJn; käärsuast jooksivad lõngad läbi Sim **Vrd** käärraha

käärt käärt keeruline, raske see on teil käärt `tulla, tee on keerulene, `raske `tulla Aud

käär|tükk = käärkannikas käärtükk, üle `leivä tükk `lõikada Lüg; leeva kiärtükk Juu; leeva keartükk TÜR; käärtükk, kui leigata `ümbar leiva otsa puolest saadik VJg

käärukas käärukas Trm Plt, keäru|kas g -ka Juu (paks) käär, viil(akas) nüid `leikasin leeva pealt ea keäruka ää Juu; pane leeva käärukas `taskusse Plt

käärukeli kõveriti Ta om `endä käärukeli maha keerutanu Nõo

kääruline kääru|line Muh/-ea-/ Trm Kod/-iä-/ Krk, g -se Jäm Mär Kse; käärulene Vig Tor, kääru|lõni Krl, k'aarulinõ Se kääruniline, looklev; sopiline see põld o nõnna kearuline et Muh; küll oo kääruniline jõgi Mär; käärulene tee Tor; jõgi o nõnna kiäruline ku luagetab Kod; kääruniline oja; mul olli ahtike `väike kammer - - `seante kääruniline kammer olli Krk; kääru|lõni kotuss Krl; uja ni k'aarulinõ Se **Vrd** käärakane, käärakas¹, kääraline, käärik¹, kääriklene, käärligane, käärlük, käärune

kääruliselt adv < kääruniline oja lääp ka kääruniliselt Krk

käärune käärune Põi, käärunõ Se kääruniline `Kangest `sõuke kivine ja käärune mere rand Põi; käärunõ tij, püsü_i regi paigah, sääne `kaldõnõ, sinnä_keeruss `ümbre Se

käärus kõveras [kui] nutab, siis_oo mokad kõik `rõmpsus ja `käärus Mih

käärutama käärutama Khk Põi Tõs

1. ringi liikuma, hulkuma Küll sii eit on `kange õhest kohast `teise käärutama; Kõik kohad sa läbi käärutad; Ta käärutab alati küla kauda, millal sii kodu on Põi

2. keerutama järvest tõid `kõrku, käärutasid ärä ja tegid [toolidele] põhjad `alla Tõs

kääruti loogeldi, kääruniliselt Tii on sis vinga-vonga, ku ta kääruni läheb, vingad siis on Hää **Vrd** kääruniti, kääruniliselt

kääruniti Kääruniti tüütu inimene – Kaa **Vrd** tääruniti

käär|viilakas = käärkannikas anna mulle üks kiarviilakas `leiba Koe **-viilukas** = käärkannikas `leikasin teile kõik kääruniilukad Ann **-väits** suur nuga, puss kääruniilukad tapõtass tsiku Rõu

käärunikä → käärik²

kääsi|haru saat sääntse kääsiharoga (halva mehega) kokko Se

kääsik kääsi|k g -ku (kogukast inimesest) on ea kääsik inimest, on ea kääsik teist Pil

kääslemä `kääslemä [nad] `kääslevä ja `nääslevä nigu koera poosikese Nõo

-käästa Ls kiista-käästa

***kääžuma** [ta] kääž kamberõ `vällä (mustab toa ära); sa kääžude `vällä (teed kõlbmatuks); `kääžuss `vällä (rikneb, läheb raisku) Lei

kääts kääts g käätsi Phl(-ee-) Rid(-a) Mar

1. lammast mõni ütleb lammast kääts Rid || Ungru küla elanike pilkenimi – Mar

2. kangus, kidur olend kääts, `nässu on jäänd, äbarik Rid

3. kerglane inimene, kergats `kerge heiduga inimeine on keets; igavene vana `kerge meelega kääts Phl

-**kääts Ls** konnakääts

-**käätsa Ls** küütsa-käätsa

käätsimes in `käätsimes tiine [loom] on `käätsimes, kui üks loom `tiine on Khk

käätsma `kääts|ma Võn, -me Krk; (nad) käätsuva Võn, käädsu|va Puh, -ve Krk, `käädsvä? Se kääksu puu käädsuve tuule kähen; ok'k akkass `käätsme Krk; värä? `käädsvä? Se

***käätsu** keetsu lsk jänes – Phl

***käätsutama** käätsutamma Vas, käädsut|eme Krk, -õm(m)õ Krl; (sa) k'äädsutat Se kääksutama käädsutev pääl ust; sji sitt ei mõista kedägi `mängi, sji käädsuts pal't [viulit] Krk; Mis sa? nakkat taad pilli käätsutamma Vas; k'äädsutat ja kiidsutat värehtit Se

käätsä kängu, kiduraks ta no `käätsä jäänü?, taal ei olõ? `kasvu Har

kääv¹ kääv g käävi Hi/-ee-/ Koe/-ea-/ ViK(-ia-, -ea-) Ksi, `käävi Hlj Rld(n `käävi Vai), kääve Sim Pal Lai, `kääve Lüg Jõh(-ä) IisR; g kääva MMg; kiav g kiave VMr VJg I(-ea-, -iä-); n, g `käävü Vai kangapool `putked olid mis `pääle `tehti ja kääv `pañdi `surnuka `sisse ja long `juoksis säält Hlj; `pilli `ruogust `käävi `pohjad `enne vanast `pieti VNg; kui `kuutasse siis `surnuka sies on kääv ehk puol, `niidi `kääväd Jõh; Kui `karjast sai kududa, siis `lapsed tegid `kääveid IisR; `varras `torgada `käävist läbi; `käävi tegija on ise ja kudoja on ise Vai; `lapsed tegid `jälle `keevisi Phl; kääve `piale on lõng `aetud ja ta käib sial süstikul sies VMr; kiavi põhjast on kas paberi tuutu ehk einputke varre tükist jupp ja selle kiavi põhja `piale `aetasse lõng Kad; `aita mul `käävi `aada Sim; kiave õtsad `tehti peenemad, aga `keskelt nii jäme Trm; suur kamalu täis `kiavi; kuhlapune varras ja siäl kiäv piäl; [kõhn inimene] käib nõnnagu lõnges ehk kiäv, keskpaik `sorka lõngaga läbi Kod; tjjid ise `kääve, kui ei ole lapse `ohtu karjussid Pal; ta ajab käävi piale `lõnga Ksi; `käävedel olivad pilliroost põhjad, vahel ka paberist Lai **Vrd** kääve

kääv² kääv g käävi aba- ja külgtatuse kokkupuutekoht käävi nurk, käävi kuhastr `roekad `väljas Krj

kääv³ kääv g käävi paadi otsapakk – Aud

käävakas käävakas hernehirmutis – Kul

***kääve** keeve Phl, keeves Käi, g `keeve; n, g kiave Iis; keave g `keave Trm kangapool keeves `pantags süstigu `sisse ja `aedags läbi Käi; keeve on süstigu sees Phl; tua kerilauad ja akka `kiavi tegema (poolima) Iis; kõhna nägo `keave varras Trm **Vrd** kääv¹

käävel¹ `käävel g `käävli Sa

1. katuse kelp `käävliiega katus Jäm; elubä `käävel `valmis; `käävel `laudadega `kinni `löödud Khk

2. rehealuse kõrvalehitis rihaltse `käävel Krj **Vrd** käävialune

käävel² `käävel rahutu, peru obu o ka üks igavene `käävel, ep seisa koha peel paigal mette, läheb `kargama Khk

kääve|lõng käävile aetud koelõng Vokiga `kiave `piale keritud ehk kiavetatud lõng on kiavelõng `kanga kude jaust Trm -**pulk** kedraga varb koelõnga poolimiseks sie `kääve pulk käib `samba `nahkadest läbi Lüg; `kääve pulk on `pistetud [voki] lühü `kurgu `sisse, `selle pääl tehasse `käävi Jõh **Vrd** käävevarras

kääves → kääve

***käävetama** *kævetama* Phl, *ki-* Trm koelõnga kangapoolile ajama *tule hakka kævetama; paned õhõ pulga ja kævetad `senna `peale* Phl; *Kude jaust kiavetatasse vokiga `kiave `piale laugemb lõng - - seda kutsutasse kiavelõng* Trm **Vrd** käävitama

kääve|varb = käävevarras *`kääve varb õli `surnukas* (surnuka sees), *`miska sedä `kanjast `kuuti* Lüg **-varras** koelõnga poolivarras *kiave ~ keave varras* Trm; *kiave varras one vähäke jämedäm ku surnuka varras, kohe `kiäve tiid `piäle* Kod **Vrd** kääve|pulk, -varb, -võll **-venitaja** (laisast inimesest) – Krj **-vokk** vokk, millega käävipulga abil lõimelõnga poolitakse *kui [vokk] juo vanast jääb, sis `pannasse `kääve vokkist* Lüg; *`kääve vokkal ei õle `värtne - - `kääve pulk `pistetasse lühü `kurgu `sisse, `selle pääl tehasse `käävi Jõh; käävevokk sie kõrises `ühte `puhku* VMr; *käävi `aamise jaost olid käävevokid* Sim; *kiave vokal `koonla `lauda ei õld pial, muidu õli niisama kui tõine vokk* Trm; *kiave vokk one ilma lühitü, raud ja keter siden* Kod **Vrd** käävivokk **-võll** = käävevarras *kiave võlli piäl on kua keter, keter aab `nööri ümmer, kui teed `kiävi* Kod

käävi|alune rehealuse kõrvalehitis, tuulirehealune käävialune *rüdi täis; `tuulas käävi all* Krj **Vrd** käävel¹

käävistama *`käävistama* hum kiusama *`Poisid `käävistavad `piigu, `piiad kisendavad kääs - - kuos `mülläväd* Lüg **Vrd** käävustama

käävitama *`käävitama* = käävetama – VNg

käävi|vokk poolivokk *meil oli kiavi vokk, üks ainuke nüör pial, `värtnad ei old* Sim **Vrd** käävevokk

käüds *käüds, -d' g käüds, p kääst* Har Lei(*k'*, *-ž*) *kõis taal käüdsel om üt's kirjõd vällä_kakõnu* Har; *k'äüdsega k'äüdetäss* Lei **Vrd** köüds

käüdüss *käüdü|ss g -se* Har(*-ss*) Lei(*k'*) *kõidis, side käe käüdüss om vallalõ päsnu?* Har; *käüdüss, se om käüdetav olõkõ; ku `väiku `pöükse k'äüdetase, sõs nu k'äüdüse lätteva ukka* (linapeodest) Lei

käülemä *`käülemä* (*k'*) Lei(*-ma*) Lut *käima pul'ksti katõteiššüme `aigu `üöse jenge?* (hinged) *`käülese maa_bäl; ei olõ vajag `käüleda `tütrigide mun* (ehal); *tüü `käüleži d'aka `päivä `pühkman* (jaagupipäeva pühitsemas); *ma_lass `käülenü ka, ku sa_lass tulnu `tassa* (ma oleks jalutanud ka, kui sa oleks tulnud kaasa); *äste `käüles k'äsi; ma `käüle karjan* Lei || *ristipäiv `käüless* (on liikuv püha), *timä olõ_i?* *üteh pääväh* Lut

käütmä *`käütmä, (ma) kääüdä* Har Lei(*k'*) *kõitma pruudil om linik* (hinged) *jo_pääle kääudet, ega_timä esi is kääüdä?*, *tüü kääüt' mihe imä, tüü linigä* Har; *pöü linnuga ježi k'äüdetäse; rät'i kääüt `kakla* Lei || *fig vana inemine om ummi `lat'si `süäme manu kiinni_`kääütänü* Har

käütämä¹ *`kääütämä, (ma) `kääüdän* võrguüle lõnga kerima *`kääüdä lang `käüle; Kääbü oli `höästi täüs `kääüdetüid; Keräld oli `tampsä vai ka `vergu paranust `jälle üä `käüle `kääütädä* Kuu **Vrd** käbitama², kävitama

käütämä² *`kääütämä, (ma) `kääüdän* kasutama, käsitsema *Kaik uut `muodi `vehked ei `oska neid `kääütädä* Kuu **Vrd** kävitämä

kõ- → *kõ-*

kõba *kõba* saamatu *Kõba on nisuke õimetu oma `tõega, ei sua õieti midagi `tehtud* Amb

kõbeldämä *kõbeldämä* koperdama *midäss kõbeldäd* Kuu

köber köber g köbrä Puh Nõo San(-r) Urv; köpr g köbro Plv; pl köbro[?] Kan, k'- Se kortis, kurd mõnõl om nägu nigu üt's köbrä unik Nõo; suurõ[?] köbro[?] näo pääl Kan; nägu kōik' `köpre ja `kiprõ täüs Urv **Vrd** kiber, käber

köberlikanõ köberlikanõ = köbärik huunisa om lehmä nisa `muudu sijñ, köberlikanõ nigu kõrv sisest Plv

köbi¹ köbi Kuu IisR Jäm VII Emm Saa Kad Pil SJn Krk Plv, -köbi Nõo vana, vilets inimene, rauk *Kas sie vana köbi enämb `kaua eläb* Kuu; *Vana köbi äi saa ühte jälga teisest koutu* Emm; *mina vana köbi, mis mina nd viel olen ehk tian kedagi* Kad; *Päris köbiks jäänd juba* SJn; *vana mehe köbi* Krk; *ütsindä eläb, vana poesiköbi* (vanapoiss) Nõo || vana, kõlbmatu ese *kasukas kõvaks kuind, paljas köbi veel* VII; *vana kasuku köbi `ol'li sellas* Saa **Vrd** kobi¹, köbi¹

köbi² köbi ”mahajäänud kõrte riisuja” sa jää `siia köbiks, me akame uut tükki `jälle `niitama Mus

köbima köbi|ma Jäm Kär Pst Har, -mä Kuu Vai Kod Hel Nõo Krl(-mõ) Plv Se, -me Krk San sag pej kobima, minema, ronima *Köbi jo ühe`kerra `vuodesse ja jää rahu* Kuu; [ta] *köbib `nurki `koutu veel* Jäm; *vanamis köbis juba ärä `säangi* Kod; *ma akka ka üless köbime* Krk; *Ku ahu pääle köbisi, siss sai lämmin* Hel; *köbib ärä asemede* Nõo; *nakka[?] köbimä minekit* Plv; *sulanõ ka köbi hil`lokõt'si kot'ist `vällä* Se || köplama, rohima `tuhlid köbima Kär **Vrd** köbima¹

köbin¹ köbin g -a IisR Jäm Khk Kaa VII Ris vaikne köbisev heli *Kojas `jusku oli nigu köbina `kuulda* IisR; *Kuula, mis köbin see oo* Khk; *Rataste köbin kuulukse küla poolt tulavat* Kaa; *oli üks pisike köbin* Ris **Vrd** köbin

köbin² köbin Sim, g -a Khk kidur, haiglane olend `lamba köbinad, kidurad `lambad Khk; *sest luomast `assa_j sua ku üks köbin, ei si lüpsa ega kedagi; köhib ja läkatab, üks igavene köbin* Sim

köbinal köbinal IisR Kaa Rei adv < köbin¹ *Sie vanamuor ka `ennast köbinal `seie ajand* IisR; *Ku'rn veeres köbinal üle toa paranda* Kaa

köbisema köbisema IisR Jäm Khk Kaa VII Rei Noa JJn; (ta) köbiseb Hls

1. k(r)öbinat tekitama *Tia mis `lusti mul siin `vuodis `ninda pikkald köbiseda* IisR; *noored `tantsivad nõnda, mis korgid köbisevad* Khk; [plekknõu] *köbises ja muud kedagi* Noa; *südamed nuortel täis et [vanainimene] `aige ja köbiseb* JJn; *vähjä kot't köbiseb* Hls

2. lödisema köbiseb külma kää Jäm; *nii külm, ihu üsna köbiseb* Khk **Vrd** ködisema

Vrd köbisema

köbistama¹ köbistama Jäm Khk VII k(r)öbistama, klöbistama *kes sääl köbistab* Jäm; *akkas `akna `pæele köbistama, kas on kidagid sihes; `veised köbistavad `lautas kettisid* Khk **Vrd** köbistama¹

köbistama² köbistama vähehaaval midagi tegema *Ah mis tast `tühjast enamb `asja, eks ta maja `ümber ikka natuke taha köbistata* IisR **Vrd** köbistama²

köblakas köbla|kas g -ka kogukas; lopsakas *se nii sur köblaka kasuga* [loom]; *see juba üsna köblakas* Jaa **Vrd** koblakas

köbri köbri Khk Kaa VII Pöi kõva, kuivanud (ese) *kasukas läks `vihma sadades kõvaks kui köbri* Kaa; *saapad läksid köbriks* VII || lahja, vilets loom *köbri on köbri, sügise nuga ja muud midagi* Pöi || söim *Igavesed köbrid, `jätsid einad labu `ääre `sooma* Kaa

köbrun köbrun Nõo; köbroh Plv, k'- Se kortsus *muedu illuss inimene, aga köbrun nõoga; närss om jo til'luke ja kokku kujunu, köbrun nigu üt's käsen* Nõo; *kae_kui köbroh ta* (puuleht) *om* Plv; *nägo jo k'öbroh, jo väega vanakõnõ* Se **Vrd** köbrän

köbrän köbrän spor T, Urv kortsus *mõni upin om igävess köbrän* Nõo; *körtain om lehik ain, täl lehe ommava köbrän, tõnõ kõrd om `sisse, tõnõ `väl'lä* Kam; *Sul om ka ta nägu nii köbrän* Urv **Vrd** köbrun

köbrätümä köbrätümä kortsu minema *poig lätt ka jo[?] vanass, är_köbrätüss, kana `varba[?] om jo sil'min* Räp

köbärik köbäri|k g -gu kortsuline, krobeline *mõni upin om `sände köbärik, ei ole sile* Nõo **Vrd** köberik, köberlikanõ, köbärikune, köbäräne

köbärikune köbäriku|ne (-nõ) g -tse (-tsõ) = köbärik *kärnkonn ol'li serände köbärikunõ* Ote

köbäräde köbäräde kortsu *mõni uba es olegi ligumu, `ol'li kõik köbäräde kisnu* Nõo

köbäräne köbärä|ne g -tse = köbärik *lil'kapst om ka köbäräne ja kábäräne* Nõo

köderik köderi|k g -kku laiskvorst, logard *köderikkud kaik kuos siel* Hlj

ködi¹ ködi Kul Vig Kse Han Mih *püdel mass, lõga Siad tahvad ködi; Põll oo ködi täis; Mädan `uhli ködist ei saa kedagi; Sügise oo kõik kohad sopa ködi täis* Han

ködi² ködi könt *pal'lad ködid [sõrmedest] järel* Plt

ködima¹ ködima viima *köditi ää `lenna* Rid

ködima² ködima sügelema Emm Phl *ihu ködib* Emm

ködin ködin g -a jahukört, vedel puder – IisR

ködine ködi|ne Han, g -tse Kse *lõgane ta läks seda ködist teed meda edassi `peale* Kse; *Katel oo ködine, tahab paremini pesta* Han

ködisema ködisema Khk Mar Kse

1. (külmas) *lõdisema, värisema kül'm võtab nõnda ködisema* Khk **Vrd** köbisema

2. *haiglane olema, vinduma mes sa ködised paegal, ei sa sure, ei sa ela* Mar

ködistama ködistama Kse Pil *puđinal rääkima mis te ködistate, et mõsta ilusti `rääkida* Kse || (häälitsema) *oma laps vagane, teene ködistand* aga Pil

ködistämä ködistämä parandama, kohendama *sais vähä ködistädä `kuomalle [katkist võrku]* Kuu

ködujas köduj|as g -a vilets, kehv *see nõnda va köduja villaga lammas* Khk **Vrd** köbujas

köer köer (voki osa) – Käi

köerus köeru|s g -sse küür *näe kui mede kaás teeb kana peäle köerussid, tõmmab köeru `sel'gä* Vig

kõga kõga IisR Vai, kõgä Jõh Hls

1. väike (heina)hunnik *Ei saand sest `kuigi suurt `kuhja, ühä pisikese kõgä `leima `püsti* Jõh; *`eina kõga* Vai **Vrd** kõge, kõgelik¹,

2. *armetu, kõssis olend kõhn ja küüräk ku üt's kõgä kogusen; istup ku üt's kõgä kunagi* Hls

Vrd kõgaras, kõgerik, kõgu, kõkk¹

kõgaras kõgar|as g -a Tõs PJg

1. *vilets olend kõgaras oo armetu asi, olgu loom või inime* Tõs **Vrd** kõgar

2. väike heinahunnik *teeme ühe kõgara* PJg

Vrd kõga

kõgarik *üts* `väikene kõgarik (kidur mets), *saarõkõnõ* Urv

kõge *kõge* väike hunnik *pane* `einad *kõge* Vai **Vrd** kõga, kõgelik¹

kõgelik¹ *kõgeli|k* g -gu = *kõge* *Mes tuost pisukasest kõgeligust* `tuhliest *sis saab kogu* `talve *peregä* `süüä; *Ei tuost kõgeligust saa_niid* `kuigi `kaua `ahju *küttäda* Kuu **Vrd** kõga

kõgelik² *kõgeli|k* g -ku (tuulamisvahend) *kõgelik*, `vitstest `tehtud `tuulamise `tarvis, *suure* `aukudega, *arva sarja asemel*, `aeti `üsseid *esiti läbi* Plt

kõgerik *kõgeri|k* Jõe Hlj Kad, g -ku HJn, -gu Kuu; pl *kõgerikkud* Lüg

1. väike hunnik *Sul oli riel vade kõgerik* `heini, *miks sa* `rohke *ei pand* Kuu; `tuoreld *päild* `kanneti [heina] *viest* `vällä, *siis* `pandi *pisikesed kõgerikkud vade* Lüg; *ühe sau jäu* *tõin* `einu, *oli üks kõgerik peal* HJn; *einamal ikke üks lau kõgerik kua on* Kad

2. *vilets asi või olend* `niisugune *kõgerik*, *ei* `seisa `teine Hlj; *üks kõgerik tuol*, *ei seisa* *paigal*, *kiigub* `pialegi; *eit üsku kõgerik kõveras* Kad

Vrd kõga

kõgevits *kõgevits* g -a *pruutneitsi Töröska* `kõrval `iemmal `istus *kõgevits*, *nuor* `tütrik, *kõgõtas ka* `tõiste `kõrval Lüg

kõgikäne *kõgikäne*, *kõgü-* väike (heina)hunnik *Kaasas oli* `pääle *henes* `toidu *viel* `huostele *kõgikäne* `heini *ja moni* `puuda `kaeru Kuu

kõgin *kõgin* g -a IisR, -e Krk

1. *kähin*, *rõgin* *Eks ta* `vuodis *kridu ja*, *kõgina kuhe tuba täis* IisR

2. *haiglane kõgin*, *kes* `aige *ja kõgisess* Krk

kõginal *deskr Niisama* `kohmib *kõginal* `pliita *ies vähe* IisR

kõginägä *kõginägä* (rasedast) *Ku* `huostega `paati `randa `vieti, *taheti* `jälle, *et* *kõginägä* `naine *olis sidä hobust* `sundind; *Sie* `viimis `aigu *kõginägä*, *ei sest* `heinä `niitjä *ole* Kuu

kõgisema *kõgise|ma* IisR Khk Mus Muh Rei Aud Tor Saa Hag Jür VJg Trm Lai, -m(e) Hls Krk Hel, -mä Nõo; (ta) *kõgiseb* Kod; *tgñ kõgisejä* Röp

1. *kägisema*, *rõgisema* *Sie* `arjund *sedasi kõgisema* IisR; *rinnust kõgiseb*, *ajab paigal kõhima* Khk; *ta ei jõua änam kõhida*, *kõgiseb pal'lalt* Saa; *kui ta* (äke) *ära* `kuivis, *siis akkas kõgisema* Trm; *mes asi sij kõgiseb ja kigiseb* Kod; *küll om ta rinmutu kõrta*, *kõgiseb ja rögiseb* Hls; *sis kõgisi ja kurk läit's* `paisteme Hel; *luu* `painaja *tullu* `rõhknu *nii kõvaste* `säl'gä *et*, *tõene kõgisnu all* Nõo

2. *vigisema*; *virisema* *karjus laps*, *kes pailu nutab ja kõgiseb* Mus; *pisike laps kõgiseb*, *teeb ialt* Lai; *ei saa last*, *ei saa* `tervess, *ütte* `viisi *kõgiseb* Nõo

3. *kiduma*, *põdema* *Kõgisen* `piale *siin*, *põle* `õiged *elu ega* `surma Jür; *kaua sa* `aige *oled ja kõgised siin* VJg; *mina õlen tänavuade talvel kõgisenu* `aige `õlla Kod; *kun sa nüid nõnda olet külmeten ennast*, *et sa kõgisest* Krk; *kõgisejäl om rassõ ellä?*, *ei tä elä?* egä *koolõ?* Röp **Vrd** kogisema, kõgisema

kõgrus(se) *kõgrus(se)* kõveras(se), *kägaras(se)* *koer tõmmand eese ukse alla kõgrusse* Vig **Vrd** kõgus

kõgu *kõgu* Rap Kad Iis Ksi SJn Ran, -o Kod, -õ Jõh Vai väike (heina)hunnik *siin on* *üks kõgõ* `eini Jõh; *kõgõ on* `pienemb *kui* `saatu Vai; *oli üks vek'e kõgu puid* Kad; `veike

eenä kõgu Kod; *sao kõks või kõgu* SJn || (kokkutõmbunud olendist) *kui kül'mäga kokku kisnu, 'kõnni kisnu, siss om nigu kõgu kuun* Ran **Vrd** kõga

kõgus *kõgus kõveras* – Hää **Vrd** kõgrus(se)

kõgükäne → kõgikäne

kõha *kõha* VNg eP(*kõeha* Tõs, *kõhja* Vll; *küha* Muh Hää Pai), *kõhä* spor R(*küha* Hlj) L, Juu Kod Plt KJn Trv Hls Kam Ote San V, *kühä* eL hingamisteede ärritusest tingitud häälekas väljahingamine, kõhimine *lägästäv kõhä* Kuu; *'ninda 'kange kõhä, kisub 'kangest Lüg; kui kõhja 'nuhtlus on, siis [raudrohutee] 'kautab vähemaks rünnust* Vll; *erilase pesa kõrvetase ää kui obu 'po-hklaa-dis oo, see 'kaotade küha ää* Muh; *suutäis aavald kõhib, siis on kipidose kõha Käi; 'kange kõhä kõpitseb rõnnus* Rid; *mõni aab röga 'välla, mõnel mud'u kuiv kõha* Kse; *laps läkätab ää, naa 'kangõ kõhä* Khn; *külmetamene teeb kõhä* Juu; *'lietripuu õiletest tehakse lastele kõha 'vasta tied* Amb; *kõha matab rinnad 'kinni* Koe; *nii 'raske kõha, ajab verd 'väl'la* VMr; *kõhä rinnun raiub ja põleb* Kod; *särlad ja läkastav kõha on usin [kõrvakuulmist] ära 'võtma* Ksi; *kuju kühä ku rögä ei tule* Hls; *kühä akkass raku 'lүүmä, akkass 'valla tuleme* Krk; *'selle läk'ätuss kühaga om lait's nii kõhnass jäänu nigu nääbits* Nõo; *kühä mõnikõrd tulep, aga ega ta minnu ei 'vaiva* Ote; *kõhä tulõ nigu toja,uss 'pääle, nakass nigu käpistamma kurgun* Kan; *Latsõl ol' sääne hull läpätämise kühä, et õkva_hõng 'jäie kinni?* Urv; *ta kõhi suutäie 'kaupa, mitte pikkä kõhä* Har; *tiä um tuul' läbi tõmmanu - - lööse kühä* Plv; [ta] *naas kõhimä, kõhä ol' vere sädemit täüs* Rär; *läkähtäiä kühä kes hõngu kinni pand* Se

kõha- *kõha-* *Kui kõhä iil 'pääle tuleb, siis kõhe eng 'kinni; 'pihlakas on kõhä rohi, 'kõrjas 'pihlaka 'õisi, tegi tied* Lüg; *Nii 'kange kõha oog tuli et paneb innye 'kinni* Põi; *sul o 'kange kõha 'aigus* Muh; *nii 'kange kõha ilingi tuli 'pæele* Emm; *kanapersikusi või kummelisi keedetasse - - see peab olema ea kõha rohi* Mar; *talve 'aegu viisid minu kääst magust, et see on kõha rohe* Vän; *'kange paha kõha töbi* Ris; *vanast olli kõha 'aiguss, tiisik; lagritse pulk olli kühä rohi, 'anti lastel näride* Krk; *mere sibula õl'i andass latsõlõ kühä rohost* Plv

kõhajuur *kivi-imar Kivide pääl kasust ühed pisist juured, nee on kõha juured* Rei

kõhalene *kõhale|ne g -se kõhiv vilude 'ilmadega lähen ikka kõhaleseks* Juu **Vrd** kõhard

kõhane *kõhane kõharohke see 'aasta oo väga kõhane* Mar

kõhard *kõhard* VNg, g -i Sim; *kõhard* g -i KJn/-r-/ Hel, -imme Kuu *kõhija va kõhard, mis sa ommeti läkatad alati* Sim; *kõhib ku va kõhard kunagi* KJn **Vrd** kõhalene

kõha|sammal *põdrasamblik neid kõhä'samblaid, nied on 'tiisikuse 'vasta; Tuon 'petra'sammalu kõhäreheks - - vanemad inimised küsüväd sidä kõhä'sammala* Kuu

kõhatama *kõha|tama* VNg Jäm Khk VII Põi Muh spor L, Ris JMd Koe VJg Iis Trm Plt, -*dama* Emm Käi; *kõhät|ämä* Kuu Jõh Juu Kod KJn Trv Ran VLä(-ämmä), -*eme* Hls Krk(kü-) San; *kühätämä* Puh Nõo Kam Urv mom *kõhima kõhatab suutäve* Jäm; *rünnust kipitseb, selle pärast ajab kõhatama* Khk; *õhe 'ainsa korra või rakso kõhadab* Käi; *kui kurgus kõditab, siss kõhatad ära ja on 'mööda 'jälle* Saa; *põle suurt viga, natuke kõhatab* Ris; *tegi kõhätämä ennäst, siis me 'kuulsime, et ta tuli* Juu; *ei kõhätänud 'kõrdagi* Kod; *kõhät's ütte'puhku, egä ta terve ei oole* Krk; *temä olli 'pal'la 'jalguga sääl mätäste otsan, aga es kühätä es krõmise* Nõo; *üits lätt ja kõhätess õnne?* San; *tuu om nii suur härr, et tuu tarõn ei tohe kõhätä_kah* Har || fig *ütlemä, rääkima kõhata isi vanale, ta tulab annab* Jäm;

sääräst juttu ei_tohe kellegi kõnõlda? -- tuud ei_tohe kõhätä? Har **Vrd** köhatlema, köhitama, köhkatama¹, kõhähämmä, kõhähämmä, kõhötämmä

***köhatlema** frekv < köhatama see on tiisikus (in), köhatleb Kaa

köhatus köhatu|s VNg Jäm Mär Kse JMd VJg Trm Plt, köhä- Kod, köhätü|ss San, kühä- Puh Krl, g -se köhatamine mul tuli köhatust `peale Kse; oli kuulda tema köhatust VJg; köhätüss tull' pääle San **Vrd** köhitus, köhähüss

köhele köhele ajama köhima Toit läks inge `kurku, ajab köhele Hää

köhen → köhn

köhima köhi|ma VNg IisR S Lä Aud Hää Saa spor K, IPö, -mä Kuu Jõh Vai KJn spor T, V(-me, -mõ Krl), -me M San; köhema spor Pä(-mä Khn), Kõp SJn köha kuuldavale tooma köhisin köhe punast [verd] `vällä Jõh; tämä `köhhi kovast Vai; ajab nii väga köhima, et üsna iñje paneb `kinni Khk; läkastab ja köhib na `kangest et Muh; köhib aga `peale suutäis aaval Mar; köhes ja köhes - - ju täst elu `looma_j saa mette Tõs; kukkusin järele [käole], siis tä pahandas ja akkas köhema PJg; `kiiskus (tiisikus) paneb köhema; tea mis tõbi see kallale on tulnd, köhe ja turtsu mis irmus Vän; nüid on köhitud küll, tuleb `rohtu tuua Saa; õhö suutäie köhis Juu; eks ta ole kopsus siis viga, kui inimene köhib Ksi; obene köheb, ajab ninast ta'ti `väl'la SJn; enge `kurku läit's süük', võt't köhime Hls; obesel om `pousslakk sehen, ku ta `kangesti köhi; ku laits köhip, siis üteldess, mine `mõtsa kuuse `otsa kukkume, mis sa miu latse sellän `painat Krk; latse köhisivä `üüsi nigu pjiir `tirtsusi Ran; vahel köhi nigu kusi tulep `väl'lä Nõo; Mul ol'l toona_sääne kõva kühä et, ku köhe sõss `õkva `rindu mat't Urv; tõmmassi köhimist Krl; ta köhi pääle köhimist, `otsa ei tulõ? Har; mul ol'li_rinna_kõva?, ma olõ es köhhij inemine es Vas || fig ei ta tohi köhida `mulle `ühtegi (vastu rääkida) VJg || fig, pej mine köhi minemä, siihn ei olõ sul medägina tegemist Har; köhi minekit Plv **Vrd** köhkmä, köksima¹

köhisema köhisema VNg Sim, -eme San kähisema isa oli juo vana - - köhisess säääl `ahju taga VNg; laits köhisess rinnust San

köhistama köhistama hooplema, kiitlema mis ta köhistab, pole nendel nii suurt `asja midagid Khk

köhitama köhitama Hlj HMD Kos Kad, -ämä Kuu Juu; köhetama Vän Tor PJg; (ta) köhedab Saa köhatama hakkab köhitämä nii `palju Kuu; köhetab natukese Vän; [ta] Akand ikke natuke aaval köhetama, köhetama ja sõni kui suri PJg; akkas lorsutama ja köhitama HMD; köhitab `ühte `puhku Juu; köhitas oma kähiseva rinnaga Kos; ei nad `kumpki köhitand ega rögistand Kad

köhitus köhitus köhatust – Juu

***kötkatama**¹ pr (ta) kötkatass Vas Se(k'johka-); kötkätämmä Har, (sa) kötkätet San köhatama tuu om tu pik'k köhä vai lägäköhä, alasi kötkätäss pääle Har; kötkatass ja `tõmbass `suitso; sõss jo kötkat' Vas; kui väega om ruuss (köha), sis kõõ k'johkatat Se

kötkatama² → kühkatama

kötkats → kühkats

köhke `köhke Lüg Jõh IisR

1. tragi, kõbus sie on `kaunis `vältäv ja `köhke, on viel tüörämuline mies Lüg

2. kergats Nad on keik nattukese `köhked, kuhe seda `seltsi IisR **Vrd** köhkä¹

köhken köhken vilets inimene köhken um armõdu inemine; köhken, mis sa_kität Plv

köhken|püks kehkenpüks, kergats *mes tä uhkustab ilma asjanda, nigu vana köhkenpök's; serätsit köhken`pök'se lääb`nakla mitu tük'ki Ran*

köhkin `köhkin köögitüdruk `mõisan olli `köhkin Hel

köhkmä `köhkmä Kod, `köhkmä Trv, (ta) *kõhib; (sa) k'johkidõ Se köhima talvel`köhksin nõnna et`inge tagasi esin sua; lehem akanud`köhkmä Kod; mia ole selle üü`köhkin Trv; mi sa tah k'johkidõ? Se*

köhhör|püks köhhörpüks kaltsakas – Plv

köhkä¹ `köhkä Jõh IisR(-a) kergats; rumalavõitu *Nied õlid kõik`niisikesed`köhkäd mehed; Ei tia enamb mis`selga paneb, et`ulgub nagu vana`köhkä Jõh; Seda vana`poissi pidasid`köhkast kõik IisR Vrd köhke*

köhkä² köhkä köhija – San

köhm¹ köhm g köhm|u Põi Kod, -i Mar *kühm Lehmanisarohi -- kasub nõgudel`põldudel ja liivastel`köhmudel Põi; nina köhm Mar; vana inimene nõnnagu köhm; puul on köhmud`kõrgemad kõhad nagu munad Kod*

köhm² köhm g köhma Kaa Ris, `köhmä Kuu kõõm *Juuksed on kaik`köhmä täüs Kuu; kui sa`tuhkabä kammid, see teeb`köhma pehe Kaa; k õ h m a s kõõmas pää`köhmäss Kuu Vrd köhm, köhn*

köhmakas köhma|kas g -ka kohmakas, saamatu *sa oled va köhmakas, ei saa midagi ära`tehtud Plt*

köhmama `köhmama Ris, -ämä Kuu kõõmama, ketendama *pea`köhmab Ris Vrd köhmama*

köhmäne köhma|ne Ris, `köhmä- Kuu, g -se kõõmane *pää tuleb`köhmäseks Kuu Vrd köhmäne, köhune*

köhmard `köhmard g -i kohmerdis *Igast`köhmardist`külvajat ka_i saa IisR*

köhmõtama köhmõtama kohmetama väljas *vilu tuul, võtab köhmõtama Khk*

köhmõ kühmu *vanadus on jo`köhmõ võtnd; mis sa nii`kangest ennäst`köhmõ kesod Mar Vrd köhmõ*

köhmõ `köhmõ Kuu/-mä/ IisR Puh; (ta) *köhmõ Kad Hls (saamatult) midagi tegema, kohmõ Mõks siin teha ei old,`terve päev sai`köhmõ IisR; köhmõ ja köhmõ`pialegi, aga edasi oma asjaga ei jõua Kad; peremõ köhmõ üsite, paneb rügi kokku Hls || ringi käima vanainime, mes ma enämb`küllä`müüdä köhmõ Puh Vrd köhmõtsema, köhmõ*

köhmõ kühmus *mõnel oo õlad`köhmõ; see keib üsnä`köhmõ Mar Vrd kühmis*

köhmõ köhmõ g -a kohmitseja *Köhmõ oo`siuke aeglane kohmetand inime, kis kedagi`tehtud ei saa Tor Vrd kohmitõ*¹

köhmõtsema köhmõtsema kohmitsema *köhmõses talituse man, ei tule säält kedagi`vällä Hls Vrd köhmõ*

köhmõ küüru, kõveraks *Vanast ja`köhmõ jäänd`teine IisR Vrd köhmõ*

köhmõ¹ köhmõ|s Kad, g -sse IisR/`k-/ Kod(-os) saamatu, kohmitseja *Köhmõsset suurt`asja ei old IisR; mõni inimene on kohe nisukene köhmõ, ei sua`miski asjaga akkama Kad; vanad köhmõsset, käd kohmetet ja`kanged Kod Vrd köhmõ*¹

köhmõ² kühmus *Päris`köhmõ ja`köprüs,`ainult hing ikka sees IisR*

köhmõkille küürus, küürakili *õege vana ja köhmõkille; isä tuli köhmõkille Kod*

köhmän küürus vana inemine kiä jo köhmän nigu kañnipuu hank Har
köhmäts köhmä|t's (-ts) g -dsi küürakas mis sa kuradi köhmät's mu käest tahat; vana köhmäts, köhmän inemine Har
köhn köhn kōõm; k ö h n a s kōõmane pɛɛ `köhnas Ans **Vrd** köhm²
köhnama `köhnama Hlj; (ta) `köhnäb Lüg kohmitsema tie, ära `köhna Hlj; `köhnäb ja `köhnäb, ei saa kodont tulema Lüg **Vrd** kohnama, köhnama¹
köhnamus `köhnamus kohmitseja – Hlj
köhnima `köhnima Kad, (ta) `köhnib R(-mä) (aeglaselt) midagi tegema, kohmitsema Midäs tämä nüid `köhnib sen ühe tüö `kallal `ninda `kaua; Eks täü vähä `haaval hakkada juo `köhnimä, siis saab `ennemb `huome `jälle tüöd `valmis ka Kuu; ärä `köhni `eigä `vieda oma `aiga VNg; tule nüüd `kärmest, midä siä nii `kaua `köhniid Vai || rassima küll on sie `kange `köhnima Hlj; ei pia üöd ega `päivä, `ühte `puhku `köhnib tehä, üks tüö `ahne inemine Lüg **Vrd** köhmima
köhnös s, a `köhnös tuim (inimene) siä_t ole muud midägi ko üks vana `köhnös; eks `ilmas ole kui pali `köhnösi inimisi Vai
köhu köhu Sa Hi, köhu Muh kōõm suur köhu kord tuleb kammiga maha Ans; pɛɛ `kangesti köhu täis Khk; nii palju köhu peas, nagu lund tuleb maha peast Muh; tema pääs ei ole köhu `korda Rei; k ö h u l kōõmas pɛɛ on köhul, `valge kord peel Emm
köhuleste köhuli köhuleste maas Phl
köhune a < köhu mool on nõnda köhune pɛɛ et kaabitse üsna Jäm; käd on suured köhused puhas, köle tuul ɛ lammutand Khk; nee kõik - - köhuste piadega Krj; pɛɛ nahk on köhune nägu kestal Phl **Vrd** köhmane
köhutama köhutama erutama köhutas naise üles, ise_s tee midaid Krj
köhv köhv, `köhvä kehv, vaene, vilets `puuduline ja köhv; Olen `köhvi `päivi näht, `jougas old; nii `köhvä mies old, et ei ole `kumbasindki old; `harvast `köhvä `lõhvästä, aga sidagi `panna hajuks Kuu
köhveldama köhveldama kobama köhveldab pimes; oli käsikaudu köhveldan Krj
köhvelemä `köhvelemä kohmitsema Moni `köhvele `kaua `aiga mone `tarvelise `asjagagi enämb ku vaja Kuu
köhähtämä köhähtämä Ply, -mmä Vas; (ma) kühähti Se köhatama ma_lõ muido iks terve^o inemine viil, ei_ma köhähtä^o, ei rögähhä^o Vas; kes tu kühäht Se
köhähüss köhähü|ss Har, -s Rõu, g -se köhatas ku opetaja tu'l, siss ol'l kōik^o nii `vaiki, ainult mõni köhähüss ol'l viil' kuulda^o Har; es jõvva^o köhähüst är^o hoita Rõu
köhästämmä köhästämmä köhatama tama alalde köhästä; siä `oige `kuulud köhästämmä Vai
köhötämmä köhötämmä Lüg; (ta) köhötäs Jõh köhatama; köhasarnast heli tekitama ühe `kõrra köhötäs; `este kui tä (metsis) `mängu tuleb, siis kh_hh_kh_hh, köhötäb `este sedä `muodi Lüg
köidakas köida|kas g -ka vibalik – Kaa
köide¹ köide g `köit|e Jäm Khk Mär Jür JMd(köede) VJg Trm Ote, -me Mär Kod(p köödet) Pal Ote; köüde g `köüt|e Kam Ote(-me) V(kööde Röp, köüdeh Se, küöde^o Lut), -mä San; keide (keed'e) g `keite Nõo side; köidik võta `köitmed ümmert ää Mär; Viha köide

Trm; luuda võru ehk `kõitmed Kod; kos mu seere `keite om jäänuva Nõo; `pühkmise luud tet'ti `vindsembist `õlgist, olli katen `kõüten Kam; kükitedu lina om `kõüte alt rohilise; `kõütmega kõüdetas lina peo `kinni; rüä `õlgist tetti `kõüte Ote; `Lambal kõüdeti jala_kiinni?, jala `kõütis `võeti säänä pehme_nüür vai villanõ? `rõiva viir Rõu; olõ, linakubo, kõik um `kõüte all Plv; siss `pañte viil `punda - - kolmõ `kõütega kiñni ja Rär; nisu? omma `veiga `lühko, õi saa `õigõt kõüdehki; `kõüte? olõ kupõ käändä?; kapuda `kõüte? Se || *temal (hernel) on niisukesed `kõitmed, pikad väädid Pal Vrd* köidis

kõide² `kõide Lüg IisR Vai(`kõüde) Jäm Khk Krj Muh Rei Mär Vig Kir Rap Amb JMd VMr VJg I, `keide Tor, `keüde Khn köie või keti otsa (kinni) ovose panin `kõide `süömä Lüg; obu pannasse `kõide `sööma et ta_p saa paha `peele `minna mette Khk; kas panid loomad `kõide või lasid sa vallali Krj; kõve niru, äi maksa senega enam oost `kõide `panna Rei; pane va pul'l `kõide, siss sa saad ää tulla Vig; Mis sie_ss tähendäb, et ühe `lamba `keüde panõd, teesed `lähtväd ikka paha `piäle Khn; luomad said `kõide `pandud ärjapäiale (ristikupõllule) Amb; [läks] obust `kõide `viima Trm; esin panegi [vasikat] `kõide, `laškin vallali minemä Kod; vanast `loomi ei kõietatud, siin kuhugi `kõide põld `pannagi Lai || fig Poiss on `kõide `pandud (abielus) IisR

kõider `kõid|er g -re kidur; haiglane Hls Krk terve om `sirge ja sihvak, tõine om ku `kõider kunagi Hls; seant va `kõider om, kõrisess ütte `puhku; mea ole iki `kõidrep, temä iki noorep Krk

kõides `kõides Emm Käi spor Lä, Kei Juu Jür JMd Tür, `keides LNg, `keüdes Khn köies Obu oli `kõides, võrund ennast kõvega nii `kinni, et äi saand änam `liikuda Emm; [loomad] `muutku ädala peal `kõides Kul; Obo oli ruavi piäl `keüdes Khn; mul `lammad on `kõides, kaks vana on `kõides, talled on `lahti Kei; lehm on väälal `kõides JMd

kõidik(as) `kõidi|k (kõe-) g -ku VNg/'k-/ IisR/'k-/ VII Hää Ris Nis Juu JMd JJn Koe VJg Sim IPõ(kõdik Iis) Plt KJn, -gu Jäm Khk, -ka Kaa; `kõidi|kas g -ka Mar Kse(-ku); `kõödi|k g -ku Trm Kod(g `kõöt'ko) Lai; `kõüdi|k g -ku Võn, -gu Kuu/'k-/; `kõidi|ko g -go Vai

1. (kinnihoidev) nõör, kõis, kett vms `Kutsikas võtta `kõidiku `otsas `kaasa IisR; too si `kõidik säält maast `seie Khk; `kõidik `pantass niie varbastess; Ja ahjuluuva `kõidik - - sij `kõidik `siuti `ümmer `kijrdu Hää; takkudest keeratakse `kõidik, `taotakse seena vahele Nis; vana jäme oheliku tükk jüst nagu va `kõidik Juu; pane `kõidik [lehmale] `sarvi JJn; kui `kõlkad sai lattu `kantud, siis sai `kõidikuga `kantud kua Sim; lehmäl `kõödikuga kell kaalan; kas panid ukse `kõödiku; adra kure `kõödikod `pantse rangide `külge; tambil õlid `kõöt'kod kül'jen - - tõõne `kõöt'ko õts õli tambil kül'jen, tõõne rangi rooma kül'jen Kod; [õllepärmil] pudelile siduti `kõidik `külge - - `lasti `kaevu `külma vette Lai; võta säält `kõödik ja `kõüdü ta `kinni Võn || kõege suurem ja tugevam piä `kuksi [odral] maha, kaala `kõödik läks `kat'ki Kod Vrd `kõide¹, köidis

2. keelekida `kiele `kõidikod Vai; tä keele `kõidikas `olla `kinni kasond Mar; lõigati kiele `kõidikud lahti, sai sõna suhu VJg

3. fig pikaldane; laiskvorst küll sij one üks `kõödiku vanka; üks vana vedelik ja laiskvorss, vana `kõödik Kod; minagi `sõimasin seda vedelad sulast, et sa kurjavaimu `kõödik Lai

kõidis `kõidis Saa; `kõidiss Ote(g -e), kõe- KJn, kõü- Võn; keidis KJn, keidiss Trv Hel Nõo Rõn, keediss TLä, g -e; `kõüdü|s(s) g -s(s)e Trv(g -ssa) Hls Krk Ote San spor V(-õõ-Rär) side; `kõidik pakaldest `tehti - - `lamba `aidu `kõidist Saa; õle visati maha ja `panti

kuppu, keidiss ala ja Trv; naistel ja mestel mõlepid om kamašsi, kummi vahel, tõmmats `jalga ilma köödüsseta; viha köödüssit om vaja Krk; ei ole sõnal `sõlme ei kõnel keedist, mes suhu `solkap, selle `väl`lä `volkap Ran; ku varastedu ahjuluvva keedisega käsi `kinni mähiti, siss kidsi jäi maha Nõo; `võeti sääld veedike rüä `kõrsi, et sai köidiss, tollega kääneti `kinni vihk Ote; ma_köödüst es lõvvä?, `olku noh, `kaemi mõnõ kablaharo Rõu Vrd köidüss, köide¹, köidus

köidu *Selle* (pika inimese) *kohe `ööldi köidu Jäm*

köidus *köidus Saa, -ss Kam; köödu|s g -sse Ote köidis tühä vihu visati keset rehealust, sääld lõigati väedsega köiduss `kat`ski Kam*

köie|hark *haraline puu köite kuivatamiseks kõved visatse kõve argi `otsa `kuivama; egal mihel omad kõve argid `randas Mus -härg köiepöör kõveärg ojab, et üks kee ei lähe lõgemale, teine `kangemale Rei -kiik lapsile testot köiekiik, köis pandud tala `piäle, laud köie `piäle Kod -kolk (abinõu köie tegemisel) ennemalt `üiti köie kolgid, puust `tehtud Lih -lõng jäme lõng, millest keerati köisi mes asi si köielõng one kedräta, teed nõnna jämedä ku voki kurguss läbi lähäb Kod -mäng `tehti `õhta rehaltse `puhtaks, siis aketi kõve`mängi `mängima -- vana sur pikk köis, `siutu `otsapidi kogu, inimesed olid `ümber`rinki ja, üks oli sees, see `püidis `jälle sihelbolt väljapole seda kätte, keda kätte sai, see läks `jälle `sisse siis Mus*

köien *köies obesed seid kammitsan, vai näd siis köien õlid Kod*

köie|puht *ringikujuliselt kokkulapatud köis `köiepuht on köis sedasi `leñnitud `ringi Jõe; `köie puht -- `viedud siis lavale ka, s_poiss `pistetüd kaks `kerda sield `köiepuhist läbi (ussivea arstimiseks) Kuu -pukk abinõu köie tegemisel keeve pukk ojab keed maast ülal, et ep keera maad kaudu mette Khk -pöör riist köie keermete kokkukeerutamiseks `köie pöör, `kieratasse köit kokko Lüg; Vanast tehedi kodu keik kõved ise kõvepööraga valmis Emm; köie pöörad need oo puust Mar; köie pöör oli, `esti kehräti pööra `peäle kanepist lõng, `aeti pöör täis, sis `tehti köit Juu*

köies *köies IisR/`k-/ Amb VMr Trm Lai KJn, `köies Vai, kõves Jäm, kööves Khk köie või ketiga kinnitatud Obused ehk `lehmad -- olivad `köies raudkettiga IisR; kits `tarvis `köies pidä Vai; siin käivad [loomad] ikka kõves `söömas Jäm; kui [loomad] oma väl`jal olid köies, siis sai ket`id `õhta väl`jale jätta Lai || fig Kas sa kodu `köies oled, et `millaski külas ei käi IisR Vrd köides, köien*

köies|sepp *köietegija kanepist saab ju tugevat köit, vii köiessepa kätte Kaa*

köiest *köiest Vai/`k-/ Kul Ann köie või keti otsast lähän ovost `muutama `köiest Vai; lehm tahab köiest `lahti `laska Kul; uñt viis `lamba ää köiest Ann*

köie|sõlm (umbsõlm) *köis `seutase kõöve sõlmiga kogu Khk; Kõve sõlmega seotakse kinni köisi ja võrgu selise otsi Rei; meestesõl`m või köie sõl`m, see o `seoke nagu ummsõl`m Aud; köie sõl`m, sellega jätkatasse köit Kad || fig (väiksest olendist) Ise kut kõvesõlm, aga kus südand sees Emm; Andis päris pidada seda köie`sõlme (kängu jäänud pullmullikat) Mar; sõnnid vekesed kui köie sõlmid Trm -süda köiepöör keie südä, kellega `keisi ja `paelu `tehti vanaste Rid*

köietama *köietama Pöi Emm/-dama/ spor Lä K, IPõ, -ämä Kod KJn, -eme Hls; `köietama Jõh IisR Vai(-mma); köövetama Khk Kaa Muh looma köie või keti otsa sööma panema, köie või keti otsas söötma kus lähäd köüs `kaindlas? [vastus:] ovost `köietamma*

Vai; Sii pole köietamise `kohta `kuskil, kus sa looma paned Pöi; sääil veel karet, võib `looma köieta Emm; ma lähe tätta (lammast) köietama Mar; kui obost köietame, siis paneme ket'i `rõnga vaia `otsa Kul; läks põllal uost köietama Ris; `veised soavad väl'lal köietud Juu; köietasin lehmaga eina ära (ei jätnud niiduks) JJn; läheb obuseid köietama ja `jootma ja Ann; köietäb riisik eenä piäl, paab `köide, siis ei õle vaja karjuss Kod; [loomi] köietati ristiku ädalas - - ket'id olid, köis ei `kesta ju Lai; `nüitsel põlvel köietässe `luymasi KJn; mea köiete obest Hls

***köietus** s < köietama köietust ennemalt ei old, loomad käisid vabalt Lai

köie|vokk köie vokk köielõnga keerutamise abinõu – Kod -**vänt** vahend köiekeermete kokkukeerutamiseks keeve vändiga `aetasse `keerdu keevele `pæle Khk; köie vänt oli üks puu ja augud sees, ja siis `löödi nend[e] `vântädega Mar

köigard köigard g -i pikk, vibalik olend Poiss kasvas igaveseks köigardiks Emm **Vrd** koigard

köigiks köigest neli `pääva oli kodu köigiks Pha

köil köil g köili kiil laeval on köil all, kene peal laev on ehitud Ris **Vrd** köli

köirima `köirima väljuma siis suits köirib ennemini `välja Muh

köis köis g köie L K I(g kööde Kod), `köie R, kö(ö)ve S Var Tõs; keis Pha, g keie spor L, Nis Vil TMr, keeve Khk; p keit Trv; köüs g köüe Saa, `köüe Kuu VNg Vai(n `köüsi), kõvve Pst Hls(-s); keüs g keve Khn

1. jämedam tugevast kiudainest sidumis-, kinnitamis- või jõu ülekandmise vahend `ankru `köied, sada `mietri on üks köis pikk Jõe; `Vergu köüs läks meres `katki Kuu; `suuremb jago `niinist sai `kieratud `köisi ehk kanepist Jõh; akka köid sevimä Vai; väu köis pannaste eina koorma `ümber Jäm; `selpu kööve lõnk `pandi `karssa kõrva taa `kinni; `siuti keevega `kinni Khk; ilakivid `pandi kövega võrgu `külge, et paigal seisab Mus; täna akkame köit kogu `lööma, see tehakse kolme ehk nelja keine; oli teine `söuke pool laisk, nõnda kut üteldakse, `viltse kööve venitaja VII; Laeva kööved olik köik kanepist `tehtud jämed kööved; `Mõisa `köis las lohiseb Pöi; kas sa muistad köit `pueta Emm; aju köis, käivad sennega ajus kalu `püidmas Rei; saod o neoksed, mis obosel paras vädädä, pannasse köedegä ette ja lähäb Vig; tal oli naapaelu raha küll joomast järele jäänd, et võis `tuua `köisa ja `nööra Mih; köied ju talupojad tegid ise, nelja `keesed Tõs; pitk keüs oli, kevegä `tõmbasime ree üles Khn; köiedest `veetaks `noota Ris; vinna köiega tõmmatakse villa kot'id [veskis] ülesse Nis; põik köis on ümber `kuorma tõmmatud Koe; sie pal'givedu on mul neid `köisa küll `lõhkund VMr; köödele pandud sõlm `sisse Kod; köis lähäb `ümber sao, siis viad keie `ümber Äks; Kõvve ja kabla tetti kodun puha Hls || Täma on jo `köie ära `mõetand (õpetust saanud), ei enamb kippugi `linna tagasi IisR

2. rida, jutt tont lähäb et tule köis on taga Lüg; `näl'kjäs isi nihuke al'l ja libe, lähäb möödä moad, ila köis järel Juu

3. pikkusmõõt köövega mõõdeti, köis oli `kümne süllane Kär; köis õli arilikult kümme `süldä, tämägä mõõdeti muad ja `kraavi ja Kod

Vrd käuds, köüds

köiss köiss (heinamaataim) musta `pæega köiss Jäm

köitma `köit|ma Jäm Khk Muh([ma] köe-) spor L, Koe VMr VJg I(-mä, [ma] köödän Kod) Plt KJn, -me Hls Krk, -mä Vön([ma] köe-, köö-) Ote, (ma) köida(n); `köütmä Saa,

(ma) *köödä* M(-me) Hls Krk) Vön Kam([ma] *köe-*) Ote San(-me) V(*köütmä*, *k'-* Se; [ma] *köö-* Plv Röp; [sa] *köödät* Lut); *köitama* VNg Jöh IisR, *köütämä* Kuu; *keit|ma* Tor Rap Juu Kos HJn JMd Tür TaPö VIPö, -mä spor M(-me) T, (ma) *keida(n)*, *keidä* (*kee-*); *keütmä* Khn

1. (kinni) *siduma mene köödä hobune ärä* Kuu; *Kettiga köitati obuseid ja lehmi ka* IisR; *köedame koorm kinni* Muh; *peigme looga külges olid kindad köidetud* Mih; *lina kimbud saavad kiinni keidetud* Tor; *adra kastiga köüdetse adra puu aste külgi; vihad ja luuad ol'lid sel'ga köidetud* Saa; *keitsime sasi, kuus naist oli sasi keitmas* Juu; *ega sinust mehele minijad viel ei saa, ei oska ahju luuda köita* VMr; *keidan aud puñti* Iis; *keidab nabavarre kinni* Ksi; *õled pañti, keedeti säl kolme sidemega kiñni, sij ol'li pialune* KJn; *tüdrük ol'li siss kuü keitja, kis õle kuüd keitis kiñni* Vil; *keidä pussak üüilde* (vööle) Trv; *sõpu mähti ümmer ja üüksege köüdeti kinni; mõni paneb orgige vorsti otsa kinni, mõne köidave kanga narmidek* Hls; *niitsme tahav köütä* Krk; *sa olet niisugune tüütekki, sulle keida jala külge villane lang, sa kat'ski ei kakka* Hel; *kel suure juusse, tüü palmits palmikude, keit ümbre pää* Ran; *ku sa iki nannu ei ole, siss sa i mõesta ahju luuda keitä; keedeti kere kinni et, nõstmisega ennäst ärä ei kakka* Puh; *miä keedi esi kah õlekuu taade riij pääle; põgsi püür olli serände lapik, nõõriga olli kinni keidetu; tark inimene tuleb egäga väl'lä, aga rumalal keedetäss varsti kotisuu kinni* Nõo; *suure redeli pulga külge keedäp rihma* TMr; *ta es täi süvvä kah, lõppi näl'gä nigu köödetu suuga rot' VÖn; latse nabava's piap kinni köitmä, muidu veri nakap juuskma; niij poolitse puu pandas pulgaga kokku ja sõlgpuu pandas kah vahele, sij om paari köütmine (tappimine) Ote; suvel keideti pörkna väikesi tsüt'si* Rõn; *ruud'lit es köüdetä kinni?*, *ainult kat's saivast ol'li?* vitsaga *kinni köüdetü?* Kan; *kõo vitsaga köüdeti lahasspoolõ?* veerepuie *külge kiñni?* (äkkel); *kusõpot' köüdeti päält kasuga tüküga kiñni?* (potisinise tegemisel) Rõu; *ma köödi pirru?* *mühkü* Plv; *võrgu köödät kokko, kat's veneht, lät'sit tõõhe tõõsõlõ poolõ, nii atõtass võrk järve; köüt hobõsõ köõvo külge kinnih; [seeded] kupahtadass sõss ar? ja köödetäss rõiva sisse nõrgumma* Röp; *kooli rõiva?* (suririided) *omma jo kimpu köüdedü?* Se; *rüäleib riibutass ni köüdetäss vihku* Lut || fig *temä kui keit endä kõnege endä külge* Trv; *sõna pästap, sõna keidap, piat mõtlema mes sa ütlet* Ran; *sõna köüt, sõna päst* Vas | *sisse rääkima esi pimmeaud keitse endä kinni, esi nakass kõnelema* Nõo | *virutama Ma köödä sullõ vainlasõlõ üle kümä* Rõu **Vrd** *käütmä*

2. raamatut köitma *Poisid õppisivad kualis raamatuid köitama* Jöh; *köidab raamatumi* Tõs; *taad tahtõ ma köütä laska?*, *taad raamatut* Rõu; *esä köüt raamatit* Plv

***kõits** g *kõitsu keretäis sai ea kõitsu* VII

kõitsuma *kõitsuma*, (ma) *kõitsu kõikumä, kiikumä Poiss sidus kõve puu oksa rippuma ja kõitsub sellega* Emm

kõiäm *kõiäm* g -e *kidur olend seantse köiäme om* Krk

köka *köka* Krj KJn *edvistaja, kergats see* (tüdruk) *sõuke kõka muidu* Krj; *Usu sa kõkat, uhkustab ja suurustab piale* KJn **Vrd** *kökand*

kökand *kökand* = *köka mis sa sõukse kökandiga teed* Jaa **Vrd** *köka*

kökats *kökats* IisR/-kk-/ Khk Saa, *kökäts* KJn Nõo, g -i; *kökä|t's* (-k'-) g -tsi Kan

1. väike (heina)kuhi `Einu oli sel `kuhjamal vähe, `veike kökkatsi `saime IisR; Läksi töi see ristiku kökatsi koju Khk; sii mõni kuhi, mudu kökäts KJn; Aena kökäts tii veeren om köötsäkeli vajonu Nõo

2. vilets, kipakas ese *Va kökkats pink* IisR; *kuradi kökätsiga olõt hädän inne* Kan || fig *tilinä iijn, tilinä takan, kökät's seen, nökat's peon* = hobune vankri ees Kan

kökerdama kökerdama Kse Jür Amb Kad Iis Trm, -ämä Kod Nõo, -eme Hls Krk

1. vaevaliselt tegutsema; jorutama *mis sa kikerdad ja kökerdad* Kse; *Ei saa kedagi tehtudki, muudkui kökerdab* Jür; *ta kökerts sääl [töö] man, ei lää edesi* Krk

2. köögerdama, koperdama [mardisandid] *tulivad tuppa, taänsivad ja kökerdavad sial* Amb; *mis ta* (hobune) *kökerdagu, aab `ümber viimaks; vanaste kökerdasin `taänsida kua* Kad; *ei käi enam, vähä maja siden kökerdäb; tämä on jo nõnna palju `toibunud, et juba kökerdäb `minnä* Kod || *Kui kummardad, siis kummarda muani, ega issand kökerdamist salli* (käpuli kukkujale) Trm

3. (hanede häälightsusest) *akkave jälle kökerdeme* Hls

kökerts kökerts põdur `aige ku vana kökerts kunagi Krk

kökitsema kökitsema Jäm Khk vähehaaval köhima *pole taal suurt köhja üht, muidu natise kökitseb* Khk

kökk¹ kökk g köki Jõe Hlj Kse Mih Tõs Khn HMd VMr Kad(kök'k) Rak VJg, kökki Kuu Hlj(kök'k) VNg Lüg Rid LNg Rak, kögi Kuu Vai(n kökki) väike hunnik, saad, koorem *Tuul on `lautand kögid ärä; sield olis kögi `heinä saand; olimme siel `saare_bäl `einäkökkies üöd* Kuu; *küll on `veike kuarm `üstku kök'k; `enne `vihma `pandi ein kökkidesse* Hlj; *ei old `eini enemb, tegimo `piened kögid* Vai; *mis saud nad oo, va kökid* Kse; *sõnniku kökid oo põllal* Tõs; *Köik eenäd ei mahu `rõuku, piäme ühe köki viel tegemä* Khn; *siis sai [vilja] unnikusse `aada, kaänike kökk oli nagu sipelga pesa; mis sie märg ein kökkis tieb, ta nüüd ikke `kuigipailu tahendab, tuult on ka* VMr; *vilja kökid seisivad neil vahelt lumeni väljal* Kad; *kökk, sõnniku unik* VJg **Vrd** kokk², kõga, köks¹

kökk² kökk g köki harakas – Khk

kökk³ deskr *ta ei tohi mo `vasta mitte kökk-kökk_kit teha* (mitte piusataidagi) Rei

kökkimä kökkimä, (me) *kögimme* hunnikuid, *kökke tegema; puntrasse ajama* Nää `vihma *tivad tulevad, lähäme `kiiresti `heini kökkimä; Kögimme vade `kiiresti; Vähäse vuo `kerral kökkis [lipurivi] sava `vergud kökki, `mitmä `kerdaseld `unniku; Oli kala `enne kökkimist `verkujesse juost, sai kalu, aga [kui] kökkis `enne kala `juoksu, olid kalast `ilma* Kuu **Vrd** kökkitama

***kökkitama** ipf (me) *kökkitasime* = kökkimä – Hlj

köks¹ köks g köksi Khk LNg Aud Hää Nis(g köksu) Juu HJn(g köksu) JMd JJn Koe VMr VJg Sim I Ksi Plt Pil SJn Ran Kam San Krl Plv Röp, `köksi Jõe IisR Vai; *kök's* Muh Krk, g *kögsi* Ran, `kök'si Hlj väike hunnik, saad, kuhi, koorem *Ein ei old viel päris kuiv, siis `pandi `köksi* IisR; *einad on `köksis* Vai; *pani pisi köksi [heinu] `pääle, tuli tulema* Khk; *see oo muidu üks pisike `koorma kök's; pisike labu kök's, kui paljukest seal oo* Muh; *tuli obusega eenamaalt koeo, pisike köks oli `einu pial* Nis; *pisike köks tõsteti sõnnikud `peale* HJn; *tal `kuivi `einu korjata küll, nuku `köksisi köik `põesa vahed alles täis* Koe; *panin rukki vihud `köksi kokku; kaerad panime `köksi* VJg; *ei saandki `kuormad, ühe vekese köksi sai* Sim; *iga kaaru pial veeretati vili kokku `köksidesse, ja enne ei `pandud `auna, kui köksid*

kuivad õlid Trm; sae kaks `suatu ja kaks `köksi [heinu] Kod; suve `vilja `paandi `köksi, `kaera ja odra Lai; sai veke köks, minev`oasta sai suurem kuhi Pil; `väike `kuurme kök's Krk; om nätä jah kuhja `kõkse San; seost niidüst saa es `rohkõmb kui kolm `köksi `hainu Röp || hütt, lobudik – Plt || püsti kuivama pandud linapeo kui linad tulevad leost `väl'la - - pannasse nii`muodi `köksi VMr **Vrd** kökk¹

köks² köks g köksi Krj VII Khn(g köksä) Iis

1. väike pootshaak köksil oli püsut vahem nina Krj **Vrd** käks

2. palgikoorimiskirves – Iis **Vrd** keks⁶

köks³ kök's kõhija va kök's, kõhib ilmast `ilma Hls

köks⁴ köks hakkaja, tragi Küll sina nüd oled alade kohe köks - - ei sinu küll `huoli `millaski `uotada Kuu

köksike dem < köks¹ einä köksike Plt; vähike kuhja köksike Hel; `väike kõgsikene, veedike [ree] pääl Kan

köksima¹ `köksima, (ta) köksib Krj; `kök's|me Pst, (sa) köksid Hls, (ma) kõgsi Krk, -mä (ta) kõgsib Ran; `köksme, (ma) köksi Hel pidevalt tasa kõhima, kõhatama ku vähä jala `kül'mä saave, siss om `kök'smin kähen, ja vijl aevas ja nohu Hls; ega ta suurt ei kõhi kedägi, vähä kök's tõne Krk; mõnikõrd tule oogeti, mõnikõrd köksi ulk `aiga; kik üü `kõkse Hel; ma egä ommuku mugu kõgsin, kergitan `rindu Ran || luksuma köksib ning ekib `peele Krj

köksima² `köksima IisR, (ma) köksi VMr vaevaliselt niitma Õue pial `köksib vähe vikkatiga kanadelle `rohtu ette IisR; kui on kas kõva ein või mu'i mullane et ei sua `niita, siis `üeldasse viel `köksima, muku köksi aga VMr

köksima³ köksima suurustlema, kiitlema Ää köksi sii üht, pole sa nii kange mees ühtit; Muudkut köksib eese asjadega Kaa **Vrd** keksima

köksis sirgelt, rühikalt `prähjtjas et suur `sirge ja tore - - seda `rohkem on `köksis Phl **Vrd** keksis

köksitama köksitama leotatud linapeosid püsti kuivama panema [ta] on `paergu väälal linu köksitamas Koe; kui linad tulevad leost `väl'la - - siis pärast köksitasse, pannasse nii`muodi `köksi VMr

köksipüks kergats Mis sa kökspüks ikka ära äi ole Kaa **Vrd** kekspüks

köksti, kökstik köksti Üppas üle `pingi `köksti minu `kõrva `istuma IisR; Kökstik löi [tuuliku hammasrattal] õhe `amba `välja Pöi

köksäkille upakil köksäkille sij saun ja ärä lagunud Kod

kökäku deskr partsid lamberdavad, lähäväd kökäku kökäku Vil

kölges kölges vibalik, kolge – Phl

kölgutama → kelgutama

köli köli väiksemate aluste kiil – Jõe VNg Vai **Vrd** köil, kölipuu

kölinguses hädas küll minä viel olen kölinguses sene `asjaga VNg

köli|puu = köli alukse köli puu jäi `kinni VNg; kölipuu pani `enne ja, siis pani nied raam`kaared `sisse Vai

kölk → kelk¹, kelk²

-kölkadi Ls kilk-kölkadi

kölkjad pl `kölkjad kölkad – Emm

kõlkstik kõlksti *kõlkstik kukkus maha ning läks katki* Khk

köll kõll g *köllli tagarääkimine, kuulujutt küll seda kõlli niid külas on; söuke kõll lahti et Jaa*

köllima kõllima, (ma) *köllin puhastama, koristama Äi seda rooja ari teised ühtid, ma ise pea seda akkama kõllima; Kass on nurka sittund, aka jälle kõllima* Rei

kõlpjas kõlpjas lahja, kondine va suurt konti, suur kõlpjas; kõlpja olemisega [lehm] Khk Vrd kõlsjas

kõlsitama kõlsitama sihitult aega viitma, logelema mis sa kõlsidad sii, eks eb aka midagid tegema Khk

kõlsjas kõlsjas = kõlpjas *pitkade kõrgete jalgadega õhuse tühja olemisega on kõlsjas loom (lehm) Jäm*

kõlss kõl'ss g *kõlsi meelehea (lapsele) loe värssi, siss saad kõlssi* Ote

kõlssmä kõl'ssmä, (ta) *kõlssib kõndima, lonkima Kui näi et midägi es anda, siss kõl'sse minemä* Nõo

kõlts kõlts g *kõltsu Jäm(kõlsu) Khk; pl kõl'sid Jaa kõlu, kõsu viljal kõlsud peel Khk; [vilja] Terad josko pisiksed kõlsid, mes rammu sõhuksed tühjad kõl'sid loomale andvad Jaa*

kõlv kõlv g *kõlvu kile, kelme rasva kõlvud Kuu Vrd kalv², kõlu*

kõlötelema *Kölötelema laisklema, aega viitma – Se*

kõmbas kõmbas, pl *kõmpad paadi pärapuu – Jõe Kuu*

kõmberdama *kõmberdama Khk Mus Juu Sim komberdama, koperdama obone käib komba kamba, ei soa käidud, kõmberdab aga peale Juu; vaata kuidas ta vaene luom kolme jala pial kõmberdab; mul enesel kua jalad aiged, kõmberda ku saht Sim || pastlid olid jääs ning kuue ännad üsna kõmberdasid Mus Vrd kõmberdama*

kõmbus *kõmbus g -e Jäm Mus jänes emane jänene oo kõmbus, isane oo päts Mus*

kõmbägäs *kõmbä|gäs, kõmbä|kä, g -gä tõnts, kange on niisukaised kõmbägäd jalad, et kombastu Vai Vrd kombakas¹*

kõmbästelemä *kõmbästelemä koperdama, komberdama Mes sa kõmbästeled, et langed kondid viel puruks omald ne; Midäs siin kõmbästeled toiste jaluss Kuu*

kõmbästämä *kõmbästämä komistama, koperdama Toised tahtuvad tantsida, tämä aeva kõmbästäb jalus; Midäs siel kõmbästäd, nüd taud kaik kinge nenä otsad samate ärä Kuu Vrd kombastama¹, kõmbästümä*

kõmbästümä *kõmbästümä = kõmbästämä Kivi jäi labiga ala kesket talla alust, kõmbästüis ja nigastin kehrusluust jala põüä Kuu Vrd kombastuma*

kõmbästüs *kõmbästüs komistus, vääratus Üks ainumane kõmbästüs võib ümbär kummuda kogu paadi Kuu*

kõmm¹ *kõmm g kõmmu Ans Khk küür, kühm; kumerus, kõverus mõnel on kõmm kaila peel, mõnel on seljas Ans; sörm vigane, suur kõmm peel; suur kõmm sihes ajal (aial), kui sihand kõver koht jäänd on Khk Vrd kōmm³*

kõmm² *kõmm Jäm Mus Krj Pha, g kõmmi Jaa kõrge, kuiv (kivine) maa kõmm, kõva kõrge maa, alb maa Mus, seda va kõmmi meil on, aga ead moad polegid Jaa Vrd kõmbas, kõmp³*

kõmm³ → *kōmm³*

kömm|maa *kömm*maa, paha `niitada, kuivab ää Mus
kömm|selg *kömm*selg küürakas – Khk
kömmu, -s küüru(s), kõveras(se) *kui kaas koira näeb, siis tõmmab selja`kömmu; kassi selg`kömmus;`kömmus seljaga* Khk **Vrd** kömmi, kömmis, kömmä
kömmä = kömmu iho lähnud `küürä ja `kömmä Kod
kömp¹ *kömp* g *kõmba* puust kolmjalg paadi toestamiseks kaldal `viska *kömp* [paadi] külje ala Mus
kömp² *kömp* g *kõmbi* Krj Pha Jür, *kõmba* Jür Kad hrl pl laste mängukark `kõrged *kõmbid* Krj; *Kõndis kömpidega* Pha; *poisid käivad`kömpadega* Jür || hum jalg *Su kõmbid äi võta änam, eks sa noorelt löid liig palju talderalti* Pha **Vrd** komp¹, kömp¹
kömp³ *kömp* g *kõmbä* tõmp ots **a.** kont meä `tjñdsi, kas põlve `kömpe pääl Krk **b.** tükk, tomp puu *kömp, päält kasunu kõveress* Krk
kömp⁴ põidlaliiges pikkusmõõduna `päidle mõõt om *kömp,`päidle otsast senigu kõmbäni; meeste suka tall piap oleme viis`kömpä ku kahanteme akkat* Krk **Vrd** kömp⁴, kümp²
kõmpi kangeks, konksu `kange kül'm, `tõmmab kääd`otsa`kömpi Nis
kõmpima `kömpima, (ma) *kõmbi(n)* Sa Emm Ris Juu/-mä/; `kömpimä, (ma) `kömbin Kuu Lüg(-ie) Vai; ipf (ma) `kömpisin Kad vaevaliselt astuma, *kõmpima`Huomigull hakka`jälle jala`metsä`kömpimä juo pimejäss, et neh`jouad`valgeks`tüöle* Kuu; vähä `aavaldi ikke `kömbin `käiä Lüg; *kus sa`kömpides lihad* Ans; äi ma *kõmbi`pæele ikka veel, vahel veta kepi ka abiks; vassik akkas`kömpima juba, ajas jalad ala* Khk; *vana kõmbib kepi nõal* Emm; *akame nüüd peal edasi`kömpima* Ris; `kömpisin siis ikke kudagi Arbaverest `suati, *aga enamb siis edasi ei jäksand* Kad || hulkuma, kolama ei suuda enäm `möödä külä `kömpidä Juu **Vrd** kõntsima
kõmpis `kömpis Ris Nis kanged, kõveras kääd külмага `kömpis Ris **Vrd** kõmpäras
kõmpjalg *kõmp*- Ans Khk Mus Kaa Krj
1. komberdaja, lonkur *p_liha see sihantse kömpjala naiseks* Ans; *pisine`Peeter keis kepiga, see`üiti kömpjalaks* Khk **Vrd** kömpä-, kõnksjalg
2. euf (ema)jänes; hobune *jänest`üitasse ka kömpjalaks, kõmberdab sedavisi* Khk; *voorib ööd ning päavad selle vana kömpjalaga (hobusega)* Krj
Vrd kompjalg
3. kipakas järi *sihandune`ilma korjata iste`üitesse kömpjalaks, kolme`jalgne kömpjalg oli* Khk
kõmps *kõmps* Aud Trv, *kõmps* g *kõmsi* Krk (väikesest või vanast, viletsast inimesest) `piske lühike nagu *kõmps* Aud; [vana inimene] Kokku jäänu ku *kõmps* Trv; *Mis tjuütegija meä vana kõmps viil olen või; Ega sji vana kõmps ämp`latsi ei tjuu ju* Krk **Vrd** komps¹
kõmpä *kõmpä* g `kõmbä tõmp, kange, tõnts *obose jalad on`kõmbäd, ei üväst ei`astu* Vai
kõmpäjalg = kömpjalg `Kõmpäjalg on kes`kõmberdab, ei`pääsi`õiete edesi, on jalus Jõh -**käpp** saamatu inimene, kobakäpp `Kõmpäkäppäst`üaldi seda, `kelle kääd`kuskilt`kinni ei akkand, kes ei saand`tüäga akkama Jõh **Vrd** komp-, kont|käpp
kõmpäras konksus, kohmas *Kääd on`kömpäras,`kohmus vai`kanged* Jõh **Vrd** kõmpis

kömtik kömtik kõmdi Ma_s veind mette arvatagid veel, kui oli äkisti, kömtik pitkas maas Kaa

kömär kömär g -ä korts, kägar – Kod

kömärikku kägarasse lehem `kuksi kömärikku `auku Kod

kömärä, -n kortsu, kortsus riie ärä `kõrtsinud ja kömärä tõmmanud; nahk one kimärän ja kömärän; siäl ta one uinikun ja kömärän, vana inimene Kod

kõnderdama kõnderdama Jäm, (ta) kõnderdas Põi vaevaliselt käima, komberdama kõnderdab edesi, jalad `aiged, `jooskaja sihes Jäm; Kõnderdas peale niikaua kut kukkus Põi Vrd konderdama

kõnderik kõnderi|k g -ku Saa Sim Krk jändrik, kidur, kõverik kõnderiku puust ei saa midagi `asja; vana mära jalad on `jusku kõnderikud puud; kõndi kohast on sõrm `jämmem, see on kõnderik sõrm Saa; sie puu on nii kõnderik, et `mitmest kohe kõver Sim; sõj ei ole kedägi asi [rehavars], kõnderik puu; sul om õige kõnderiku sõrme Krk Vrd konderik, kõntrik

kõndik kõndi|k g -ku lahja, kondine kõndik obene Kod Vrd kondikas

kõndikene dem < kõnt² mis madala, nuu omma mäe kõndikese vai kõndi; mägi tõuseb kõndikeste `kaupa Ote

kõndil, -e, -i `kõndil IisR, `kõndile Jõh IisR(-n-), `kõndili Jõh pikali `Heidan `voodis `kõndile; Ega mul lugu ole `milla ma tien, [kui] tüdin, olen `jällä `kõndili ja; Sa ei taha `kõndili akkada Jõh; `Viskasin vähe `kõndile; Olin vähe `vuodis `kõndil IisR Vrd kõndillä

kõndillä kápuli (kukkumisest), pikali Rumala libejad kived olid ku vesi pagenes, kävin kohe `kõndillä `randa; Paha tie `tulla, et käü `aeva kohe `kõndillä `mitmale `kerrale; Oled kohe `kõndillä, kas pead `jaani `päivä vai Kuu Vrd kõndil, kõndägillä

kõndline `kõndline künklik mäe om `kõndlise päält Ote

kõndägillä = kõndillä Ott kivi, elle libejä jää `kerra üle, `voisid `kergesti `kõndägillä `lendädä; `Langesin `kõndägillä `permandule maha; Küll tämä ramudu, jua käüb `kõndägillä Kuu

kõndäk kõndä|k g -ku "turbamätas põllul" ku ei rullide, siis `turba ja kõndäk, mis om, jääss üless Krk

kõndälli `kõndälli, `kõnda- uurakil, kummuli; pikali sel paal ei õle põhi `nõnda `sirge, pada `seisab `kõndälli; kui `ämber on `kõndälli, siis sie ei `seisagi `püsti `ühtä; sie `lüpsik on kukkund `kõndälli; `Viskan vähäst ajast `kõndälli, jalad valutavad Lüg

kõndäss¹ kõndäss g `kõntä kõrgem koht, kungas `kõrge kõndäss, maa unikusse vedanu äglige Trv Vrd kõngas¹

kõndäss² `Kõndäss külmast kange – Kuu

kõng kõng g kõngi lahja kängunud olend `põrsa kõng mitte ei süü, nigu kõng `endä kokku kisnu; `väega armõtu vašk (vasikas) `olli, nigu üits vaeva kõng; mia ole kõhn nigu kõng Nõo

kõnga `kõnga kõrgendik sääl oli üks `niisuke `kõnga `jälle, säälsamases `einamaal, kova maa, kuhu sai `kuhjad teha; ei `meie saa viel `eina `valmis, `kõnga all `niidamme viel VNg Vrd kõngas¹

kõngaki deskr kõngaki kõngaki `kaimene oo kõterdamene Tõs

kõngas¹ *kõngas* g `kõnka Mär Ris JMd JJn Pee; *kõngäss* Hel Kam, `kõnkä Trv Ote/-n-/
`kõnhas Kuu; *kõngas* g `kõnka Var Mih kungas sie oli `puhta nii`palju `liiva `kõnhas, siin
mitte üks rohu libles pial ei old Kuu; *kõngas* oo rabas, kõva tükk seal sehes Var; kivi `kõnka
`otsas kasva kedagi Ris; tua all oli `veiksem kõngas JJn; nüid on tammed, jalakad ja
`vahtrad sial `kõnka pial Pee; `rohkömp iks kõngäste sisen olliva kruusa-avva Kam; mäe
`kõnkä Ote Vrd kõndäss¹, kõnga

kõngas² *kõnhas* g `kõnka hrl pl laste mängukark ma taha kõnhasstega `käia, kus mo
`kõnkad jähid; Äi sehuste kõnhasstega ma `jülgu midagid `tehja Rei Vrd kõmp²

kõnge *kängu inemine jääss* `kõnge, kasu_i? Se Vrd kõngi

kõngerd *kõngerd* g -i vilets, kängunud olend tuu om viletsäss jäänu nigu igävene
kõngerd Nõo

kõngerdama *kõngerdama* Mär Kei, -ämä Khn Nõo, *kõnnerdama* Jäm komberdama,
koperdama `kõngerdab `käia viletsasti Mär; Ei tiä, kus nad nda kaua piäks kõngerdämä;
Sua nd `tulduid kua, ää kõngerdäg enam tuba kaudu; Ei sua lõpõtõt, kõngerdäb `piäle ies
Khn; ega täl `jõudu ei ole, jumala armust ike viijl kõngerdäb Nõo || viletsalt lugema Ega
ennem kõik lugeda osand, suurem jägu ikka kõngerdasid koa Kei Vrd kongerdama,
kõngerdama

kõngardi *kõngardi* koperdis, saamatu inimene Kõngerdigä sua ju_mtõ kusagilõ `mindüd
Khn

kõngerüss *kõngerü|ss* g -se (pahurast loomast) ta halv elläi, lööberdäss `õkva_ku
kõngerüss Kan

kõngi, -n `kõngi VII Krl, `kõngi Nõo Võn Kan Plv, *kõngin* Võn(-n-)

1. kõveras(se), küüru, kägeras(se) *kaßs on vihane, tõmmab `enda `kõngi, ajab arjase*
`püsti VII; *sügise kül`mäga kissit `endä `kõngi Nõo; tan ta kõngin om Võn; lat's om `hindä*
sähgün `kõngi `kisknu? Kan

2. kiduraks, kängu põrss jää `kõngi Krl; elläi või `kõngi jäiä? Plv Vrd kõnge

Vrd kõngä

kõngitsema *kõngitsema* sõrkima obu kõngitseb joosta Khk

kõngitsemä *kõngitsemä* kõssitama mia kül`meti ja kõngitsi iks siin Ote

kõngsin → kõnksin

kõngu keerdu [vöö] läks `kõngu Lai

kõngä `kõngä Nõo Urv Plv kõverasse, küüru; kängu ta om `kõngä tõmmanu `indä nigu
Puka errä mehine Urv; põrsass jäse `kõngä Plv Vrd kõngi

kõngäts *kõngäts* Nõo, *kõngät's* Kan, g -i kõhn, kängus olend nigu igäne kõngäts
kõngerdab Nõo; `vaskakõnõ om jäänü_nigu kõngät's inne, mitte ei kasu? Kan

kõni *kõni* vana vilets inimene, kõbi Mia mtõ taha neid vanu kõnisi oma `seltsi Khn

kõnimä *kõnimä* ronima mida sa kõnid `siie `jälle VNg

kõnitama *kõnitama* konutama Kass kõnitab kolde peal Kõp Vrd kõnnitama

kõnk *kõnk* ronk – Trm

kõnkama `kõnkama Khk Kaa Sim Trm, `kõnkämä, kõngäta Kod

1. (ringi) liikuma *mis sest patist kasu on, pärast `kõnkad `jälle paljaste säärdega* Khk;
Lõhmuspu lõhub `õhtevalu, sarabu süda valutab, tamme känd äi `kõnkagi = laps, ema ja isa
Kaa

2. lonkama mis sa `kõnkad Sim; `kõnkab ja `luukab Trm; kiänd lakan jala ärä, kõngäs `ulka `aega Kod

Vrd konkama, kõnkama

könki kangeks, krõnksu külm `tõmbab käed ühna `könki Muh

kõnkima `kõnkima, (ta) kõhhib Khk Emm, `kõnkimä, (sa) `kõhpid Kuu aeglaselt käima, lonkima *Kuhuss sa sis `kõhpid ka viel `ehtul `hilja `mennä; Eks se täü `kõnkidä kus sa elämast `pääsed Kuu; Tä_p saa änam keie, muidu üks kepige kõnkimine oo; koes sa keisid `kõnkides Khk* **Vrd** kõnksima

kõnkjalg hrl pl kark kõnkjalad on `lastel Phl

kõnkliline `kõnkli|ne Krk Kam/-nk-/,-le|ne Mär Nis JMd, g -se künklik, ebatasane nukilene ja `kõnklene maa Mär; meil siin om pal'lu `käände, siin `kõnklise maa Kam **Vrd** künkline

kõnks¹ deskr `Astub ikke kõnks ja kõnks - - `kõnmib `varba `õtside pääl Lüg

kõnks² `kõnks Ran, `kõnks g `kõnksi Hls krõnks `küürä `kiskun ku `kõnks kunagi, külmäge Hls; muidu nuur ja ilus, aga kae, kui paari `poige ärä tuub, siss om kui koradi `kõnks (naisest) Ran **Vrd** konks¹

kõnksi `kõnksi Hls Krk Ran kühmu, kõssi; konksu nüid sij om õige `küürä ja `kõnksi jäänu; sõrme är `kõnksi jäänu Hls; näe obeseksel õige kül'm, kisk `küürä ja `kõnksi kokku Krk; vigla aru om `kõnksi jäänuva; kui inime om vahel puul otseti ja `mõtleb - - `kõnksi tõmmanu `endä Ran

kõnksima `kõnksima Lüg Vai (longates käimisest) `jalga on `aige, jo `praavib, jo vähä `kõnksin `käia Vai **Vrd** kõnkima

kõnksin, kõnksis `kõnksin Krk, `kõngsin Ran, `kõnksis Vil kõveras, krõnksus `Kõnksis nagu surnud talleke Vil; küürän `kõnksin kogusen `isti, käe `põl've pääl Krk; käed om `kõngsin Ran **Vrd** konksis

kõnksjalg lonkur `Kõnksjalg `astub ikke kõnks ja kõnks, `kanda ei pane maha Lüg **Vrd** kõmpjalg

kõnksoline `kõnksoli|ne g -se konkse täis, konksudega kõver ja `kõnksoline lat't õli Kod

kõnksiti deskr siäl saman `kõnksiti, `kõnksiti oiab ja tilbutab `jalga (hobune lonkab) Kod

kõnksu `kõnksu Mär Jür Kod(-o) KJn küüru, kägerasse; kangeks, konksu *kisub valuga ennast `kõnksu Mär; Näpud oiavad nii `kangeste `kõnksu Jür; kiänd õege `kõnksu; tämä one vanass ja `kõnksu jäänud Kod* **Vrd** kõnku

kõnksun, kõnksus `kõnksun Kod, `kõnksus Mär Tõs Aud Jür, `kõnksus KJn, küürus, kägeras; konksus *käed olid `kõnksus `ots Tõs; `kõnksus teehe Aud; kõnksun one parem magada Kod || õter (oder) on nii vana et kõnksun one, õter on `val'mis, kõhe on kõverikun Kod* **Vrd** kõnkus

kõnku `kõnku VII Ran = `kõnksu ta `ol'li `endä kõverass ja `kõnku tõmmanu nigu kreeka ee Ran || [inimesed] `jähid nii `kõnku `jälle, nii `vaeseks `jälle VII

kõnkus = `kõnksus *Pael olnd [poodul] `kaelas ja olnd `kõnkus poari `kül'ges Pöi* **Vrd** künkus

***kõnkämä** (ta) `kõnkäss, nud-part kõngänu surema Seni vireles iki ku üitskõrd `kõnkäss ärä; See - - oli ka ärä kõngänu Krk

könn *könn* Hlj Kad VJg Trm Trv Hel, g *könni* Mär Saa Hag JMd Sim SJn Kan, *könni* Jäm Pöi Mar Vig Tõs PJg Häa Ksi Pst Hls Krk Puh Nõo Ote; *könn* g *könni* Phl, *könni* Kod

1. a. kidur, kängus olend või taim *Sa oled könn mu kõrval* Jäm; *Kes sind pisikest könni tahab* Pöi; *põrsa könnid kisavad, tahtvad süia* Phl; *Tõmbasin sellel jäära könnil kupra maha* Mar; *kasu könnis, va looma könn* Tõs; *on üks könn, ei taha süia, muud ku viriseb* JMd; *vana inimene, mis ilus si põrssa könn_ss sul on* Sim; *veikene könn, ei süü, könni jäänud siga* Kod; *Siast könni mia kül endel mehes ei taha* Pst; *meil pirla põrsa könn, ei oleki karvu sel'lan* Hls; *Osta iki suurepit õune, mis sa könnene tüit, vana obese könn ollu jõõ veeren söömän* Krk; *kanapoig nigu könn* Hel; *panõ_ vaškakönn pääle ja vii_ laata* Kan || (lapsest) *os_sa pisikene könn küll sial* Kad; *oled viel veike könn* VJg || *läämi_ kõrtsi ja teemi? üt's könn* (pudelite viina) Kan **b.** vaene, tühine või jõuetu isik *Könnid olete, pole teil raha ega jõudu* Vig; *mis sinu könni raha maksab kah* (ütleb rikas vaesele) Saa || *sõim Kurati könn, kisub teiste asju* (õeldi vargale) Pöi

2. väike heinahunnik *ikke könnid ja köksid ja nukud ja, mitu nime on neil* Sim; *vualud kiärät'i uuniku üeldi könnid, võt'id angu õtsa ja veid rõõgu juure; eenäd pantse könni siis, ümmärgused moetogi tehässe* Kod; *aina könni* Ote

3. kink, kungas *enambide kõnne pääl om kivikärastiku; kruusa könn; nurme sehen om mõni kuju könn; sääl kalde pääl ol'li külländ kõnne ja põntse, kos ol'li kivi pääl* Ote **Vrd** *könt*²

könni *könni* Khn Aud Häa Saa Juu(-õ-) Jür JMd TaPõ KJn SJn Ran Nõo Kan Krl, *könni* Tõs PJg M Puh Ote

1. kiduraks, kängu looma *kasu jään könni* Tõs; *et sia kaua karjas käüsid, karjas käüsid, könni jääsid* rrvl Khn; *Sa jääd könni ja nal'ga* Häa; *vasik on könni jäänd* Juu; *Könnikaännika sööja pidi ise könni jääma* Jür; *könni jäeb* [loom], *ei tiä mes viga one, et ta ei kasva* Kod; *näe vasikas jäi vägise könni, täid tul'lid sel'ga* SJn; *Nij põrse om eige nääbre süümisege, selleperäst na ninda könni jäänu om* Krk; *Sa oled kah oma kasvult könni jäänu* Nõo; *põrsass jäi könni, õs kasva* Krl

2. kägerasse, kühmu, küüru *kiskus end kül'maga könni* Aud; *koer on könni tõmmanu* Häa; *põrsas kisub könni, ta on vist ärä nõiudud* Saa; *luyum kah kül'mäga kerrä kisnu, könni kisnu* Ran; *eläjä omma kõik' könni kokku kisnuva, värisese* Ote

könni|kannikas leivapätsi otsatükk, konts *Kõige viimane tükk* [leivast] *oli könnikaännikas, see sai koerale või põrssale. Könnikaännika sööja pidi ise könni jääma* Jür **Vrd** *könnkannikas*

könnin, könnis *könnin* Nõo; *könnis* Khn Juu(-õ-) Kad Trm, *könnis* VNg/-ss/ Tõs (kasvult) kidur, kängus *sie one ponniss ja könniss, ei tia_ks one vähä süüä saand toine* VNg; *kasu könnis* [loomal] Tõs; *könnis luõm* Khn; *sia põrsad kõik könnis* Juu; [vasikas] *oli roka pial, piima põld, nüid könnis* Kad; *Kasvult könni jäänu nigu könnin põrssi* Nõo || *kägeras, kõveras istus könnis ries, mina suand aru, kes ta oli* Kad

könnitama *könnitama* Kad KJn(-ämä) *kössitama; konutama lapsed könnitasivad nurgas, julend väljagi tulla; könnitab kõveras nagu könn külma tuule käes; könnitasime kõige selle vihma aja puu all* Kad **Vrd** *könitama, könütämä*

könn|kannikas *könnkanikas* = *könnikannikas* – KJn

könt¹ *könt* Jäm Mär, g *köndi* Saa Ris HMd Juu Jür Ksi Lai Plt, *köndi* Pöi Kse Han Tõs Krk; *könt* Jäm Rei Kad, g *köndi* Tõs; pl *köndid* u IisR

1. **a.** jäseme järelejäänud tömp, jupp *Jalg ikka otsast läind, paljas könt veel* Pöi; *köntide pial`seisma* Plt || hum *jalg`Kelle nied`paljad`köndid siin tekki alt`väljas on* IisR; *Köndid on nõnda`kanged,`tahtvad valutama akata* Pöi **b.** sõrme või varba liigesenukk *Anna tale köntide pihta* Pöi; *köndi kohast on sõrm`jämmem* Saa; *möda`könta annan`sulle* Jür; *lõin`endale köndi`piale* Ksi; *sõrme köndi ole är riimusten; mõnel om`varba köndi piaal`seante poñn* Krk **c.** tükk, tomp *põle kedaged, kes`talle puu`könti`aitab`tuua* Rei; *kääd külmetan`justku köndid* Ris; *kääd viletsad nagu köndid* HMd **d.** mügar, paksend *könt on seante kõver koht puu kül`les, puul on jõma ses,`jämmem on* Saa; *sel puul on mitu`könti* Plt **Vrd** kömp⁴

2. kulunud asi, konts *vana luua könt, selle va köndiga nüid veel pühid* Juu || vana inimene *oh sa vanamoori könt, akka ma sind vanamoori`könti talitama* Lai

Vrd könts¹, künt

könt² *könt* g *köndi* Ann Tür Plt SJn, *köndi* KJn Krk Nõo Ote

1. **a.** kink, kungas *Könt om nii pal`las, et sääl midägi ei kasva* Nõo; *liiva könt; mäe könt* Ote **Vrd** könn **b.** (mulla)kamakas, mätas *siit olet alle köndi üless jätten, tasu siit ärä, lükkä`lapmege ärä* Krk

2. käänak, kurv *muandil könt sees,`keerab`viltu* Plt; *tiil on köndid siis* KJn

Vrd kont²

könt³ *könt* g *könda* Jäm Khk Kaa; pl *könnad* Emm, *köndad* Ans hrl pl

1. laste mängukark *käib`köntade peel* Jäm; *poisid keivad`köntadega; nii pitk kut oleks`köntade peel olad* Khk; *Koolipõlves sai ikka köndadega käidut* Emm **Vrd** könts²

2. puuking *köndad ning kaperdid, puukihjast* [öeldakse], *koes mu köndad jähid* Jäm; *Sol nõnda nied köndad`jalgas* Ans

Vrd kömp²

könta *könta* Kuu Kad (külmast) kangeks, kohma *Külmägä ottab küll`sormed`köntä* Kuu; *kui külmetab, siis`tõmbab kääd`könta* Kad **Vrd** konta, könti

köntara, -s(se) *köntara(sse),`köntaras* kangeks, kohma(s) *külmaga lähvad käed`kohma(sse) ja`köntara(sse); sõrmed nõnna`kohmas ja`köntaras, ei sua kudagi rätiku`sõlme`lahti* Kad

köntas kange, kohmas *külmaga käed`köntas* Kad **Vrd** kontas, kuntas

könti *könti* Mar Kse Tõs Kei, *könti* Juu JMd Kad Ksi Plt kangeks, kohma; krõnksu, konksu *külm paneb kääd`könti* Kse; *sõrm jään`könti* Tõs; *kui kõva kül`m, siss`tõmmab kääd kõvaks,`könti* Kei; *krambi`aigus on ull ikke küll, kääd ja jalad`kiskus kõverasse`könti* Juu **Vrd** könta, köntsi, künti

köntima *köntima*, (sa) *köndid* Kaa Pöi; (ta) *köntis* Han komberdama; tatsama *Ee kui ikka köntidagid veel saab* Kaa; *On so jalad aiged et sa nõnda köndid; Läks köntides siit mööda* Pöi; *Uut karjast ei saan, Mari`köntis isi sui läbi`karjas`käia* Han **Vrd** köntsima, küntima

köntimisi *köntimisi* Kaa Pöi komberdades *Ma kei nõnda köntimisi, jalad alt otsas* Kaa; *Keib nõnda`köntimisi* Pöi

köntis `köntis Jäm Pha Mar Kse Tõs Pal, `köntis Juu JMd VJg Ksi kange, kohmas; konksus Sõrmed külmaga köntis Pha; jalad üsna `köntis all Mar; kääd nii `köntis, et ei anna enam sõrmed `sirgeks Juu; minu kääd on kõveras ja `köntis, jooksva ära rikkund kõik Pal; jalad `köntis ja kõverad, ei sua käia Ksi **Vrd** köntsis, küntis

könt|jalg lonkur, lombakas *Velise mehed sõimasid Vigala mehi* [lamelõuaks] selle vasta, et Vigala mehed neid kõverkoonlaseks ja köntjalaks hüütsid Vig

könt|käpp 1. vigase käega inimene [ta] *On sünnilt juba köntkäpp Mar; mõnel on `köntis käsi, kas sõrmed kõberad ehk, on üks va köntkäpp koa Juu Vrd kontkäpp*

2. sõim saamatu, laisk inimene *Nuo küsi köntkäppa, ia et nisikesedki* [kindad] `val'mis tegi IisR; *Igast köntkäpast ei saa käsitöö tegijad Han; mis köntkäpp sa oled, et sa ei saa `vasta `võetud Jür; va köntkäpp pillas maha kääst VJg Vrd kömpä-, könts|käpp*

köntlikane `köntli|kane, -gane künklik, konarlik `köntligane maa, mis serätsit `könte täis vai mäe `könte; nigu vast `äestämädä, mis om sääanne kõva vai `köntlikane Ote **Vrd** kontlikane

köntline `köntli|ne g -se künklik vana `köntlise maa, säält midä ei saa, nõnde `könkide pääl midägi ei kasva Ote **Vrd** kontline

könto könto lahja loom könto one lahja luum, tagass kindunokid käeväd vahelite Kod

köntrik `kõntri|k Hls, g -ku Plt kõver, kõverik `kõntrikka puid pal'lu ei taheta `osta Plt; *sij* (puu) om õige `kõntrik kasunu Hls **Vrd** kontrik, kõnderik

könts¹ könts g köntsi Han; könts Mih Kad

1. a. s vilets inimene *Vanu `köntsa saa töö `juure `kutsudagi, äga nende tööst `väl'la tule Han b.* a tõnts *Vanaema oo köntsis jään, kõik asi võtab tä kää pailu `aega; Isa oo emast veel köntsim Han*

2. könt meie lehmäl ei ole saba `jõhpi, oo ainult könts Mih

Vrd könt¹

könts² könts g köntsa Ans Khk hri pl laste mängukark, kömp saand `köntsade peelt maha kukkund Ans; köntsad, suured pitkad puud, `jalgade taarist näsvad küljes; *Poisid keisid köntsadega Khk Vrd kömp², könt³*

köntsi `köntsi Han, `kõn(d)si Ote = könti *Kääd `lähtvad `köntsi Han; `köntsi kisnu kül'maga, esi kisud ka `köntsi, ku kül'm om, pää `olge vahele ja küürän Ote*

köntsima `köntsima Emm, (ta) `kõn(t)si(b) Sa Han; `kõnssima, (ta) `köntsi(b) Mar

1. käima; lonkima, tatsama *kere tühi nõndat köntsi `küindla tulega, saaks raasukese [leiba] käde; mees köntsi(b) ouet `koutu, lihavaage peε peel = kukk Jäm; käisid arjamehed ~ arjukad `köntsides Ans; ma `köntsi(k)si kuus talvet `koolis Pha; kes kõik nõmmed köntsi(b), see kõik marjad maitseb VII; läks meie elu (maja) otsast `köntsides `mööda Jaa*

2. koperdama, komberdama *kui laps `käima akkab, laps köntsi(b) VII; köntsi(b) `keia, keib viletsalt ja `tassa, laisa inimse moed Mar; Ega `kiski `köntsi taha, aga ei saa änam `kergeste `köia Han Vrd kömpima*

Vrd kontsima, köntsima, köntima

köntsis = köntis *Äga nende tööst `väl'la tule, kääd jalad `köntsis `otsas Han*

könts|käpp = köntkäpp *See köntskäpp pillub kõik ässad maha; Köntskäpp rikkus kõik töö ää Han*

köntsü, -s `köntsü, -s Vig Han konksu(s); krönksu(s) `Tõmba ennast `köntsü, siis on soojem magada Vig; `Joosva `aigel oo kääd `otsas `köntsus; Kondi `aigete loomade jalad oo kua `köntsus Han

köntur `köntur g `köntu vigaste jalgadega loom `köntur `köntäb luugata aga; `köntur ei sua edesi kudagi - - `köntur, sel one kõik jalad `aiged Kod

köntämä `köntämä, köndätä lonkama, komberdama `juuksva lei `jalga, `luukab ja `köntäb; köndäs `minnä Kod **Vrd** kontama, köntima

köntö pikali `viskan `köntö Vai

könu könu vilets inimene või loom – KJn **Vrd** konu¹

könär könär, -ä Vai, pl könäre Krk konar; kamakas, pank `kangest suure mulla könäre pääl - - neid tapa `kirve silmäge; suure könäre, `niita ei saa Krk

könärik könäri|k g -ku Jõh Hls Krk; könärikko Vai, könerik Lüg krobeline, muhklik; konarlik mudane ja `ruojane tie on, siis kui tuleb külm või `kuivab ära, on `aukusi täis ja könerik; Könerik küis; Könerik künd, `vaisest `künnetu Lüg; Mis mets sie on, mõni könärik lepp Jõh; sie on `irmus könärikko tie Vai; könäriku puu Hls; `pirla tija olevet könärik Krk || liiga keerdus, krussis ku nõöri könärikuss tija, siss ütelts ta om kana `sel`gä tett Krk **Vrd** konarik, könärine, könärline, künärik

könärine könäri|ne Krk Ote, g -se Kod Trv ebatasane, konarlik kärnäne ja könärine sija riie Kod; könärine maa Trv; könärine maa, augu sehen; küll om könärine, suure mulla tüki Krk **Vrd** könärik, künärine

könärlik könärli|k g -gu konarlik On `kännatud maa ehk kust `kartul noppitud ja tuleb külm - - sie on `jällä könärlik maa Jõh **Vrd** künärlik

könärline könärline Trv Krk konarlik, krobeline maa om könärline, ei ole mitte sile Trv; kõva ja könärline robelik [puu] kuyr Krk **Vrd** könärik, könäräs

könäräs könäräs = könärline – Vai

könäräädsäkeli könäräädsäkeli = könäräädsakil könäräädsäkeli istup, nii kühmun ja küüd'sun Kam

könäräätsu, -n könä|räätsu, -räätsun (-ds-) Ran Nõo Kam kõveras(se), kägaras(se), röötsakil(e) kui lehm mäletäb, siss ta vahel om kah `endä könäräätsu kisnu; [vana inimene] om kokku kisnu - - könäräätsu jäänu; joodiku istuva kah vahel könäräätsun Ran; mõnikõrd ku kül'm om, siss kisu `endä könäräätsu; käe ja põlve kuyun, siss olt könäräädsun Nõo; [vana põllutööriist on] könäräätsu vajonu Kam **Vrd** könäräätsakil, künäräätsu

könäräätsakil könäräätsakil Ran(-ds-) kössis, kägaras ma`le põrst nännu, `olli könäräädsakil Ran **Vrd** könäräädsäkeli, könäräätsu

könötämmä, könütämä könötämmä, (sa) könödäd Vai; könütämä Kuu konutama Mies läks `kortsia ja hobune `vaene `täüdüb könütädä vade `aia `ääres `tuisku kääs; Midäs siel könödäd, kedäs sa `uodad `aeva Kuu; midäs sa `viedad `aiga ja könödäd; Midäs sa könödäd nii `kaua siin ku et lähä menemä Vai **Vrd** könnitama, köönutama

köpa köpa lsk king, saabas Ma pane sole köpad `jalga, siss mine `oue. Isa teeb `uusi köpasid; Lapsel uued köpad Emm **Vrd** köps

köpärd köpärda g -i koperdis – Lai

***köperdama** köperda- Khk Jür, (ta) köpertap Trv, -däp Nõo; köpperdama IisR

1. kohmitsema, koperdama mis sa köperdad siin nii kaua Jür

2. vaevaliselt käima, komberdama Küll on `raske vanal köpperdata, kui jalad sõna ei kuule IisR; Temä köpäts (väike laps) jah köperdäp joba, ega enämb paegal ei püsi Nõo

köpitama köpitama tasakesi koputama `teisi ep ärata üles, nii tasa köpitab Pha

köpp|hiidlane, -hiilane Kõpu poolsaare elanik köpp`iilane Jäm; eht`iidlane ihu `vaindlane, köpp`iidlane kõhu `vaindlane rhvl Mus

köprü `köprü Nõo, `köpro Plv Se/`k-/ kipra, kortsu Mes sä tost otsast `köprü kisud Nõo; kuiva ilmaga kisk kõik' lehe_ `köpro Plv; om `lännü `köpro, nágo vai suu Se **Vrd** köprü

köprü `köprü Nõo Kam San

1. keerdu, krussi lang lätt `köprü [kedrates], `kijrdu üleardu Kam

2. kipra, kortsu liha om nii maru soolane, et `õkva suu naha kišk `köprü Nõo; ei olõki vil nii_vana a nágu om nü_ `köprü `kiskõnu_kui San **Vrd** köprü

köps köps g -i Käi Rei lsk king Kül sool on aga ilust uued köpsid Käi; Tule siia, paneme köpsid jälga Rei **Vrd** köpa

köpsa¹ köpsa hv kõbus, tragi Ta on üsna köpsa veel, leheb na kapsides, et katsu et järel jõvad Käi **Vrd** köps²

köpsa² kui karduled unikus - - siss lähavad seantses `kärssa ja `köpsa - - on nõnda `pehmed kui pussud Saa

köpsik köpsi|k g -kse (vanast inimesest) vana inimese köpsik; si om jäänu ku vana köpsik kunagi Krk

köpsitama köpsitama köpsutama kui lapsele kiñjad `jalga pannasse, siis `eetasse [et] kiñjad `akvad köpsitama Khk

köpsti, köpstik `köpsti Jäm VII; `köpstik Khk Mus Kaa köpsti `Sapsti and taa - - `köpsti kõrvad piha (libahundiks moondumisest); `köpstik oli uksest sihes Khk; `tõstis `köpstik `peele Mus **Vrd** kopst, kopstik¹

köpäts köpäts g -i Puh Nõo Plv

1. lühike asi või olend, jupats ega ta suur ei ole, nigu köpäts tõene Puh; jaanilil' l kasvap pik'k, õnn om jo nigu köpäts; Temä köpäts (väike laps) jah köperdäp joba Nõo

2. edev, kergemeelne inimene – Plv

körbäline körbäline krobeline kasel om kyyr `seände körbäline vai kärbäline, ei ole sile Trv **Vrd** korbaline

körbämä `körbämä, `körbädä? rüüpama – Vas

körbäne körbäne krobeline – Vil **Vrd** korbane

kördeline kördeli|ne g -se Puh Se(-r-); pl kördelese Röp kroogitud undrik om kördeline Puh; Vanast ol'liva_naasil kördelese_ `kampsoni? Röp; kördelise `käüse? Se **Vrd** kördiline

kördik¹ kördi|k g -ku Tür SJn Puh seelik kördiku sällän Puh **Vrd** kört¹, körtsik

kördik² kördi|k g -ku kroogitud vana ajane `undrik olli `ümbre `sõõri kördik, noh ärä körditu Puh

kördi|kangas seelikuriie Testel panid naesõd kördikangast `niide Khn; Vana`aegsed tekid ja kördi`kangad on ammülesed Hää **-lang** Kördilang krooklõng – San **Vrd** kördälõng, körtlang

kördiline kördiline kortsuline *Vanal jo^o nägo ni^o kördiline, õt inäp saaⁱ `arvugi^o, kas tä om ilosa vai ilodu `näoga^o Se Vrd kördeline, kördine²*

kördin kördin kroogitud, krookes kört ain kasvab kördin, ümäriku lehe nigu kört jälle Nõo

kördine¹ kördi|ne g -se Mär Ris Juu JMd VJg Iis Trm Plt KJn g -tse Kse Puh(-r-) kördiga, toiduga koos, määrdunud; porine *sadas `vihma, maa kördine; `riided eest kõik kördised Mär; kus sa selle körditse `katla panid, kas pesid `puhtass Kse; lüsikas sai kördiseks Ris; kuub on iest kördine; `maandi on kördine JMd; kördine kauss Iis; pada on kördine, pese `puhtaks Plt*

kördine² kördi|ne g -tse voldiline kördine rõivass San Vrd kördiline

kördi|piim jahukördiga segatud hapupiim *vahest oli päris ea see kördipiim, alv ei `olndki `ühti Vän; Kallati see tuli kuum kört sinna astna piimale peale - - lasti päev vai kaks seista - - vahel sai nii ea kördi piim, et sai nii sama ilma leevata kõht täis elpi Trm; kördi piim oli apu piim, apu piim kallati suuremasse `nõusse - - `sinna kallati `kuuma `kõrti `piale, see tegi piima `klimpidest Lai Vrd kirnu-, kört|piim -**pudi** leivatükikestega segatud odrakört isä tegi kördipudi, kiädä `kõrti ja `löika leeväruasud `sisse, tõssa kuarealuss aput `piimä, et teeb kördi apukass Kod -**raks** seelikuräbal miul om vana kördi rak's ümmer; katikune kördi rak's Krk*

körditama körditama värvidega mäkerdama – Mar

kördi|vispel pudrumänd kördi `visvel Juu || hum oh sina vana kördi `vispel, kas sie on kellegi `süemine VJg

kördsuline kördsuline Kam, körsoli|ne g -se Kod kortsuline *nahk one kimärän ja kömärän, körsoline, kokko `kisknud Kod; kui vanast vanutedi rõevast, tyy ol'l kördsuline, siss `rätsepp preés preésravvaga siledäss Kam Vrd körtline, körtsune*

körduma körduma kõrsuma Rugi akab juba körduma Kaa

kördä|lõng krooklõng aa kördälõng `sisse, kördi [särk] ärä Kod Vrd kördilang

kõrekas kõrekas häälekas *see on nii kõrekas mees, `näätsa kui suur ääl on Khk*

***kõrendama** (ta) kõrendab valjusti rääkima, lärmama *puretab oma kõrendamisega kõrvad ära; kõrendab nõnda kut kurk annab Krj Vrd kõristama¹*

kõri¹ kõri Tõs Aud kivine, kruusane maa va liiva või kruusa kõri `öetse; mis sial kasvab, see va kõri; kõri oo punane, kruusaga maa, ei pea rammu `kinni, kardab `kuiva Tõs Vrd kõre¹

kõri² kõri Hls Plv; ill kõrise Khn

1. rögin miul olli kõri kurgun, olli sulg Hls

2. (pidevalt kõhivast inimesest) *sa lõt ku vana kõri, `mut'ku kõriset Plv || kõrise (kängu) `jäama kui tiisikus on Khn Vrd kõrisk*

kõri³ rehi oo kuivatis, seal vili oo kõridega `kuimas Jaa

kõrik ppl kõrikid seelik – Kod Vrd kõrik¹

kõrikas kõrikas kisakõri on nee küll ühed kõrikad lapsed Khk

kõrima kõrima otsides käima kõrib `nurki kaudu, otsib `süia Khk

kõrin kõrin Khk Kad, g -a SJn, -e Hls Krk, -ä Kod

1. kõrisev, roigisev heli `kurkus on ju vahel sur körin, nõnda_t `rehtama ajaks Khk; laps kõriseb, kisendab tasa, minä en sal'li `niiskess körinäd Kod; vanad inimesed räägivad körina äälega SJn

2. põdur, haiglane *sij om `seante körin inimene, ta `terve ei ole, ta kõriseb* Hls; *ma ole üt's ädä körin* Krk **Vrd** körinik

körinik körini|k g -ku haiglane, põdur `niiske körinik tä oo elopääväd öllud, rinna `aigus, rõõdub ahju piäl Kod **Vrd** körin, körnik

körisama, körisema körisama Trv, -ämä Kan; körisema Jäm Krj VII Emm Mär Kse Khn Hää Juu JMd Koe Kad VJg Sim Iis Trm Plt KJn, -mä Kuu Kod KJn TLä Urv Röp, -mma Vai, -me Hls San; ipf (ta) körises Krk; (sa) Köriset Hel, körised Ote

1. körinat tekitama; kärisema *Vanamies oli `juua täüs maas ja viel vähe körises oma ede Kuu; ääl on `kustund ja körisö* Vai; *Kui ing `välja läks siis kurk körises veel ja oli `valmis* (surnud) Krj; *rönnad körisevad juba Emm; rinnust köriseb, `aigus aas körisema* Khn; *ial kõriseb* Koe; *obune akand rögisema ja körisema* Kad; *kel rinnad `kiñni, se on rinnatu, köhib ja kõriseb* Sim; *köriseb juba ammu, ega ta kaua enam ikke ep elä* Kod; *norisep ja körisep, `tõmbap nõnda kurjast, ei lase `tõisi ka magade* Hls; *ken siga `sõurmine om, sõss körisess kurgust, ku ta süü* Krk; *ei tä mes säl lõõrin om, et ma körise; kuju konn kurgun, `kulle kudass kõriseb* Nõo; *teä körisess, ei tä kas ta koolup võeh* San; *mi_sa alati köriset* Urv

2. virisema, vinguma *aa siga kõriseb, tea mis ta on `aige või* VJg; *ärä akka körisemä; mõni laps kõriseb alate, kisendab tasa* Kod; *ta (siga) körises ja ei süü, ta om marjun* Trv; *köriseb kui marjane põrss, ei saesa konagi rahu; küll ta vüil võib köristä, kõik putuva tälle ette* Ran; *sa oled ku marjane tsiga, körised* Ote

3. haiglane, põdur *olema kiriseb ja kõriseb iga pää, mis `töomes ta koa oo* Mär; *sij mutku kõriseb `piäle, on `aiglane* KJn; *tul'l küll `vahtsõnõ `tütrik aga saa es tast olejat, ol'l üt's kõrisejä* Röp

körisk körisk Nõo, körišk Kan Urv, g -i kõriseja, rögistaja *sij körisk põrss tulep ärä tappa, täl kobsu man ike viga om, ku ta sedäsi kõriseb* Nõo; *vana körišk, mi_sa_tan iks alati köhit ja körisät* Kan; *vana körišk rägälet alati* Urv **Vrd** köri², köristes

***köristama** imp *körista* valjusti rääkima, käratsema *kus_nd selle köristamist kuulda pole; mine körista `kuskil majal* Krj **Vrd** körendama

köristes köristes g -e põdur inimene *pole tast `aäsa änam kedagi, va köristes mud'u veel* Nis **Vrd** körisk, köristi¹

köristi¹ *köristi* = köristes *naine teisel oli elu aa nisuke köristi, põdes `tiiskust* Kad

köristi² *köristi* kuljus *köristid olid `oostel `kaalas* Rei

körjäs `kör|jäs g -jä põdur *piänikene ja `körjäs; `körjäd one, [kes] ei öle `terved, ei öle `aiged* Kod

körlä körlä köhija, kopsuhaige *küll om ta rinnutu körlä, kögisep ja rögisep* Hls

körläss körlä|ss g -se kangus; vaevane *sij (põrsas) om jah `siant körläss, sellest kedagi saia ei oole* Krk **Vrd** körn

körlätämä körlätämä hädaldama *Mes sä körlätät, rumal om toda körlätämist kullelda* Nõo

körn *körn* Kam, *körn* g *körni* Puh Nõo Ote(*körni*) Rõn Urv kidur, kängus olend (peam põrsas) *mõne põrss vai mõne asi, nigu körn tõene jälle* Puh; *Ei tiia kudas sii üits põrss onte nii körniss jäi Nõo; kõhn põrss - - ta om nigu körn Kam; ta sitt ei olõ midägi, ta üts körn Ote; om üts põrsa körn, kel kõrva? ligi pääd Urv; körni jääma känguma, kiduma tõse om suure [sea], üits - - om `körni jäänü; põrss om `körni jäänü Ote Vrd* kõrläss, kõrnats, kõrnik, kõrnikene

kõrnats *kõrnat's* g -i Ote Kan(-ä-) = körn *tõse tsia läävä edesi, üits om ku kõrnat's Ote*

kõrnik *körni|k* Sim, g -ku TLä Ote kidur loom (peam põrsas) *eks ta ole üks kõrnik ja karvanaäs, karvad teisel vasta pidi, jalad kobaras kuos Sim; ol'li üits vil'ets `põrsa kõrnik, es süü ega, väegä armetu; voonakest kah üteldi kõrnikuss, mes serände vil'ets ja kõhn `ol'li Ran; `tapsime üte kõrniku ärä; `põrsa kõrnik om kõhn, ei süü, ei lõpe ärä kah Nõo Vrd* kõrninik, kõrn

kõrnikene *kõrnikene* Puh Ote dem < körn *üits kõrnikene om, mõne põrss vai asi Puh; ta nigu kõrnikene, `körni jäänü Ote*

***kõrniline** pl *kõrnilised* krobeline *`seoksed kestilise koorega kartulid, kõrnilised, lööb kestad ülese Tõs Vrd* kärniline

kõrpima *`kõrpima* kõpsima *Leheb nõnda kõrpides uute kingadega Khk Vrd* kõrpsima

kõrplikane *`kõrplika|ne, -ga|ne* g -se ebatasane **a.** künklik *`kõrplikane maa San* **b.** voldiline *`kõrplikane rõivass San*

kõrpmä *`kõrp|mä, (ma) körbi* Kam Ote V(*körbi*), -me San

1. lürpima *ma `kõrpse kõtu täis Kam; võta luits kätte ja körbi Ote; `kõrpse suppi kere täüs, no lat's magama Kan; Körbi no sa_ka taad kiislat, taa tege `süäme `kahrõs Urv; Körbi no_körbi? kulla lat's, kuna_sa muidu kasut; ol' periss hüä supikõnõ, ma_körbe leeme, veli mütsüt' sao Rõu; mis sa körbit taad vett nii pal'lo; lasiva? viina koppa ja körbevä? Plv; Ma? `naksi üle potiveere `piimä `kõrpmä Vas; toda mij `lijme kõrpite leevä kõrvalõ; jahu kõrt sai är? körbitüis aga kõtt om nii täüs et saa ei? `kaugõmallõ kaia? ku üle katusõ Röp; ma körbi ka `ruuga; `kõrpku_j tah nii ilotohe Se; tatti körpma nina luristama Ä? `naaku jäl? tat'ti `kõrpmä Vas Vrd* kõrpima, kõrpämä, kürpmä

2. lõöma, peksma *ma su körbi* Kan; *ma sinno körbi* Se

kõrpsima *`kõrpsima* kõpsima *`sakslased tulad `kõrpsides, naelad saabaste all teevad `kõrpsimese äält VII Vrd* kõrpima

kõrpämä *`kõrpäm(m)ä* Võn Kam(-/-) V(-/-); *körbä|tä* Kam(-/-) Rõu, -tä? Urv Röp Se, *körbädä? Urv Plv* Se/-/-/ lürpima *ma `kõrpä kaosist perä ärä; körbässivä, et es saa `aiga nõnagi nuusata, kae, kõtu olliva tühä Kam; Ma `kõrpä viil so piimat'silga är?; `kõrpä? üle veere õnnõ, miä sääil viil `luitsaga Rõu; kas siss ol' tiiyett körbädä_pääle? vai mia `ol'le Plv; karuss sei `kuiva `leibä ja `kõrpse jõõst `külmä vett `pääle Röp; sa `kõrpät ar tah kõik' piimä Se Vrd* kõrpämä

körr¹ *körr* g *körri* Hls Krk Ran; *körr* g *körri* Kod(*körri*), *`körri* Kuu; n, g *`körri* VNg

1. põdur, kängus olend; küürus, kühmus inimene vai (vahi) misuke *`körri* (lahjast põrsast) VNg; *poeg one körr ja põdeb; põdelik körr õli eloaeg; piänikene ja veeke nõnnagu körr; körr ta one, küögäkile nagu õlesi põdeja; [põrsas] nõnnagu körri iva Kod; äbärikse*

tallekse jääss `kängu kokku ku ädä kõrri; vana inimene om kokku `kiskun ku üt's kõr'r Krk; latse kõr'r viriseb üt'te lugu; muud siga ei ole, sij `põrsa kõr'r om Ran Vrd kõr'rats, kõrrik

2. kõhija, rögiseja üt's va kõr'r ta om, kõhi üt'te `puhku ja kõrisess; igäven ädä kõr'r, võtt ku körin ja rögin Krk

Vrd kõrrand

kör'r² kõr'r g kõrri Hls Krk kasetoht kõrrist tetäss toru ja `marju pannas sisse; `päälmine kase kõr'r är võet, alumine korp pal't jäet; mia `kissi `kõrri; kase kõr'r om siande ärä kujunu - - tuld ää ürjäte Hls; kase kõr'r, mis kuuma pääväge kokku kisk Krk

kör'ränd kõr'ränd Lai KJn, kõr'ränd Kod KJn(-h-), g -i = kõr'r¹ sij üks vana kõr'ränd on Kod; kõr'ränd oli ta elupäevad Lai; on ühed kõr'rändid koa, [põrsad] ei kasva kedägi; on üks kõr'ränd, kõriseb `ühte `puhku KJn

kör'rats kõr'rät's vana, hädine inimene oled üits igavene kõr'rät's Pst Vrd kõr'r¹

kõrri `kõrri Saa VJg KJn Hls

1. krimpsu, kortsu `valge kasuk `tõmmab `kõrri, must ja punane ei `tõmma `kõrri [märjaks saanult] Saa; kase toht kigen koorege kisup `kõrri; [maasikatel] om varre `kõrri `kiskunu, `külmenu Hls

2. kängu meie siga on `kõrri jäänd VJg; põrsas jääb `kõrri KJn

kõrrik kõrri|k g -ku põdur inimene niesuke kõrrik ta `ongi Iis Vrd kõr'r¹

kõrri `kõrri Kuu Saa, `kõrri Kuu, kõrri VJg

1. kängu(s) `põrsas mend `kõrri; `põrsas on `kõrri Kuu

2. krimpsus kuu kasetoht on `kõrri, kui palavas kuivatad Saa

kõr'rämä `kõr'rämä, kõr'rätä Ran Nõo Ote; (sa) Kõr'rät Hel röginäl kõhima Kõr'rät (kõriset) ku marjan siga Hel; [ta] iks `kõr'räp üt'telugu, näiss kavva tä elup Ran; Latse om endit ärä külmetänu nüid kõr'rävä Nõo; naksi `kõr'rämä, `rätätäma rinnust mätä Ote

kõrseldämä kõrseldämä kortsutama kõrseldäb räte ärä ja `viskab minema Kod

kõrsoline → kõrsuline

kõrss¹ kõrss g kõrsi reheahju kumm, võlv – Vas

kõrss² → kõrts

kõrssi → kõrtsis

kõrsäk kõrsäk kortsus vana kõrsäk `näoga mees Hls Vrd kõrsäne

kõrsäne kõrsä|ne g -se = kõrsäk kõrsäne näo tijn Kod Vrd kõrtsune

kört¹ kört (-r-) g kördi Kaa Põi Muh hv Lä, Pä(kördi Tor Hää) Sjn Vil M endisaegne seelik kört kojoti `kangas, kurrutati ää ja, alt kirjud lõhjad, ülalt must Muh; mõnel oli paelu `kõrta Kse; pikute kört `seoke riipsuline ja põegite kört, kas ma annan oma kördi sellast ära, selle koeha ma ostan Mih; Kihnu kiudu kördi tükk oli lapsel `ümmer; kört oli `maaga tasa, jalad ei paisn `vällä; kõesid kiudu `kõrtega Tõs; Vana inime ei taha enam nda punast `kõrti `selgä `panna Khn; palava ilmaga sai kört koa pealt maha visatud ja `pal'la särgiga nüideti Aud; korrudega pikut kiut kört PJg; Riibuline kört ja `valge jaki `oll'i omal ajal pio riie Tor; Kõrdi laiud tulevad `rõupamisi lõigata Hää; vastane kört `ümmer aet, kördi jupike Trv; kiriku minnän oli `valge `toimine kört `ümmer Pst; Vanast olliv nästel musta kördi; `päälmine kört; kört olli är völdit, ninda kibrutet Hls; vanasti olli kördi auk ehen, nüid oo külle pääl; õige vanast om saanu [teenijapalgaks] tõine `aaste `kõrti-jakki,

tõine `aaste särgi või ka kasugu Krk; kõrdi änd; vanast olli jutulise ja jooniku kõrdi Hel || (lühike, kitsas rõivaese) `Seikest `kõrti pole `sündind änam üle `panna Kaa; Mina vana inimene pane `sõukest `kõrti oma `üllä `õhti Pöi || fig tahap iki poisil kõrdi pähe `pista (vahekorda astuda), ega sji poiss muidu tat võta Krk

Vrd kõrdik¹, kõrtsik

kõrt² kõrt g kõrdi Sa Lä Ris Nis Kos Amb Kod Äks Vil Kõp M T Kan Plv Röp Se, kõrdi Tor Kad I Plt Puh Har(k'-) Rõu; kõrt g kõrdi Tõs PJg Ris Kei Tür Kad VJg I Plt SJn Pst Röp, `kõrdi R(n `kõrti VNg Vai)

1. vedel (jahu)puder, paks supp `Toisena tahetigi `tangu `kõrdiks `keitä Kuu; `kõrti `keideta jahudest, `piima `panna ikke `kõrdile `pääle ka Lüg; nisu jaho kõrt Jõh; `keidän `ehtast `otra jahu `kõrti Vai; Mina_s taha nende `kõrti `õhti Pöi; kõrt oo paksem kui leem ja vedelam, nõdrem kui pudro Mar; jahuputer oln kõrt - - kõrt see on meil alati Tõs; Ku me lapsed `ollime, `olli rukkijahust `tehtud kõrt `maiusroas Tor; soolane kõrt (soust) Nis; mis siis `süia oli, ikke ohrajahu kõrt; suppi `kästi üles `tõsta, aga oli `puhta kõrt Juu; `piima ja vett segamini ja siis lasen jahud `sisse, siis see on kõrt Ann; ei mina seda kõrdi laga küll taha; supp läks `mõlki nagu kõrt Kad; sinu ema `kasvas kua kõrdiga Iis; ämm taht kahepe `sijmne `kõrti, vedeläd `kõrti Kod; kislaga saab `kindad kätte, kõrdiga kõis rekke, pudruga pool `sülda puid Lai; keedeti kõrt `valmis ja `lasti `jahtuda, siis segati apu piima `ulka Plt; nel'labe olli musta kõrdi pühä, talutüüd es tetä - - et siss `lamba `äste edesi lääve, ku temä pühitsess Krk; kõrdile pandass `piimä `pääle Ran; kesvä jahu kõrt Nõo; `sujurma kõrt San; mis `kõrti `täambä tetäss Har; [kama] vetel' nigu jaahu kõrt Röp || fig laisk, looderdaja [kes] Ei `viitsined tüöd teha, `neie `kõhta - - [õeldi:] `kõrti tieb ja `kõrti süüb Jõh; vedel nagu kõrt JMd; ei `viitsind teha, nigu va kõrt sial juures Lai

2. püdel segu; pori kui sie oli juo haba se kõrt siel, siis `pandi nahad sise; Sie kõrt tege `ninda `ilgeks ne `kinjed, et ega `ilge kuhugille siis peräst `mennä Kuu; `milli `mallikas lähäb `kõrdiks kohe - - `mängimiseks `korjasimme, tegime `kõrti Hlj; kus sääl (heinamaal) viel üöd vie sies ja muda `kõrdi sies oli; `kaugel ikke kohe tükk maad seda `kõrti oli `käia VNg; `Külväsin ja podrasin `kaerad kudagi `sisse, `üöldassegi et kaerad `kõrti, rukkid `tuhka Jõh

kõrt³ kõrt Ote Plv, g kõrdi Hel Nõo TMr San Kan Röp, kõrdi Rõu Plv Se(k'-); kõrt g kõrdä Kod krooge, volt `kõrtäsid `tehti `kät'se ja kaalusse `ümmer; mõned tanud õlid `aamaniss, kõrdäd õlid kesk piäd Kod; `uñdrigu kõrdi vahe olliva `täie täis; meste `kaskil olliva `perse `ümbre kõrdi; vanast olliva `kõrtega `kampsoni Nõo; ellätüstega särk, puusa pääl kõrt Ote; kõrdi? `aeti kavvõmbahe, muidu vinüss `vällä, kui kõrdi? `väega veere pääle tii? Kan; kõrtega käüss Rõu; nii laja laia?, noh neli `laida, sääl ol' kõrt kõrdih kiñni? Plv; Naistõ `hammõl - - kaala man olliva `kõrdi?; `hammõ `käässidi otsah omma `kõrdi? Se || kortis, lott mõnel om ots täis `kõrte Puh; Vanal inemisõl lõug ribahhass ar?, tulõ sääne kõrt lõvva ala Se

kõrt- kroogitud; kortsuline `suulised õlid `kät'se servän, nji on kõrt `kät'sed Kod; pühapävän külän kävvä olliva kõrt `käistega `amme; nuy `kaska siilu, sällä maadi olliva lõegatu ka piha peri, kos tu kõrtnahk `kül'ge ummeldi Nõo; nüüd tetäss liht `käästega

`hammit, vanast kõik' ol' kört`käästega Kan; Mehil `ol'liva_suvõl nõu_kört`persega_sinitse sär'gi? Urv; Sõss neh ummõl'di nõu_kört kasugõ?, niisama `valgõ?, `lambda nahust ilma `rõivalda? -- `keskest nimä? ol'li_`kitsa, a? altpuult kõrdidü? Rõu; kört k'äüss, alaots ol' kõrdit; kört otsaga (otsmikuga) om Se

körtak kōrta|k g -ki endisaegne laelühter, laes rippuv küünlajalg körtakid, sedine pitk laiakas raud, kahearalik, ots pandi lage `kindi Jäm **Vrd** kortak

kört|antvärk sõim peenutseja, kadakasaks `Antverki ei `naeretud, sie õli `kõrralik inimine, aga kört`antverki seda `naereti Jõh; sa nigu mõni kört`antvärk, akkad `kahvliga [kartuleid] `koorima Lai

kört|hain = körthein körtain kasvab kördin, ümärigu lehe nigu kört jälle Nõo; kört_ain om lehek ain, täl lehe ommava kõbrän Kam; körtaina lehil om kaste pääl Ote **-hein** kortsleht maise niidu pääl kasvass kõrtein Krk **Vrd** kört|hain, -lill

körti, -h `körti, `körti Kan Se(`körte), körtih Se

1. krookesse, krousi meeste `hammil ol' nii `saatõ olalati? ja `körti aet kaala päält Kan; k'äüss om nii `körti tõmmat; k'äüss lät's kõik `pruute ja `körte kae pääl Se

2. kibra(s), kortsu(s) rõivaás om tõmmanu `körti, vidä `rõival kui rõõndõ kjördso? `sisse; su ots lätt `körti; nõna kisk `körti; huunisa, tuu om kõik `kabräh ja körtih, niku? muna; ots (otsmik) om körtih Se

Vrd kortsu(s)

kört|lang krooklõng körtlang körditi [hame] `kaaltagutse `sisse Nõo; Aja sa? körtlang ilosahe, nelli langa nõgla pääle, neli langa nõgla ala Vas **Vrd** kõrdi-, kõrts|lang

körtlikäne `körtlikäne kortsunud `körtlikäne rõivaás Se

kört|lill kortsleht Körtlilli pandas paestetuse pääle ja umbe pääle, siss kisub kuuma vällä ja nakab paranema Nõo **Vrd** körthein **-magu** sõim Kõdeküla körtmaod JJn

körtmä `körtmä, (ma) kördin Kod, kõrdi- T, kõrdi- V; `körtme, kõrdi- Krk krookima, kurrutama, voltima `kätsed on suu juuess körditud, paned `suulised `piäle Kod; kört körditi päält ärä, sõss `panti viij' `pääle Krk; [hame] all olli otsikene jakk, kaala mant körditu Hel; `ammele `panti kaaltagune pääle, körtlang körditi kaaltagutse `sisse Nõo; jaki? ol'liva_keskottalt körditu -- `keskelt iks kitsas Võn; körtain -- lehe ommava kõbrän, tõnõ körd om `sisse, tõnõ `väl'lä, nigu körditü Kam; pruuts vaja är_`körti? San; `käuuse? inne körditi är, sõss perän `pañti `värdli? pääle Kan; mä naka `hammõlõ k'äüst `körtmä Röp; Kaaldalanõ ol' `veiga kõrdit ja sinnä_sääne`rõivaviir `pääle ummõld Se; üless körtmä üles käärima mõni kört üless `hammõ `käuuse Se || kortsutama saa_i körti?, sa kõrdide k'ül? Se

kört|piim = kördipiim No kui siis veel seda ead körtpiima kua toodi, no siis litsuti jälle nii et vats paisus Trm

körts körts Kuu, g kortsu Hää Juu Puh, kōrsu Juu Koe, kōrdsu Krk Hel Ran Nõo Kam Rõu Vas, kōrdso Plv(-ü) Se(k'-); körts g körtsä Kod(-rs-) Trv; körts g körtsi Han; k'orts g k'ortsu Kan, k'ordsu Rõu; körss g körssä Hls Krk

1. (naha-, riide)korts; volt `riidel on kōrsud sees Koe; kolme`kümne `uassesel one kōrsäd õtsa eden Kod; Kōrdi kōrsä Hls; kibra ja kōrdsu näo pääl Krk; `väikstele lastele kah raputedi mao jahu `kintse vahele ja kos kōrdsu om Ran; pal'lu `luipe või `körtse

`kangal sijn Puh; kui vanast vanutedi rõevast - - siss `rätsepp preßs preßsravvaga siledäss, kördsu `vällä Kam; [pestud ese] Pit'sitedi kuivass ja_vinütedi ilusahe k'ordsu_`vällä Rõu; vidä `rõival kui `rõõndõ k'ördso? `sisse Se || jõnks, silmus raadil `seante körss sehen Krk

2. (halbvasti õmmeldud rõivast) *See leit oo üks körts, ei sünni `sel'ga `pannagi; Nende `körtsidega ei tohi teiste sekka `minna Han*

***körtsene** *`k'jortsõnnõ konarlik, krobeline laud om `k'jortsõnnõ; ta om `k'jortsõnnõ rõivaßs (ebaühtlaselt vanutatud) Se Vrd kortsõnõ*

körtsi krooki, volti maa tanu `taade tõmmati `körtsi Hel Vrd kortsu

körtsik *körtsi|k Saa Trv TMr, g -ku TÜR VIPõ(-r-) Puh/-r-/-; `körtsi|k IisR, kördsi|k Nõo, g -ku; körssi|k Pal Pil Kõp Vil, g -ku SJn; körsi|k Muh Juu Sim MMg, g -ku Tor Koe Plt VIPõ(-r-), -ke, -kä Kod kroogitud seelik tüdrukü körsik Koe; va lõhmakas inime, vata kudas tal körsik sel'las on Sim; ei mina nisokeisi körsikid küll ei tji, mina tjiin lageda (kroogeteta); körsikäd one peris undrukad Kod; küll `ol'li körsiku `kaltus must teeßel; Mul `ol'li punane körtsik ja must nüür [all ääres] KJn; körtsiku äär `ol'li päris `maani SJn; Ku me noored ol'lime, siss `ol'li `päälmise körsiku all ikki kaks alus körsikud; körtsiku saba Vil; omakoet körtsik Trv; `mul'kel `olli körsik, aga miul `olli `uñdrik Nõo || pej odav asi - - va körsik `sel'gas Juu Vrd kortsik, kördik¹, kört¹*

körtsima *`körtsima IisR, (ma) körtsi(n) Han Kod; `körtsmä (-rßs-), (ta) kör(t)sib Kod*

1. hooletult või oskamatult õmblema *Tüdrük `körtsin kardinad kudagi `moodi `akna ette, põle nägu ühti; Kui sedasi `riidid körtsitse, siis maksa `õmleja nime kandagi; `Neukest `körtsimest küll põle enne `nähtud, kõik `vilta kokku `lastud Han Vrd kortsima*

2. kortsima rüüt *`körtsib ärä kua ja `murdub `kat'ki jut'i kõhalt; `riided ärä `körtsind, kerson `körtsisid ärä Kod Vrd körtüma*

3. kokku kasvama; kirmetuma aav *one paranemä akanud, akab `kriimo kokku `körtsmä; akab juba nüürt `nahka `körtsmä, on üvässi kokko `körtsnud; vedele tõmmanud kebe `piäle, juba körsib iätätä, juba körtsib iäd Kod*